

VERHANDELINGEN

VOOR HET JAAR

MDCCCXV.

NIEUWE VERHANDELINGEN

VAN HET

GENOOTSCHAP

TOT VERDEDIGING VAN DEN

CHRISTELIJKEN GODSDIENST,

TEGEN DESZELFS HEDENDAAGSCHE BESTRIJDERS.

VOOR HET JAAR 1815.

in DEN HAAG *bij*
DE ERVE J. THIERRY EN C. MENSING EN ZOON.
MDCCCXVI.

De Verhandeling van S. D. DE KEIZER, over het Hoofddoel van het lijden en ſterven van Jeſus Christus, *wordt uitgegeven met Approbatie der Theologiſche Faculteit van 's Lands Hooge School te Leyden.*

LEYDEN,
den 10 *Junij* 1816.

J. CLARISSE,
Fac. Theol. h. t. Decanus.

PROGRAMMA

Voor het Jaar 1816.

Het Genootschap *tot verdediging van den Christelijken Godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche Bestrijders*, opgerigt in *'s Gravenhage*, heeft deszelfs Algemeene Vergadering gehouden op Donderdag den 8 September 1815, in welke de Aanspraak is gedaan door den Hoogleeraar JONA WILLEM TE WATER, over *de noodige oplettendheid in het doen en beantwoorden van Vragen, aangedrongen met het voorbeeld van den Heer Jesus Christus.*

Waarna de Secretaris het navolgend verslag heeft gedaan van den uitslag der uitgeschrevene Vragen.

I. Dat bij het Genootschap geene nadere Verhandelingen zijn ingekomen,

Noch over de Vraag: *Of er algemeene*

en zekere gronden der ware Wijsbegeerte zijn, die ons verpligten zouden, om zoodanige onmiddelijke en bovennatuurlijke tusſchenkomsten der Voorzienigheid te ontkennen, als er, volgens de letterlijke verklaring der H. Schriften, in vroegere eeuwen hebben plaats gehad?

Noch over de Vraag: *Of men in de verklaring der H. Schriften, over het algemeen, op dezelfde wijze moet te werk gaan, als bij andere ſchrijvers, en of er, desniet te min, nog bijzondere regels bij dezelve zijn in acht te nemen?*

Over welke beide Vragen men vergelijke het Programma voor het jaar 1813: waarom derzelver beantwoording nog wordt opengeſteld tegen den 1 December 1816.

II. Dat op de Vraag: *Kunnen en moeten Christen-Leeraars, in het openbare en bijzondere Volksonderwijs, den geheelen omvang en waren geest der Christelijke Leer, zoo als die in de Symboliſche Boeken van hun Kerk-Genootſchap is uitgedrukt, zonder achterhoudendheid en dubbel-*

belzinnigheid, ten allen tijde, openleggen? zijn ingekomen twee Verhandelingen, de eene met de Zinſpreuk: *Een braaf man ſpreekt, zoo als hij denkt*, en de andere met de Zinſpreuk: *Maak, dat men van uwen dienst ten vollen verzekerd zij*, PAULUS; van welke Verhandelingen wel elke in het bijzonder hare verdiensten heeft, doch die echter beide geoordeeld zijn, niet aan het doel des Genootſchaps te beantwoorden.

III. Dat, onder de Verhandelingen, ingekomen op de Vraag: *Komt het met de Leer van den Bijbel overeen, dat het hoofddoel van het lijden en ſterven van Jeſus Christus geweest is, verbetering van het menschdom te wege te brengen, en,* IN ZOO VER ALLEEN, *ook de vergeving der zonden te verwerven, als deze een gevolg is van onze verbetering?* eene Nederduitſche met de Zinſpreuk: *Hierin is de liefde, niet, dat wij God hebben lief gehad, maar dat Hij ons heeft lief gehad, en zijnen Zoon gezonden heeft tot eene verzoening voor onze zonden;* den Gouden Eereprijs geoordeeld is verdiend te hebben, van welke Verhandeling, bij de opening van het daarbij

gevoegde Briefje, is gebleken, dat de Schrijver was S. D. DE KEIZER, Predikant te *Schagen.*

Dat voorts over ditzelfde onderwerp nog eene Latijnsche Verhandeling met de Zinspreuk: "Εδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων, waardig is gekeurd als een Accessit uitgegeven en met eene Zilvere Medaille bekroond te worden, van welke, bij opening van het briefje, de Schrijver bleek te zijn M. KARL CHRISTIAN SELTENREICH, Pastor te *Wermsdorf*, bij *Hubertusburg*, in het Koningrijk *Sachsen.*

Het Genootschap noodigt op nieuw alle kundige Voorstanders van waarheid en godvrucht, met aanbieding van den gewonen Eereprijs:

I. Om, voor den 1 January 1817, te beantwoorden de Vraag: *In hoe ver kan en moet men zich, in de uitlegging der Heilige Schrift, en in de verklaring en verdediging van Christelijke Leerstellingen, bedienen van Wijsgeerige Grondbeginselen?* — En

II.

II. Daar het Genootſchap reeds Verhandelingen ontvangen heeft over de *Geloofs-* en *Zedeleer*, in de Redevoeringen en Schriften van PETRUS en JOANNES vervat, verlangt hetzelve nu eene dergelijke, uitlegkundig geſtaafde, opgave van de *Geloofs-* en *Zedeleer* van PAULUS, getrokken uit zijne Redevoeringen in de *Handelingen der Apostelen*, en uit zijne Brieven aan de *Romeinen* en *Galatiers*. Voor den 1 Februarij 1817.

Voorts verwacht het Genootſchap, behalve de voor eenen onbepaalden tijd openſtaande Vragen, volgens het Programma des vorigen jaars, nog Antwoorden,

voor den 1 *November* 1815:

Op de Vraag, vorderende een *Betoog van de kracht, die er gelegen is in het bewijs voor de waarheid en Goddelijkheid der Euangelieleer, ontleend uit de Geſchiedenis van derzelver voortplanting in de eerſte eeuwen, en uit de inſtandhouding van het Christendom tot onzen tijd*, met bijgevoegde *verdediging tegen de nieuwſte bedenkingen van* E. GIBBON en anderen.

En, eene *Handhaving van de Leer eener*

BIJZONDERE, *in het bestuur der wereld en der onderscheidene lotgevallen der menschen zigtbare Goddelijke Voorzienigheid, opgehelderd door voorbeelden van vroeger en later tijd.*

Voor den laatsten *December* 1815.

Over *het gebruik van de Boeken des Ouden Verbonds, ter bevestiging van de Leerstukken, die in het Nieuwe Verbond duidelijker worden voorgedragen.*

En, over *het gewigt van het getuigenis of stilzwijgen der Kerkvaders en andere Schrijvers in de vier eerste eeuwen, bij de verdediging der echtheid van betwiste Bijbelboeken en Bijbelplaatsen.*

Voor den 1 *Februarij* 1816.

Over het *Doel der Zoenoffers des Ouden Verbonds.*

En over de *Uitstorting des Heiligen Geestes op den eersten Pinksterdag.*

En voor den 1 *Maart* 1816.

Over den *Zamenhang tusschen de Historische en Profetische Schriften.*

En,

En, over PAULUS, *als den Schrijver der Brieven, die van hem in de Schriften des Nieuwen Verbonds voorhanden zijn.*

De Schrijvers, die naar den Prijs dingen, worden verzocht, hunne *Namen niet* bij de Verhandelingen te ftellen, maar dezelve met eene Spreuk te onderfchrijven, en er bij te voegen een *verzegeld Briefje*, dezelfde Spreuk tot opfchrift hebbende, waarin hunne Namen en Woonplaatfen gemeld zijn; voorts zich der *kortheid* en *klaarheid* te bevlijtigen, en hunne Verhandelingen, in *leesbaar fchrift*, liefst in de Nederduitfche en Latijnfche, en des noods in de Hoogduitfche Taal, met Romeinfche Letters, (nadien het met Hoogduitfche karakters en onduidelijk gefchrevene niet in aanmerking gebragt wordt), *vrachtvrij*, en, zoo veel mogelijk, met eene, bij het Genootfchap onbekende, hand gefchreven, te zenden aan den *Secretaris des Genootfchaps*, THOMAS HOOG, *Predikant te Rotterdam*, en zich te fchikken naar de voorwaarden, in vorige Programmata opgegeven.

Het Genootfchap herinnert de meermalen herhaalde waarfchouwing, in vorige Programmata gedaan, dat men zijne bekroonde Verhandelingen, noch afzonderlijk, noch in een an-

der werk zal mogen uitgeven, zonder bewilliging dezer Maatſchappij.

Het Genootſchap behoudt aan zich het regt, om, naar goedvinden, en ten algemeenen nutte, gebruik te maken van alle de ingekomene Verhandelingen, en dezelve, ſchoon er de Prijs niet aan is toegewezen, geheel of ten deele gemeen te maken, 't zij alleen met bijvoeging der Zinſpreuken, door de Schrijvers gebruikt, 't zij ook met uitdrukking van hunne Namen, indien zij, daartoe verzocht wordende, dezelve gelieven te openbaren.

VER-

VERHANDELING,

TER BEANTWOORDING DER VRAAG,

„ *Komt het met de leer van den Bijbel over een,*
„ *dat het hoofddoel van het lijden en ster-*
„ *ven van Jezus Christus geweest is, verbe-*
„ *tering van het menschdom te weeg te bren-*
„ *gen, en,* in zoo verre alleen, *ook de ver-*
„ *geving der zonden te verwerven, als deze*
„ *een gevolg is van onze verbetering?*

DOOR

SIMON DIRK DE KEIZER,

PREDIKANT TE SCHAGEN,

AAN WIEN EEN GOUDEN EEREPRIJS IS TOEGEWEZEN.

INHOUD

DEZER

VERHANDELING.

INLEIDING.

rl-

TWEE

TWEEDE HOOFDSTUK.

§.

DERDE HOOFDSTUK.

Verband der bewezene waarheid met andere in de leer der heilige Openbaring voorgedragene leerstukken en zedelijke voorschriften.

Eerste Afdeeling.

Verband der betoogde waarheid, aangaande het hoofddoel van Jezus lijden en dood, met eenige voorname leerstukken der Goddelijke Openbaring.

Tweede Afdeeling.

Verband der betoogde waarheid, aangaande het hoofddoel van Jezus lijden en dood, met eenige voorname pligten ons in de leer des Nieuwen Verbonds dringend aanbevolen.

VIER-

VIERDE HOOFDSTUK.

VERHANDELING,

TER BEANTWOORDING DER VRAAG,

„ *Komt het met de leer van den Bijbel over een,*
„ *dat het hoofddoel van het lijden en ster-*
„ *ven van Jezus Christus geweest is, verbe-*
„ *tering van het menschdom te weeg te bren-*
„ *gen, en* in zoo verre alleen *ook de ver-*
„ *geving der zonden te verwerven, als deze*
„ *een gevolg is van onze verbetering?*

DOOR

SIMON DIRK DE KEIZER,

PREDIKANT TE SCHAGEN,

AAN WIEN EEN GOUDEN EEREPRIJS IS
TOEGEWEZEN.

BEANTWOORDING

DER VRAAG:

„ *Komt het met de leer van den Bijbel over*
„ *een, dat het hoofddoel van het lijden en*
„ *ſterven van Jezus Christus geweest is,*
„ *verbetering van het menschdom te weeg*
„ *te brengen, en* in zoo verre alleen *ook de*
„ *vergeving der zonden te verwerven, als*
„ *deze een gevolg is van onze verbetering?*

INLEIDING.

§. 1.

Aard en belang des onderwerps: de Leer des Bijbels betreffende de vergeving der zonden.

Er is ongetwijfeld niemand, die ooit, met een gezond verſtand en een eerlijk hart, eenen opmerkzamen en onpartijdigen blik op zich zelven gevestigd heeft, of hij zal moeten erkennen, ſchuldig te ſtaan voor hem die de heiligheid en regtvaardigheid zelve is.

Zoo dra wij toch onze daden, onze gesprekken, onze neigingen, met de voorschriften, die ons, niet alleen door ons zedelijk gevoel, maar vooral ook door eene Goddelijke Openbaring gepredikt worden, in vergelijking brengen, dan verheft zich eene luide stem uit ons binnenste en roept ons toe: „ mensch! „ gij zijt een zondaar voor God! — Door „ uwe tallooze overtredingen, door de ein„ deloze menigte uwer opzettelijke mis„ drijven, hebt gij u de uitgietingen zij„ ner straffende regtvaardigheid waardig ge„ maakt!" — Alle menschen hebben dus Gods straffen verdiend. — Wordt er nu in den Bijbel zoo dikmaals van vergeving der zonden gesproken, dit zal dan onbetwistbaar zoo veel moeten beteekenen, als opheffing, bevrijding dier welverdiende straffen Gods (1).

Natuurlijk dus dat de Eerwaardige Bestuurders van het Genootschap: tot verdediging van den Christelijken Godsdienst: daar zij in de voorgestelde Vraag naar de leer der zondenvergeving — wat haren oorsprong betreft — onderzoek doen, alleen op het oog hebben alle opheffing of bevrijding dezer den zondaar anderzins zekerlijk wachtende Godsstraffen.

In der daad een belangrijk onderwerp, der ernstigste overpeinzing van elken Godsdienstigen

gen vriend der waarheid dubbel waardig. De leer der zondenvergeving immers ſtaat op den voorgrond der geloofsſtukken van het zuiver Christendom. Het Eangelie ontleent inzonderheid van haar zijnen heilvoorſpellenden naam; zij is de rijkste bronader van troost en moed en kracht op de bane dezes levens, bij het anders zoo diep ontmoedigend ſchuldbezef, bij de rampen der wereld, bij de verleidingen tot het booze, die of in ons eenen ſtrijd voeren met ons inwendig pligtbezef, of ons van buiten met eenen ſirenenzang op het ijsſelijk pad der zonde en des doods zoeken henen te leiden. — Zij is dus een wezenlijk, ja! het voornaamſte deel der Christelijke Gelukzaligheidsleer (2). Eindelijk, zij omvat in zich het hoofdbeginſel der Christelijke deugdbetrachting. Het Evangelie kent geene deugd, die niet in de eerſte plaats uit dezen wortel haar aanwezen en onderhoud ontvangt. — Kon er dan wel een onderwerp van meer aangelegenheid ter behandeling worden voorgeſteld dan het tegenwoordige, van welks regt verſtand zoo veel voor het tijdelijk en eeuwig heil des Christens afhangt?

En dit reeds op zich zelven zoo aanmerkelijk belang, hoe zeer wordt hetzelve verdubbeld door de gedurige tegenſpraak, welke

men zich al omtrent de leer der zondenvergeving zelve, of omtrent haren heilzamen invloed op het menschlijk geluk heeft veroorloofd! (3). De eenvoudige, maar toch nadenkende, belijder van het Evangelie geraakt wel eens bij zoo veel ſtrijds over eene der voornaamſte geloofswaarheden, in eene bange onzekerheid; heeft wel eens oogenblikken, waarin hij naauwlijks weet, wat te gelooven; oogenblikken, waarin hij wel de tegenwoordigheid der onfeilbare Leeraren des Christendoms op aarde zoude terug wenſchen, om, aan hunne voeten gezeten, meer zekerheid in dit aangelegen ſtuk op te zamelen, en zegent dus elke poging, die er vrijmoedig en beſcheiden wordt aangewend, om hem in dezen doolhof van uit een loopende meningen eenen leiddraad in handen te geven, waar door hij, is het niet alle ontoegankelijke kronkelpaden doorkruisſen, dan ten minſten de aangenaamſte en nuttigſte hoofdwegen bewandelen kan, en zich eindelijk op eene veilige rustplaats ter nederzetten.

Heeft het Genootſchap reeds zoo veel goeds geſticht door de bekrooning en uitgave van Verhandelingen, die aan dit belangrijk, maar helaas! zoo zeer betwist, onderwerp, de Leer der ſchuldvergeving, gedurig meer licht

licht bijzetteden (4), het wil ook thans op nieuw in de behoefte van het onderzoekend gedeelte der Christenheid voorzien door de uitgeschrevene vraag: „*Komt het met de* „*leer van den Bijbel over een, dat het* „*hoofddoel van het lijden en sterven van* „*Jezus Christus geweest is, verbetering van* „*het menschdom te weeg te brengen, en* „in zoo verre alleen *ook de vergeving der* „*zonden te verwerven, als deze een gevolg* „*is van onze verbetering?*

(1) Zie de Verhandeling van *Suskind, Moet men door de vergeving der zonden, welke het Nieuwe Verbond belooft, ontheffing der straffe verstaan?* uit het Magazijn van *Flatt*, overgenomen en vertaald in de Bijdragen tot bevordering van waarheid en godvrucht 1 D. 1 st. bl. 43.

(2) Die dit opzettelijk wil aangewezen zien, leze de Verhandeling van Prof. *van Voorst: De allernaauwste betrekking en zeer heilzame invloed van het geloof* enz. in de werken van het Haagsch Genootschap voor het jaar 1787 bl. 125 en verv.

(3) Zie Prof. *Muntinghe* Theol. Christ. § 483 — 486, 499 — 503.

(4) Van *Ten Oever, Liefstink*, Prof. *van Voorst, van de Wijnpersse* en *Lotze*, in de Prijsverhandelingen voor de jaren 1791, 1792, 1794, 1798, 1802.

§. 2.

Staat des geſchils.

Zullen wij ons nu een juist denkbeeld vormen van het gene, naar het plan der geachte Beſtuurders, behoort bewezen te worden, wij moeten dan vooraf den ſtaat des geſchils regt kennen, en gedurig onder het oog houden, op dat wij ons aan den eenen kant geene te groote uitvoerigheid veroorloven, maar ook aan de andere zijde uit ons onderzoek niets achter laten, het gene daartoe in eenige betrekking ſtaat.

Men is het namelijk met malkanderen daarin eens, dat onder de bedoelingen van het lijden en den dood van Jezus Christus zedelijke verbetering des menschdoms niet alleen mag, maar ook moet geteld worden, ja zelfs onder dezelve eenen zeer voornamen rang bekleedt. — Onze beroemdſte Godgeleerden ſtemmen dit volgaarne toe (1). Even zeer zijn zij van gedachten, dat er geen waar Christendom zonder zedelijke verbetering beſtaat, ja, dat die verbetering zelfs onmisbaar noodzakelijk is, zal men aan het heil, door het lijden en ſterven van Jezus Christus voor een anders zoo diep ongelukkig menschdom te weeg gebragt, bepaalde-

delijk aan het genot der daargeſtelde ſchuld-vergeving, kunnen deel krijgen. (2).

Zie ik wel, dan is het punt van verſchil hierin gelegen: of, naar de Leer des Bijbels, het *hoofddoel*, het *eerſte* en *voornaamſte* oogmerk van Jezus lijden en ſterven te zoeken zij in de bevordering eener zedelijke verbetering onder het menschdom, — dan wel of men dit *eerſte* oogmerk in iets anders, b. v. in de uitwerking zelve, te zoeken hebbe, — en dus of de vergeving van zonden *alleen in zoo verre* zal kunnen plaats hebben, als dit eerſte oogmerk zal bereikt zijn, — even gelijk de ſterkte der oorzaken de kracht der gevolgen bepaalt — dan wel, of de zedelijke verbetering alleenlijk als vrucht, hoe zeer dan ook als eene onmisbare (en bij hem die het Evangelie van geheeler harte gelooft, natuurlijk voortſpruitende) vrucht der door Jezus lijden en ſterven uitgewerkte ſchuldvergeving, zij aan te merken.

Het zoude ons te verre afleiden, en de uitvoerigheid van dit geſchrijf ſlechts noodeloos vermeerderen, indien wij eene geheele geſchiedenis wilden trachten te leveren van den gang der tot dit geſchil meer bijzonder betrekkelijke denkbeelden onder de meest bekende Godgeleerden van onzen tijd, vooral

op dien grond, van waar ons onder het goede graan, zoo verbazend veel onkruid tevens wordt aangebragt, het in Theologifche nieuwigheden zoo vruchbare Duitschland. — Prof. *Lotze* daarenboven heeft hiertoe reeds eene aanmerkelijke bijdrage gegeven in zijne bekroonde Verhandeling *over het eigenlijk denkbeeld, het welk de heilige Schrijvers hechten aan de vergeving der zonden* (3). — Doch niet alleen in dat te weelderig Gewest der Christenheid, neen! op onzen Nederlandfchen bodem heeft men diezelfde gedachte, waar tegen onze verhandeling, zoo wij hopen op hechte gronden, lijnregt zal zijn ingerigt, luide gepredikt. Dus b. v. fchreef nog voor weinig tijds een Man, die, met lof bekend, zich wel eens verledigen wilde, om eene *Christelijke Godgeleerdheid naar de behoefte van dezen tijd* te vervaardigen, de Hoogleeraar REGENBOGEN. Dus laat die man zich uit: „het doel van „Jezus (in zijne vernedering en zijnen „dood, waarvan hier gefproken wordt) „was, om in den mensch, die van God af„keerig was, Gode welbehagelijke gezindhe„den en gevoelens te planten, en dien in „zijne denk- en handelwijze bij God aan„genaam te maken, en dus niet God met „den mensch, maar den mensch met God

„te

„ te verzoenen. Te weten, het komt mij „ voor, indien ik mijne mening ronduit zeggen zal, dat de zwarigheid van de verlosſing der menſchen niet gelegen was „ aan den kant van God, maar aan onzen „ kant. Het is onze zinnelijkheid, die van „ zulk eenen heerſchenden invloed is, en „ zoo ligt een groot overwigt verkrijgt over „ onze rede en over onze dikwijls zeer „ zwakke Godsdienstbeginſels; van hier „ eene aardschgezindheid; van hier de zinnelijke begeerlijkheid met alle hare zonden; van hier onze kwaal; en onze genezing beſtaat daarin, dat wij eene heerſchende lust en kracht ten goede erlangen, om zoo door deugd tot waar geluk „ te worden opgeleid: dan en ook dan eerst „ (indien wij de natuur der dingen niet willen omkeeren) volgt de vergeving, dat „ is, wij worden dan allengskens ontheven van „ de droevige gevolgen der zonden. — Het „ ſchijnt mij dan toe, dat het lijden, en „ de dood onzes Verlosſers een regtſtreeks „ zedelijk doel heeft, om ons dadelijk van „ de zonde af te trekken en te reinigen, „ ons met God te verzoenen, kracht te geven tot blijmoedige gehoorzaamheid" — En eenige bladzijden verder geeft hij zelf den ſtaat des geſchils, en zijne eigene denk-

„ wij-

wijze in eene aanteekening dus op: „ het ge-
„ heele gefchil komt hierop nêer: in eenige
„ fchriftuurplaatzen wordt de vergeving der
„ zonden regtftreeks afgeleid van Jezus dood:
„ (Rom. V: 6, 9. Matth. XXVI: 28.
„ Eph. I: 7. 1 Joh. I: 7) in andere plaatzen
„ wordt het doel van Jezus lijden bepaald tot
„ onze zedelijke verbetering: (b. v. Gal. I: 4.
„ Tit. II: 24. 1 Pet. II: 24 enz.) nu is de
„ vraag deze: of de eerfte plaatfen moeten
„ verklaard worden uit de laatfte, zoo dat
„ het lijden van Jezus der menfchen zede-
„ lijke verbetering bevordert, en daardoor
„ hunne vergeving? dan of hier de wijsgee-
„ rige veronderftellingen, dat God geene
„ zonde vergeven kan zonder voldoening
„ enz. moeten aangenomen worden; en dan
„ is voorts de vraag, of het niet beter is,
„ fchrift met fchrift te verklaren, dan of de
„ Godsdienst van Jezus, die voor allen be-
„ ftemd is, hare opheldering moet ontvan-
„ gen uit wijsgeerige ftelfels. — Ik fchrijve
„ voor Christenen, en niet voor wijsgeeren.
„ De grondregel der Protestanten volgt het
„ gezag der H. fchrijvers, niet dat der Scho-
„ len." (4).

§. 3.

(1) Zie b. v. *van Voorst* Comp. Theol. Chr. ordo et argum. Loc. 12 §. 9. *Muntinghe* l. l. §. 226, 227. *Morus* Epit. Theol. Chr. Part. 4 Cap. 2 Sect. 2 §. 8 Comm. in h. Epit. a. h. l.

(2) *Van Voorst.* l. l. Loc. 13. §. 12. *Muntinghe* §. 257 en *Morus* P. 5 C. 2. §. 1.

(3) Bl. 6—15. inzonderheid leze men hem daar, (het geen hier meer bijzonder te pas komt), in zijne opgave der gevoelens van *Teller*, *Bahrdt*, *Oertel*, *Staudlin.*

(4) Zie het genoemde werk bl. 405, 406, 426. aanm. (*t*).

§. 3.

Hulpmiddel tot beslisſing van hetzelve.

De leer der zondenvergeving is een eigendommelijk leerſtuk der Goddelijke Openbaring (*). De menſchelijke rede, getroffen door het overtuigend bezef van duizende, millioenen ongeregtigheden, moge hier bevrijding van de welverdiende ſtraffen wenſchen, hopen, — door de ongerijmdſte offeranden, boetsdoeningen enz. trachten te bewerkſtelligen, — nooit kan zij ten aanzien van deze allerbelangrijkſte zaak tot eenige de minſte zekerheid geraken — Het ſtaat dus aan haar niet te beoordeelen, of, en zoo ja, op welk eene wijze dan, ſchuldvergeving te denken zij. — Waar eene Openbaring, welker Goddelijkheid (dat wil niet zeggen, ſchoon

ſchoonheid en nuttigheid; — maar bovenmenſchelijken, in den volſten zin Goddelijken, oorſprong) zij eerbiedigt, zich hooren laat, daar moet zij zwijgen, luisteren, en mag alleen dan hare ſtem verheffen, wanneer bevooroordeelde menſchen aan de duidelijke uitſpraken dier Openbaring eenen nimmer bedoelden zin hechten, en haar met haar zelve in tegenſtrijd willen inwikkelen, omdat elke ſchrift, ook de Heilige, naar goede redematige regels der uitlegkunde behoort verklaard te worden. — Wij willen ons dan ook in de ontwikkeling van ons voorgenomen onderzoek alleenlijk aan den Bijbel houden, en dus niet vragen, wat al of niet *kan* geſchieden, maar wat de Bijbel leert; dat reeds geſchied *is* of nog geſchieden *zal*. — De Openbaring, in dien Bijbel vervat, is de beste uitlegster van zich zelve en de eenige bevoegde beoordeelaar in dit moeijelijk geſchil. — Geen ouder of nieuwer wijsgeerig leerſtelſel, welken fraaiklinkenden naam hetzelve ook dragen moge, kan ons hier eenen maatſtaf van denken opleveren, daar het ſtuk, ons nu ter beſchouwing voorgeſteld, geheel buiten dezen kring ligt. — Dat dan alleen de Openbaring, op eene vrijmoedige en beſcheidene wijze geraadpleegd, het pleit beſlisſe! En wij zullen op hare uitſpraak amen! zeggen, als op eene ſtemme Gods,

die

die alleen de verborgenheden van zijnen wil, en de bepalingen van zijnen raad, aan de kinderen der menſchen ontwikkelen kan.

(*) Verg. *L. Valk*, over het goede in de ſtelſels der Wijsgeeren, vergeleken met de Leer van Jezus en zijne Apostelen, in de Nieuwe Verhandelingen van het Haagsch Genootſchap 1812, bl. 173—179.

§. 4.

Moeijelijkheid van het onderwerp.

Maar juist die beſlisſende uitſpraak der Openbaring over de betwiste vraag naauwkeurig op te vangen, haren zin regt te verſtaan, zie daar de grootſte zaak, waarop het hier aankomt, en die met vele moeijelijkheden omzet is!

Let ik toch op de waarde der Mannen, die in dit pleit betrokken zijn, ik zie aan wederzijde de zoodanigen ſtaan, die niet maar bij de woorden der ouden zweeren of alles aannemen, het geen ſlechts door den ſchijn van nieuwheid wordt aangeprezen, maar ook zulken, welker kennis uitgebreid, en welker hart onpartijdig genoeg is, om den reinen zin der Openbaringsleer te kunnen verſtaan, en aan anderen te willen mededeelen.

Geef

Geef ik acht op de mate der inzigten, die zij, welke aan onze zijde ſtaan; en nederig genoeg zijn, om op niets te willen roemen, het geen hun niet toekomt, zich zelven toeëigenen, dan hoore ik, uit den mond van eenen der voornaamſten in hun midden, deze rondborſtige verklaring: „ Vraagt gij mij, of ik dit geheim (der al-„ leen op Gods genade in Christus Jezus „ ſteunende ſchuldvergeving) doorgronde? „ of ik alle de zwarigheden daartegen, ook „ die van de zijde der Goddelijke regtvaar-„ digheid worden ingebragt, kan oplosſen. „ Zoo antwoorde ik ongeveinsdelijk neen! „ Maar ik geloof het, als Openbaring van „ God, wiens wonderen geen menſchen-„ verſtand kan uitvorſchen. Ik geloof het, „ als leer van Jezus, wiens komst in het „ vleesch, wiens leven en dood ik op gee-„ ne andere Gode waardige wijze kan ver-„ klaren. Ik geloof het, omdat ik in dit „ wonder eenen God aanſchouwe, onuit-„ ſpreeklijk in genade en ontferming, onbe-„ rispelijk en aanbiddelijk in alle zijne we-„ gen, die de behoefte en kwalen van het „ menſchelijk hart kent en geneest, en mij „ armen zondaar in mijne hoop op hem niet „ te leur zal ſtellen. Ik geloof het, omdat „ ik in dit wonder eenen God aanſchouw,

„ wiens

„ wiens voetſtappen zijn in de donkerheid „ des heiligdoms, en wien men nooit hem „ waardiger dienen kan, dan wanneer men „ de hand op den mond legt, zwijgt en „ aanbidt." (1) Neem ik eindelijk — iets, dàt hier hoofdzaak is, de uitſpraken der Openbaring zelve in aanmerking, er zijn er onder deze zoo verbazend vele, in geheel oneigenlijke uitdrukkingen vervat, en, mag ik het zoo eens benoemen, in een dekkleed, tot welks ontwikkeling eene meer dan gewone behoedzaamheid noodig is. (2)

Zoo veel wij dan zullen vermogen, willen wij met alle onpartijdigheid en bedachtzaamheid ons onderzoek aanvangen, voortzetten en voleindigen, — niet veronderſtellen, het geen nog bewijs mogte noodig hebben, en geen gevolg ontleenen, hetwelk niet in voorafgegane bewijzen ligt opgeſloten. — En zal dit mijn geſchrijf mogelijk onder het oog komen van eenen uitgebreiden kring der geenen, die zich naar den naam van onzen Heer Christenen noemen, het ſtrekke dan tot roem der genade Gods in den Zoon zijner Liefde en tot verheerlijking van dezen onzen Eeuwige gezegenden Verlosſer zelven!

(1) Deze is de voorzigtige taal van Prof. *van der Palm* in zijne Leerr. over 1 Joh. 2: 5. bl. 117, 118.

(2) B. v. „ waar Christus genoemd wordt een *lam*, „ eene *verzoening*, *eene offerande*, een *losprijs* „ enz. uitdrukkingen alle, die een zeker punt van „ vergelijking hebben, het welk wij ons dikmaals „ reeds verbeelden ondekt te hebben, wanneer er „ nog niets meer door ons gedaan is, dan alleen- „ lijk zonder nadenken overnemen, het geen ons „ door onze ouders en Godsdienst leeraren van „ kindsbeen af is voorgehouden.

§. 5.

Orde en plan van behandeling.

Opdat wij nu eindelijk, na al het bovenstaande ter inleiding te hebben aangemerkt, de orde opgeven en het plan, naar het welk wij voornemens zijn, het ſtuk in geſchil te onderzoeken en te voldingen, zoo dunkt mij, dat ik de aandacht mijner lezeren niet geheel onregelmatig leiden zal, wanneer ik mijne behandeling in vier Hoofdſtukken afſcheide: waarvan het *eerſte* ons leeren zal, dat de ganſche geſchiedenis van Jezus, bijzonder van zijn lijden en ſterven, ons een hoofddoel doet vermoeden, zoo als niet een eenig gewijd, Goddelijk leeraar des menschdoms zich immer heeft voorgeſteld; het *tweede* ons meer bepaaldelijk uit de leer van Jezus en zijne Apostelen dat hoofddoel in zijnen aard zal doen kennen; het *derde* uit den zamenhang

van andere in de leer der heilige Openbaring duidelijk gepredikte ſtukken harer geloofs- en zedeleer onze uit de beide voorgaande afdeelingen afgeleide gedachte nader bevestigen — en eindelijk het *vierde* tegen de voornaamſte ingebragte bedenkingen verdedigen zal.

EERSTE HOOFDSTUK,

DE GESCHIEDENIS VAN JEZUS CHRISTUS BESCHOUWD IN BETREKKING TOT HET ONDERZOEK NAAR HET HOOFDOEL VAN ZIJN LIJDEN EN STERVEN.

§. 6.

Orde in deze ontwikkeling.

Mij dunkt, wanneer wij de geschiedenis van onzen eeuwiggezegenden Verlosser napeinzen met het bijzonder inzigt, om door dezelve iets te ontdekken van het voorname doel, 't welk door zijne treurige lotwisselingen zoude bereikt worden, dan vindt onze onderzoekende geest in de *hooge waarde van zijnen persoon*, in de *in de bijzonderheden, die zijn lijden en dood kenmerken*, en in *zijne laatste inrigting als Man van smarte; een drietal* rustpunten, die hier veel beteekenen, en dus eene genoegzame stof leveren tot zoo veele *Afdeelingen* bij dit belangrijk onderzoek.

EER-

EERSTE AFDEELING,

De hooge waarde van Jezus beschouwd in betrekking tot zijn Lijden en Sterven.

§. 7.

Hij was een bijzonder Godsgezant.

Zoo dra wij de heilige boeken, die ons zijne geschiedenis mededeelen, met opmerkzaamheid inzien, trekt reeds aanstonds het verhaal van 's Heilands geboorte onze aandacht. Niet alleen toch, dat dezelve vooraf door engelen Gods wierde aangekondigd (Luc. 1: 26—38. Matth. 1: 20—24. (1). — zoo iets had meermalen (Gen. 18: 9—14), ook omtrent de zoodanigen plaats gehad, wier roeping het zijn zoude, als gezanten Gods aan de menschen, op de noodzakelijkheid eener zedelijke verbetering aan te dringen (Luc. 1: 5—25. (2), 3: 1—14), maar hij is in het leven getreden, zoo als nooit een eenige onder de kinderen der menschen,

 daar

daar hij geenen vader onder dezelven kende. (Luc. 1: 30—38. Matth. 1: 18, 19. (3). Naauwelijks nu had hij het daglicht aanschouwd, of, (iets, dat met geen Mozes, Jesaia, Johannes den Dooper was voorgevallen, zijne geboorte werd ook door engelen aan eenige eenvoudige, maar achtingwaardige, zonen van Abraham aangekondigd (Luc. 2: 8—14 (4). Eenigen tijd na zijne intrede in de wereld werd hem, door een bijzonder bestuur der aanbiddelijke Voorzienigheid, van eenige aanzienelijke Oosterlingen de hulde hunner harten geheiligd, en door middel hunner aanzienlijke geschenken tevens in de behoefte zijner moeder, die ook de zijne waren, voorzien (Matth 2: 1—11 (5); terwijl eindelijk ter zijner beveiliging voor naderende onheilen, *en* door eene Goddelijke openbaring in een droomgezigt (Matth. 2: 12) *en* door den Engel des Heeren (Matth. 2: 13) (6) gezorgd werd.

Naauwelijks waren de dreigende onweêrswolken voorbij getrokken, of de Engel des Heeren verscheen op nieuw aan Josef, en deed hem met het kind zijner Maria weder naar Israël henentrekken (Matth. 2: 19, 20 (7). Allervoorspoedigst ontwikkelden zich zijne verstandelijke vermogens en won hij

de

de gunst van God en der menfchen (Luc. 2: 40—54 (8).

Zijne Openbare verfchijning onder Israël werd vooraf aangekondigd door eenen Man, in den weg van het aanbiddelijk godsbeftuur daartoe opzettelijk verordend, (Matth. 3: 1—13, Marc. 1: 1—8. Luc. 3: 1—18. Joh. 1: 15—22.) en wiens geboorte ook om zijne naauwe betrekking tot zijnen opvolger door eenen Engel voorzegd was (Luc. 1: 5—25). Toen hij vervolgens, eenen zeer kleinen tijd voor de dadelijke aanvaarding zijner belangrijke werkzaamheid, aan de verzoekingen der boosheid zich vond blootgefteld, verfchenen Engelen Gods, om hem te dienen (Matth. 4: 1—11. Marc. 1: 12, 13 (9); terwijl eindelijk eene godfpraak, onmiddelijk van den Hemel zelven afdalende, de aandacht zijner lievelingen, Petrus, Jacobus en Johannes, bijzonder op hem vestigde (Matth. 17: 5. Marc. 9: 7. Luc. 9: 35.) (10).

Befchouw ik hem verder, zoo als hij in Palaestina aan zijne vereerende, fchoon moeijelijke, taak arbeidde: ik zal niet zeggen, dat hij eene Leer verkondigde, waarover zijne vijanden verbaasd ftonden (Matth. 13: 54—56. Joh. 7: 12*a*, 46.), die den onpartijdigen in eene eerbiedige bewondering wegvoerde, (Matth. 7: 28), door zijne lievelingen

 werd

werd toegejuichd (Matth. 7: 29. Joh. 6: 68.) en waarvan hij zelve den goddelijken oorsprong duidelijk te kennen gaf, (Joh. 7: 16. 8: 28. 12: 49. 14: 10: 24 enz.) maar ik zie in hem gaven zich ontwikkelen, die nooit een eenig leeraar der waarheid, althans nooit in die mate, heeft aan den dag gelegd. Niet alleen dat hij de treffendste wonderen deed, in een getal (Joh. 20: 30. 21: 25) en op eene gezagvoerende wijze (b. v. Matth 8: 3, 13. Luc. 7: 14. 8: 54 enz.) zoo als nooit iemand voor of na hem, maar inzonderheid hij vertoonde zich als Heer der natuur (Matth. 8: 23—27. verg. Marc. 4: 35—41. en Luc. 8: 22—25. Matth. 14: 24—33 verg. Marc. 6: 47—51. en Joh. 6: 16—21 enz.) en ontdekte menigmalen met eene vaste overtuiging de geheimen eener anderszins zoo wisselvallige toekomst (b. v. Matth. 24: 1—35 verg. Marc. 13: 1—31. Luc. 21: 5—33. Matth. 23: 34—39. verg. Luc. 19: 43, 44. 23: 28—30 — Matth. 16: 18 enz.).

Natuurlijk nu kennen wij uit aanmerking van al het bovenstaande aan hem, in wiens geschiedenis zoo vele geheel eenigsoortige bewijzen zijner Goddelijke zending zijn opgeteekend, eenen hoogeren rang toe onder de Godsgezanten, die vooraf na hem ge-

weest

weest zijn, — en kunnen ons niet ontſlaan van het vermoeden, dat het doel van alles, wat er met hem is voorgevallen, geheel bijzonder zal geweest zijn, en hij op eene gansch eenigſoortige wijze zal beantwoord hebben aan den zin des naams *Zaligmaker* — iets, dat ook niet vergeten mag worden — hem op uitdrukkelijk Goddelijken last te zijn toegevoegd (Matth. 1: 21. Luc. 1: 31.)

(1) Zie *Heringa* in zijne Verhandeling Over de Engelen, in de Nieuwe Verhandelingen van het Haagsch Genootſchap 1811 bl. 131—143.

(2) Zie *Heringa* t. a. p. l. bl. 120—131.

(3) Verg. *Hamelsveld* Bijbel verd. 5 D. bl. 240—245 en *Wigeri*, Over de geboorte van Jezus Christus uit eene maagd, in de werken van het Haagsch Genootſchap van 1798. — Aller lezens waardigst intusſchen is tegen zoogenoemde ſchriftverklaarders, die bij elke zaak, welke hun in den Bijbel vreemd ſchijnt, tot Historieſche, Poëtische Mythen de toevlugt nemen, de onlangs bij *Teylers* Godg. Gen: in het 25 D. uitgegevene Verhandelingen, van den Hoogleeraar *J. H. Pareau* de mythica librorum S. interpretatione.

(4) Zie *Heringa* t. a. pl. bl. 143—153.

(5) *Bergen* gedenkw. uit het Leven van Jezus, I D. bl. 49.

(6) Zie *Heringa* t. a. pl. bl. 153—155.

(7) Zie *Heringa* t. a. pl.

(8) Vergelijk *J. J. Scholten* in Diſſ. de v. χαρις p. 41—44.

(9) Zie *Heringa* t. a. jol. bl. 156—166.

(10) Vergelijk *Pareau* l. l. p. 64, 65.

§. 8.

Hij is de *Zoon van God.*

Ook in deze, bij ons tegenwoordig onderzoek niet onbeduidende, betrekking leert ons Jezus geſchiedenis zijne hooge waardigheid behoorlijk eerbiedigen. Ik wil mij nu niet beroepen op hetgeen de Engel Gods aan Maria, met betrekking tot haren toekomſtigen Lieveling, voorſpelde: „ deze zal groot zijn, „ en de Zoon des Allerhoogſten genoemd „ worden (Luc. 1: 32)" en (vs. 35) „ de „ Heilige Geest zal over u komen, en de „ kracht des Allerhoogſten zal u overſcha„ duwen (1): *daarom* ook dat heilige, dat „ uit u geboren zal worden, zal een Zoon „ van God genoemd worden" (2) — Meer hecht zich onze aandacht op de duidelijke verklaring van God zelven (Matth. 3: 17. verg. Marc. 1: 11. Luc. 3: 22. (3), eene verklaring, in vervolg van tijd nog door den Oneindigen op de allerplegtigſte wijze herhaald, (Matth. 17: 5. verg. Marc. 9: 7. Luc. 9: 35. (4) en 2 Petr. 1: 17.) — Doch inzonderheid merkwaardig komen ons hier voor zijn geſprek met de Joden (Joh. 5: 18 enz.) zijne bede tot den Hemelſchen Vader: „ ver„ heerlijk mij gij Vader! bij uzelven, met

„ de

„ de heerlijkheid, die hij bij zijnen vader „ had, eer dewereld was" (Joh. 17: 5.) (5); zijne ſtandvastigheid, met welke hij dezen zijnen boven alles verhevenen rang ſtaande hield (Matth. 26: 63—66. verg. Marc. 14: 61—64 en Luc. 22: 69:71) en zijne kalmte van ziel, met welke hij, met deze zelfde verklaring in den mond, zijnen laatſten ademtogt heeft uitgeblazen (Luc. 23: 46.). Waarbij nog komen de geduchte gebeurtenisſen, die zijnen dood vergezelden, en door welke God zelve, gelijk alle zijne getuigenisſen, zoo ook dit, betreffende de waarde ven onzen eeuwig gezegendeu Verlosſer als zijnen Zoon, bekrachtigde, (Matth. 27: 51—54. verg. Marc. 15—3 . Luc. 24: 44, 45;) gebeurtenisſen, zoo dieptreffende, dat zelfs een nadenkend Romeinsch hoofdman, daardoor geroerd, openlijk de bekentenis aflegde: „waar„ lijk! deze was een Zoon van God!" hoezeer hij dit dan ook in eenen flaauweren zin verſtaan kan hebben dan wij, met zijne geſchiedenis en leer meer van nabij bekend, aangaande Jezus Christus als Zoon van God, denken mogen (Matth. 27: 54. (6). verg. Marc. 15: 39. vooral Luc. 23: 47.)

Te regt maken wij, opgewekt door dit alles, met den Schrijver van den Brief aan de Hebreen eene vergelijking tusſchen hem en al-

alle Godsgezanten en Leeraren der gewijde oudheid (1: 1—5.) (7): verheffen hem zoo veel boven allen, als hij uitnemender naam boven hen geërfd heeft, en veronderstellen van alle zijne droevige lotwisselingen een hoofddoel, hoedanig geen hunner heeft trachten, ook geen hunner heeft vermogen te bereiken.

(1) Zie de Bibl. van Theol. Letterk. 5 D. N. 1 b. 66—68.

(2) Zie *Muntinghe* l. l. p. 221 not. (*c*).

(3) ἀγαπητὸς in dezelde beteekenisse als *μονογενὴς*, Hebr. יָחִיד vergelijkt *Ernesti* Opusc. Philol. et Crit. ed. 2. p. 209 en *Pareau* l. l. p. 142.

(4) Zie *Pareau* l. l. ad §. 7. not. (10).

(5) Zie de Verhandeling geplaatst in de Bibl. van Th. Letter. 8 D. N. 2 bl. 321 aanm. 191. waar het gevoelen van Prof. *Regenbogen* voorgesteld in de *Verstrooide gedachten* 4 st. bl. 79, en later herhaald in zijne Ch. Godgel. bl. 127, als of de Heiland hier geleden had ter verkrijging eener heerlijkheid, die hem te voren toegedacht was — dus niet de zulke, welke hij voor zijne komst in de wereld bezeten had, wederlegd wordt; en vooral *Kuinoel* Comm. in N. T. ad h. l.

(6) *Conf. Kuinoel* Comment. in N. T. lib. ad h. l.

(7) Zie *Heinrichs* ad h. l.

§. 9.

§. 9.

Omtrent wien heilige Godsmannen van vroegere eeuwen voorſpellingen, die zelfs tot in kleinigheden afdaalden, gedaan hebben.

Het zoude eene nuttige, hoezeer hier ter plaats min noodzakelijke, arbeid zijn, indien wij hier den geheelen gang der Mesſiaanſche voorſpellingen wilden opgeven (1). — Zoo veel echter zal men mij moeten toeſtaan, dat, naar mate die voorzeggingen, door hooger Geest ingegeven, (2 Petr. 1: 19—21.) (2) tot geringere — hoezeer voor hun, die dezelve eerst in handen kregen, belangrijke — kleinigheden afdalen, de perſoon, wien zij betreffen, des te eerwaardiger zijn moet, en het hoofddoel door hem te bereiken, des te gewigtiger. — En het is hierom, dat ik mijnen lezer de volgende voorſpellingen uit de aanteekeningen zijner geſchiedſchrijvers herinnere.

Van zijne geboorte uit eene maagd zegt ons Mattheus, dat dezelve overeenkomſtig was met de voorzeggingen dien aangaande gedaan. (*Matth.* 1: 22, 23.). (3) De plaats, waar hij den eerſten lichtſtraal aanſchou-

ſchouwen zoude, was ook, althans bij de meer geoefenden zijner tijdgenooten, uit den inhoud der profetiſche ſchriften bekend, (*Matth.* 2: 3—6). (4) even zeer als het voornaam tooneel zijner werkzaamheid (*Matth.* 4: 13—16) (5) en het karakter dat hij vertoonen zou (Matth. 12: 17—21. (6), terwijl zelfs de komst van zijnen grooten voorlooper (Johannes den Dooper), ingevolge die gewijde voorzeggingen voor den denkenden Israëliet zijner dagen, vóór de verſchijning van zijnen verwachten Mesſias werd te gemoet gezien (*Marc.* 1: 2, *Matth.* 17: 10—12, verg. *Marc.* 9: 11—13 *Matth.* 11: 9—14, (7) *Joh.* 1: 10—25.) (8). — Dat eindelijk de besten zijner Natie, op grond harer ſchriften, duldeloos naar de komst van eener verlosſer verlangden, en zich dien ten gevolge hartelijk verheugden, toen zij in Jezus, den Zoon van Maria, dachten gevonden te hebben, zal ik naauwelijks, bij zoo vele overtuigende proeven hiervan, behoeven aan te merken (*Luc.* 1: 46—55. 66—79. 2: 10—20 25—32, 38). (9)

(1) Eene uitmuntende bijdrage is hiertoe geleverd door *Muntinghe* Geſch. der Menschh. 1 D. bl. 151—155 3 D. bl. 222—228 6 D. bl. 102—115 7 D. bl. 262—294 8 D. bl. 80—106, 154, 167. *Doederlein* Inſt. Theol. Ch. §. 228, 309—311

311—en *Rosenmuller* Trapswijze voorgang der Goddel. openb.

(2) Zie *van Tricht* Geloofs en zedeleer van Petrus in de Werken van het Haagsch Genootschap bl. 44, 45, 59. *Lotze* over de Godh. van den Heilgen Geest, bekroond in 1804 bl. 132, 133, 149.

(3) Men leze, ten aanzien van Jezus geboorte-plaats uit de Godspraken van *Jesaja* Cap. 7: 14, door den Evangelist aangehaald (behalve het geen *Overdorp* in zijne Verhandeling over zijne aanhaiingen der plaatsen uit het O. in het N. T. bij het Genootschap bekroond in den jare 1804 bl. 340—342, 506 heeft aangeteekend) inzonderheid onzen *Muntinghe*, (met wien ik mij, in weerwil van het aangemerkte door *Konijnenberg* Over de Messiaansche voorspellingen bl. 222, 223, 238, 239 door *Kuinoel* in Comm. ad Matthaei I. eener verh. in de Bibl. van Th. Lett. 9 D. N. 4 bl. 481 verv. en der onzekerheid van Prof. *van der Palm* bij de genoemde woorden van Jesajas, geheel vereenige) in zijne onwaardeerbare Geschiedenis der Menschheid 7 D. bl. 285 en de daarbij gevoegde Aanm: (201), waaraan elk onbevoordeelde, mijnes inziens, zijnen bijval schenken moet.

(4) Over het hier aangehaalde uit *Micha* (5: 1) waarop zich de Joodsche Geleerden beriepen. vergelijke men *Muntinghe* Geschiedenis der menschheid 7 D. bl. 285 en *Overdorp* t. a. pl. bl. 342 verv.

(5) Over *Jes.* 8: 23 en 9: 1 vergelijke men, behalve *Kuinoel* in Comm. ad Matth. I. *van der Palm* t. a. p. en *Overdorp* bl. 61, 62, 507.

(6) Men zie over *Jes.* 42: 1—3 hier aangehaald *van der Palm.*

(7) Over de voorzegging uit *Mal.* 3: 1 die de Joden

den tot hunne verwachting aanleiding gaf, en door den gefchiedfchrijver Marcus, ja den Heiland zelven, ook in eenen op zijnen grooten voorganger doelenden zin, werd opgevat, zie men *Muntinghe* Gefch. der m. 8 D. bl. 175, 176.

(8) Over *Jef.* 40: 3 door den *tweeden Elias* (dat is, den genen, die als een andere Elias (*Luc.* 1: 17. *Matth.* 11: 14, 17: 12) fchoon niet die Profeet zelve is geweest (*Joh.* 1: 21) den afgevaardigden uit den Joodfchen Raad is te gemoet gevoerd, zie men *van der Palm* en *Overdorp* t. a. pl. bl. 510.—Wordende deze plaats, ook als voorzegging befchouwd door *Matth.* (3: 3) *Marcus* (1: 3) *Lucas* (3: 3, 4.)

(9) De duidelijkfte voorzeggingen, zijn lijden betreffende, zullen wij in de volgende Afdeeling opgeven.

TWEE-

TWEEDE AFDEELING.

Bijzonderheden, die zijn lijden en dood kenmerken.

§. 10.

Alles wat hem is overgekomen was hem vooraf bekend.

Ik vooronderſtel de lijdensgeſchiedenis van onzen Verlosſer, als hoofdzakelijk bekend. Alleen zijn er eenige bijzonderheden in dezelve voor ons van zeer veel aanbelang, daar zij ons bij uitnemendheid verſterken in ons vermoeden aangaande het bijzonder gewigtige der hoofdbedoeling van 's Heilands lijden en dood, waartoe wij ook reeds door onze voorgaande eerſte Afdeeling werden opgeleid.

Onder deze bijzonderheden bekleedt eenen zeer voornamen rang deze: Dat hij alle dingen vooraf zeer naauwkeurig wist, die hem treffen zouden, eer hij zijnen geest zoude kunnen aanbevelen in de handen van zijnen

Vader, en boven lijden verheven zijn. — Daarvan heeft hij, blijkens zijne gefchiedenis, meermalen de onbetwistbaarfte proeven gegeven, in zijne voorzeggingen, die hij aangaande zijn toekomftig leed gedaan heeft. — Somtijds waren die voorzeggingen eenigermate donker, door de onbepaalde wijze van uitdrukking waarin zij vervat waren. — Tot deze foort moeten die gebragt worden, welke hij, of in vrij uitvoerige gelijkenisfen ontwikkelde, (Matth. 21: 33—39. vergel. Marc. 12: 1—8. Luc. 20: 9—15.), of in zijne gefprekken met zijne leerlingen, (Marc. 9: 12. Matth 20: 22, (1) 28. (2) verg. Marc. 10: 38. (3). Luc. 12: 50. Joh. 10: 11. 12: 24, 32. verg. 33. 13: 36. 15: 13.) met enkele, maar tot hem in geene bijzondere betrekking ftaande, perfonen (Joh. 3: 14. (4). Matth. 9: 15. verg. Marc. 2: 10. Luc. 5: 34.) met het gros der Joodfche Natie (Joh. 2: 19. (5). 10: 17, 18.) en met zijne verklaarde vijanden, (Matth. 12: 39, 40. (6). verg. 16: 4. Luc. 11: 29, 30. Joh. 6: 51. 7: 33, 34. 8: 28.) in eene korte, meest beeldrijke, taal heeft voorgedragen. — Meestal echter waren zij vrij bestemd en kondigden, niet alleen in het algemeen, duidelijk genoeg aan, dat hij eenen geweldigen dood ondergaan zoude, (Matth.

17:

17 : 22, 23*a*. verg. Marc. 9: 31. Luc. 9: 44.), maar ook den aard der marteling, die aan zijn leven een einde maken zoude (Matth. 20, 18, 19 verg. Marc. 10: 33: 34. Luc. 18: 32, 33. Matth. 26: 2.)

Ja! wat meer is, die voorſpellingen dalen zelfs tot zoogenoemde kleinigheden af; zij geven vrij naauwkeurig de *plaats* op, waar dit treurtooneel zoude geopend worden, (Matth. 16: 21. 20: 18, 19. verg. Marc. 10: 33. Luc. 18: 31.) bepalen *den tijd*, wanneer dit geſchieden zoude — niet alleen in algemeene trekken, (Luc. 17: 25. Joh. 14: 19, 30. 16: 16. verg. 13: 27.) maar zelfs met eene vrij volledige aanwijzing, (Matth. 20: 18. verg. Marc. 10: 33. Luc. 18: 21. Joh. 12: 23. Matth. 25: 2. 29—34. (7), 45. verg. Marc. 14: 25—30, 41. Luc. 22: 18. Joh. 16: 32. 17: 1. Luc. 22: 53.) noemen de *perſonen*, die hem hetzelve veroorzaken, (Matth. 16: 21. verg. Marc. 8: 31. Luc. 9: 22. Matth. 20: 18. verg. Marc. 10: 33. Luc. 18: 31.) hem verraden, (Joh. 6: 70, 71. Matth. 26: 21—23, 46. verg. Marc. 14: 18—20 42. Luc. 22: 21—23. Joh. 13: 18, 19, 21—30. (8) verloochenen (Matth. 26: 34. verg. Marc. 14: 30. Luc. 22: 34. Joh. 13: 38.) en, door menſchenvrees en vooroordeel afgevoerd, zich aan hem

ergeren zouden, (Matth. 26: 31. verg. Marc. 14: 27. Joh. 16: 32.).

(1) *Matth.* 20: 22. De Cod. vatic. en Cantabr. (ſt. β.) behalve in eenige oudere onderſcheidene overzettingen en Kerkvaders misſen hier de woorden: Καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; op dezen grond worden zij ook door *Griesbach* uit den tekst weggelaten, als waarſchijnlijk ingevuld uit *Marc.* 10: 38. — *Eenen drinkbeker te drinken* is eene uitdrukking, meermalen door Jezus (*Matth.* 26: 39—49. *Marc.* 14: 36. *Luc.* 22: 42 en *Joh.* 18: 11) en, ſchoon dien in uitvoeriger ontwikkeling, door zijnen lieveling Johannes (*Openb.* 14: 10, 16: 19. 18: 6.) gebezigd, in navolging van den Hebreeuwsch — dichterlijken ſtijl (bv. Ps. 60: 5. 75: 9. *Jeſ.* 51: 17, 22. *Jer.* 25: 17. 51: 7. *Klaagl.* 4: 21. *Ezech.* 23: 31, 32, 33. *Habac.* 2: 16) en beteekent meestal — hetgeen duidelijk genoeg uit het verband, of eenige bijgevoegde trekken kan worden opgemaakt, — *in eenen ſmartelijken toeſtand verkeeren.* Zie *Schleusner* in ποτήριον, et *Kuinoel* ad h. l.

(2) Over deze in ons tegenwoordig onderzoek zoo allerbelangrijkſte plaats zal in het vervolg meer gezegd worden.

(3) Βάπτισμα βαπτισθῆναι, *met eenen Doop gedoopt te worden*, beteekent *lijden te ondergaan.* Zie *Schleusner* in v. Βάπτισμα en *Kuinoel* ad l. *Matth.* 20: 22.

(4) Zie *Kuinoel* ad h. l.

(5) Ook hier vergel. men dien zelfden Comment., die, mits ook met eenige behoedzaamheid gebruikt, daar dezelve van den Duitſchen nieuwigheids

heids geest toch *niet geheel* vrij is, den uitleggeren tot een uitnemend handboek verſtrekken kan.

(6) Verg. *Muntinghe* Geſch. der menschh. VII D. aanm. (193)

(7) Over deze pl. zie men *G. B. Reddingius* over het laatſte algemeen gerigt, (Verh. van het Gen. voor 1804) bl. 83 aanm. (47) en vergelijke de Verh. van *Reinhard* Over de voorzeggingen, welke Christus aangaande zijne opſtanding gedaan heeft, geplaatst in de *Bibl. van Th. Lett.* 3 D. N. 5. bl. 645, 655. *Dorper* Disſ. de Βασιλέια τῶν ὀυρανῶν. p. 28—30.

(8) Zie over deze laatst aangeh. plaatſen eene verh. van den geleerden *W. A. van Hengel* in het *Tijdſchrift van K. en W. voor het Dep. der Zuiderzee* 1813 N. 7 Mengelw. bl. 302—316 N. 8. mengelw. bl. 357—366.

§. 11.

Hij heeft zich aan dit alles eigenwillig onderworpen.

Daar Jezus Christus mensch was, gelijk wij alle menſchen zijn, met uitzondering van het geen in ons de menſchelijke natuur ontluistert, was ook zijn lijden, het lijden van eenen mensch. — Hij had een diep gevoel van hetzelve; (Luc. 12: 50. Joh 12: 27. 13: 21. Matth. 26: 37, 38. verg. Marc. 14: 33, 34. Luc. 22: 44) trouwens, gevoelloosheid

is geene deugd. — Zijne ſmarten diep te gevoelen, en zich echter, waar de wil des hemelſchen Vaders gebiedt, kinderlijk aan denzelven te onderwerpen; ziet daar de ware grootheid der lijdenden! — Ten gevolge van dit zijn hem niet onteërend gevoel wilde hij zich niet tot eenen onbedachtzamen martelaar verlagen, maar ſpaarde zijn leven, zoo lang eene inwendige overtuiging, op den hem bekenden wil Gods gevestigd, hem de opoffering van zichzelven als min gepast beſchouwen deed (Luc. 4: 29, 30); zelfs toonde hij duidelijk eenen natuurlijken afkeer van lijden te hebben. Van hier, dat hij wel eens zijne lompe beledigers tot verdediging hunner grievende handelwijze uitdaagde (Joh. 10: 32. 18: 23), vermindering des lijdens van den Beſtuurder aller lotwisſelingen afbad (Matth. 26: 39—42 verg. Marc. 14: 35—36. Luc. 22: 42. (1) Matth. 27: 46. verg. Marc. 15: 34 (2) en niet ondubbelzinnig zijne behoefte aan de onderſteuningen der vriendſchap (Matth. 26: 38, 40, 45. verg. Marc. 14: 32, 34, 37, 41. Luc. 22: 46) aan de hulp des medelijdens (Matth. 27: 32 verg. Marc. 15: 21. Luc. 23: 26. (3) en aan eenen lafenis drank, (Joh. 19: 28) te kennen gaf.

In weerwil echter van dit alles onttrok

hij

hij zich aan zijn lijden niet. Wat? toen hij berekende, dat de geſchikte ure daar was, (Joh. 12: 23 e. m. a. pl.) toen trad hij zijn bitterst leed ſtandvastig te gemoet. Hij kende hetzelve in alle zijne uitgeſtrektheid en zwaarte vooruit (§. 10). Hij had zich van hetzelve kunnen ontſlaan, eensdeels, daar hij de Heer was van, en magt had over zijn eigen leven; (Joh. 10: 17, 18 verg. 2: 19) anderdeels, daar hem de Vader zijne bijzondere hulp zelfs door den dienst van Engelen, ter zijner uitredding, op zijne bede niet zoude geweigerd hebben; (Matth. 26: 53) maar neen! dit verkoos hij niet. — Hij wist, dat de marteldood hem te Jeruzalem zoude bereid worden, en echter trad hij die moordenaarsſtad binnen, en wel op eene zoodanige wijze, dat zijne komst aan zijne vijanden niet onbekend blijven konde (Matth. 20: 17, 18. 21: 1—11 verg. Marc. 10: 32—44. 11: 1—11. Luc. 18: 31—33. 19: 29—40). — Hij kende het eerloos ontwerp, dat tegen hem in het hart van zijnen geldgierigen leerling Judas tot rijpheid was gekomen. — Zag vooruit, dat dit ontwerp in Gethſemane zoude tot ſtand gebragt worden, en evenwel ontweek hij dien oord niet, liep zijnen verrader met eene edele grootheid van ziel te gemoet, en liet

 zich,

zich, daar de dienstknechten, uitgezonden om hem te vangen, verstomd, bedwelmd voor zijnen onvergelijken heldenmoed, als dooden, ter aarde vielen, en hij dus gemakkelijk had kunnen ontvlugten, gewilliglijk door hun binden en henen leiden. (Matth. 26: 21—25, 30, 46—57, verg. Marc. 14: 18—21, 26, 42—46, 53. Luc. 22: 21, 22, 39, 46—48, 54. Joh. 13: 18, 19. 14: 31. 18: 1—8). (4) Toen Petrus in de eerste drift zijner hernieuwde belofte van getrouwheid, ter verdediging van zijnen geliefden Meester, het zwaard trok, bestrafte de Heiland hem, en beval hem, het zwaard weder in de schede te steken, en genas de wonde, door Petrus onbedachtzaamheid eenen dienstknecht des Hoogenpriesters toegebragt. (Matth. 26: 51, 52, verg. Luc. 22: 19—51. Joh. 18: 10, 11). Toen hij voor de regtbanken zoo wel van den Hoogenpriester Cajaphas, als van den Landvoogd Pilatus stond, voerde hij eene taal, die naar alles behalve naar vleijerij zweemde, (Joh. 18: 19—22. Luc. 22: 67, 68. Joh. 18: 33, 34. 19: 11.) en legde eene verklaring af, waarvan hij zeer gemakkelijk konde nagaan, dat zij zijn reeds beraamde doodvonnis voltooijen zoude (Matth. 26: 63—66 verg. Marc. 14: 61—64.

61—64. Luc. 22: 69—71. Joh. 18: 37, verg. 19: 15, 16). Eindelijk zijn overlijden volgde veel ſpoediger dan men dit van kruisſelingen gewoon was. (Joh. 19: 31—35. Marc. 15: 44, 45). — Niemand nam dus zijn leven van hem, — maar hij zelf legde het af, als hiertoe de magt bezittende (Joh. 10: 18).

Moet men nu niet, bij het overwegen van deze trekken uit de lijdens geſchiedenis van onzen Heer, beſluiten, dat Jezus Christus eigenwillig geleden hebbe, en dat derhalve het oogmerk van zijn lijden en ſterven, gelijk zijne geheele handelwijze onder dit alles, eenigſoortig, boven alles verheven, zal geweest zijn?

(1) Hier doelde immers, naar alle waarſchijnelijkheid, de Heiland op die benaauwdheden, die hem in deze akelige ure afmartelden, daar hij de gevoeligſte lijder was, die immer geleden heeft. Men zie, §. 10 aant. (7) de aangehaalde Verhandeling van *Reinhard* bl. 671, 672.

(2) Zeer goed wordt deze, anders zoo moeijelijk verklaarbare, uitroep van den zaligmaker: „ *mijn God! enz.*" — dus vertaald „ Waarom zoudt gij mij verlaten?" en verſtaan, ja als eene klagt des lijdens, maar te gelijk als eene bede, als of wij lazen „ Verlaat mij niet, en wees niet ver, enz." Dus althans denkt *Muntinghe* in zijne Geſchiedenis der menſchheid VI D. aanm. (90) — Nog eenigzins anders vat *G. B. Reddingius* deze uit-

roeping op, en verklaartze: „ Maak nu een ein„ de van mijn lijden." — Zie de beoordeeling van de door hem uitgegevene Geschiedenis van s'Heilands lijden, in de *Bijdr. tot de Godgel. Wetensch.* 2 D. 1 st. bl. 156—158 10 D.

(3) Het komt mij met *Hess*, (Leven van Jezus bl. 249) voor, dat de menschelijkheid van den Romeinschen Hoofdman, (welligt opgewekt door een of ander teeken van den reeds zoo afgestredenen lijder), hem onthief van dezen voor hem niet meer uitvoerbaren last om zelf zijn kruis naar de geregtplaats henen te slepen.

(4) Men zie over dat ter aarde vallen der krijgsknegten, *Joh.* 18: 6 verhaald, behalve *Kuinoel* ad h. l., vooral ook *T. V. Krummacher* Hist. en Aesth Besch. enz. 1 D. bl. 100 verv.

§. 12.

Hoe zeer zelve onschuldig.

Zijne geheele geschiedenis staaft deze schoone gedachte; trouwens er is nooit éene verzoeking voor hem zoo hoog geklommen, dat hij zich door dezelve liet afleiden. (Matth. 4: 1—11. verg. Marc. 1: 12, 13. Luc. 4: 1—13). (1) — Dan vooral zijn er in zijne levensverhalen zelve onderscheidene bijzonderheden aan te wijzen, die het in den helderſten dag plaatsen, dat Jezus Christus niets verdiend had, van al dat

dat lijden, dat hem gedurig, inzonderheid op het laatste zijnes levens, getroffen heeft. — De zigtbare vrees, die zijne tegenstanders, reeds bij den aanvang van hun moordzuchtig ontwerp, vervulde (Matth. 26: 3—5. Marc. 14: 1, 2); de verbazende spoed, waarmede, ondanks hun eerste plan, alles werd doorgezet, toen de zaak eens aan het werken was (Matth. 26: 5 verg. 17—27: 31); de lage middelen van verraad en omkooping, tot welke men zich vernederde, om hem in handen te krijgen, en de helsche blijdschap, toen er iemand zich had opgedaan, om den heiligsten der menschen aan hun over te geven (Matth. 26: 14—16 verg. Marc. 14: 10, 11. Luc. 22: 3—6), het gebrek aan getuigen, geldig genoeg, om hem te doen veroordeelen, zoo dat men tot valsche de toevlugt moet nemen, en slechts alles voor goed aannemen, om hem maar weg te krijgen (Matth. 26: 59—62 verg. Marc 4: 55—63); de zigtbare huichelarij van den Hoogenpriester, na het antwoord op de door hem uitgedachte en aan den gedaagden verlosser voorgestelde vraag: „ Zijt gij de Christus, de Zoon van God?" en de gretigheid, waarmede dit antwoord door den Joodschen raad werd aangegrepen, om hem des doods schuldig te verklaren (Matth.

26: 63—67. verg. Marc. 14:61—64. Luc. 22:70, 71.) de nietswaardige redenen, waarmede men hem aan den Landvoogd Pilatus overgaf (Joh. 18: 29—31); de openbare betuiging van Judas en zijn bitter berouw door eenen akeligen zelfmoord agtervolgd, en het gedrag van den Joodfchen raad bij die gelegenheid gehouden (Matth. 27: 3—6 verg. Hand. 1: 16—19); het oordeel van Herodes (Luc. 23: 15); de rondborstige verklaringen door den ftadhouder, 's mans gedrag bij (Matth. 27: 24) en na de door dwang afgeperste overgave des Heilands ter doodftraf (Joh. 11: 19—22. Matth. 27: 57, 58 verg. Marc. 15: 42—45. Joh. 19: 38); de laaggeestige fpotternij des Joodfchen raads, toen het flachtöffer hunner woede aan het kruis hing, (Matth. 27: 41—44 verg. Marc. 15: 31, 32. Luc. 23: 35). en hun aanzoek bij Pilatus na de begrafenis van den gehaaten, maar toch ook altijd gevreesden Nazarener (Matth. 27: 62—64): zijn zoo vele fterk fprekende bewijzen, dat hij dat lijden niet verdiend had door een misdadig leven. Voegen wij nu hier nog bij Jezus eigene bedaardheid en tegenwoordigheid van geest, (Matth. 26: 21, 46, 50 verg. Marc. 14: 18, 41. Luc. 22: 48) zijne onderwerping aan den Goddelijken wille, (Matth. 26:

39,

39, 42, 44 verg. Marc. 14: 36, 39. Luc. 22: 42) en 't geen hij daar van te kennen gaf in de aangehaalde plaatsen; verg. Joh. 17) zijne aanbeveling van zich zelven aan God, (Luc. 23: 46) zijne eigenwilligheid (§. 11.) zijn aandenken aan het belang zijner leerlingen, (Joh. 14—17. (2) Luc. 22: 25—32. Joh. 18: 18) aan zijne moeder (Joh. 19: 25—27), aan eenige meewarige Israëlitinnen (Luc. 23: 26—31), aan eenen boetvaardigen lotgenoot, (Luc. 23: 39—43) aan zijne volgende belijders (Joh. 17: 20, 21) (3) en zijne alles overklimmende vergevens gezindheid (Luc. 22: 50, 51. 23: 34) hoe onbetwistbaar word het ons dan, dat Jezus Christus volmaakt onschuldig geleden heeft, en dat ons dus van dit lijden een hoofdoogmerk zijn moet, aan de opöffering van eenen zoo vlekkeloozen geëvenredigd, indien God niet zal ophouden de regtvaardigheid zelve te zijn.

(1) Veelal wordt ten bewijze van Jezus onschuld ook bijgebragt *Joh.* 8: 46. — Doch het geheele verband leert, dat het woord *zonden* hier alleen in den meer eigenlijken (zie *Schleusner* in v.) en bepaalden zin van *dwaling*, *onwaarheid* enz. moet worden opgevat. Vergeijk *Kuinoel* in Comm. ad h. l. *Muntinghe* Theol. Chr. §. 208 not (*a*) *Doederlein* Inst. Th. Ch. §. 234 obs.

(2) Men leze over deze zoo belangrijke Hoofdstukken

ken het werk van den zaligen *A. Brink*, Jezus affcheid van zijne Leerlingen.

(3) Voor πιϛευσόντων leest *Griesbach* op genoegzaam gezag πιϛευόντων. — De tegenwoordige tijd wordt als dan, gelijk meermalen, voor den toekomenden geplaatst; verg. *Kuinoel* ad h. l.

§. 13.

Maar zijn lijden was overeenkomſtig met en ten gevolge van een bijzonder ontwerp Gods.

Hoog reeds klimt ons vermoeden van een allergewigtigst hoofdoogmerk bij het lijden en ſterven van den verlosſer, wanneer wij hetzelve vergelijken met de bekende regtvaardigheid Gods, die toch den ſchuldigen geenzins onſchuldig houdt, maar ook, aan den anderen kant, eenen volmaakt vlekkeloozen even min ſchuldig verklaart, — immers dus moeten wij naar onze begrippen redekavelen, — ten zij, om de allerbelangrijkſte bedoelingen, met de moeijelijkſte en akeligſte lotwisſelingen, de waardige vergelding voor ondeugd en zedeloosheid, althans het treffends opvoedings middel voor den zedelijk onvolmaakten mensch, achtervolgen kan. — En nog ſterker moet dit ons vermoeden worden, wanneer wij uit de geſchiedenis van dien zelfden lijder kunnen

nen aantoonen, dat hij, op dat ik eens met eenen Petrus fpreke, door den raad en voorkennisfe Gods in den dood is overgegeven, en dat dus zijne moordenaars flechts dat gedaan hebben, wat Gods hand en raad te voren bepaald hadden, dat gefchieden zoude (Hand. 4: 23. 4: 27, 28). — En daartoe verbeelden wij ons geheel in ftaat te zijn.

Reeds de zonderlinge zamenloop der gebeurtenisfen in de laatfte dagen zijnes levens doet ons aan een bijzonder inwerkend Godsbeftuur terftond denken. — Onder het gejuich eener hoogopgewondene menigte trad Jezus op het laatfte Paaschfeest, dat hij vieren zoude, Jeruzalem binnen. Het was van alle kanten: „ Hofanna den Zoon Davids! „ gezegend is hij die komt in den naam des „ Heeren! Hofanna in de hoogfte hemelen!" terwijl hem tevens de grootfte eerbewijzingen gefchonken werden, (Matth. 21: 6—10. verg. Marc. 11: 6—10. Luc. 19: 35—38). — Jeruzalem was bij zulk een plegtig Godsdienstfeest vol van tallooze fcharen uit alle oorden van Palaestina derwaards te zamengevloeid. — Onder het volk nu had hij eenen vrij aanmerkelijken aanhang, eensdeels door de uitmuntende leer, welke hij predikte, en met een geheel vlekkeloos gedrag bevestigde, anderdeels door de weldadige wonderwerken, wel-

welke de Goddelijke Heiland, niet alleen, hoezeer hoofdzakelijk, ter bevestiging zijner hemelſche zending, en van den bovenmenſchelijken oorſprong zijner leer, maar ook uit het edelst gevoel van medelijden met het lot van zoo vele ongelukkigen, of derzelver bedroefde naastbeſtaanden, verrigtte. Wat meer is: de Joodſche raad, ſchoon loerende op het bloed des mans, die hun zoo zeer in den weg ſtond, maakte zelfs zwarigheid, om hem gedurende het feest aan te vallen, daar zij als dan voor oproer vreesden (Matth. 26: 3—5 verg. Marc. 14: 1, 2).

Wie nu zoude het in zulken toeſtand van zaken hebben kunnen denken, dat Jezus niet nog eenen geruimen tijd in zijnen werkkring zoude hebben kunnen voortgaan, dat men hem, nog voor het paaschfeest eigenlijk eenen aanvang nam, openbaar zoude ter dood brengen, en dat dus geheel Judea van den moord aan hem gepleegd getuigenis dragen zoude? —

Maar ziet daar, eene kleine omſtandigheid treedt tusſchen beide; Judas aan den eenen kant gierig op geld, en aan de andere zijde rekenende op de magt zijnes meesters om zich zelven uit de knellendſte banden te kunnen verlosſen, daar hij anderen uit de kerkers van den dood ten leven had opgeroe-

roepen (1), bedingt van den Joodſchen Raad eenen zekeren bloedprijs (Matth. 26: 14—16. verg. Marc. 14: 10, 11. Luc. 22: 3—6.) en levert hem, op eene wijze, die zijnen naam eeuwig ſchandvlekken zal, aan den Raad over (Matth. 26: 47—50. verg. Marc. 14: 43—46. Luc. 22: 47, 48. Joh. 18, 2, 3.).

Nu heeft het werk eenmaal eenen aanvang, en, zal het niet mislukken, het moet dan ook met den meesten haast worden achtervolgd — Binnen een paar dagen zetten de Joodſche overheden een plan door, dat zij eerst met allen ernst hadden willen uitſtellen; de Hoſanna's worden met een „ kruist hem, „ kruist hem" afgewisſeld, — en de Vorst des levens blaast zijnen laatſten ademtogt uit aan het hout. — Welk opmerkzame kan hier den vinger Gods eenigermate voorbijzien? Vooral, wanneer hij daarmede in verband brengt onderſcheidene betuigingen door den Heiland zelven in ſommige veelbeteekenende oogenblikken van zijn leven afgelegd, en de treffende gebeurtenisſen, die zijnen dood vergezeld hebben of niet lang daarna gevolgd zijn?

Ik wil nu daarop niet hechten, dat er, volgens zijne eigene verklaringen, en de daarop gegronde aanmerkingen zijner geſchiedſchrijvers, (Joh. 7: 30. 8: 20. Matth. 26: 2.

Joh. 16: 32. 17: 1. Matth. 26: 45. verg. Marc. 14: 41. Luc. 22: 53.), een zeker tijdvak bepaald was, hetwelk eerst ſcheen te moeten daar zijn, eer hij ſterven konde, en dat ook niet moest worden voorbijgegaan. Alleenlijk herinneren wij ons eenige trekken, hier en elders te vinden, die ons de bijzondere werkzaamheid van God, in de lijdensgebeurtenisſen van Jezus Christus, duidelijk genoeg aan den dag leggen.

Jezus noemt uitdrukkelijk het ſterven, als bijzonder uitmakende een doel zijner komst op de wereld, (Matth 20: 28.) en die komst des Heilands, wat was dezelve anders dan eene lijnregte zending van God? (bij voorbeeld, Joh. 3: 16, 17. 5: 23, 24. 12: 44, 45, 49. 17: 3, 8.).

Wijders, hij ſpreekt van zijn lijden als van eene zaak Gods, dat is, eene zaak bijzonder overeenkomſtig met, en een gevolg van, het hooge Godsplan (Matth. 16: 23.) (2), eene zaak, die geſchieden moest (Luc. 22: 37. 24: 26.), tot welker voltooijing hij een bevel van den Vader ontvangen had (Joh. 10: 18. 14: 31. 18: 11.), waarom dan ook de magt, die de Romeinſche Landvoogd, als zijn Regter over hem, bezat, door hem beſchouwd wordt als eene magt, denzelven bijzonder van God verleend (Joh. 19: 11.). (3).

Ein-

Eindelijk zegt hij, ten aanhoore eener geheele volksmenigte, dat eene voorname oorzaak der vaderlijke toegenegenheid Gods te hemwaards in het eigenwillig afleggen zijnes levens te vinden was (Joh. 10: 17.).

Denken wij nu nog, ten slotte van dit alles, aan de treffende gebeurtenisſen, die, of zijnen dood vergezeld hebben, of niet lang na denzelven zijn voorgevallen: de drieurige duisternis (Matth. 27: 45. verg. Marc. 15: 33. Luc. 23: 44, 45*a.*), de ontzettende aardbeving, (Matth. 27: 51, 54.) het ontwaken van vele dooden (Matth. 27: 52, 53.) (4), zijne opſtanding, hemelvaart, en hetgeen daarbij heeft plaats gehad (Matth. 28. verg. Marc. 16. Luc. 24. Joh 20, 21. Hand. 1: 1—11.); gebeurtenisſen, die, alleen maar beſchouwd als goddelijke bekrachtigingsmiddelen van Jezus hooge waarde, als den voornaamſten Gezant zijner liefde tot het menschdom, en de onſchuld zelve, — als bewijzen van Gods afkeuring over het gedrag der Joodſche natie, ten aanzien van Jezus Christus gehouden, en tevens als blijken van zijn welgevallen in de eigenwillige overgifte van dezen Eenigen aan den ſmadelijken dood van het kruis, — in ons onderzoek eenen niet onbeduidenden prijs hebben; dan worden wij als door eene onwederſtaanbare kracht

 ge-

gedrongen, om openlijk te erkennen, dat, zoo ooit eenige gebeurtenis op de wereld, dan ongetwijfeld het lijden en ſterven van Jezus Christus, moet beſchouwd worden als de bijzondere uitvloeiſels van een ontwerp, hetwelk, in den volſten zin, een ontwerp van den levendigen God zelven heeten mag.

(1) Verg. *Niemeijer* Karakterk. van den Bijbel 5 D. bl. 108—112.

(2) Zie *Kuinoel* t. d. p.

(3) Zie derz. t. d. p. verg. *Abresch* Paraph. Ep. ad Hebr. ſpec. I p. 59 not (*d*).

(4) Over de echtheid dezer plaats, die alleen door uitlegkundige gronden in twijfel gebragt is, zie men *Heringa* Over 't gebruik en misbruik der Kritiek, (Verh. van het Haagsch Genootſchap voor 1790) bl. 415. *Lotze* Inleiding in het Nieuwe Verbond 1 D. bl. 370 (*b*). 372 en zelfs den genoemden *Kuinoel* t. d. p. — Waarom wij echter, naar het gevoelen dezes mans, hier eene mijthus zouden hebben aantenemen, erken ik gaarne niet te kunnen inzien, of het moest zijn, omdat de zaak zelve ons vreemd toeſchijnt. — Maar zullen wij dan de geſchiedkundige geloofswaardigheid van elk verhaal, waarvan wij geen gelijk in onze dagen meer zien voorvallen, betwisten, en dergelijke berigten ſtoutmoedig onder de historiſche mijthen tellen? — Vaarwel dan Evangeliſche Geſchiedenis! — Laat ons dan liever ronduit zeggen; de geſchiedſchrijvers van Jezus Christus hebben ons met opzet, ten beste genomen, uit dwaling en onkunde, misleid. — Men leze toch en herleze de mees-

meesterlijke Verhandeling van onzen Hoogleeraar *Pareau* over dit onderwerp in het 25 D. van *Teijlers Gen.* en met betrekking tot deze gebeurtenis zelve; *Hamelsveld* Bijbel verdedigd. 5 D. bl. 673 volgg

§. 14.

En door de Profeten van den ouden dag voorzegd.

Reeds in de vorige Afdeeling §. 9. zagen wij, dat er door onderſcheidene heilige mannen onder de Israëlitiſche Natie, gedurende verſcheidene eeuwen voor de geboorte van onzen Heer Jezus Christus, vele duidelijke, en, tot zelfs in zoogenoemde kleinigheden afdalende, voorſpellingen betreffende hem gedaan waren. Wij bepaalden ons toen bij de zoodanige, die eene meer bijzondere betrekking hadden op de omſtandigheden zijner geboorte, zijn karakter, en den belangrijken Man, die als zijn heraut onder Israël hem zoude vooruitgaan. Maar onderzoeken wij de gewijden Profetenrol nog meer naauwkeurig, wij vinden daarin meer dan éëne voorzegging, die, hetgeen hier thans meer bijzonder te pasſe komt, op het lijden en ſterven des Heilands meer lijnregt doelde.

Ook hierop moet ik u, mijn Lezer! op-

merkzaam maken, als een nieuw bewijs, met het naast voorgaande (§. 13.) in een zeer naauw verband ftaande, dat deze groote, in de gefchiedenisfen der menschheid eenigfoortige gebeurtenisfen, ook een geheel eenig, allergewigtigst hoofddoel moeten gehad hebben.

Ook nu weder wil ik alleen de voornaamfte getuigenisfen van Jezvs zelven en van zijne Apostelen opgeven, die ons, willen wij onbevooroordeeld handelen, onbetwistbaar leeren, dat zijn lijden en fterven door de Godsmannen van den ouden dag voorzegd zijn.

Deze getuigenisfen zijn dan eens meer algemeen, dan eens meer bijzonder.

Jezus Christus zelve verklaarde, met toefpeling op den ganfchen omvang van zijn lijden, dat het door de gewijde Godsgezanten van voorgaande eeuwen was voorfpeld geworden Marc. 9: 12. (1). Luc. 18: 31. 22: 37. (2) Matth. 26: 54, 56. verg. Marc. 14: 49., zelfs berispte hij nog na zijne opftanding zijne lievelingen, dat zij op die voorzeggingen geene genoegzame acht geflagen hadden (Luc. 24: 24: 25.) en verklaarde hun de belangrijkfte gedeelten dier heilige voorzeggingen, die op zijn lijden en fterven betrekking hadden (Luc. 24: 26. 44—47.)

Na

Na zijn vertrek van deze wereld hielden zij, die, door hooger geest verlicht, door leer en ſchrift, de palen van het koningrijk der hemelen zouden uitzetten, zich van den profetiſchen zin hunner gewijde boeken zoo zeer overtuigd, dat zij geene de minſte zwarigheid maakten, om het treurig lot hunnes Meesters met ronde woorden voorteſtellen, als door vorige Godsmannen dnidelijk voorzegd. — Zij deden dit nu eens aan enkele perſonen, (Hand. 26: 22, 23. 8: 29—35. (3) dan eens voor geheele vergaderingen (Hand. 3: 18. [4: 24—28.] (4). 13: 29. 17: 2, 3. 28: 23.) en ganſche gemeenten (1 Cor. 15: 3. 1 Petr. 1: 10—12.). Ja! als het ware voor het oog en oor der geheele wereld (Marc. 15: 28. (5).

Somtijds wijders dalen die getnigenisſen af tot bijzonderheden, welke, of lijnregt tot de lijdenstooneelen des Heilands behoorden, of daarmede in een zeer naauw verband ſtonden. Volgens die verklaringen is in het Oude Verbond ook voorzegd geworden, dat men zich in den moeijelkſten loop zijner lotwisſelingen aan hem ergeren zoude, (Matth. 26: 31. (6) verg Marc. 14: 27), zijne klederen verdeelen (Joh. 19: 24. (7), en eene eerlijke, met vergelijking van zijnen dood opmerkenswaardige, begrafenis ſchenken zoude (1 Cor.

15: 4. (8), eene begrafenis, die hem echter niet aan het verderf zoude overleveren (Hand. 2: 31. 13: 35. (9).

Eindelijk ſchijnt in deze verklaringen, betreffende den geest en inhoud der profetiſche ſchriften, niet onduidelijk te worden aangenomen, dat die ſchriften niet alleen het lijden en den dood des Heilands, maar ook het voorname doel dier gebeurtenisſen vooraf hebben bekend gemaakt (Hand. 10: 43. (10).

(1) Zie over de ware lezing van dit vs. *Lotze* Inl. in 't N. V. 1 D. bl. 599.

(2) Verg. *Kuinoel* ad h. l. — Niet onwaarſchijnelijk doelde de Heiland hier op *Jeſ.* 53: 12, waar wij in den Hebreeuwſchen tekst lezen: וְאֶת־פֹּשְׁעִים נִמְנָה door de LXX overgezet *καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη*, welke woorden van den Profeet hier, onzes inziens, door den Heiland op zijn lijden in het algemeen zijn toepasſelijk gemaakt. En te regt. Want, wat ook door eenen *Konijnenberg* over de Mesſiaanſche voorſpellingen, bl. 227—229, door *G. Bruining* (in zijne verh. over de zoenofferande van Christus met die des O. Verbonds vergeleken in de verh. van *Teylers Godg. Gen.* 21 D. bl. 394 verv.) en door *Eckermann* (in zijne Erkl. aller dunkeln ſtellen des N. T. 1 B. s. 273) en zoo vele anderen, hier tegen moge zijn ingebragt, gaarn vereenige ik mij met die uitleggers, bij voorbeeld, Prof. *van der Palm* Jeſaias vertaald en opgehelderd), *Muntinghe* (Geſch. der menschh. 7 D. bl. 275 verv.) — die *H.* 52: 13—53. 12 als één geheel

heel uitmakende, gansch en al op den toen nog toekomftigen Mesfias toepasfen.

Wil men hem toch hier niet vinden, wij behoeven hem dan waarlijk nergens in de fchriften des Ouden Verbonds te zoeken. — En hoe, (men beoordeele dit toch onpartijdig), hoe zal men dan zoo vele uitfpraken van Jezus, ook na zijne opftanding, en van zijne Apostelen en andere gewijde Leeraren onder het Nieuwe Verbond, die toch den Heiligen Geest, welke ook een geest der uitlegging was, ontvangen hadden; hoe zal men dezelve ooit kunnen regtvaardigen, indien men zulke duidelijke plaatfen door alle kunftenarijen wegredeneert? Of is alles mogelijk eene bloote fchikking naar Joodfche vooroordeelen? — Maar wat is dan, bidde ik u, in het onderwijs des Heilands en zijner volgelingen waarheid, wat fchikking, of laat mij maar zeggen, louter bedrog? — Waar is hier het onfeilbaar kenteeken? Men vergelijke hier den Hoogl. *Heringa* in zijne Verhandeling ten betoge „ dat Jezus en zijne Apostelen zich doorgaans niet gefchikt hebben naar de verkeerde denkbeelden hunner tijdgenooten," (in de werken des Haagfchen Genootfchap van het Jaar 1789 bl. 183—194) en met betrekking tot het betwiste Hoofdftuk uit Jefaja, behalve *van der Palm* en *Muntinghe*, ook nog de Verhandeling geplaatst in de *Bibl. van Th. Lett.* 3 D. N. 4 bl. 485 verv. en *Folmer* (Verh. van het Haagsch Genootfchap voor 1804) Over de voorfpellingen, die regtftreeks op J. C. zien.

(3) Zie *Overdorp* Aanh. uit het O. T. bl. 119—124.

(4) Zouden wij niet mogen aannemen, dat ook de losgelatene Petrus en Johannes in deze Godverheerlijkende dankzegging en bede zich met de ver-

blijde broederenſchaar, zullen vereenigd hebben? Welligt dat een hunner de tolk van het dankbaar gevoel der verheugde menigte voor God zal geweest zijn. — Mij dunkt, dit wordt zoo natuurlijk, wanneer wij ons in die omſtandigheden indenken. — Dan dit moge zijn, hoe het wil. — Deze beide eerwaardige Godsgezanten hebben althans in deze lofverheffing daar op gedoeld. De overneming van *Ps.* 2: 1, 2 wordt dus ook hier door voor ons te meer belangrijk. En dat men in derdaad dezen Psalm onder de Mesſiaanſche te tellen hebbe, heeft, dunkt mij, daarop *Muntinghe* in zijne behandeling van denzelven (verg. zijne *geſch. der M.* 6 D. bl. 106—108) genoegzaam aangetoond. Zie *Overdorp* Aanh. bl. 227—230 en *Folmer* over dezen Psalm.

(5) Indien dit vs., tegen welks egtheid nog al iets kan worden ingebragt, (zie *Griesbach* en *Kuinoel* ad h. l.) niet als, (bv. uit Luc. 22: 37), ingeſchoven moet beſchouwd worden, dan is het toch even als in de plaats uit Lucas (zie boven aant. 2.) eene aanhaling van den Evangelist Mattheus zelven, die daardoor dan het lijden van zijnen Heer met eene bijzondere toeſpeling op de omſtandigheid, dat er juist te gelijk met denzelven twee oproermakers gekruisd werden, (als door de Profeten was voorzegd), heeft willen voorſtellen.

(6) Er heerscht eenig onderſcheid tusſchen de door Jezus, of wilt gij liever zijne Geſchiedſchrijvers, aangehaalde plaats uit *Zacharia*, (13: 7 zoo als dezelve hier voorkomt, en den oorſpronkelijken tekst, en de overzetting der LXX. Dit onderſcheid echter althans tusſchen het oorſpronkelijke en de aanhaling bij de Evangelisten, is weinig beteekenende, daar Matth. en Marc. hebben πατάξω

heeft

heeft de Hebr. tekst הַךְ in imperat. spec. hiphil van het werkwoord נכה, en mist, (gelijk ook Marcus dezelve er niet heeft bijgevoegd), de woorden τῆς ποιμνῆς. Wat wijders de vraag betreft, of men hier aan eene Messiaansche voorspelling te denken hebbe, hoe donker het stuk ook zij, en dit wil ik niet betwisten, ik zoude dezelve het liefst, voor als nog, toestemmende beantwoorden. Men verg. intusschen *Muntinghe* Gesch. d. m. 8 D. bl. 163, 168 en *Hamelsveld* Bijbel verd. 1 D. bl. 383—385.

(7) Wij lezen hier eene aanhaling van Johannes ontleend uit Ps. 22: 19, en letterlijk met de overzetting der LXX overeenstemmende. Zie over het Messiaansche van dit lied *Muntinghe*, behalve in zijne opheld. over hetzelve, ook in zijne Gesch. d. m. 6 D. bl. 108, 109.

(8) Ik zie geenen genoegzamen grond om de woorden κατὰ τὰς γραφὰς (vs. 3, 4) met *F. A. G. Krause* (ad h. l.) te verstaan van Evangelische geschiedverhalen, in dien tijd reeds vervaardigd. Het bewijs toch voor deze opvatting is tamelijk zwak. Het zij waarheid, dat wij nergens in de profetische schriften des Ouden Verbonds lezen, dat Jezus juist op den derden dag na zijn sterven weder zoude opstaan; zijne opstanding zelve, (en dit was naar het doel van Paulus genoeg), is door de Godsmannen van den ouden dag niet onduidelijk voorzegd? en waarom konde de Apostel zich dan niet op die aloude voorspellingen beroepen? Men denke vooral aan Jes. 53: 9, vergeleken met zijne begravingsgeschiedenis.

(9) Petrus (Hand. 2: 31), en Paulus (Hand. 13: 35), doelen hier, naar alle waarschijnelijkheid, op dezelfde plaats uit het Oude Verbond, namelijk *Ps.* 16:

16:10 waar wij in den oorspronkelijken tekst lezen: לֹא־תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל לֹא־תִתֵּן חֲסִידֶיךָ לִרְאוֹת שָׁחַת *Petrus* dan geeft den inhoud op, zonder zich zoo zeer over de woorden te bekommeren; terwijl *Paulus*, zich bij het laatste lid bepalende, hetzelve letterlijk naar de vertaling der LXX aanhaalt. Duidelijk ziet men echter het verschil tusschen het meervoudige חסידיך en het enkelvoudige in de Grieksche overzetting, en in de aanhaling bij Paulus τὸν ὅσιόν σου; een verschil, waarvan toch ook, onzes inziens, de kracht van het bewijs afhangt, hoe zeer sommige van oordeel zijn, dat het Hebreeuwsch meervoudige hier alleen de grootheid en majesteit van den persoon, die hier sprekende wordt ingevoerd, zal te kennen geven (zie *Overdorp* Aanh. bl. 447, 448). Gemakkelijker echter, op goede gronden steunende, en meer afdoende is de voorslag, om hier in het enkelvoudige חֲסִידְךָ te lezen. Deze lezing steunt op het gezag van zeer vele en de oudste handschriften (*Dathe* in prol. de difficultate rei criticae, in des mans Opusc. p. 69, 70) de reeds genoemde Grieksche, Syrische, Chaldeeuwsche, (Arabische) en Latijnsche vertalingen; getuigenissen uit Joodsche schriften en van Hieronijmus (*Heringa* over de kritiek bl. 225, 226) en wordt daarom ook zoo algemeen aangenomen, dat men daaraan naauwelijks meer twijfelt, (*Muntinghe* Gesch. d. m. VI D. aanm. (73). — Wijders leze men over het Messiaansche in dezen Psalm denzelfden *Muntinghe* t. a. pl. bl. 83 verv. Er komen in de geschiedenis van Jezus lijden nog eenige andere aanhalingen uit het Oude Verbond voor; b. v. *Joh.* 13: 18 17: 12. (Verg *Hand.* 1: 16, 17) 19: 28. doch daar ik mij alleen bij de voornaamste, die eigenlijke voorzeggingen van den lij-

den-

denden Mesfias opgeven, tot mijn bijzonder doel bepalen wilde, reken ik mij van de behandeling van dergelijke min belangrijke ontflagen.

(10) Men verg. hier de fchrijvers §. 9 aant. (1) genoemd.

§. 15.

Op welk lijden en fterven dan ook eene beIooning gevolgd is, geëvenredigd aan den aard en het doel der voleindigde taak.

Reeds onder de kinderen der menfchen berekent de ware wijze de vergeldingen, die hij aan dezen of dien zal uitdeelen, naar den aard van den arbeid, door den zoodanigen verrigt, en het belangrijke des oogmerks, dat door dien arbeid moest bereikt worden. Hoe veel te meer dan de Alleenwijze. Hij heeft Jezus Christus op den derden dag na zijnen dood uit het graf weder opgewekt (Matth. 28: 1—10. Marc. 16: 1—9. Luc. 24. Joh. 20. verg. Hand. 2: 24, 32. 3: 15. 4: 10. 10: 40. 13: 30. 17: 31. Rom. 10: 9. 1 Cor. 15: 15. Eph. 1: 20 (1), op den veertigften na zijne herrijzing ten hemel opgenomen, Marc. 16: 19. Luc. 24: 50, 51. Hand. 1: 4—11. verg. Eph. 1:

20. (2), en hem daar verheven tot de hoogste mogelijke mededeelbare waardigheid, ten gevolge waarvan hij in den naam des vaders eene algemeene heerſchappij voert over alle dingen (Matth. 28: 18. Hand. 2: 36. 1 Cor. 15: 27. Eph. 1: 22*a*. Hebr. 2: 8. 1 Petr. 3: 22. (3), inzonderheid over de Christelijke gemeente (Eph. 1: 22*b*.), en die behouden zal tot op het einde van het tegenwoordig beſtaan des menſchelijken geſlachts, wanneer, bij de algemeene opſtanding, hij zelve voor het oog des heelals, als de door God aangeſtelde regter, zal optreden, (Joh. 5: 22—29. Hand. 10: 42. 17: 31. enz.) en na dat hij alle vijanden van zijn rijk zal overwonnen hebben, die heerſchappij weder aan den Vader zal overgeven, en aan den Vader zal onderworpen worden, opdat God alles zij in allen (1 Cor. 15: 24–28. (4).

Deze waardigheid, tot welke hij door den Vader verheven is, geeft hem alle aanſpraak op de eerbiedigſte hulde van het menſchelijk geſlacht, die hem zoo wel als den Vader moet bewezen worden (Joh. 5: 23. Phil. 2: 9*b*—11.).

Eindelijk; en dit is de groote hoofdzaak, waarop het hier voornamelijk aankomt, deze waardigheid is hem geſchonken, als eene belooning op den arbeid, door hem als den

lij-

lijdenden Verlosser op deze wereld verrigt (Phil. 2 : 7 – 9*a* verg. Luc 24: 26. Hebr. 12: 2. 1 Petr. 1 : 11.), schoon hij reeds voor zijne verschijning onder het menschdom, ja voor de wording der wereld, eene heerlijkheid had bij den Vader (Joh. 17: 5. 1: 1, 18.), die, hoezeer tot voor zijne terugreize naar den Hemel niet gepaard met die heerschappijvoerende betrekking op het menschelijk geslacht, onze eindige bevatting verre te boven gaat (Matth. 2: 27.).

Hoe groot nu moet het werk, hoe eenigsoortig deszelfs hoofddoel geweest zijn, waarop eene vergelding gevolgd is, die hem tot zulk eenen verre boven alle geschapene wezens verhevenen rang heeft opgevoerd!

(1) Verg. over de waarheid en het belang der opstanding van Jezus Christus *Muntinghe* Th. Chr. §. 229 230, en de schrijvers daar en §. 489 aant. (*a*) en (*b*) aangehaald.

(2) Ter verdediging drr waarheid van deze gebeurtenis heeft *W. A. van Hengel* eene Verhandeling gegeven in de werken van het Haagsch Genootschap voor 1809.

(3) Men zie over de Opperheerschappij van Jezus Christus de Verhandelingen van de Hoogleeraren *van Voortt*, *Rooijaards* en *Heringa*, welke laatste geplaatst is in de Verh. van het Gen. voor 1797.

(4) Verg. onder anderen ook *Heringa* in de zoo evengen. Verh. bl. 190 – 192 *Muntinghe* Gesch. d. m. 4 D. bl. 206, 207, en de aangehaalde schrijvers.

DER-

DERDE AFDEELING,

's Heilands Avondmaal, een voor alle tijden ingerigt gedenkſtuk van de grootſte beteekenis.

§. 16.

Het Avondmaal, een herinneringsmiddel aan Jeſus Christus, inzonderheid aan zijnen dood.

Deze Godsdienstplegtigheid der Christenen, die zich, onder het bijzonder opzigt van den grooten Koning des Christendoms, onder alle woelingen en wisſelingen in den Kerk- en Burgerſtaat, gedurende nabij achttien eeuwen, heeft ſtaande gehouden, is eene inſtelling van onzen Heer Jezus Christus zelven. Hij heeft dit verordend in den laatſten nacht zijnes levens, onder de moeijelijkſte en ſmartelijkſte omſtandigheden, nadat hij het feestmaal der verlosſing van Israël uit Egijpte gehouden had. Hij vergat dus, als het ware,

re, voor eenige oogenblikken, het gevoel des lijdens, dat hem thans reeds drukte, en nog voor de toekomst aangrimde. Hij moet dus deze inrigting, welker invoering hij anderszins immers bij monde alleen zijnen leerlingen had kunnen aanbevelen, bijzonder belangrijk en gewigtig gekeurd hebben, daar hij ze nog in perſoon inſtelde. — En geen wonder; zij moest naar het oogmerk des Heilands niet ſlechts een gedachtenisfeest zijn aan hem, zoo als hij zich eenmaal door zijne leer, leven en daden in Palestina had kenbaar gemaakt; maar *vooral* moest dit plegtig feestmaal dienen tot eene zinnelijke vertegenwoordiging van zijn lijden en dood; die derhalve van het allergewigtigſte aanbelang moeten geweest zijn, en een oogmerk bevorderd hebben, zoo gewigtig, als noch zijne leer, noch zijn voorbeeld bedoeld hadden, en dus der *bijzondere* herdenking dubbel waardig waren.

Al dit bovenſtaande moeten wij alleen uit de kleine, maar toch nog al veelomvattende aanteekeningen zijner geſchiedſchrijvers Mattheus (26: 26—28.) (1), Marcus (14: 22—24) (2), Lucas (22: 19, 20) (3), en van den Apostel Paulus, (1 Cor. 11: 23—26.) (4) opmaken, terwijl deze plaatſen de eenige zijn, waaruit wij iets van eenige waarde, betreffende de geſchiedenis der inſtel-

ling en het doel dezer plegtigheid, kunnen afleiden (5).

(1) Het meer bijzonder gewigtige der instelling van het *Avendmaal* blijkt reeds, behalve uit Jezus eigene verklaring, ten aanzien van zijn uitgedrukt verlangen, om nog eens dit Pascha te vieren, inzonderheid uit zijne opzettelijke noodiging aan zijne leerlingen, bij de invoering van zijn Avondmaal „ Neemt! eet! drinkt!" eene noodiging, die, volgens de aanmerking van *Kuinoel* Comm. ad h. l. p. 676 bij den Paaschmaaltijd niet scheen te pas te komen, daar het van zelf sprak, dat elk Israëller dien nuttigen moest: verg. *van Hengel* over Doop en Avondm. in de Verhandelingen van het Haagsch Genootschap van 't Jaar 1811 bl. 39, 40.

(2) Ook hier lezen wij eene bijzonderheid, die ons in het bij uitstek belangrijke dezer instelling bevestigt; de aanteekening namelijk van den Geschiedschrijver vs. 23 „ En zij dronken alle uit „ denzelven" (den drinkbeker, dien Jezus had laten rondgaan). Waartoe deze kleinigheid aangeteekend, indien niet een levendig gevoel van het eenigsoortige dezer inrigting onzen *Marcus* vervuld hebbe? — Verg. *van Hengel* zoo even aangehaald bl. 40.

(3) Nog meer geeft ons hier *Lucas*. Hij, brengt ook nog tot de woorden, waarmede de Heiland deze plegtigheid verordende, „ Doet dat tot mijne gedachtenis!". Jezus moet dus iets verrigt hebben, bij uitnemendheid, uit aanmerking van aard en doel, der herdenking waardig!

(4) Deze plaats van *Paulus*, 1 *Cor* 11: 23—26, geeft ons het allerduidelijkst berigt, aangaande het bijzon-

zonder ontwerp der herinnering aan het Avondmaal. „ Verkondigt den dood des Heeren!" Zegt de Apotel (vs. 26). „ Zoo dikwijls als gij dit „ brood zult eeten en dezen drinkbeker zult drin„ ken!" καταγγέλλειν, is hier zoo veel als met lofverheffing en dankzegging vermelden (cf. *Schleusner* in v. en vooral *Krause* ad h. l.). Daar dan de dood van Jezus Christus het voorname onderwerp is eener zoodanige feestelijke herinnering, die met lof en dank moet vergezeld gaan, welk een gewigtig en eenig doel moet dan ten grondslage van dat lijden en sterven van Jezus Christus gelegen hebben!?

(5) Wat de reden zij, waarom *Johannes* geen verhaal van deze heilige instelling des Avondmaals gegeven hebbe, is moeijelijk te bepalen. Welligt, (schoon ik wel eene betere verlangde,) of omdat hij het laatste geschreven hebbende, en dit reeds door drie zijner voorgangers aangeteekend ziende, de herhaling daarvan niet noodzaklijk keurde, of, gelijk, op voorgang van *Eckermann*, *Kuïnoel* denkt, omdat, toen Johannes schreef, het Avondmaal reeds overal bekend en in gebruik was. (Comm. vol. 1 p. 676) Vergelijk *van Hengel* ter aangeh. plaatsen bl. 57, 58.

§. 17.

Ingesteld tot een blijvend Godsdienstfeest voor alle zijne volgende belijders.

Deze Godsdienstplegtigheid wijders is ingesteld, niet alleen ten behoeve der Apos-

telen of der Christenen van de eerste eeuwen onzer jaartelling, maar voor alle belijders van het Evangelie, door alle volgende tijden, tot aan het einde van het tegenwoordig bestaan des geheelen menschelijken geslachts; niet alleen immers, dat Jezus Christus dit heilig feest instelde zonder eenige aanwijzing van den tijd, wanneer deszelfs viering mogt ophouden (Matth. 26: 26, 27. Marc. 10: 22.) (1), maar ook het doel harer instelling was eene blijvende behoefte voor de gansche Christenheid tot aan den afloop der eeuwen. Gedachtenisviering van Jezus, inzonderheid van den lijdenden en stervenden Jezus, (Luc. 22: 19. 1 Cor. 11: 24.) (2) was niet alleen vóor zijne eerste volgelingen, maar voor alle zijne vrienden noodzakelijk, tot opwekking en verlevendiging van die gezindheden, die alleen den Christen kunnen kenteekenen. Ja voor deze laatsten des te meer noodzakelijk, daar zij nimmer in de gelegenheid geweest zijn, om hem met eigene oogen te aanschouwen, dien nogtans hunne ziel lief heeft, en het aandenken aan eenen Weldoener, dien wij nimmer in persoon ontmoet hebben, door krachtige hulpmiddelen moet worden opgewekt. Van hier dan ook, dat het Christendom deze eerwaardige plegtigheid heeft aan den gang gehouden, niet alleen in de

de Apostolische eeuw (1 Cor. 10: 16—21. 11: 20—34.) (3), maar ook, blijkens de Kerkelijke Geschiedenis, door alle de volgende tijden, tot op dezen dag toe.

Inzonderheid is er een voornaam bewijs, waardoor de verpligting, om het Avondmaal te blijven vieren, boven alle bedenking verheven wordt: „Zoo dikwijls", zegt Paulus, „als gij dat brood zult eeten, en dezen „drinkbeker zult drinken, verkondigt den „dood des Heeren, tot dat hij komt" (1 Cor. 11: 26.) (4). Tot op zijne komst dan, die aan het einde der eeuwen zal plaats hebben, moet, volgens deze Apostolische vermaning, op grond van Jezus bijzondere aan den Apostel medegedeelde inrigting (vs. 23.) (5) het Avondmaal des Heeren blijven stand houden (6).

Hoe uitgebreid en gewigtig dus moet het hoofdoogmerk van dien dood geweest zijn, aan welks herdenking de laatste Christen nog een plegtig feest behoort toe te wijden!

(1) Verg. *van Hengel* t. a. bl. 40, 41.

(2) Zie denzelfden van Hengel bl. 41 verv.

(3) Men brengt hiertoe nog wel meer plaatsen uit het Nieuwe Verbond, b. v. Hand. 2: 42 10: 27. Dan, het is bijna niet te bepalen, wat men door *die breking des broods* te verstaan hebbe; de liefde maaltijden namelijk of de viering van het

Avondm. verg. *Muntinghe* Th. Chr. §. 335.

(4) *van Hengel* t. a. pl. bl. 83—18.

(5) Zie *van Hengel* t. a. pl. bl. 60—63.

(6) Ik heb alleen eenige hoofdbewijzen opgenoemd. Eene meer uitvoerige ontwikkeling behoort niet tot mijne taak. Bij uitnemendheid lezenswaardig is hier de aangehaalde Verhandeling van den geleerden *van Hengel*.

§. 18.

En bij welke inſtelling hij eenen veelbeteekenenden wenk gaf van het voorname oogmerk van zijn lijden en dood.

Volgens het verhaal van *Mattheus*, een leerling des Heilands, die bij de inſtelling zelf is tegenwoordig geweest, zeide de Goddelijke Meester, toen hij den drinkbeker aan zijne leerlingen uitreikte: „Dat is mijn bloed, „het bloed des Nieuwen Verbonds, hetwelk „voor velen vergoten wordt tot vergeving „der zonden." (26: 28.) (1). *Marcus* ſtemt hiermede nagenoeg, zoo al niet letterlijk, toch zakelijk overeen, ſchoon hij de woorden, *tot vergeving der zonden*, niet mede heeft opgenomen (14: 24.). *Lucas* heeft: „Deze drinkbeker is het Nieuwe Ver„bond in mijn bloed, hetwelk voor u ver„goten wordt" (22: 20.) (2); terwijl hij

hij ook alleen onder zijne Mede-Evangelisten, vs. 19, de ſtrekking der overgifte van het ligchaam in de woorden des Heilands uitdrukt; met welken laatſten Evangelist *Paulus* bijna geheel letterlijk overeenkomt. Hij heeft alleen: „ voor *mijn ligchaam*, *dat* „ *voor u gegeven wordt*, *mijn ligchaam*, *dat voor u gebroken wordt*; en laat de woorden, *hetwelk voor u vergoten wordt*, weg (1 Cor. 11: 24, 25.) (3). Mogen wij dus deze wel niet verſchillende, maar alleen onderſcheidene opgaven, waarvan de eene heeft, hetgeen de andere mist, en die ſlechts den hoofdinhoud moeten uitmaken van hetgeen Jezus bij die aandoenelijke gelegenheid gezegd heeft, tot één geheel vereenigen; wij oordeelen, dat hetzelve welligt deze of dergelijke gedaante hebben moet: „ Dit brood en de- „ ze wijn zijn zinnebeelden van mijn ligchaam „ en van mijn bloed, van mijn ligchaam, „ dat voor u en voor anderen wordt opge- „ offerd, van mijn bloed, waardoor het „ Nieuwe Verbond, dat de plaats des Ouden „ vervangen moet, wordt bekrachtigd, en „ welk bloed, even gelijk de opoffering van „ mijn ligchaam daartoe dient, vergoten „ wordt voor velen, tot vergeving der zon- „ den" (4).

Welk een heerlijk licht gaat ons dus reeds

 op,

op, uit deze inftellingsgefchiedenis van het *Avondmaal*, over de vraag, welker beantwoording het onderwerp van ons tegenwoordig onderzoek uitmaakt. Mij dunkt, zij boezemt ons niet alleen een zeer hooggeftemd vermoeden in, aangaande het hoofdoogmerk van Jezus lijden en dood, maar leidt reeds vrij duidelijk de vergeving der zonden af van dat lijden en fterven, zonder eenig tusfchenmiddel, bij voorbeeld, de zedelijke verbetering, als verdienende oorzaak dier zoo noodzakelijke fchuldvergeving op te geven. Maar, ik wil mijn plan niet vooruitloopen, geen befluit opmaken uit ftellingen, die men nog welligt als daartoe onvoldoende zoude kunnen blijven befchouwen, en dus nog maar alleen als flotfom opgeven, dat onze verwachting een hoofddoel doet vooronderftellen, eenig onder alle leeraren en weldoeners van het menfchelijk geflacht, een hoofddoel geëvenredigd aan de zending van zulk eenen perfoon, door God zelven op deze wereld afgevaardigd (eerfte Afdeeling), in wiens lijdensgefchiedenis zich zoo vele bijzonderheden vereenigd hebben, die men te vergeefsch in de treurtooneelen van eenen Johannes den Dooper, Jacobus, Paulus enz., die toch ook zedelijke verbetering bedoelden, zoekt, (tweede Afdee-

deeling), en die een gedachtenisfeest heeft ingesteld, als een gedenkstuk van de grootste beteekenis, en bij welks verordening hij woorden heeft, die niemand, ook de edelste Leeraar der menschheid, die niet meer dan Leeraar was, spreken kon (derde Afdeeling).

(1) Het is naauwelijks der moeite waardig, de echtheid dezer woorden te verdedigen. Genoeg dat er geene verschillende lezing plaats heeft, dan alleen, dat eenige weinige handschiften in plaats van het gewone ἐκχυνόμενον ἐκχυννόμενον hebben. — De eenige rede dan ook, waarom sommigen, b. v. de Hoogleeraar *Paulus* in het Theol. Journ. 7. B. 1. 182 deze woorden willen uitmonsteren, bestaat hierin, omdat dezelve alleenlijk bij Mattheus gevonden worden. Maar hoe vele zoude men moeten weg werpen, indien dit tot een stelregel in de kritiek wierd aangenomen: alles wat slechts bij éénen Evangelist gevonden wordt, is onecht! Maar wat zal nu de zin dezer woorden wezen? Gewisselijk niet zoo als b. v. *Eckermann* wil, in zijne Erkl. aller dunkein stellen des N. T. 1 B. (*Bibl. van Th. Letterk.* 7 D. bl. 28) „ mijn „ dood was noodzakelijk, zoo ooit mijne leer „ uitgebreid, en onder het menschdom weldadig „ werkzaam worden zoude." Dit is eigendunkelijk verdraaijen, dat geen verklaren heeten mag. Duidelijk plaatst de Heiland de vergeving der zonden in verband met het vergieten van zijn bloed, als gevolg en oorzaak, en wil dus, onzes

inziens, hier duidelijk genoeg te kennen geven, dat zijn dood dienen moest ἐις ἄφεσίν ἁμαρτίων, om de vergeving van zonden daar te ftellen, uit te werken, vergelijk *Mori* Comm. in ſuam Ep. vol. II. p. 64.

(2) Dat men hier in plaats van Nieuw Testament, zoo als nog onze Nederlandſche Overzetting heeft, Nieuw Verbond moet vertalen, zal ik naauwelijks meer behoeven aan te merken. Jezus ſprak voor Joden, die gewoon waren aan het denkbeeld van een *verbond*, dat is in den Godsdienſtigen ſtijl dier Natie, „eene belofte of eene „verzameling van beloften, onder zekere voor„waarden," en hij drukte zich dus op eene wijze uit, die het meest verſtaanbaar voor hun was. Was nu het Moſaiſche Godsdienstſtelſel, het Oude Verbond, door plegtige brandöffers en de beſprenging van de helft des bloeds van het offerdier op den altaar ingehuldigd (II B. van Moz. 24: 8), Jezus ſprak thans van zijn bloed, als door welks uitſtorting en de vergeving der zonden zoude worden uitgewerkt, (bij Mattheus), en de toezegging dier vergeving, onder voorwaarden van geloof en bekeering, bekrachtigd; als door een Nieuw Verbond, dat de plaats des Ouden Verbonds vervangen moest. Niet oneigenaardig verklaart *Morus* dit in Epitome Theol. der. p. V. c. 5. §. 1. en in Comment. vol. II p. 541. „Drinkt; deze Drinkbeker (of het drinken uit „denzelven) is het Nieuwe Verbond; of dit Nieu„we Verbond aan te nemen, en zich daar on„der te begeven; want dit, mijn bloed, welk „gij drinkt, is de inweiding en bekrachtiging „van

„ van het Nieuwe Verbond. Nu ik u dezen „ drinkbeker overgeve, en nu gij daar uit drinkt, „ maak ik u deelgenooten van het Nieuwe Ver„ bond, en ontsla ik u van het Oude Verbond „ zoo dat gij nu in het Nieuwe Verbond over„ gaat." Zie ook *Doederlein* Th. Chr. §. 355 obf. 1 en *Muntinghe* Theol. Chr. §. 333.

(3) Vergelijkt *Kraufe* over deze plaats.

(4) Vergelijkt *van Hengel* in de aangehaalde Verhandeling bl. 45.

TWEE-

TWEEDE HOOFDSTUK,

DE LEER DES BIJBELS MEER BEPAALDELIJK ONDERZOCHT, IN BETREKKING TOT HET HOOFDDOEL VAN HET LIJDEN EN STERVEN VAN JEZUS CHRISTUS.

§. 19.

Orde in de behandeling van dit Hoofdſtuk.

Wij zijn dan nu tot op dat ſtandpunt gevorderd, dat wij van het lijden en ſterven diens Eenigen een hoofddoel vermoeden, hoedanig geen ander Leeraar, die toch ook in zijne onderwijzingen zedelijke verbetering beoogde, zich immer heeft kunnen voorſtellen. Maar waarin toch zal dit hoofdoogmerk gelegen zijn? Op dit punt willen wij de Bijbelleer, zoo veel in ons zal zijn, naauwkeurig onderzoeken. In die Bijbelleer nu, over het algemeen beſchouwd, ontdek ik ſommige uitdrukkingen, die meer lijnregt op zijn lij-

den

den en ſterven betrekking hebben, en ons deszelfs hoofddoel duidelijk genoeg leeren kennen; terwijl er andere in dezelve voorkomen, die, hoezeer in eenen meer verwijderden afſtand, ons evenwel tot hetzelfde beſluit henen leiden. Wat de eerſte betreft, zij zijn tweeledig: ſommige geheel eigenlijk, andere meer oneigenlijk. Het zal dan welligt niet geheel onvoegzaam zijn, wanneer wij dit Hoofdſtuk in *drie Afdeelingen* ſcheiden, in welker *eerſte* wij de eigenlijke, in welker *andere* wij de oneigenlijke aangaande Jeſus lijden en dood gebezigde uitdrukkingen ontwikkelen zullen, en eindelijk *in de laatſte* die Bijbelſche gedachten opnemen, die, ſchoon met geenen zoo zigtbaar bepaalden terugſlag op den dood des Heilands, evenwel het in de beide voorgaande Afdeelingen als dan bewezene niet weinig bekrachtigen zullen.

EERSTE

EERSTE AFDEELING.

Ontwikkeling der eigenlijke ſpreekwijzen, met betrekking op het hoofddoel van Jezus lijden en ſterven gebezigd.

§. 20.

Eigenlijke ſpreekwijzen aangaande Jezus Christus, als den lijdenden Verloſſer, door zijne volgelingen en hemzelven gebruikt.

Petrus, en met dezen Leerling des Heilands willen wij een begin maken, verklaart niet ſlechts in het algemeen, dat zijn onvergelijkelijk geduldige Meester eens voor (ὑπὲρ, in plaats van) (1) hem en de Christenen, aan welke hij ſchreef, geleden had (1 Br. 2: 21.), maar ontwikkelt deze algemeene verklaring op eene andere plaats (1 Br. 3: 18.) nog nader, door te leeren iets, waarop hij zeer hechtte, en hetwelk hem

hem in het redebeleid bij uitſtek te pas kwam, dat Christus de regtvaardige (δίκαιος, de onſchuldige) (2), ter oorzake der zonden (περὶ ἁμαρτιῶν), geleden had voor (ὑπὲρ, dat is, in plaats van) de onregtvaardige (de ſchuldigen, die dus, in tegenoverſtelling van hem, welke geen lijden verdiend had, alle jammeren waardig waren) en dat hij zulks ondergaan had, opdat hij die onregtvaardigen, waaronder Petrus zichzelven rekende, en zijne medebelijders (ἡμᾶς) tot God zoude brengen (den toegang tot God als op nieuw banen, hen in Gods Vadergunst herſtellen, tot deelgenoten van Gods Vaderlijke ontfermingen maken zoude. (3).

Met deze leer van Petrus ſtemt ook *Johannes* geheel en al in, wanneer hij in zijnen eerſten brief (cap 3: 16) zich zelven en zijne geloofsgenooten tot de hartelijkſte onderlinge liefde opwekt, eene liefde, die zelfs zulk eene ſterkte hebben moest, dat ware het nood, de een zijn eigen leven voor (ὑπὲρ in plaats van, den anderen, om des anderen leven te ſparen, zoude moeten wagen; even als Jezus Christus zijn leven voor (ook weder ὑπὲρ in plaats van) anderen ten vollen had veil gehad.

Dan inzonderheid is het *Paulus*, wiens onderwijs ons hier bij uitnemendheid zeer te ſta-

ſtade komt. Hij had hetgeen hij aangaande Jezus lijden en dood, vooral ook aangaande het hoofddoel daarvan, zijnen medechristenen mededeelden, door eene bijzondere openbaring ontvangen (1 *Cor.* 15: 3). (4). „ Dien ten gevolge betuigde hij dan ook „ uitdrukkelijk, dat Jezus Christus een weinig „ minder geworden was dan de Engelen van „ wege het lijden des doods, opdat hij door „ de genade Gods voor (ὑπὲρ in plaats „ van) allen den dood ſmaken (lijden en „ ſterven) zoude (*Hebr.* 2: 9), (5). — „ Hij was dan ook overgeleverd (aan den „ dood nam. (διὰ ter oorzake van) de zou„ de (*Rom.* 4: 25) voor dezelve geſtorven „ (1 *Cor.* 15: 4. *Rom.* 5: 10), (6) ge„ ſtorven voor (ὑπὲρ in plaats van) men„ ſchen, die zondaren waren, (*Rom.* 5: 6, „ 8. 2 *Cor.* 5: 15. (7). 1 *Theſſ.* 5: 10) „ en dat niet door dwang, maar eigenwil„ lig, (8) zoo dat hij kon gezegd worden, „ zich zelven voor (περὶ van wege) (9) „ de zonden te hebben overgegeven, (*Gal.* „ 1: 4) overgegeven (nam. in den dood) „ voor (ὑπὲρ in plaats van) de Christenen „ (*Tit.* 2: 14 (10) die zijne gemeente uit„ maakten (*Eph.* 5: 25)." (11).

Eindelijk, Jezus Christus, (en zijne taal doet alles af), drukt zich niet alleen over zijnen dood

dood op gelijke wijze uit „ dat dezelve on-
„ dergaan werd, van wege, (*περὶ* Matth.
„ 26: 28. verg. Marc. 14: 24), dat is hier,
„ uit vergelijking met Luc. 22: 19, 20, en
„ 1 Cor. 11: 24, zoo veel als ὑπὲρ, *in plaats*
„ *van* (12) zijne echte vrienden en navol-
„ gers. — Maar Hij beweert met ronde
„ woorden, dat dezelve dienen moest, tot
„ vergeving van zonden, om vergeving van
„ zonden voor anderen uit te werken, en
„ daar te ftellen" (Matth. 26: 28) (13).
In alle deze opgenoemde plaatfen heerscht dan, onzes inziens, het denkbeeld, dat het lijden en fterven van den onfchuldigen Jezus ondergaan is in plaats van anderen, die fchuldig, dus ook ftrafwaardig waren, en dat hij zich daaraan onderworpen heeft, om voor die fchuldigen vergeving van zonden, dat is, opheffing der welverdiende ftraffen te verwerven.

(1) Dat ὑπὲρ beteekenen kan *in plaats van*, en bij ongewijde en gewijde Schrijvers in dien zin voorkomt, is te bekend, dan dat ik dit met voorbeelden zoude behoeven te ftaven. Maar daar uit volgt niet, dat het in de aangehaalde plaatfen en in die, welke nog vervolgens genoemd worden, die beteekenis hebben *moet*, vooral daar het ook zeer dikmaals genomen wordt in den zin van *ten voordeele*, *ten nutte*, *ter oorzake van*. enz.

Dit erken ik gaarne, en ik zoude ook uit dit enkele voorzetzel geen befluit tot het geen het in de gemelde plaatfen beteekenen moet, ontleenen, indien er geene bijzonderheden in die plaatfen zelve voorkwamen, welke ons op deze gedachte brengen. Deze nu zijn er in eene ruime mate. In de kracht van tegenftelling (1 *Pet.* 3: 18) tusfchen den regtvaardigen, die geleden had, en de onregtvaardigen, voor welken hij den dood had ondergaan: welk onbevooroordeelde, wien geene leerftellige of wijsgeerige zwakheden drukken, zal hier niet terftond aan eene plaatsvervanging denken? vooral wanneer hij daarmede vergelijkt de redenering van *Paulus Rom.* 5: 6–8, „ dat men nimmer tot het befluit zal komen om „ zich zelven op te offeren voor den man, die „ maar alleenlijk in het afzonderlijke braaf en „ deugdzaam is, zonder daarvan weldadige bewijzen openlijk aan den dag te leggen, maar „ dat men dat, hoe zeer bezwaarlijk, toch nog „ mogelijk, doen zal voor den weldoener, die „ zich voor de zaak des Godsdientftes, der menschheid, of des vaderlands, openbaar verdienftelijk „ gemaakt heeft." (Vergelijkt *Koppe* ad h. l.). Hier komt bij de opwekking van *Johannes*, (1 *Br.* 3: 16) „ Dat men zijn leven ftellen moet voor de broeders;" Wat is dit anders, dan het leven te ftellen *in plaats van* dat der broeders, zijn eigen leven te wagen om dat zijner broeders te beveiligen? Opmerkwaardig is hier ook de betuiging van *Paulus*, (2 *Cor.* 5: 15) „ Indien een voor al„ le geftorven is, moet men dit befchouwen, als „ of allen geftorven waren." Hoe kan dit zonder het denkbeeld eener in de plaatsftelling begrepen worden? Eindelijk heeft hier ook nog al eenige waarde de vraag van dienzelfden Apos-

tel aan de Corinthiſche in onderſcheidene aanhangen verdeelde Christenen (1 *Cor.* 1: 13) „ Is Paulus voor u gekruist?" De kracht dier vraag zit voornamelijk in de ſtilzwijgende terugwijzing op Jezus Christus, als die alleen voor hen den kruisdood, ondergaaan had, en dus ook alleen waardig was, dat men zich naar zijnen naam noemde. En dan dunkt mij, moet dat ὑπὲρ ὑμῶν ἐςαυρώθη overgezet worden *in plaats van ulieden* gekruist: daar men hem toch anders zoude hebben kunnen voorhouden, dat hij zeer veel, *ten hunnen nutte*, bij zijne moeijelijkheden om de zaak van het Evangelie leed. En althans zoude men na zijnen marteldood, die toch ook in eenen zeer goeden zin, als leerzaam en voordeelig voor het Christendom kon beſchouwd worden, hebben kunnen zeggen, dat hij ten hunne nutte geſtorven was, en dus (indien dat ὑπὲρ in zulken zamenhang niet meer beteekende) zoo goed als Christus verdiende, dat men zich naar zijnen naam noemde. Ik weet wel, dat men ons hier voorſtelt de gedurige afwisſeling van onderſcheidene voorzetsels, wanneer er van de ſtrekking van den dood des Heilands geſproken wordt; maar behalve, dat die afwisſeling zoo veel niet is, als men wel mogelijk denkt, en ſchoon wij ook gaarne erkennen willen, dat de Schrijvers des Nieuwen Verbonds van den dood van Jezus Christus in betrekking tot deszelfs belijders ſprekende, nu eens het voorzetzel διὰ gebruiken (b. v. 1 Cor. 8: 11) dan eens περὶ (b. v. Matth. 26: 28. Marc. 14: 24), beide *ter oorzake van* of *van wegen* over te zetten, neemt dit niet weg, dat het ander voorzetſel ὑπὲρ, het welk meer bepaaldelijk de betrekking van Jezus lijden

en dood, dan de algemeenere διὰ en περὶ aanduidt, zijne bovengemelde kracht zoude mogen behouden. Even weinig doet het af, wanneer men (b. v. met *Bosveld* op 2 Cor. 5: 15) deze beteekenis van ὑπὲρ daarmede zoekt te ontzenuwen, dat er op die plaats gezegd word „ *voor allen te zijn op*„ *gewekt*, en dat dit echter in geenen zin van „ plaats bekleeding kan worden opgevat, daar toch „ ook nog de gestorvenen zullen opgewekt wor„ den." Dit zegt Paulus niet, alleenlijk willende, zoo het schijnt, te kennen geven, „dat zijne medechris„ tenen ter eere moesten leven van dien Verlos„ ser, die in hunne plaats gestorven, die tevens „ opgewekt, en dus uit aanmerking zijner in den „ dood betoonde zondaars liefde, en daarop ge„ volgde heerlijke opstanding, de eerbiedige ge„ hoorzaamheid zijner belijders waardig was." Uit vrees voor eene te groote uitvoerigheid durve ik niet meer hierbij voegen, maar geve dit ter bedaarde overweging over.

(2) Zie *Schleusner* in v. en *Morus* Comm. in suam Epitom. vol. 2 p. 10 en boven §. 12.

(3) Zie *van Tricht*, Geloofs- en Zedeleer van Petrus, in de Verhandelingen van het Haagsch Genootschap 1809 bl. 78, 80.

(4) Verg. 11: 23 en *Schleusner* in παραλαμβάνω.

(5) Vergelijkt *Abresch* ad h. l. en hier achter §. 27 aant. (3).

(6) Zie *Koppe* over deze plaats.

(7) Zie boven aant. (1).

(8) Verg. boven §. 11.

(9) Deze lezing steunt op zeer goede gronden, en wordt daarom ook voor het meer gewone ὑπὲρ gekozen door *Griesbach*, *Koppe*, *Borger*, en anderen.

(10)

(10) Verg. *van der Palm* Leerr. 3 D. bl. 169, 170.
(11) Zie *Koppe* over deze plaats.
(12) Zie boven aant. (1).
(13) Zie boven §. 18 aant. (1).

§. 21.

Eigenlijke ſpreekwijzen door de Apostelen gebezigd, aangaande het heil der ſchuldvergeving door Jezus lijden en ſterven voor zondaren te weeg gebragt.

Paulus heeft een paar plaatſen van zeer veel aanbelang. *Eph.* 1: 7 en *Coll.* 1: 14. In beiden zegt de Apostel, dat wij in (dat is door) Jezus Christus de *verlosſing* hebben, wel te verſtaan, de vergeving der misdaden, dat is, de kwijtſchelding der ſtraffen Gods, welke wij anders door de misdaden verdiend hadden (1). En hoe? Door zijne leer, wanneer men die opvolgt? Neen! *Door zijn bloed*, dat is, door zijnen geweldigen marteldood, als verdienende oorzaak dier ſchuldvergeving Eph. 1: 7. (2).

Deze betuigingen des gewijden Mans zetten licht bij aan een paar andere, wel meer algemeene, evenwel hier niet onbeduidende

uitdrukkingen. De eene is ontleend uit Paulus redevoering te Antiochien (*Hand* 13: 38, 39. (3) Daar verklaart hij duidelijk, dat door Jezus Christus (dat is uit hoofde van het geen Jezus geleden heeft) vergeving van zonden verkondigd wordt, en dat nu van alle zonden, ook van de zoodanige, van welke men, ftaande de Mozaifche wet, geene ftrafvergeving ontvangen kon, elk geloovige kwijtfchelding erlangt. De andere is van Johannes (1 *Br.* 2: 12, (4) waar hij zijne medechristenen tot de deugd aanmoedigt door de herinnering, dat hun hunne zonden vergeven waren om zijnes (Jezus) naams wille, dat is, om zijnen wil, uit aanmerking van hetgeen hij voor zondaren ondergaan en geleden had.

(1) In beide deze plaatfen zegt Paulus, *wij hebben* τὴν ἀπολύτρωσιν. Zeker beteekent ἀπολύτρωσις, (eene fpreekwijze oorfpronkelijk van den ftaat der gevangenfchap ontleend), in de fchriften des Nieuwen Verbonds meermalen eene verlosfing in het algemeen, waarin die dan ook beftaan moge, en hoe zij ook daargefteld worde. In deze plaatfen echter wordt de zin nader bepaald door het bijgevoegde geheel eigenlijke ἄφεσις τῶν παραπτωμάτων. (Eph. 1: 7) τῶν ἁμαρτιῶν (Col. 1: 14) en beteekent dus eene verlosfing van de ftraf der zonden. Zie de Acroafes van *Morus* over Eph. 1: 7. *Lotze*, Over de vergeving der zonden bl.

bl. 52 en *Morus* Comm. in ſ. Epist. vol. 2 p. 65, 133.

(2) Διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ. Deze woorden, in onze gewone uitgaven des Nieuwen Verbonds ook (Coll. 1: 14) uitgedrukt, zijn aldaar, zoo als het ſommigen toeſchijnt, niet van Paulus zelven, maar door eene latere hand uit de gelijkluidende plaats ingevoegd. Men vergelijke de *Biblioth.* van Th. Letterk. d. 7 bl. 53. Wijders leze men over den zin dier ſpreekwijze en de aangehaalde plaats uit den Brief aan de Eph *Koppe* ad h. l. Of dit geheele redebeleid echter vs. 3—13, zoo als die uitmuntende Man wil, door den Apostel geheel en al op zich zelven, in onderſcheiding van de Epheſiers, toepasſelijk gemaakt zij, (Zie zijne aant. op vs. 3) hier aan verbeelde ik mij, dat wij te regt mogen twijfelen. Vooreerst toch komen er in dit verband ſommige uitdrukkingen voor, (b. v. vs. 4—8) die zeer gevoegelijk van alle Christenen in het algemeen kunnen verſtaan worden, voor welker bijzondere toeeigening daarenboven naauwelijks genoegzame redenen kunnen worden aangevoerd. Hier bij komt nog, dat, indien men dit onderſcheid van ἡμεῖς, in afzonderlijke betrekking op Paulus, van ὑμεῖς, op de Epheſeers wil volhouden, reeds het 14 vs. eene zonderlinge houding heeft. Men vergelijke ook eens met deze vooronderſtelling vs. 17, 19 2: 3. enz. en oordeele! Liever maken wij dan dit geheele redebeleid, met *Morus* in Acroas. over deze plaats, betrekkelijk op het Christendom in zijn geheel beſchouwd, en verſtaan het van deszelfs onberekenbare voorregten, tot welker genot ook de Epheſen waren ingeleid.

(3) Er waren verſcheidene misdrijven, van welke men onder het Oude Verbond door geen zoen-

offer kwijtſchelding erlangen kon, maar de ſtraf dragen moest, door de Mozaiſche wet bepaald, bij voorbeeld, moord, overſpel, Godslastering, ſchending van den Sabbat, enz. (Verg. *Muntinghe* Geſch. der menschh. 4 D. aanm. (192) en *Heinrichs* over deze plaats. Hierop doelt Paulus. Maar nu van alle deze zonden kon de boetvaardige en geloovige Christen vergeving erlangen door Jezus Christus διὰ τούτου vs. 38. ἐν τούτῳ vs. 39, *ter oorzake van hem*, d. i. uit vergelijking van boven genoemde en meer andere plaatſen *uit hoofde van zijn lijden en ſterven*. Men vergelijke overigens Prof. *van Voorst* in zijne Annot. in Loca. Sel. N. T. pag. 64, 72, 80.

(4) Διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ is even zoo veel als δι' αὐτόν. (Vid. *Schleusner* in v.) en beteekent dan ook weder *door hem*, als bewerker, als oorzaak; namelijk, op grond van zijn lijden en ſterven. Men vergelijke *Brink* t. d. l. en *van Tricht* (Geloofs- en Zedeleer van Johannes, in de Werken van het Haagsch Genootſchap voor 1813) bl. 72.

TWEE-

TWEEDE AFDEELING,

Ontwikkeling der oneigenlijke ſpreekwijzen, met bijzondere betrekking op het hoofddoel van Jezus lijden en ſterven gebezigd.

§. 22.

Iets ter Inleiding.

Bij het onderzoek van het Bijbelsch onderwijs aangaande het hoofdoogmerk, met het welk onze eeuwig gezegende Verloſſer zich aan zijn ijsſelijk lot onderworpen heeft, zien wij, ja, eenige ſpreekwijzen gebezigd, die tot den rang der *eigenlijke* behooren, maar veel meer andere, die, van ginds of elders ontleend, tot de *oneigenlijke* moeten gerekend worden. Jezus namelijk en zijne Apostelen, gelijk ook de Profeten van den ouden dag, ſpraken tot eene Natie, niet

zoo zeer aan geheel afgetrokkene, diep wijsgeerige redekavelingen gewoon, eene Natie van een meer levendig geſtel, en welker gedachten loop ſteeds met eenen geheel zinnelijken, uiterlijken Goddienst vorm werkzaam was. Met wijsheid kleededen zij dan hunne onderrigtingen, ook aangaande het hoofddoel van 's Heilands lijden en dood, in een zoodanig gewaad, als hetwelk, wel voor ons derzelver waren geest minder duidelijk maakt, maar toch voor hun, aan welken deze onderrigtingen door mond of geſchrift in de eerſte plaats werden medegedeeld, het meest berekend was

Deze oneigenlijke ſpreekwijzen nu, zij zijn nu eens van ginds en elders, maar meestal van den Mozaiſchen Godsdienst vorm, bijzonder van den *Offerdienst*, ontleend. Wij willen, hoe moeijelijk dit ook zij, tot derzelver opheldering eene poging wagen, die ons nu toch eenigzins ligter vallen zal, daar wij den zin der *eigenlijke* uitdrukkingen reeds in de bovenſtaande Afdeeling ontwikkeld hebben.

§. 23.

§. 23.

Oneigenlijke ſpreekwijzen van eenen meer gemengden aard, aangaande het lijden en ſterven van Jezus Christus, en het hoofddoel daarvan, door den Heiland zelven en zijne Apostelen gebezigd.

Het getal der ſchriftplaatſen van deze ſoort is vrij uitgebreid, in het onderwijs des Heilands en zijner eerſte volgelingen, en genoegzaam duidelijk, om ons op te leiden tot het denkbeeld, dat het *hoofddoel* van zijn lijden en ſterven niet geweest is, om eene zedelijke verbetering, en, langs dezen weg, vergeving van zonden, op grond, en als gevolg dier verbetering, uit te werken, maar om lijnregt zich in de plaats van andere te ſtellen, en daardoor eene wezenlijke verloſſing van hetgeen anderszins anderen zoude zijn overgekomen te bewerkſtelligen.

In een land levende, waar de ſchaapsfokkerij en akkerbouw de voornaamſte takken van beſtaan uitmaakten, ontleende Jezus wel eens zijne beelden van deze, daar ter plaats niet onaanzienlijke, werkzaamheden. Dus vergelijkt hij onder anderen zich zelven bij eenen

eenen *goeden Herder*. „ De goede Herder,"
„ zegt Hij, ſtelt zijn leven voor (ὑπὲρ in plaats
„ van) de ſchapen" (Joh. 10: 11) (1). Wat
kan dit anders beteekenen, dan de goede Herder
waagt zijn eigen leven, om het leven zijner
ſchapen voor alle dreigende onheilen te beveiligen?
En daar nu Jezus Christus niet
onwaarſchijnelijk hiermede eenen zijdelingſchen
wenk gaf, hoe het met hun zoude
afloopen, dunkt mij, dat hij, ſchoon hij
meer bedektelijk, het doel zijns lijdens voor
den ernſtig nadenkenden wilde voorſtellen,
als moetende dienen, om de zijnen van al
dien jammer te verlosſen, welke hen anders,
op hoedanige wijze en om welke reden
ook, zeker treffen zoude. Welligt dat zijne
Apostelen, in toeſpeling op dergelijke uitdrukkingen
van hunnen Heer, hem in hunne
Brieven noemen den *Herder hunner zielen*
(1 Petr. 2: 25), den *overſten Herder*, (1
Petr. 5: 4) den *grooten Herder der ſchapen
door het bloed des eeuwigen Verbonds* (Hebr.
13: 20) (2). enz.

Bij eene andere gelegenheid ſprak Jezus van
zijnen dood, en het heil daardoor te weeg
te brengen, (ſchoon meer algemeen,) in
uitdrukking van den *Landbouw* genomen:
„ en indien *het tarwegraan* in de aarde niet
„ valt

„ valt en ſterft, blijft het alleen, maar *indien*
„ *het ſterft*, brengt het vele vruchten voort."
(Joh. 12: 24).

Somtijds maakt hij, op deze onderwerpen doelende, zich vergelijkingen ten nut uit den dagelijkſchen levenstrein: „ Ik ben het *le-*
„ *vende brood*, dat uit den Hemel neder-
„ gedaald is; zoo iemand van dit brood
„ eet, die zal in der eeuwigheid leven.
„ En het brood, dat ik hem geven zal,
„ is *mijn vleesch*, het welk ik geven zal
„ voor het leven der wereld, want mijn
„ vleesch is waarlijk ſpijze, en mijn bloed
„ is waarlijk drank." (Joh. 6: 51 (3) 55).

Of, zoo als in zijn afſcheid van zijne Leerlingen (Joh. 15: 13 (4): „ Niemand heeft
„ meerder lief dan deze, *dat iemand zijn*
„ *leven zet voor*, (ὑπὲρ, in plaats van) *zijne*
„ *vrienden:* om dat zijner vrienden te kun-
„ nen ſparen," of met uitdrukkingen van den *ſlavenſtand* of *ſtaat der gevangenſchap* ontleend. „ De Zoon des menſchen is geko-
„ men, niet om gediend te worden, maar
„ om te dienen, en zijne ziel te geven, (zijn
„ leven te laten) tot een *rantſoen* (een
„ losprijs, hoedanige men in de plaats van
„ ſlaven en gevangenen gaf om hen van de
„ ellende der ſlavernij en gevangenis te be-
„ vrijden), voor (ἀντὶ, even als ὑπὲρ, *in*

„ *plaats*

„ *plaats van*) vele (Matth. 20: 28, verg.
„ Marc. 10: 45)." (5).

Eindelijk gebruikte Jezus ook wel eens een beeld uit de gefchiedenis zijner volksgenooten, om zijn lijden en het hoofddoel daarvan aan te duiden: „ Gelijk *Mozes de* „ *flang in de woestijn verhoogd heeft*, alzoo „ moet de Zoon des menfchen verhoogd wor„ den, opdat een iegelijk, die in hem ge„ looft, niet verderve, maar het eeuwige le„ ven hebbe," (Joh. 3: 14. (6) verg. 12: 32, 33) dat is, de opheffing der door zijne zonden verdiende ftraf, even als de geloovige Israëller, door het ootmoedig aanfchouwen van den flang, genezing erlangde van de door zijne overtredingen hem bejegenende onheilen (Num. 24: 4—9).

Wat wijders de *Apostelen* betreft; hieronder komt *Paulus*, zoo niet geheel alleen, althans voornamelijk in aanmerking. Hij immers is de Man, van wiens fchriften wij nog den grootften voorraad bezitten, en die zich ook het meest over het lijden en fterven van onzen Heiland, en het hoofddoel, daarbij ten grondflage liggende, verklaard heeft. Behalve zijne aanzienlijke menigte van fpreekwijzen, van den Mozaifchen Godsdienst ontleend, waarvan wij in de volgende §. handelen zullen, heeft hij ook hier en daar eene

en-

enkele uit *den dagelijkſchen kring des levens* afgeleid. Dus ſpreekt hij „ van *de Ge-* „ *meente van God*, of, volgens eene an- „ dere lezing, *de Gemeente* des *Heeren*, „ welke de Heer zich als zijn eigendom „ verkregen heeft door zijn eigen bloed;" (Hand. 20: 28) (7) die dus ook als eene gemeente van duurgekochten kan beſchouwd worden (1 Cor. 6: 20. 7: 23. (8) Verg. 2 Petr. 2: 1. Openb. 5: 9. 14: 4). Hij betuigt „ Jezus Christus is arm geworden, „ op dat de Christenen door zijne armoede „ rijk zouden worden" (2 Cor. 8: 9 (9) en beweert „ Dat zij, door zijn bloed ge- „ regtvaardigd, voor den toorn Gods zullen „ behouden worden" (Rom. 5: 9 verg. 1. Theſſ. 1: 10). (10) Vervolgens verklaart hij, „ dat de Heiland door zijnen dood te niet „ gedaan heeft den genen, die het geweld „ des doods had, den Duivel; (Hebr. 2: „ 14). (11) dat zijn dood is voorgevallen „ tot verzoening (λύτρωσις) der overtredin- „ gen, (Hebr. 9: 12) ook van die, welke „ onder het eerſte Testament geſchied wa- „ ren; (Hebr. 9: 15) (12) dat hij zich „ zelven gegeven heeft tot een rantſoen, (ἀν- „ τίλυτρον, even als λύτρον een losprijs) voor „ (ὑπὲρ, *in plaats van*) allen (1 Tim. 2: 6. „ Verg. Tit 2: 14) dat hij, het paaschlam

„ der

„ der Christenen, voor (ὑπὲρ, *in plaats van*)
„ hun geslacht was; (1 Cor. 5: 7) (13)
„ dat hij ons verlost heeft van den vloek der
„ wet, een vloek geworden zijnde voor ons,"
(Gal. 3: 13) (14) en dus in den volsten
zin eene verlossing, een verlossings middel,
kon genoemd worden. (1 Cor. 1: 30) (15)

Eindelijk lezen wij „ dat God vijandige
„ menschen met zich verzoend, bevredigd,
„ en hen tot vrienden gemaakt heeft door
„ Jezus Christus;" (Rom. 5: 10, 11. 2 Cor.
5: 18, 19*a*). (terwijl dit ook somtijds lijnregt aan den Verlosser wordt toegeschreven)
met eene uitdrukking uit den gewonen kring
des levens afgeleid, (verg. Rom. 11: 15.
1 Cor. 7: 11) en wel bijzonder door 's Heilands dood; (Eph. 2: 16. Col. 1: 20, 21)
„ dat hij dit gedaan heeft, hun hunne zonden niet toerekenende;" (2 Cor. 5: 19*b*
verg. Rom. 4: 8. Ps. 32: 2) en wel op
eene zoodanige wijze „ dat God dezen Jezus Christus, die geen zonde (dat is eigen
„ misdrijf) gekend heeft, tot zonde voor
„ ons gemaakt, als een zondaar voor (ὑπὲρ,
„ *in plaats van*) ons behandeld heeft, op
„ dat wij zouden worden regtvaardigheid
„ Gods in hem, en als deugdzamen van
„ God zouden kunnen behandeld, en dus,
„ bij de vergeving onzer zonden, gelukzalig worden" (2 Cor. 5: 21). (16).

(1

(1) Vergelijkt de *Bibl. van Th. Lett.* VIII D. n. 2 bl. 236, 237.

(2) Vergelijkt *Heinrichs* ad h. l.

(3) Vergelijkt *Abresch* Paraphr. Ep. ad Hebr. pag. 293; die, op voorgang van *Ernesti*, deze plaats op dien trant heeft verklaard. Men zie ook *Brink* over den I Br. van Johannes p. 372.

(4) Zie *Brink* Jezus affcheid van zijne Leerl. bl. 152 aant. (45)!

(5) Vergelijkt *Schleusner* Lex. *Bicl.* Thef. Philol. in v. λύτρον, *Zacharia* Bibl. Theol. 3 T. s. 284–286 en *Borger* Interpr. Ep. P. ad Gal. p. 195.

(6) Vergelijkt behalve *Kuinöel* ad h. l. *Overdorp* t. a. pl. p. 305, 306.

(7) Dat de lezing τοῦ κυρίου in plaats van de gewone τοῦ θεοῦ verkiesfelijk zij, is volijverig beweerd door *Griesbach*, (doch wordt van anderen zeer in twijfel getrokken: waar over de Hooggeleerde *Venema* en latere fchrijvers kunnen geraadpleegd worden.)

(8) Nam. ten koste van 's Heilands lijden en dood. Vergelijkt *Krausfe* over deze plaats.

(9) *Hij is arm geworden, daar hij rijk was.* Duidelijk gevoelt elk hier de tegenftelling tusfchen 's Heilands heerlijken toeftand voor zijne intredé in de wereld en den ftaat, waarin hij onder de menfchen verkeerde. Natuurlijk doelde dus de Apostel niet zoo zeer op de diepe armoede, waar in Jezus geboren en opgevoed was, en tot aan zijnen laatften avondftond voortleefde; als wel op het lijden, en den akeligen marteldood, waar aan hij zich zelven onderworpen heeft. En waarom? Om den wil van menfchen, *Op dat zij door zijne armoede rijk zouden worden.* Hier, dunkt mij, vooronderftelt Paulus de armoede, dat is, naar den geest des verbands, den diep ongelukkigen toeftand van hun,

wien 's Heilands armoede zoude ten goede komen. Dezen nu zouden door die armoede, d. i. door Jezus lijden en dood, rijk, dat wil zeggen, gelukkig, en dus ontheven worden van dat alles, hetgeen voor deze en de toekomende wereld anderzins hun lot allertreurigst zoude gemaakt hebben, d. i. de regtmatige vergelding hunner tallooze zonden en ongeregtigheden. Ik tel dus deze plaats mede onder de voorname bewijzen voor de leer der schuldvergeving, alleenuit kracht van 's Heilands lijden en dood. Conf. *Schleusner* in πλούσιος, πτωχεύω, πτωχεία et πλουτέω, en *Zacharia* Bibl. Theol. III Th. s. 170—174.

(10) *Toorn* is hier Gods heilige afkeer van de zonde, die zich vooral ook in welverdiende straffen over dezelve kenbaar maakt. Zie *Schleusner* in v. en *Koppe* over 1 Thesf. 1 : 10. Daarvan nu werden de Christenen verlost door hem, d. i. door zijn lijden en dood (geregtvaardigd, en met God verzoend zijnde door het bloed van Jezus Christus). Hier wordt dus ook door Paulus de schuldvergeving als eene regtstreeksche vrucht van 's Heilands lijden en dood aangemerkt, als die voor (ὑπὲρ, *in hunne plaats* vs. 8) gestorven is. Vergelijkt *Morus* in Praelect. ad h. l. en in zijnen Comm. in v. Epit. vol. II pag. 66 en behalve *Koppe* over deze plaats, *van Voorst* in zijne Annot. Sel. pag. 58, 64, 70.

(11) Voor den onbevooroordeelden, is, mijnes inziens, de toespeling van den Ap. op de geschiedenis der eerste zonde door den invloed des Duivels naauwelijks te miskennen. Wij behoeven dus niet met *Heinrichs* over deze plaats, en anderen, de toevlugt te nemen tot eene Joodsche Daemonologia, naar welke zich Paulus, (wien ik tot dus verre voor den schrijver van dit stuk houde), zal geschikt heb-

hebben (Zie *Muntinghe* Gefch. der menschh. 1 D. aanm. bl. 45). Over den geheelen zin der vrij moeijelijke plaats leze men *Abresch* Par. h. l.

(12) Ook deze pleats is hier van zeer veel aanbelang, daar de Apostel in dezelve beweert „ dat de dood van Jezus Christus ook gefchied is tot fchuldver„ geving," (ἀπολύτρωσιν, eig. losfing, vrijkooping. Vid. *Schleusner* in v.) „ voor die misdaden, die „ onder het Oude Verbond begaan waren," en dus begaan waren door menfchen, voor welken 's Heilands lijden en dood niet meer door middel eener zedelijke verbetering, maar alleen lijnregt, als verdienende oorzaken, genade en fchuldvergeving bij God konden uitwerken (Verg. overigens over vs. 12 en 15. *Lotze* over het Hoogepr. van Jezus Christus bl. 110, 111).

(13) Of fchoon de Hoogl. *Koopmans* en de ongenoemde Schrijver in de Verh. van *Teijl. Godg. Gen.* 21 D. bl. 10, 277, 278, het daar voor houden, dat men hier aan geene vergelijking met de *zoenöfferanden des O. V.* te denken hebbe, en dat het Paaschlam niet behoorde tot deze foort van offerhanden, maar dat Paulus hier Jezus *ons Pascha* genoemd hebbe, dewijl eene zoodanige wijze van voorftelling in zijn geheel figuurlijk redebeleid zeer wel te pas kwam, en die vertegenwoordiging van Jezus Christus den waren Christen zijne verlosfing uit de jammeren der zonde, (waartoe toch ook ftrafwaardigheid behoorde), even zoo zeer herinnerde, als het Paaschfeest den Jood zijne verlosfing uit de onderdrukking in Egypte. Echter fchijnt mij de daarbij gevoegde uitdrukking ὑπὲρ ἡμῶν ἐθύθη van dien aard te zijn, dat wij hierbij aan eenen geweldigen dood, in plaats van anderen ondergaan, te denken hebben; en dat deze tekst dus behoore tot dien rang van fchriftplaatfen, waar

de verpligting tot Christenlijke deugd uit het lijden en sterven van Jezus Christus wordt afgeleid.

(14) Ook hier wordt vrij duidelijk het plaatsvervangend lijden van Jezus Christus geleerd. „ Hij is voor „ (ὑπὲρ, *in plaats van*) ons een vloek geworden, „ als een veroordeelenswaardige behandeld." (Verg. 2 Cor. 5: 21). Zijn dood werkt dus, niet door het tusschenmiddel eener zedelijke verbetering, hoe noodzakelijk ook, maar regtstreeks, alle geestelijke weldaden, en dus ook de vergeving der zonden. Zie behalve *Koppe*, *Morus*, en *Borger* t. a. p. ook *Lotze* Over de verg. van zonden bl. 80.

(15) Ἀπολύτρωσις, oorzaak der verlossing, ook inzonderheid van de straffen der zonden, (*Schleusner* in v.) namelijk door zijn lijden en dood, blijkens de bovenstaande plaatsen.

(16) Men verg. hier vooral de verkl. van 2 Cor. 5: 18—21, geplaatst in de *Bibl. van Th. Lett.* 5 D. N. 1 bl. 1—47 en de *Bijdragen tot bevord. v. waarh. en Godsvr.* II D. 3 st. bl. 94 verv.

§. 24.

Oneigenlijke spreekwijzen van gemengden aard, aangaande het lijden en sterven van Jezus Christus, in betrekking tot het hoofdoogmerk van hetzelve in de schriften der Profeten.

Dat er in de Profetische schriften van het Oude Verbond in de daad voorspellingen voor-

voorkomen, aangaande het lijden en ſterven van den destijds nog toekomſtigen Verloſſer, verbeelde ik mij overvloedig genoeg (§. 14) te hebben aangewezen. Het ſpreekt van zelf, wij kunnen in 'dezelve geene duidelijke opgave van bijzonderheden en hoofdoogmerk verwachten, hoedanige ons alleen door de Geſchiedſchrijvers en eerſte Afgezanten des Heilands konde geleverd worden. Waren alle de lotwisſelingen van Jezus Christus en het voorname doel derzelve met eene *Evangeliſche* duidelijkheid reeds in de Profetiſche Schriften voorgeſteld, wij zouden aan de Echtheid dier geheele Profeten rolle, of althans van zoodanige ſtukken uit dezelve, beginnen te twijfelen. Maar neen! er heerscht eene trapswijze, geregelde, voortgang in dezelve, die, met het naderen van de volheid des tijds, gedurig hooger en hooger klimt, echter nimmer zich zoo verre verheft, dat zij met het Evangeliſche ſtandpunt gelijk komt. Het blijft altijd meer en meer ophelderende morgenſchemering, die het verlangen naar den vollen dag levendig houdt. Wijders trekt het onze bijzondere aandacht, dat er wel onderſcheidene plaatſen in die gewijde voorſpellingen voorkomen, aangaande eenen lijdenden en ſtervenden Verloſſer, maar dat het voorname doel dier treurige lotwisſelingen niet al-

 tijd

tijd *bepaaldelijk* wordt opgegeven. Jeſaja echter, die hier eene veelbeteekenende bijdrage levert, bezingt *Hoofdſt.* L. II: 13—L. III: 12, als een kenteeken voor de Joodſche Natie, de lotgevallen, die de reeds voorlang beloofde Mesſias bij zijne dadelijke verſchijning ondergaan zoude.

Tevens geeft hij eenige niet geheel onduidelijke wenken van het groote doel, waarom die Man van ſmarte zich aan zoodanige moeijelijke lotwisſelingen onderwerpen zoude. Dit geſchiedt in oneigenlijke uitdrukkingen van geheel onderſcheiden aard, echter altijd alleen in betrekking tot de Israëlitiſche Natie, als het uitverkoren volk van God. In het XIII Hoofdſtuk lezen wij:

vs. 4. „ Voorzeker! Hij droeg onze pijnen
„ En onze kwalen torschte hij (1).
„ Wij hielden hem voor een' geplaagden,
„ Door God geſlagen en verdrukt:
5. „ Maar neen! Hij werd verwond om *onze* zon-
„ den;
„ Verbrijzeld om onze euveldaden (2).
„ Hij leed de ſtraf, die onze wonden heelde; (3)
„ Zijne ſtriemen bragten ons genezing aan.
6. „ Wij allen dwaalden ginds en her als ſchapen;
„ Elk koos zich zijnen weg;
„ Maar door Jehova's wil
„ Liep aller dwaling op hem aan,
7. „ Men dreef hem voort en putte zijne krach-
„ ten uit (4)

„ Maar

„ Maar hij deed zijnen mond niet op;
„ Gelijk een lam ter ſlagtbank heen gevoerd,
„ En als een ſchaap dat ſtom is voor zijn' ſcheerder,
„ Zoo deed hij zijnen mond niet op.
vs. 8. „ De Dwingelandij ontrukte hem zijn regt;
„ Maar wie van zijne tijdgenooten dacht er aan,
„ Dat hij werd afgeſneên uit 't land der levenden,
„ En dat hij om de zonde van mijn volk
„ Geplaagd werd tot den dood (5).
10. „ Jehova wou ——
„ Door ſmerten hem verbrijzelen (6);
„ Doch heeft hij zich voor ander ſchuld geof-
„ ferd, (7)
„ Dan —— —— ——
11. „ . . . Hij zal hunne zonden torſchen,
12. „ Om dat hij aan den dood zijn leven overgaf:
„ Met overtreders wou gerekend worden,
„ Wanneer hij veler zonden droeg
„ En tusſchen trad voor ſchuldigen." (8)

Wie nu, die onpartijdig wil oordeelen, ziet niet uit deze profetiſche gedachten, dat de Mesſias lijden zou niet alleen, maar lijden zou ter oorzake der zonden? en dat hij dus, niet door behulp eener bevorderde zedelijke verbetering, als een tusſchen beide werkend hulpmiddel, maar door dat lijden zelve, voor den zondaar genezing, vrijdoen, kwijtſchelding van de welverdiende ſtraf, zoude daar ſtellen? Ik wil de mate van helderheid niet bepalen, met welke de Profeet zich deze denkbeelden voorſtelde; dat zij echter, ſchoon dan in eenen

zekeren nevel ingehuld, hem voor den geest zweefden, schijnt mij vrij zeker.

(1) De overzetting, welke ik hier van deze belangrijke Godspraak levere, is die van den beroemden *Muntinghe* in zijne geschiedenis der menschh. VII D. bl. 276, 277. — Dat dezelve eene Messiaansche voorspelling behelze, en bijzonder zie op het lijden van den beloofden Missias, en het voorname oogmerk van dat lijden, daarvan houde ik mij ten vollen overtuigd. Vergelijkt §. 14 aant. (2)

Reeds het eerste gedeelte van vs. 4 heeft den uitleggeren vele moeite gebaard, inzonderheid om de aanhaling daarvan bij *Matth.* VIII: 17, ingevolge waar van het door dezen Evangelist schijnt beschouwd te worden als eene voorzegging, alleenlijk betreffende de genezing der krankheden, welke Jezus Christus, hoe zeer dan met de verhevenste oogmerken, verrigten zoude. Dit denkbeeld wordt althans, behalve door anderen, ook vooral zeer krachtig voorgestaan door den schrijver eener Verhandeling over deze geheele Godspraak, geplaatst in de *Bibl. van Theol. Letterk.* III D. 2 st. bl. 485 verv. Hoe zeer nu sommige (met Prof. *Heringa* in zijne Verhandeling over de Kritiek bl. 485), en over Mattheus 5 Proeve bl. 25, de aanhaling bij *Mattheus* voor onecht verklaren, vinde ik dit hulpmiddel nogtans al te gewaagd, om er bij onzen bijval aan te geven.

Mag ik mijne gedachten over deze plaats mededeelen, ze zijn deze: de uitdrukkingen, waarvan zich Jesaja in dit hoofdstuk bedient, zijn oneigenlijk, en wel van zeer onderscheidene beelden ontleend. In het begin van het 4. vers neemt

hij

bij zijn beeld van eenen ligchamelijk kranken, en past dit op den zedelijk hulpbehoevenden mensch toe, hoedanige ſpreekwijze ook in onze Westerſche talen zeer gebruikelijk is. Dit blijkt uit het ganſche verband bij den Profeet. Verg. *van der Palm* t. a. pl., zoo dat de eenvoudige zin is „ Hij „ leed wat wij zouden hebben moeten lijden" (*Muntinghe* t. a. pl. in de aant. (195) bl. 83). Het geen een *Jeſaja* in eenen overdragtelijken zin bedoelde, heeft Matteus, in eenen letterlijken *overgenomen*, om dat men dit getuigenis, ook naar de letter van den grooten Herſteller der ligchamelijk kranken, konde afleggen Verg. behalve *van der Palm* en *Muntinghe* ook *Hamelsveld* Bijb. Verded. 1 D. bl. 115 en *Overdorp* Aanh. van plaatſen des Ouden in het Nieuwe Verbond bl. 277, 287.

(2) Dat de מ praef. in de zamenſtelling der woorden מִפְּשָׁעֵינוּ en מֵעֲוֹנֹתֵינוּ beteekenen kan, *om*, *ter oorzake van*, gelijk *Muntinghe* het met onzen Nederlandſchen Vertaler en den Hoogl. *van der Palm* overzet, zal wel niemand kunnen betwisten: en dat het dus moet vertaald worden, leert de zamenhang. Maar geeft dit nu alleen te kennen, zoo als de aangehaalde ſchrijver eener Verhandeling over deze Godſpraak, in de *Bibl. van Theol Lett.* wil, dat Jezus Christus *op*, *ter oorzake* en *van wege* het oproerig geſcheeuw, der gansch verkeerde en ondeugende Joodſche Natie gekruiſigd is? Ik zal naauwelijks behoeven te zeggen, hoe flaauw dit is, in evenredigheid van de kracht der uitdrukkingen, van welke zich de Godsman bedient; vatten wij het daar en tegen naar de wel meer voorhenen gewone, maar toch daarom nog niet geheel verwerpelijke, verklaringswijze op, en in den ſmaak van onzen *van der Palm*, als de taal van den Profeet,

naar de beſchouwingswijze der Joden van Jezus diepe vernedering, dan wordt het ons begrijpelijk, daar Christus Jezus eene verzoening is geworden voor de zonden, niet ſlechts van alle anderen, die er voorheen geweest waren, of na hem zouden geboren worden. Vooral ook wordt deze opvatting bekrachtigd door het vervolg, en zij ſtaat in eene heerlijke overeenſtemming met alle zoodanige plaatſen, waar Jezus Christus gezegd wordt om de zonden geleden te hebben, en wel met eene bijzondere terugwijzing op dergelijke Profetiſche uitſpraken „Geſtorven te zijn voor de zon„den naar de ſchriften" (b. v. 1 Cor. 15: 3) Zie boven §. 20.

(3) *Van der Palm* heeft hier „de ſtraf, door hem geleden brengt ons heil." De parallelie echter ſchijnt aan die van onzen *Muntinghe* den voorrang toe te wijzen, vooral ook daar dezelve op goede taalkundige gronden ſteunt. Dat toch שלום meermalen van eenen geheel ongeſchonden welſtand des ligchaams gebruikt wordt, ziet men, behalve in de plaatſen door *Muntinghe* aant. (196) en *Simon* (Lex. in v.) aangehaald, ook in 2 Kon. 4: 26 enz. Dat overigens מוּסָר, zoo als de Steller der reeds genoemde Verhandeling (bl. 496) wil, *alleen* beteekent de daad van eenen vader of onderwijzer, waar door hij zijnen zoon of leerling, die omtrent zijnen pligt nalatig of onachtzaam is, tot den zelven terug brengt, en dat dit woord geene andere beteekenis heeft, kan ik zoo gaaf niet aannemen. Men leze toch eens Jer. 30: 14. waar wij dit zelfde woord aantreffen.

(4) Men zie eene zeer opmerkenswaardige uitlegging van dit begin van het 7 vers, in vereeniging van het laatſte woord van het 6 de voorgeſteld door den

den Hoog Leeraar *Greve*, (eene uitlegging, welke, indien zij bewijsbaar was, in ons tegenwoordig onderzoek van zeer veel aanbelang zijn zoude) bij *Muntinghe* t. a. p. a. 196 bl. 87.

(5) Vergelijkt *Muntinghe* aant. (196) bl. 88—90.

(6) Namelijk om onze zonden en euveldaden.

(7) Eene uitdrukking lijnregt van den Mozaïschen offerdienst ontleend. Vergelijkt *Simonis* Lexicon in אשם.

(8) Vergelijkt *van der Palm*.

§. 25.

Oneigenlijke spreekwijzen, door Paulus, aangaande Jezus Christus en het door zijn lijden en dood bedoelde hoofdoogmerk, vergeving der zonden, gebruikt, voor zoo veel die van den Mozaïschen Godsdienst in het algemeen ontleend zijn.

Daar de Apostelen van onzen Heer zelve oorspronkelijk tot de Joden behoort hadden; de leer van het Evangelie het eerst onder dit belangrijkst volk der aarde voortplanteden; daar hunne Brieven aan zulke gemeenten gerigt waren, die, ook na dat zij hunnen werkkring meer opzettelijk onder allerlei Natiën uitgezet hadden, meer of min uit geborene Joden bestonden, is het geen

geen wonder, dat zij hunne onderwijzingen in een kleed inhulden, bijzonder gefchikt, om ze voor dit foort van menfchen verftaanbaar en aannemelijk te maken. Hier komt bij, dat er ook onder de Christenen uit het Jodendom nog zeer velen gevonden werden, die met het zinnelijke van den Mozaifchen godsdienst waren ingenomen, en zich zeer moeijelijk met den eenvoudigen zin des Christendoms verëenigen konden. — Het was dus noodig, dat de Afgezanten van Jezus Christus zulken vooringenomenen menfchen meermalen aantoonden, dat het Mozaifche, met al den fchitterenden praal, daaraan verbonden, toch inderdaad moest achterftaan voor den godsdienst in geest en in waarheid, dien godsdienst, die het ganfche menschdom als eene broeder maatfchaapij, en den geheelen aardbodem als eenen Godstempel befchouwen deed. Van hier dan die aanzienelijke menigte van fpreekwijzen, door hun van den Mozaifchen godsdienstvorm in het algemeen, of van den offerdienst in het bijzonder ontleend, en toegepast op Jezus Christus, als den grootften heil aanbrenger, door de daarftelling der fchuldvergiffenis, als vrucht gevolg van zijn lijden en dood.

Wat de eerfte foort dezer fpreekwijzen betreft, welke wij in deze §. willen opgeven,

ven, wij vinden ze, zoo niet alleenlijk, althans voornamelijk, weder bij *Paulus*, en dezelve bepalen zich tot die benamingen, waarmede de Heiland in 's Mans schriften, vooral in zijnen Brief aan de Hebreeën, voorkomt. Dus heet Jezus Christus een *Middelaar* (μεσίτης), (1) een midden persoon tusschen God en menschen, die niet alleen de woorden des Allerhoogsten aan de menschen bekend maakt, maar ook vooral dat geen weet uit den weg te ruimen, hetgeen de menschen van God verwijdert, (Gal. 3. 20 (2) 1 Tim. 2: 5) (3) een *Middelaar des Nieuwen* (Hebr. 9: 15 (4) 12: 24) *en beteren Verbonds* (Hebr. 8: 6), waarvan Hij ook de *Borg* genoemd wordt (Hebr. 7: 22), (5) en wel door de overgave van zich zelven ten *Losprijs* in hunne plaats, (1 Tim. 2: 5, 6), een *bedienaar des Heiligdoms en des waren tabernakels*, (Hebr. 8: 2) (6) inzonderheid ook een *Hoogepriester* of Priester bij uitnemendheid, (Hebr. 8: 4) (7) *onzer belijdenis*, (Hebr. 3: 1) (8) *van God aangesteld*, (Hebr. 5: 5) *groot*, (Hebr. 4: 14. 10: 21) (9) *barmhartig en getrouw*, (Hebr. 2: 17) *heilig, onnozel, onbesmet*, (Hebr. 7: 26) *naar de ordening van Melchisedek*, (Hebr. 5: 6, 10. 6: 20. 7: 11, 15, 17, 21) *in der eeuwigheid*, (Hebr. 5: 6. 6: 20.

7:

7: 17, 21 verg. vs. 24) *der toekomende goederen*, (Hebr. 9: 11) *over het huis Gods*, (Hebr. 10: 21) *gezeten aan Deszelfs regtehand* (Hebr. 8: 1).

Waartoe nu alle deze benamingen, indien Jezus Christus niets meer gedaan, en niets meer bedoeld heeft, dan alleen door zijne leer en voorbeeld de zedelijke verbetering der menfchen te bevorderen, hen daardoor voor de zaligheid der betere wereld vatbaar te maken, en alleen in zoo verre voor hun de fchuldvergeving te verwerven bij den volmaakt heiligen God? Indien dit het plan des Apostels geweest ware, waarom hem dan niet bij aanhoudenheid vergeleken met de Profeten des Ouden Verbonds, en hem als den *Profeet*, den Leeraar bij uitnemendheid, voorgefteld? Maar neen! het was het ambt van den *Hoogepriester* onder den ouden dag, de zaakverzorger der Natie, voor zoo veel zij fchuldige Natie was, en zich tegen God bezondigd had, bij den ja oneindig Barmhartigen, maar ook onkreukbaar Regtvaardigen, te wezen, in den gebede voor hare belangen tusfchen te treden, en vooral ook, door plegtige offeranden, de ftraffen, welke zij zich anderszins door hare ongeregtigheden had waardig gemaakt, af te wenden, en haar dus

dus de vergeving harer zonden te verwerven.

(1) Men vergelijke hetgeen over deze benaming geschreven is door *Abresch* in zijne Paraphr. Ep. ad Hebr. p. 156 seqq. en *Lotze* Over het Hoogepr. van Jezus Christus bl. 93 (in de Verhandeling van het Haagsch Genootschap voor 1798).

(2) Over deze plaats, (welligt eene der moeijelijkste uit het geheele Nieuwe Verbond), en waarin de naam μεσίτης, het denkbeeld van Aankondiger, of zoo gij wilt, uitlegger der woorden Gods, op den voorgrond staat) zie men *Borger*.

(3) Uit vergelijking van vers 6, zien wij vrij duidelijk, dat Paulus zich hier meer den Middelaar heeft voorgesteld, als den genen, die dat gene heeft afgewend, hetwelk den mensch van God voor eeuwig zoude verwijderd hebben, de verdiende straf der zonden.

(4) Men vergelijke, ten aanzien van dezelen verscheidene volgende plaatsen uit den brief aan de Hebr. aangeteekend, *Lotze* t. a. pl. bl. 93 enz.

(5) In den zelfden zin als middelaar. Zie behalve *Lotze* bl. 93 ook vooral *Heinrichs* in zijnen tweeden Excursus op den Brief aan de Hebr.

(6) Zie *Lotze* bl. 39.

(7) *Lotze* bl. 67 verv. aant. (*n*).

(8) ἀρχ. τῆς ὁμολ. ἡμ. is hier, onzes inziens, hetzelfde als ἀρχ. ὃν ὁμολογοῦμεν. Vergelijkt *Abresch* in Paraphr. en *Schleusner* in ὁμολογία.

(9) *Groot*, boven de Aäronitische Hoogepriesters verheven. Zie *Abresch* ad IV. 24 in zijne paraphr. V. 1.

§. 23.

Oneigenlijke ſpreekwijzen, in de Schriften van het Nieuw Verbond, aangaande het hoofddoel van Jezus lijden en dood, gebezigd, voor zoo veel dezelve meer bepaaldelijk van den Mozaiſchen offerdienst ontleend zijn.

Dat de Mozaiſche Godsdienstvorm zich inzonderheid door de menigte van *offeranden* kenmerkte, welke aan Jehova moesten worden toegebragt, weet elk, die ſlechts eenmaal de boeken des Ouden Verbonds, vooral de Schriften van Mozes, heeft doorgelezen; onder deze bekleedden de *zoenofferanden* eenen zeer voornamen rang. Zij waren die wijze inrigtingen Gods, die in het geheele plan zijner bijzondere regering over Israël diep ingeweven, dienen moesten, om de zonden te verzoenen, dat is, de opheffing der burgerlijke ſtraf, anderzins door het misdrijf of pligtverzuim verdiend, uit te werken. Dit ſoort van offeranden werd nu en dan bij eenige algemeene overtredingen (Lev. 4: 13 Num. 15: 22—25), en, gewis éénmaal alle jaren voor de geheele natie,

op

op eene zeer plegtige wijze, en eenen daartoe afzonderlijk bestemden dag, Jehovah geheiligd (Lev. 16: 23, 27 — 32. 25: 9). Dan, behalve dit algemeene zoenoffer, hadden er ook bijzondere plaats, ten behoeve van ieder Israëler, die zich aan de misdrijven, voor welke de Mozaische wetgeving zoenoffers had toegestaan, (Hand. 13: 38, 39 (1) verg. Num 15: 30) (2) mogt hebben schuldig gemaakt, (b. v. Lev 4: 1 — 3. 5: 4 — 6. 6: 1 — 7, 19, 20 — 22 enz.) en voor welke, wat de dierlijke offeranden aanging, onderscheidene dier soorten, naar den aard van het misdrijf, den stand en het vermogen des misdadigers berekend, werden aangebragt (b. v. Lev. 4: 3. 5: 6, 7. 6: 6. 9: 1 — 7. enz.

In dit soort van offeranden nu heerschte het denkbeeld van plaatsbekleeding, zoo dat de misdadige Israëliet, of trouwelooze Natie, inderdaad van het offerdier eene schets, of zoo gij wilt, een beeld zag, van de straf, die zij om hun misdrijf zouden hebben moeten ondergaan, indien er niet zulk eene zoenofferande ware tusschen beide gekomen, opdat zij door middel van dezelve voor dat onheil beveiligd werden.

Men denke alleen maar aan de *Oplegging der handen* op het offerdier, die bij eene

zoodanige gelegenheid plaats had. (Lev. 4: 4, 15, 24, 29, 33. 16: 21, 22) en waardoor de opdragt of overbrenging der ſchuld werd te kennen gegeven: (vergelijkt Lev. 24: 14) iets hetwelk ook bij andere andere Natiën plaats had, en juist deze zelfde gedachte zinnebeeldig uitdrukte (3).

Zulke *Zoenofferanden* derhalve werkten, niet door middel eener ware verbetering in gedrag, daar zij dezelve vooraf gingen, en dikmaals niet eens daardoor gevolgd werden, maar onmiddelijk door den uitgedrukten wil van Israëls Opperkoning, en door opheffing van ſtraf, welke de gepleegde misdaad anderszins, naar den aard der Godsregering, zoude veroorzaakt hebben.

Van dezen *Offerdienst* nu ontleenden de gewijde Leeraren des Nieuwen Verbonds meermalen hunne uitdrukkingen, om het groote hoofddoel van 's Heilands komst in het algemeen, en van zijn lijden en ſterven in het bijzonder, aan den dag te leggen. Wij willen ons de voornaamſte, die in deze zaak het meest kunnen afdoen, herinneren.

Johannes de Dooper, opdat wij van dezen Man eenen aanvang maken, aan den Jordaan bezig, met de harten der Israëlitiſche Natie op te leiden tot het Koningrijk der Hemelen, ziet zijnen grooten opvolger hem met

eenen

eenen bedaarden gang te gemoet wandelen, en zegt aan zijne leerlingen, in toefpeling op de *Offerlammeren* van den ouden dag (Lev. 4: 32. 5: 6. Num. 6: 12 enz.): „ Ziet het Lam Gods, dat de Zonden der „ wereld wegneemt!" (het door God zelven op deze wereld afgezonden Offerlam, door welks opoffering vergeving der zonden voor het menschdom zal worden uitgewerkt) (Joh. 1: 29) (4). Iets, dat hij op eenen anderen dag nagenoeg met die zelfde woorden herhaalde (6: 36).

Deze voorftellings wijze, niet ongevallig aan den fmaak en denktrant der nadenkende Zonen van Abraham, werd ook naderhand door de *Apostelen* van onzen Heer gaarne overgenomen. Dus fpreekt *Petrus* in eene, gedeeltelijk van den ftaat der gevangenfchap, gedeeltelijk van den oflerdienst ontleende, fpreekwijze: „ Van eene vrijkooping uit de „ magt der zonde door eenen zeer hoog „ kostbaren losprijs, namelijk door het bloed „ (het lijden en den dood) van Jezus Chris- „ tus, als van een onftraffelijk en onbevlekt „ Offerlam (1 B. I: 18, 19) (5)."

Inzonderheid bezigt *Johannes* zeer dikmaals deze uitdrukking in zijn Openbarings boek, waarvan men ten proeve flechts de volgende plaatfen gelieve op te flaan (Openb. 5: 6, (6)

9, 12, 13. 7: 14. 12: 11. 13: 8) en m. a. pl.

Echter zijn het niet alleen zulke korte toefpelingen op den Mozaifchen offerdienst, die wij in het onderwijs des Nieuwen Verbonds vinden kunnen, maar wij treffen daarin nog vele andere trekken aan, met meer uitvoerigheid geteekend, en die ons het hoofdoogmerk van Jezus lijden en dood nog veel duidelijker voorftellen.

God heeft, daar hij zijnen Zoon Jezus Christus zond op de wereld, in het uitwendig voorkomen en de lotwisfelingen van eenen zondigen mensch, in deszelfs vleesch, en door hem aan een geweldig lijden te onderwerpen, „ de zonde (der menfchen) „ veroordeeld) κατέκρινε, *de zonden aan Hem* „ *geftraft*) en zulks wel voor de zonde „ (περὶ ἁμαρτίας, dat is, *ter verzoening van* „ *dezelve* (*Rom.* 8: 3) (7).

„ Hij toch heeft dien Zoon voorgefteld „ tot eene verzoening, (ἱλαστήριον) een flagtoffer voor de zonde, (Rom. 3: 25) (8) „ en denzelven uit liefde tot zulk eene „ verzoening, (ἱλασμος) ter oorzake (περὶ) „ der zonden, gegeven (1 Joh. 4: 10)."

Hij is dan (opdat ik van eene andere, geheel zonderlinge, hoe zeer toch ook van den Mozaifchen offerdienst ontleende, uitdruk-

drukking, volgens welke hij een *Altaar* genoemd wordt, zwijge, daar wij uit dezelve hier ter plaats zeer weinig besluiten kunnen (Hebr. 13: 10).

„ Hij is dan eene verzoening, eene zoen-
„ offerande voor de zonden van Joden en
„ Heidenen, door alle eeuwen, (1 Joh. 2:
„ 2. (10) verg. 4: 10. Hebr. 2: 17. Rom. 3:
„ 25) (11) daar hij zich zelven voor (ὑπὲρ
„ *in plaats van*) hun overgegeven heeft tot
„ eene offerande en een slachtoffer, Gode
„ tot eenen welriekenden reuk, (Eph. 5:
„ 2. (12) verg. Hebr. 10: 12) (13) hun-
„ ne zonden gedragen heeft op het hout,
„ (1 Pet. 2: 24) (14) hen, ten bewijze zij-
„ ner liefde voor hun eeuwig belang, ge-
„ wasschen heeft van hunne zonden (van
„ de straf der zonden bevrijd heeft) door
„ zijn bloed (zijn lijden en dood (Openb. 1:
„ 5) (15) en dit alles gedaan heeft, om ze
„ te heiligen) bij God onstraffelijk te ma-
„ ken, (Eph. 5: 25, 26 verg. Hebr. 2: 11.
„ 10: 10. 13: 12) (16) de zonden te
„ niet te doen, (Hebr. 9: 25, 26) (17)
„ die weg te nemen, (Hebr. 9: 28) (18)
„ voor dezelve te boeten door éénе offeran-
„ de, (Hebr. 7: 27) voor eeuwig (Hebr. 10:
„ 14). Zijn bloed derhalve is een bloed der
„ besprenging (tot schuldvergeving), een

 „ bloed

„ bloed, dat betere dingen ſpreekt dan Abel, „ wiens bloed en wraak riep tot God (1 Pet. 1: „ 2. (19) Hebr. 12: 24, (20) verg. Gen. 4: „ 10)."

Met één woord, zijn bloed (zijn lijden en dood) werkt de vergeving uit van elke zonde, welke men immer mogt begaan hebben, even als de offeranden dit doel, wat het burgerlijke betrof, onder de Israëlitiſche Godsregering, hoe zeer ſlechts gebrekkig, konden daarſtellen (1 Joh. 1: 7) (21).

En wie derhalve zal na dit alles de ſchuldvergeving van de zedelijke verbetering der menſchen, en niet onmiddelijk van Jezus lijden en dood, als de uitwerkende oorzaak dier ondoordenkbare weldaad, afleiden?

(1) Zie boven §. 21 aant. (3)

(2) Verg. *Michaëlis* Moſaïsch Regt V D. bl. 155 verv.

(3) Men vergelijke hier, behalve *Michaëlis* t. a. pl. bl. 102, en *Lotze* Over de vergeving der zonden bl. 33—45, ook vooral onzen *Muntinghe* Geſch. der menschh. IV D. bl. 259, 294—298 en de tot den tekst behoorende aanmerkingen.

(4) Gaarne erken ik voor als nog niet te kunnen inzien, waarom men de boven opgegevene opvatting niet zoude mogen behouden. Het klinkt, wel is waar, niet ongevallig met *Stola* in zijne Uberſetzung der ſamtlichen ſchriften des Neuen Testaments, (Zie *Bibl. van Th. Lett.* II D. 2 ſt. bl. 786) te vertalen „ Seht das Gottes lamm, „ welches das ſundigen aus der welt weg- „ ſchafft.

„ schafft. Ziet dat Godslam, hetwelk van het „ zondigen der wereld een einde maakt:" en dan het geheel te verstaan van Jezus Christus, als den zachtmoedigen Leeraar, die de menschen wijzer en beter maken zoude; (verg. *Teijlers* Godgeleerd Genootschap XX D. bl. 122, 144). Doch er wordt meer gevorderd; de spreekwijze *αἴρειν τὴν ἁμαρτίαν* met de Heb. נשא עון gelijk staande, is ontleend van den Mozaïschen offerdienst, en duidt geene zedelijke verbetering aan, maar het dragen der voor begane misdaden verdiende straffen, (vergelijkt *Schleusner* in *αἴρω*); althans, wanneer er van offerdieren in het redebeleid melding geschiedt, en men dus, onbevooroordeeld handelende, tot dezen zin als van zelfs henen gevoerd wordt.

Dat er nu ook *lammeren* tot *zoenofferanden* gebruikt werden, zal men toch wel, na het inzien der boven genoemde plaatsen, moeijelijk betwisten kunnen.

Dacht en sprak nu *Johannes de Dooper* in den geest der Mozaische Godsdienst - inrigting, het denkbeeld van *Offerlammeren* konde hem dan ook niet vreemd zijn, en mogen wij van dezen belangrijken Man op goede gronden aannemen, dat hij verlicht zijnde door de Godspraken van den ouden dag, en vervuld met de verwachting der edelste nakomelingen van Israël, een vrij juist inzien had in het hoofddoel van Jezus komst en lotwisselingen op de wereld; waarom zouden wij dan de boven opgegevene verklaring niet mogen staande houden?

Men vergelijke overigens, om de onderscheidene gedachten der nieuwere uitleggers in dit zoo aangelegen vers te leeren kennen, *Kuinoel* Comm. ad h. l.

(5) Vergelijkt *van Tricht* Geloof- en Zedeleer van Petrus bl. 78, 79.
(6) Zie *Eichhorn* Comm. ad h. l.
(7) Vergelijkt boven andere *Koppe* ad h. l.
(8) Vergelijkt behalve *Koppe* t. a. pl. *Lotze* over het Hoogepr. v. Jezus Christus bl. 99, 136.
(9) Vergelijkt *Schleusner* in v. en *Heinrichs* ad h. l. over deze plaats, welke beiden vastſtellen dat θυσιαςήριον gebruikt is voor θυσίαν.
(10) Vergelijkt *Brink* in de Nadere opheldering van s' mans verklaring van dezen Brief, en *van Tricht* Geloofs- en Zedeleer van Johannes bl. 72 aanm. (c)
(11) In alle deze plaatſen heeft men dezelfde ſoort van uitdrukkingen ἱλάσκεσθαι, (Hebr. 2: 17) ἱλασμος, (1 Joh. 2: 2. 4: 10) ἱλαςήριον, (Rom. 3: 25) in welke de lijnregte toeſpeling op den Mozaiſchen offerdienst ook voor den meest bevooroordeelden niet te miskennen is, en waar in derhalve, zal er een punt van overeenkomst zijn, duidelijk geleerd wordt, dat Jezus Christus, hoe zeer in eenen oneindig verhevenen zin, voor de zonde der wereld geworden is, hetgeen de zoenofferanden waren voor den onbedachtzamen Israëliet, uitwerkende oorzaak der vrijgeving van ſtraf.
(12) Zie *Koppe* over deze plaats.
(13) Over de interpunctuatie van dit vers vergelijke men *Muntinghe* Th. Chr. §. 238 not. (a)
(14) Zie *van Tricht* Geloofs- en Zedeleer van Petrus bl. 78, 80 aant. (†)
(15) Τῷ ἀγαπῶντι (in plaats van het gewone ἀγαπήσαντι) ἡμᾶς καὶ λούσαντι (verſcheidene Codd. lezen λύσαντι) ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ ἅιματι ἀυτοῦ (ἡ δόξα κ. τ. λ.) Wat de ſpreekwijze λ. ἡ. α. τ. α. ἡ. ε. τ. α. α. betreft in

in deze belangrijke plaats voorkomende. *Eichhorn* verklaartze: „ Aan wiens dood wij de ver„ giffenis der zonden hebben dank te weten," en dus erkent hij in dezelve voor een groot gedeelte eene toefpeling op de Levitifche plegtigheden. Men zie denzelven t. a. pl. en vooral ook, behalve dezen, *H. H. Donker Curtius* in zijn Specimen Herm. Theol. De apocalijpfi, ab indole, doctrina et fcribendi genere Johannis Apoftoli non abhorrente p. 72—74.

(16) Ἁγιάζειν, waarmede de, LXX het Hebr. קדש en כפר vertaald hebben, duidt in de opgenoemde plaatfen aan, hetgeen ook de kracht is der Heb. werkwoorden, *verzoenen*, *vergeving van zonden te weeg te brengen*, althans dit denkbeeld is in die uitdrukking hoofdgedachte. Men vergelijke, behalve *Schleusner* in v., *Koppe* over deze plaats in den Brief aan de Hebreën.

(17) Vergelijkt *Schleusner* in v. ἀθέτησις.

(18) Ook weder met eene uitdrukking van de zoenoffferanden ontleend. Vergelijkt *Heinrichs* over deze plaats.

(19) Εἰς ῥαντισμὸν ἅιματος is hier even zoo veel als ἵνα ῥαντίζωνται ἅιματι I. χ. waarbij dan de Apostel hoogstwaarfchijnelijk zin fpeelt op het offerbloed, waardoor, ftaande het Oude Verbond, vergeving verleend werd, zoo onder het Nieuwe, door het lijden en den dood van Jezus Christus. Zie *Lotze* over het Hoogepriesterfchap van Jezus Christus bl. 108 en *Schleusner* in ῥαντισμος.

(20) Bekend is de Kritifche Conjectuur van *I. H. Verfchuir* (Zie s' Mans Opusc. door *I. A. Lotze* uitgegeven p. 429) die hier, in plaats van παρὰ τὸν Ἄβελ, wilde gelezen hebben παρὰ τὸν Ἐβαλ. Met allen eerbied echter aan dezen grooten Man

verſchuldigd, kan ik de noodzakelijkheid dier verandering niet inzien. Zelfs, dunkt mij, zouden wij in ſchoonheid en kracht van ſtijl verliezen. (Vergelijkt de aanm. van *Lotze*, die ook de gewone lezing behouden wil). Doch hoe men ook hierover denke, zoo veel is duidelijk, dat Paulus zeer verheft den roem van den dood van Jezus Christus, als niet beſtemd, om vervloeking, of wraak, maar vergeving uit te werken.

(21) Vergelijkt *Brink* ter dezer plaats, *van Tricht* Geloofs- en Zedeleer van Johannes bl. 71.

DER-

DERDE AFDEELING,

Opgave van eenige in de Leer des Nieuwen Verbonds voorkomende denkbeelden, die ons de reeds bewezene lijnregte betrekking van Jezus lijden en dood op de vergeving van zonden nog nader aanwijzen.

§. 27.

Het lijden en ſterven van Jezus Christus komen overal voor als bij uitnemendheid belangrijk.

Jezus lijden en dood komen door de geheele leer des Nieuwen Verbonds voor als boven alles gewigtig. Waar wij de Apostelen des Heilands hooren prediken te *Jeruzalem*, (Hand. 2: 23, 36. 3: 13—15. 4: 10. 5: 30) te *Ceſarea*, (10: 39) te *Antiochie*, (13: 27, 28) enz. overal maakten zij ge-

wag

wag van dezelve. Zij beschouwen *derzelver verkondiging als hoofddoel in de werkzaamheden van den Christelijken Leeraar.*

Paulus althans „ had voorgenomen niets „ onder de Corinthers te weten dan Chris„ tus en dien gekruist" (1 Cor. 2: 2) (1). Dien te prediken was zijne hoofdbezigheid (1 *Cor.* 1 : 23), welke hij zich nimmer schaamde (*Rom.* 1 : 16), en hoe zeer het kruis van Christus den Joden eene ergernis mogte zijn, en den Grieken eene dwaasheid. Hij beschouwde den gekruisten Christus als voor elk, die tot de gemeenschap van het Evangelie geroepen was, en zich dezelve ten nutte maakte, als eene *proeve van Gods kracht en wijsheid*, daar immers het dwaze Gods wijzer was dan het wijze der menschen, en het zwakke Gods sterker dan het sterke der menschen (1 *Cor.* 1 : 23 — 25). Die kruisleer dan ook, ja, dwaasheid in de schatting van hun, die verloren zouden gaan bij de verwerping van het Evangelie, maar eene kracht Gods tot zaligheid voor hun, die bij deszelfs aanneming zouden behouden worden, mogt voor alle dingen niet verzwakt, nutteloos gemaakt worden (1 *Cor.* 1 : 17, 18).

In die overtuiging had hij dezelve aan de Corinthiers ook ten eerste bekend gemaakt,

(1 Br.

(1 Br. 15: 3) (2) en met betrekking tot zich zelven, beschouwd als Evangeliedienaar wilde hij in niets anders roemen, dan in het kruis van onzen Heer Jezus Christus (*Gal.* 6: 14). Zoo verheven dacht Paulus aangaande het lijden en den dood des Verlossers, iets dat ook nog in verscheidene andere plaatsen (b. v. Gal. 5: 11. 6: 12 Phil. 3: 18 enz.) vrij duidelijk zigtbaar is.

Daarenboven, *Jezus lijden en dood* worden voorgesteld als de treffendste *bewijzen en zekerste waarborgen der Goddelijke toegenegenheid jegens het menschelijk geslacht.* Daarin was het hoogste toppunt van liefde te vinden, dat God zijnen Zoon gezonden had tot eene verzoening voor onze zonden (1 *Joh.* 4: 10). Hij toch had ten gevolge der Goddelijke genade (Gods goedertierenheid jegens de menschen) voor (ὑπὲρ *in plaats van*) allen den dood gesmaakt (*Hebr.* 2: 9) (3) en God daarin zijne liefde voor ons bevestigd, dat Christus voor (ὑπὲρ *in plaats van*) menschen gestorven was, die nog zondaren waren (*Rom.* 5: 8).

En dit bewijs der Goddelijke belangstelling in het heil van zondaren levert dan ook eenen genoegzamen grond op, om te blijven vertrouwen, dat Hij, die zoo iets gedaan, zijnen Zoon niet gespaard, maar voor (ὑπὲρ

in

in plaats van) allen (in den dood) overgegeven heeft, ons ook met hem alle dingen fchenken zal (*Rom.* 8: 32).

Waartoe nu, indien het *hoofddoel* van Jezus lijden en dood *alleenlijk* beftaan hebbe in de zedelijke verbetering der menfchen, en naar gelang daarvan vergeving van zonden te bevorderen, dezelve zoo op den voorgrond der Apostolifche prediking en Christelijke Geloofsleer geplaatst? Waartoe dan inzonderheid dezelve als zulke heerlijke blijken van Gods liefde opgegeven?

De dood immers van eenen *Johannes den Dooper*, van eenen *Jacobus*, vooral ook van eenen *Stephanus*, waren insgelijks nuttige leerbeelden voor den opmerkzamen. In het gevoelig hart konden zij de gehechtheid aan de grondbeginfelen van het Evangelie, en de zucht om deszelfs voorfchriften te beoefenen, krachtig aankweeken, en evenwel vinden wij nergens daaraan zulk eene waarde geheeht, als er gehecht wordt aan den dood van Jezus Christus.

Trouwens die dood moest een oogmerk bevorderen, vreemd bij alle overige Martelaars van waarheid en godsvrugt, vergeving van zonden voor fchuldige menfchen kinderen.

(1)

1) Zie *Krause* over deze plaats.

(2) Ἐν πρώτοις, onder de aangelegenste leerbegrippen, die dus ook het eerst moesten worden bekend gemaakt. Zie *Schleusner* in v. et *Krause* over deze plaats.

(3) Er zijn eenige Handschriften en Kerkvaders, die hier in plaats van χάριτι Θ lezen χάρις Θ. Deze lezing wordt (volgens *Lotze* Inl. in 't Nieuwe Verbond 1 D. bl. 363) het eerst gevonden bij *Origenes* in zijne Comm. in Joh. T. 2 p. 38, uitgegeven door *Huetius*, en is toeteschrijven aan eene te groote naauwgezetheid, om de Patripassianen geenen voet te geven. Dat intusschen de gewone moet behouden worden, is buiten twijfel. Zie overigens, behalve *Abresch* en *Heinrichs*, (die al te voorbarig deze woorden uit den Tekst wil wegwerpen), *J. J. Scholten* Spec. Herm de v. χάρις pag. 83—85.

§. 28.

Er wordt menigmalen gesproken van zonden vergeving, zonder eenig gewag van zedelijke verbetering, als verdienende oorzaak van dezelve.

Treffend is in dit opzigt *het verhaal van den Geraakten*, hetwelk door drie Evangelisten is opgeteekend, (Matth. 9: 1—8. Marc. 2: 3—10 Luc. 5: 18—26) overtuigd van en diep geroerd door het krachtig vertrouwen op

op Jezus wondermagt, kwamen er eenigen zijner tijdgenooten eenen verlamden, ter genezing, aan hem opdragen, en Hij zeide tot den geraakten, „ Zoon zijt welgemoed! uwe „ zonden zijn u vergeven." Deze taal werd door de ſchijnheilige Schriftgeleerden en Phariſeën voor Gods lastering uitgemaakt: maar de Goddelijke Verloſſer nam zijne veelomvattende woorden niet terug, integendeel hij bekrachtigde zijn vermogen van zondevergeving, door het herſtellend wonderwerk, hetwelk de vrienden des lijdenden van Hem gehoopt hadden (1).

Even min verhief hij de zedelijke verbetering des ongelukkigen, als ware die eene oorzaak der hem aangekondigde ſchuldvergeving; en al wilde iemand aannemen, hetgeen echter nog moet bewezen worden, dat 's mans jammerlijke ongeſteldheid uit een bijzonder misdrijf ware voortgekomen, en hij zich reeds van dit zedelijk kwaad aanmerkelijk verbeterd hadde, Jezus heeft nogtans hier alleenlijk geſproken van kwijtſchelding van zedelijke ſtrafwaardigheid, zonder eenigen anderen grond, dan welke in Hem, onzen Heiland zelven, te vinden was, en in zijnen Vader, die Hem daartoe op deze wereld had afgezonden.

Zeer vele gelijkheid met deze heeft eene

an-

andere gebeurtenis, welke wij bij Lucas in zijn Evangelie lezen (cap. 7: 36—50).

Eene, bij alle hare vroegere gebreken thans achtingwaardige, dochter van Abraham, wetende dat Jezus Christus zich bij eenen harer ſtadgenooten ter maaltijd bevond, ging terſtond derwaards, bewees hem, uit een voor de reeds ontvangene ſchuldvergiffenis dankbaar hart, en met het volle vertrouwen, dat Hij de beloofde Mesſias was, een eerbewijs, waarop men, naar de Oosterſche wellevendheid, prijs ſtelde, maar hetwelk door den gastheer ſchandelijk was achter gelaten; en nu hoort zij uit zijnen mond de herhaalde uitſpraak, „ Uwe zonden zijn u vergeven!" Zonder dat wij eenen enkelen wenk hierbij aantreffen, dat hij tot die weldaad der ſchuldvergeving, of derzelver hernieuwde bevestiging, door hare zedelijke verbetering was bewogen geworden (2).

Behalve deze proeven eener ſchuldvergeving, zonder zedelijke verbetering, als haren bronader, worden wij daarmede ook nog nader bekend, en in derzelver waren aard ingelicht, door eenige uitboezemingen van den edelſten van ons geſlacht onder de akeligſte lotwisſelingen hunnes levens.

Ik bedoel hier *de bede van Stephanus*: „ Heer! reken hun (mijnen moordenaren) „ deze zonden niet toe!" Straf hen om dezelve niet (*Hand.* 7: 60). En het *gebed des Heilands*, toen men Hem aan het kruis nagelde: „ Vader! vergeef het hun, „ want zij weten niet, wat zij doen." (*Luc.* 23: 34).

Indien nu kwijtfchelding van verdiende ftraf, zonder voorafgegane zedelijke verbetering in zich zelve volftrekt onmogelijk ware, waartoe dan deze beden, bij welker uitboezeming alle gelegenheid tot eene zoodanige verbetering geheel werd afgefneden? *Stephanus* bezweek onder den fteenworp en *Jezus* gaf aan het kruis zijnen geest in de handen van zijnen hemelfchen Vader. Hunne vijanden konden derhalve hun gedrag in dit opzigt onmogelijk weder goed maken. Wat zeg ik?

Jezus zelve leerde zijne volgelingen bidden! „ Vader! vergeef ons onze fchulden!" zonder dat de fchuldigen zich daarbij op eenige verbetering beroemen konden. En dan eerst liet hij de bede volgen: „ En leid „ ons niet in verzoeking, maar verlos ons „ van den boozen" (*Matth.* 6: 12, 13 verg. *Luc.* 11: 4).

Nu

Nu en dan ook worden de belijders van het Evangelie, het zij meer van ter zijde, het zij meer lijnregt, opgewekt, om eene *vergevensgezindheid* te beoefenen, in bereidvaardigheid, in hartelijkheid, in volledigheid, zoo veel dit door den onvolmaakten mensch geschieden kan, *gelijk ſtaande aan die van den Hemelſchen Vader*, (Matth. 6: 12; vergelijkt Luc. 11: 2. Matth. 5: 48; vergelijkt 38—47. Eph. 4: 31, 32. 5: 1) (3) *en van Jezus Christus zijnen grooten Zoon*, (Col. 3: 13) zonder eenige aanwijzing, dat zij eerst de verbetering hunner beledigers moeten afwachten, en daarnaar hunne vergevensgezindheid afmeten.

Eindelijk lezen wij in de duidelijkſte uitdrukkingen van *vergeving der zonden*, die door God geſchonken wordt, *zonder dat ter daarſtelling* van dezelve eenige *zedelijke verbetering*, *aan de zijde* des ſchuldigen, *vooraf gevorderd wordt* (*Jac.* 5: 15); (4) trouwens men kan nooit beter leven, dan men verpligt is (*Luc.* 17: 10), en de ſchuldvergeving is een weldaad, die, naar de letterlijke uitſpraak des Nieuwen Verbonds, geheel en al *om niet* geſchonken wordt (*Rom.* 3: 24) (5).

 (1)

(1) Men vergelijke hetgeen over deze gebeurtenis is aangeteekend door *Broes* in de reeds aangehaalde Aanmerkingen over Mattheus, 6de Pr. bl. 6. en *R. Feith* Over het bewijs uit de wonderwerken, (in de Verhandelingen van het Haagsch Genootschap voor 1800) bl. 135, 136 aant. (87)

(2) Vergelijkt *Kuinoël*. Over dit verhaal heeft ook de Amsterdamsche Kerkleeraar *W. Broes* eene weldoordachte leerreden in zijne Leerredenen, 1 D. bl. 271—313, waaruit men vooral met het bovengestelde vergelijke bl. 285—289.

(3) Deze Hoofdstukken zijn te onregt van een gescheiden. (Zie *Heringa* Over de Kritiek bl. 255). Over den zin dezer verzen zie men *Koppe* over deze plaats.

(4) Hier wordt, zoo het schijnt, vooral gezien op die straffen, welke, bij de oprigting des Christendoms, door een buitengewoon bestuur van de Goddelijke Voorzienigheid, heftige en halsterrige vijanden der Kruisleer zouden worden toegezonden: doch dit neemt niet weg, dat dit vers ons ook eene proeve oplevert van schuldvergeving uit Goddelijke ontferming, niet uit zedelijke verbetering, als haren bronäder, voortvloeijende.

(5) Δωρεὰν, *uit genade*; vergelijkt Matth. 10 : 8 (*Schleusner* in v.); *van Voorst* in Annot. sel. p. 61, 70, 76.

§. 29.

§. 29.

De zonden vergeving wordt alleen van Jezus Christus, als middel-oorzaak, afgeleid.

Behalve de aanzienelijke menigte ſchriftplaatſen, die ons in *eigenlijke* en *oneigenlijke* uitdrukkingen de betrekking leeren kennen, in welke het lijden en de dood van Jezus Christus ſtaan tot de vergeving van zonden, zijn er nog eenige andere, waarin *deze* onberekenbare *weldaad*, hoe zeer niet zoo lijnregt van zijnen dood, echter in het algemeen, *van Hem, als middel-oorzaak*, wordt afgeleid.

Niet alleen dat er *in Jezus naam* (op zijnen last) vergeving van zonden moet verkondigd worden (*Luc.* 24: 47), maar deze zonden vergeving wordt geſchonken, *door middel van Hem.* Immers „ om die te ſchenken, heeft God Hem na lijden verhoogd „ (Hand. 5: 31). Door zijnen naam d. i. „ door Hem zal elk geloovige vergeving „ van zonden ontvangen Hand. 10: 43 verg. „ 1 Joh. 2: 12 (1) Hand. 26: 18). Uit het „ geloof in Hem heeft men, bij het genot „ der hoogſte weldaad van ſchuldvergiffenis,

 „ vre-

„ vrede met God. (Rom. 5: 1) (2).
„ Door zijne genade en ontferming mag de
„ Christen hope koesteren op eene eeuwige
„ gelukzaligheid, (Hand. 15: 11 (3) Rom. 5:
„ 15. (4) 2 Cor. 8: 9. (5) Jud. 21) een
„ heil, hetwelk ons nog oneindig hooger
„ verheft, dan de eerſte misdaad van onzen
„ Stamvader ons heeft doen nederzinken
„ (Rom. 5: 12—21) (6).

„ Deze genade en ontferming van onzen
„ Heer Jezus Christus, welker heilrijk gevolg
„ vooral in de weldaad der ſchuldvergeving
„ zigtbaar is, worden daarom ook zoo dik-
„ maals, bij den aanvang en aan het ſlot der
„ Apostoliſche Brieven, den Christenen toe-
„ gebeden (b. v. Rom. 1: 7. 16: 24. 1 Cor. 1:
„ 3. 16: 13. 1 Tim. 1: 2. 2 Tim. 1: 2.
„ 2 Joh. 3. e. m. a. pl.).

„ Hij verdient dus in vollen nadruk, zoo als
„ geen leeraar der deugd, hoe zeer ook zede-
„ lijke verbetering bedoelende, dien waardig
„ was, den naam *Zaligmaker*, Hem, op God-
„ delijken last, en op tallooze plaatſen in
„ de leer des Bijbels, toegekend." Ja! men
mag met Petrus zeggen: „ De zaligheid is in
„ geenen anderen, want er is ook onder den
„ Hemel geen andere naam, die onder de
„ menſchen gegeven is, door welken wij moe-
„ ten zalig worden", en met Paulus: „ Er is
„ maar

„ maar één Middelaar Gods en der men-
„ schen, (Hand. 4: 12) (7) de mensch
„ Christus Jezus, die zich zelven gegeven heeft
„ tot een rantsoen voor allen" (1 Tim. 2: 5, 6) (8).

(1) Zie §. 21 aant. 4, en vergelijkt over de aangehaal. de plaatsen *Schleusner* in διὰ I N. 5.

(2) Ἐιρήνη θεοῦ of πρὸς τ. Θ beteekent hier Gods goedgunstigheid, blijkbaar in de vergeving der zonden, en de gerustheid en het vertrouwen des harten, die uit het gevoel van Gods goedgunstigheid geboren worden. Men vergelijke *Schleusner* over dit woord, aan wien ik gaarne mijne toestemming geve.

(3) Dat in de spreekwijzen *Zalig*, *Zaligmaken*, *Zaligmaker*, *Zalig worden*, enz. het denkbeeld van schuldvergeving mede moet worden opgenomen; ja op den voorgrond staat, en hoofdgedachte is, staat bij mij boven allen twijfel. Het vloeit voort uit de geheele leer des Nieuwen Verbonds. Of is niet volgens dezelve de zonde eene krankheid, die het gansche menschelijk geslacht heeft aangegrepen, en, uit haren eigenen aard, een volkomen beletsel van geluk, niet alleen voor deze, maar ook voor de toekomende wereld? Ik mag dit thans niet verder ontwikkelen.

(4) Niet onwaarschijnelijk heeft men door die *genade van dien eenen mensch*, Christus Jezus, waarvan Paulus gewaagt, dat bewijs zijner menschenliefde te verstaan, in gevolge waarvan hij zich zelven aan het grievendst lijden onderworpen, en eindelijk den kruisdood ondergaan heeft. Vergelijkt *Kop-*

pe, en *Morus* in Praelect., ad h. l. en *Scholten* Disſ. I. p. 49—61.

(5) Zie, behalve *Scholten* Disſ. I. p. 93, 94, boven §. 23 aant. (9)

(6) Men leze over dit zoo moeijelijk als belangrijk gedeelte van dezen Brief *Koppe*, die ons over hetzelve een heerlijk licht doet opgaan.

(7) Zie *Lotze* over het Hoogepriesterſchap van Jezus Christus bl. 122, en *van Tricht* Geloofs- en Zedeleer van Petrus bl. 82, 83.

(8) Vergelijkt §. 35 aanm. (3)

§. 30.

Zij komt voor als eene vrucht van Gods genade en goedertierenheid in Christus Jezus.

„ Indien het door genade is, zoo is het „ niet meer uit de werken, anderszins is de „ genade geen genade meer. En indien het „ is uit de werken, zoo is het geen genade „ meer, anderszins is het werk geen werk „ meer (*Rom.* 11 ; 6). Den genen toch, „ die werkt, wordt de loon niet toegerekend „ naar genade, maar naar ſchuld" (*Rom.* 4 : 4). Deze uitſpraken, door *Paulus* uit den gewonen kring des levens ontleend, en op de bijzondere onderwerpen zijner beſchouwingen toegepast, moet elk ongetwijfeld toeſtem-

ſtemmen; wat men toch verdient, houdt op bewijs van genade te zijn; wat daarentegen te regt als genade-blijk wordt opgegeven, houdt op vrucht te zijn van eigene verdiensten; kunnen wij derhalve bewijzen, dat, naar het onfeilbaar onderwijs der Heilige Schriften de *zaligheid* in het algemeen, en de *ſchuld-vergeving* als haar grondſlag in het bijzonder, worden voorgeſteld als de vrucht der Goddelijke genade, goedertierenheid, barmhartigheid, of welke diergelijke uitdrukkingen meer zijn, die alle verdienstelijkheid aan de zijde des beweldadigden uitſluiten, wij verbeelden ons dan, na reeds zoo veel aangaande het verband tusſchen Jezus lijden en dood en de zonden vergeving gezegd te hebben, dat het *hoofddoel* der treurige lotwisſelingen van onzen eeuwig gezegenden Verlosſer *niet geweest is verbetering van het menschdom te weeg te brengen, en in zoo ver alleen ook de vergeving der zonden te verwerven, als deze een gevolg is van onze verbetering.* De Bijbelleer kan toch onmogelijk met zich zelve in tweeſtrijd komen. En hier toe dunkt mij, dat wij door de duidedelijkſte Schriftplaatſen overvloedig in ſtaat zijn.

Wij willen derhalve de voornaamſte plaatſen hiertoe betrekkelijk bij een zamelen. Al-

les op te noemen zoude ons veel te uitvoerig doen worden, daar het Genootfchap in zonderheid wil, dat men zich der kortheid zal bevlijtigen, en, naar mijn inzien, de gedachte, „ Dat zonden vergeving de vrucht is van „ vrije Goddelijke genade, zoo geheel en al, „ vooral in het Apostolisch onderwijs, is „ ingeweven, dat men alleen aan dit be„ toog eene afzonderlijke behandeling zoude „ kunnen toewijden."

Dat het lijden en de dood des Heilands, als gevolgen der Goddelijke genade ten aanaanzien van fchuldige menfchen, in de leer des Nieuwen Verbonds worden voorgefteld, heb ik reeds (§. 27) met een enkel woord aangewezen. Ik acht het derhalve onnoodig, dit te herhalen. Genoeg indien men mij uit dien hoofde dit flechts toeftaat, dat, indien loutere gunst van den Oneindigen de eenige drijfveder geweest is der overgift des Heilands in den allersmadelijkften dood tot redding van zonden, het heil daardoor te weeg gebragt niet minder als zoodanig mag en moet befchouwd worden. Maar waartoe ook dit gevergd? De Apostoliefche Leer fpreekt zelve duidelijk genoeg.

Wat dan in het algemeen het ftuk onzer zaligheid voor eene nimmer eindigende toekomst betreft. De ganfche leer van het Evange-

gelie wordt met eene bijzondere betrekking op hare hoofdwaarheid, dat Christus Jezus, uit loutere ontferming, door God zijnen Vader tot eene verzoening voor zondaren op de wereld gezonden en in den dood overgegeven is, *de zaligmakende genade Gods* genoemd (*Tit.* 2: 11). „ Het *eeuwig zalig leven* is „ eene *genadegift* Gods door Jezus Christus „ onzen Heer" (*Rom.* 6: 23) (1). God wordt gezegd, die belijders van het Evangelie „ zalig gemaakt en in Christus (tot het „ deelgenootfchap der heilrijke vruchten van „ het Evangelie, onder welke fchuldvergeving de voornaamfte is) geroepen te hebben, *Niet naar hunne werken, maar naar* „ *zijn eigen voornemen en genade, die hun* „ *gegeven is in Christus Jezus* voor de tij- „ der eeuwen, doch door de verfchijning „ van Jezus Christus onzen Zaligmaker geo- „ penbaard (2 *Tim.* 1: 9, 10*a*) (2). Chris- „ tenen derhalve zijn erfgenamen der genade, „ (1 *Pet.* 3: 7) van welke reeds de oude „ Profeten gefproken, en dezelve met het „ lijden van den toen nog toekomftigen Mes- „ fias in verband gebragt hadden, (1 *Petr.* 1: „ 10, 11) eene genade, op welke zij dan „ ook gedurig moesten hopen tegen den dag „ der openbaring van Jezus Christus, (vs. 13) „ en naar welke Hij, die de liefde zelve is, „ de

„ de God aller genade, (vs. 10) der barm-
„ hartigheden en aller vertroosting, (2 Cor.
„ 1: 3) der liefde en des vredes, (2 Cor.
„ 13: 11 enz.) genoemd wordt.

Dan, niet alleen de geheele gelukzaligheid der Christenen in haren ganſchen omvang, maar ook haar voornaamſte bronäder, *de vergeving* der *zonden*, wordt in de leer des Nieuwen Verbonds alleen van de Goddelijke gunst afgeleid. „ God immers heeft hen te voren
„ verordineerd (van voor de grondlegging
„ der wereld beſtemd) tot aanneming van
„ kinderen (om zijne kinderen te zijn) door
„ Jezus Christus in hem zelven, naar het
„ welbehagen zijnes willens, tot prijs (roem)
„ der heerlijkheid zijner genade, door wel-
„ ke hij ons begenadigd heeft in den gelief-
„ den, (Jezus Christus) in, of door welken
„ wij hebben de verloſſing door zijn bloed,
„ namelijk de vergeving der misdaden naar
„ den rijkdom zijner genade (Eph. 1: 5—7)
„ (3). Wij worden om niet geregtvaardigd
„ (van de welverdiende ſtraffen ontheven)
„ uit zijne genade door de verloſſing, die in
„ Jezus Christus is (*Rom.* 3: 24 (4) *verg.*
„ *Tit.* 3: 7 (5). Zoo duidelijk ſpreekt
„ *Paulus* in alle deze plaatſen."

Heerlijk ook komt ditzelfde denkbeeld uit in de belangrijke *Vergelijking van Adam en*
Chris-

Christus (*Rom.* 5: 12—21). Hier maakt hij tot roem van het Evangelie eene gedurige tegenftelling, tusfchen de jammeren door de eerfte zonde veroorzaakt en den rijkdom der Goddelijke genade in Christus Jezus geopenbaard, en befluit de zelve met deze taal: „ Waar de zonde (ook door de tusfchen„ komst der Mozaïfche wet) meerder ge„ worden is, daar is de genade veel meer „ overvloedig geweest, op dat, gelijk de „ zonde geheerscht heeft tot den dood, al„ zoo ook de genade zoude heerfchen door „ regtvaardigheid (fchuldvergeving) door „ Jezus Christus onzen Heer" (vs. 20*b* 21) (6).

Eindelijk worden de dus genoemde *goede daden*, bij den Jood natuurlijk naar de wetten van Mozes, bij den Heiden naar de ingevingen van zijn geweten ingerigt, zoo *bepaaldelijk uitgefloten* van iets verdienstelijks voor de uitwerking der fchuldvergeving in het bijzonder, en der gelukzaligheid in het algemeen, te kunnen te weeg brengen, dat er geen twijfel voor den onpartijdigen meer overblijft, of onze zedelijke verbetering ook als vrucht, ja medeoogmerk van Jezus lijden en dood, aangemerkt, mag niet befchouwd worden als oorzaak der vergiffenis van onze zonden bij God. Men gelieve flechts de vol-

volgende plaatſen uit het onderwijs van Paulus onbevooroordeeld na te denken (Rom. 3: 26 (7) 27, 28. Gal. 2: 16, 21. verg. Rom. 4: 6. Eph. 2: 8, 9 (8). Tit. 3: 4—7 (9) e. m. a. pll.) (10).

(1) Duidelijk heeft hier eene tegenſtelling plaats, niet alleen tusſchen dood en leven, maar vooral ook tusſchen de oogpunten, waaruit dood en leven door den Apostel beſchouwd worden. „ De dood „ was de bezolding der zonden," τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, eene uitdrukking van het oude Romeinſche krijgsgebruik ontleend, in gevolge waarvan men aan de ſoldaten, in plaats van geld, levensmiddelen (ὀψῶνια) gaf, ter vergelding der dienſten, welke zij deden. Ὀψώνιον is dus in den Tekst zoo veel als loon. Hier tegen over nu ſtaat χάρισμα. Waar van derhalve, (en naar de beteekenis des woords, en naar den aard van het redebeleid), alles is uitgeſloten, wat loon, verdienstelijkheid, enz. heeten mag, hetwelk ons dus het eeuwig zalig leven als een louter genadegeſchenk, eene onverdiende gift van God in Christus Jezus vertegenwoordigt. Zie behalve *Schleusner* in v. *Koppe* over deze plaats.

(2) Vergelijkt *Scholten* Specimen Hermeneuticum aangehaald.

(3) Zie §. 21 aant. (2) en *Scholten* p. 74, 75.

(4) Zie §. 28 aant. (5) en *Scholten* p. 58, 59.

(5) Zie *van Voorst* in Ann. ſel. p. 58 et *Scholten* p. 82.

(6) Behalve *Kuïnoel* h. v., zie ook *Scholten* p. 123, 124.

(7) *Werken* enz. beteekenen hier alles wat naar den Goddelijken eisch geſchiedt, en als zoodanig in

het

het Nieuwe Verbond wordt aangeprezen volgens *Koppe* t. a. pl.

(8) Vergelijkt *Scholten* p. 156.

(9) Zie *Scholten* p. 82, 83 en, wat onze Nederl. overzetting van deze plaats aangaat, *Lotze* Over de verg. der zonden bl. 67, 68 aant. (*d*)

(10) Vergelijkt wat over deze gansche leere geschreven is door *van Voorst* in Compend. Theologiae Loco XIV §. 2, 3, en in zijne Annot. p. 45, en 46, door *Muntinghe* Th. Chr. §. 262—264, en *Doederlein* Th. Chr. vol. 2 §. 262—273.

§. 31.

Van welke genade weldaad, door God in Christus Jezus den Christenen geschonken, als van de voornaamste drangreden, hunne verpligting tot zedelijke verbetering wordt afgeleid.

Dat de belijder van het Evangelie, ook vooral door deszelfs allerduidelijkste voorschriften verpligt wordt tot zedelijke verbetering, zal niemand kunnen betwisten, die slechts, eenen vlugtigen oogblik op deze heilige Openbaringen Gods geslagen heeft. Maar hoe wordt deze zedelijke verbetering daarin beschouwd? Als verdienende oorzaak der zonden vergeving of veel eer als gevolg, uitwerksel, of, verkiest gij liever, als vrucht van

van dezelve? Wordt de zonden vergeving beloofd op grond der voorafgegane verbetering van den zondigen mensch? Of komt die verbetering voor als iets, waar toe hij uit aanmerking van het lijden en den dood des Verlosſers, en de daardoor te weeg gebragte kwijtſchelding der overtredingen, ten allerernſtigſten verpligt is? Beide kunnen onmogelijk te zamen gaan. Hetgeen wij in het naastvoorgaande, vooral §. 28 — 30, gezegd hebben, boezemt ons natuurlijk reeds de vooronderſtelling in, „ Dat de gewijde Leer„ aren des Nieuwen Verbonds de zedelijke „ verbetering zullen hebben aangemerkt als „ de heilige roeping des beweldadigden Chris„ tens, welke hij moet opvolgen, uit hoofde „ van het groote, onverdiende heil, ook „ voor hem, door de akelige lotwisſelingen „ der Heilands, te weeg gebragt." Zien wij derhalve, of de leer van Jezus en zijne Apostelen deze eigenaardige vooronderſtelling ſtave.

Eenen veelbeteekenenden wenk hiervoor vonden wij reeds in de taal van Jezus Christus zelven, aan den Phariſeër *Simon*, betreffende de dankbare beweldadigde, in het verhaal §. 28, reeds aangehaald (*Luc.* 7: 36, 50); „ Daarom, omdat gij zelve hebt toe„ geſtemd, (Zie vs. 43*a*) dat die ſtelregel „ doorgaat. *Vele weldaden*," *veel dankbe-*

toon,

toon, *weinig weldaden*, *weinig erkentenis*, (zie de gelijkenis vs. 41, 42) en gij mij de bewijzen der gebruikelijke pligtpleging geweigerd hebt, die hare dankbare wederliefde mij dubbel geschonken heeft; (zie vs. 44—46. verg. vs. 37, 38) Daarom „zeg ik u: hare zonden „zijn haar vergeven, die vele waren, (en „dit is aan de blijken harer toegenegenheid „te mij waards blijkbaar) want zij heeft „(gelijk gij zelve daarvan getuige geweest „zijt), veel lief gehad; maar die weinig ver„geven wordt, die heeft weinig lief (vs. „47). (1). De Goddelijke Verlosser leidt „hier de de dankbaarheid uit de weldaad „af, zonder de weldaad op bewezene liefde „te vestigen."

Meer duidelijk echter te dezen aanzien is, en mogt ook zijn, de leer der *Apostelen*, uit aanmerking van het tijdvak, waarin zij predikten.

Nu eens leiden zij de verpligting hunner mede-Christenen tot de beoefening der Christelijke deugd in het algemeen, of van sommige harer voorschriften in het bijzonder, af van het welk Jezus Christus, om de verlossing van zondaren daar te stellen, ondervonden heeft (1 *Cor*. 6: 20. (2) 7: 23. 1 *Petr*. 1: 17—19. (3). Dan weder verheffen zij de deugd tot kenmerk der dank-

baarheid voor de liefde Gods, in de overgifte van Jezus Christus aan den kruisdood zigtbaar (*Rom.* 8: 32. (4) 5: 8 - 11. (5) *Eph.* 4: 32. (6) 1 *Joh.* 4: 7 — 11. 19), (7) of voor de toegenegenheid des Heilands zelven, in zich aan zulk een grievend lijden te onderwerpen; (*Joh.* 3: 16 (8) *Eph.* 5: 2. 9) *Gal.* 2: 20 (10) eene gedachte reeds door den Heiland zelven, schoon meer zijdelings, uitgedrukt (*Joh.* 15: 12 — 14).

Somtijds worden, voornamelijk in de voordragt van *Paulus*, de Christenen beschouwd als door Jezus lijden en dood zijn eigendom geworden, en uit dien hoofde opgewekt tot deugdsbetrachting (*Rom.* 14: 7 — 9. (11) vergelijkt 1 *Cor.* 3: 21, 23), of als ten allernaauwste met Christus tot één ligchaam, ook in zijnen dood, vereenigd, en dit geeft hem dan aanleiding, om in figuurlijke spreekwijzen de liefde tot alles, wat zedelijke verbetering heeten mag, aan te kweeken (*Rom.* 6: 3 — 11. *Eph.* 2: 1 — 7. (12) Dikmaals eindelijk zweeft hem het geheel verlossingsplan in zijne gansche uitgebreidheid, en reeds zoo heerlijke uitwerkselen, voor den geest, dan moedigt hij met die beschouwing zijne geloofsgenooten aan tot de beoefening van het goede en de verzaking van het kwade (*Rom.* 5: 1. 6: 2. 14: 15. 1 *Cor.* 8: 11.

11. (13) *Hebr.* 13: 12, 13. (14) 10: 26, 27. (15).

(1) Zie over dit vs. *Broes* in de §. 28 aant. 2, aangehaalde Leerrede bl. 285 enz.

(2) Zie *Krause* over deze plaats.

(3) Zie, wat ook nog andere plaatsen in s' mans br. betreft, *van Tricht* Geloofs- en Zedeleer van Johannes, bl. 111 enz.

(4) De Apostel wekt hier zijne mede-Christenen op tot een standvastig vertrouwen op God, en dringt dezen uitnemenden pligt daarmede aan, dat die God zijnen eigenen Zoon, (Jezus Christus), niet gespaard, maar denzelven voor ὑπὲρ, dat is, *in onze plaats*, of volgens *Koppe*, *in plaats van ons allen*) in lijden en dood overgegeven heeft, en derhalve, uit aanmerking van die groote weldaad, ons vertrouwen dubbel waardig is, ja op hetzelve aanspraak heeft.

(5) Deze versen hangen zeer naauw te zamen met vs. 3—5, en behelzen de opgave der beweegreden van die heilige kalmte, welke Paulus en allen, die met hem om de zaak van het Evangelie lijden moesten, onder hunnen druk bezielde. Het dankbaar gevoel voor de liefde Gods in Christus Jezus, aan zondaren geopenbaard, was daarvan de voorname oorzaak.

(6) Καθὼς kan beteekenen; of *gelijkerwijs*, (dus hebben onze Overzetters), en dan zoude de vermaning eene aanwijzing behelzen van het voorbeeld Gods, het welk door de Christenen moest worden nagevolgd; of *omdat*, (*Schleusner*; voor καὶ γὰρ volgens *Koppe*) en dan drukt het de beweegreden uit, die hen tot de beoefening hunner pligten moest aanzetten. Zoude men hier niet beide gedachten kunnen vereenigen,

en dezelve in de vertaling van Καθὼς door *nadien*, *dewijl*, of dergelijk voorzetsel uit onze rijke moedertaal, aanduiden. Zie overigens *Koppe* over deze plaats.

(7) Men leze over deze versen de regt Christelijke aanmerkingen van onzen zaligen *Brink*.

(8) Ook hier, dunkt mij, mogen wij in den zin van *Johannes*, ons den lijdenden en stervenden Jezus voorstellen, eensdeels als voorbeeld van, maar ook anderdeels als opwekkingsmiddel, (liever nog als drangreden), tot eene onderlinge, broederlijke liefde.

(9) Zie boven aant. (6)

(10) Niet onduidelijk beschouwt *Paulus* hier de eigenwillige overgifte des Heilands in den dood, als een bewijs zijner liefde en het voorname grondbeginsel van dat Christelijke leven, het welk thans door hem, als belijder en Apostel van het Evangelie, gevoerd werd.

(11) Κυρίου ἐσμέν „ Wij zijn het eigendom van of onderhoorige aan den Heer Jezus Christus, die de heerschappij over ons, ook door zijnen dood, verkregen heeft (vs. 9); en moeten ons dus in anders onverschillige zaken met eene Christelijke bedachtzaamheid gedragen.

(12) Men vergelijke over deze beide plaatsen de onschatbare ophelderingen van *Koppe*.

(13) In beide deze plaatsen gebruikt de Apostel den dood des Verlossers, *om*, (διὰ *ter oorzake van*, 1 Cor. 8: 11), ὑπὲρ *voor* (*in plaats van*, Rom. 14: 15) de belijders van het Evangelie ondergaan, als drangreden, om hen naar de behoeften van den toenmaligen tijd, van alle onbedachtzaamheid of liefdeloosheid jegens eenen andersdenkenden geloofsgenoot, in het stuk der spijzen en offermaaltijden, af te manen.

(14) Hier vermaant de Apostel tot een geduldig dragen

van allen leed om de zaak van het Evangelie, en leidt de verpligting daartoe af van het groot verlosfingswerk, door Jezus Christus in zijn lijden en dood tot ftand gebragt. Zie overigens boven §. 26 aant. 16.

(15) Ἁμαρτάνειν is hier zoo veel als van de aanneming van het Evangelie afwijken. Indien wij dit willens doen, nadat wij het eens hebben leeren kennen, er is geen flagtoffer meer over voor de zonde. Jezus offer was toch het eenige. Dan kunnen wij geene vergeving der zonden meer verwerven, (vergel. *Heinrichs*); en dus zijn wij verpligt, om ons aan dat Evangelie ftandvastig te houden. Ongetwijfeld is het lijden des Verlosfers, ook als voorbeeld aangemerkt, (zie 1 *Pet.* 2:21—23. *Hebr.* 12:1—3. 1 *Joh.* 3: 16. enz.) een krachtige drangreden tot alle Christelijke deugden, die meer bijzonder bij het ondermaanfche leed te pas komen, en wordt ook als opwekkings-middel, blijkens de bovenftaande plaatfen, meermalen door de Apostelen gebruikt. Doch ik heb deze befchouwing van Jezus dood uit den Tekst weggelaten, als minder te pas komende bij ons tegenwoordig onderwerp. Men verg. overigens met het geftelde in deze §. *Reinhard* Christelijke Zedeleer, in de Nederlandfche Vertaling, 6 D. bl. 396, 397.

§. 32

Befluit uit de beide voorgaande Hoofdftukken opgemaakt.

Wij zijn nu tot op dat ftandpunt gevorderd, van hetwelk wij zeer gevoegelijk

eenen rugwaardschen blik kunnen werpen op hetgeen wij bij onze, zoo ik meene, onbevooroordeelde, beschouwingen gevonden hebben. En welk besluit mogen wij dus uit al het voorgedragene opmaken?

De uitdrukkelijke leer van den Bijbel leert ons Jezus Christus kennen als eenen Godsgezant bij uitnemendheid, eenen bode des hemels, omtrent wien het hooge Godsbestuur voor, bij, en na deszelfs geboorte, op eene eenigsoortige wijze werkzaam was, en Hem met eene magt bekleedde, boven alle magt, ooit eenen eenigen geschonken, oneindig verheven (§. 7); trouwens die zelfde Bijbel-leer ontdekt ons in Hem eene bovenmenschelijke waardigheid, die van den eeniggeborenen des Vaders; (§. 8) en wij vinden, in het nalezen der heilige bladen, onderscheidene voorzeggingen, aangaande zijne komst en lotwisselingen op deze wereld, den menschenkinderen medegedeeld, verscheidene eeuwen voor zijne dadelijke intrede in dezelve (§. 9). Waartoe nu *zulk* een Godsgezant op deze wereld afgevaardigd, indien het hoofddoel zijner zending niet hooger was, dan dat, hetwelk zich zoo vele leeraren des menschdoms ook hebben voorgesteld, verbetering hunner natuurgenooten? Treurig waren de lotwisselingen, die hem troffen, en

na tallooze ſmarten heeft hij zijn leven op een kruis geëindigd. Maar, al zijn lijden was hem vooraf bekend. Hij heeft het meermalen, zelfs tot in de kleinſte bijzonderheden, vooraf aangekondigd. Ja noemde het opofferen zijnes levens het oogmerk zijner komst in de wereld (§. 10). Hij onderwierp zich aan hetzelve. Wat? Hij ging het op den beſtemden tijd te gemoet: (§. 11) en toch, hij was zelve onſchuldig. Hij had zijn leed door niet eene enkele zedelijke vlak zich waardig gemaakt. (§. 12) Zonderling verſchijnſel, waar een heilig en regtvaardig God alle gebeurtenisſen regelt! Nog zonderlinger, wanneer wij tevens in aanmerking nemen, hetgeen diezelfde Goddelijke openbaring ons verder leert, dat het lijden van dien Onſchuldigen overeenkomſtig was met, en plaats had ten gevolge van een bijzonder ontwerp Gods, (§. 13) en door de gewijde Leeraren van den ouden dag, door zijnen Geest bezield, eeuwen te voren was voorzegd geworden (§. 14); terwijl eindelijk op dat gewillig lijden en ſterven eene belooning gevolgd is, die hem verheven heeft tot eenen Heer, door welken de Vader alle dingen beſtuurt (§. 15). Moet niet elk verſtandige van dit lijden en ſterven een hoofdoogmerk vermoeden, volſtrekt eenig onder-

alles, wat er ooit treurigs op deze wereld is voorgevallen? Nog meer; de lijder zelve ſtelde eene gedachtenis-maaltijd in aan zijnen dood, (§ 16) een feestmaal, hetwelk, door alle volgende eeuwen, moest ſtand houden tot op den dag zijner wederkomst om te oordeelen de levenden en de dooden; (§. 17) en bij die eenvoudig verhevene inrigting gaf hij reeds eenen veelbeteekenenden wenk, om het groote raadſel op te losſen, en het hoofddoel te doorzien, om het welk te bereiken hij zich aan zulken zamenloop der ijsſelijkſte lotwisſelingen onderwierp. Hij plaatst zijnen dood in verband met de vergeving onzer zonden (§. 18). Dit geeft ons een aanmerkelijk licht, maar hoe? Is die vergeving der zonden mogelijk alleen een vrucht onzer verbetering, en bij gevolg, alleen in zoo verre het hoofddoel bereikt is? Dit doet ons op nieuw den Bijbel onderzoeken, en hier lezen wij onderſcheidene ſpreekwijzen, aangaande het lijden en ſterven van Jezus, gebezigd in het onderwijs des Heilands zelven, en zijner Apostelen en der Profeten van den ouden dag, ſpreekwijzen van onderſcheidenen aard, eigenlijke (§. 20, 21) en oneigenlijke, welke laatſte ontleend zijn, *of*, van zeer verſchillende voorwerpen in het dagelijkſche leven (§. 23, 24), *of*, van den Mozaïſchen

Gods-

Godsdienst-vorm in het algemeen, (§. 25) *of* van den offerdienst meer in het bijzonder (§. 26); en deze alle tot één geheel vereenigd doen ons het lijden en ſterven van den Verlosſer beſchouwen, als eene door God beſtemde, en door onzen eeuwig gezegenden Heiland als hoofdoogmerk zijner akelige lotgevallen bedoelde, oorzaak eener vergeving van zonden, zoo dat God de welverdiende ſtraffen den zondaren kwijtſcheldt, uit aanmerking van het lijden en ſterven van Jezus Christus, als die voor hun en in hunne plaats, als eene zoenofferande, om de zonden te verzoenen, Gode is opgeofferd. Geen wonder, Jezus lijden en dood komt overal in het onfeilbaar onderrgt des Bijbels voor als zeer belangrijk (§ 27). Hierbij voege men nog, dat, gelijk er menigmalen in den Bijbel geſproken wordt van zonden vergeving, zonder eenig gewag van zedelijke verbetering, als verdiende oorzaak van dezelve, (§. 28) zoo ook de hier meer bijzonder bedoelde kwijtſchelding der ſtraffen alleen van Jezus Christus, als middeloorzaak, wordt afgeleid (§. 29), en beſchouwd wordt als eene vrucht der Goddelijke genade (§. 30), en dat van deze genadeweldaad, als van de voornaamſte drangreden, de verpligting der Christenen tot zedelijke verbetering wordt

afgeleid (§. 31). En nu, dunkt mij, zullen wij niet lang in twijfel ſtaan, om de, door Beſtuurders van het Genootſchap, voorgeſtelde vraag dus te beantwoorden: „ Hoe „ zeer zedelijke verbetering ook mede tot „ de oogmerken van het lijden en ſterven „ van Jezus Christus behoort, (§. 2) komt „ het echter met de leer van den Bijbel „ *niet* overeen, dat het *hoofddoel* van het „ lijden en ſterven van Jezus Christus ge- „ weest is, verbetering van het menschdom „ te weeg te brengen, en, *in zoo ver alleen*, „ ook de vergeving der zonden te verwerven, „ als deze een gevolg is van onze verbete- „ ring; daar die Bijbelleer integendeel ons, „ bij het lijden en den dood des Verlosſers, „ zonden vergeving als *hoofddoel*, verbete- „ ring ale daaraan *ondergeſchikt*, *en daaruit* „ *voortvloeijend oogmerk*, kennen doet." En het is deze waarheid, die wij nu nog door haar verband met andere leerrſtukken, en eenige voorſchriften der heilige Openbaring, willen bekrachtigen, om eindelijk de voornaamſte bedenkingen tegen haar ingebragt, zoo veel in ons is, te ontzenuwen.

DERDE HOOFDSTUK,

VERBAND DER BEWEZENE WAARHEID MET ANDERE, IN DE LEER DER HEILIGE OPENBARING VOORGEDRAGENE, LEERSTUKKEN EN ZEDELIJKE VOORSCHRIFTEN.

§. 33.

Een woord ter Inleiding.

Er beſtaat een heerlijk verband tusſchen de geloofswaarheden der Christelijke Openbaring onderling met malkanderen, en met de voorſchriften, welker beoefening hare zedeleer gebiedend vordert. Alles in die openbaring is overeenſtemming. Neem één duidelijk gepredikt leerſtuk uit den ſchoonen zamenhang weg, verban één eigendommelijk voorſchrift, en zoo gij niet het geheele gebouw om verrukt, dan althans ontſiert gij hetzelve in die mate, dat het zijnen Goddelijken oorſprong naauwelijks meer waardig ſchijnt, en de duidelijkſte blijken draagt van door eene

vermetele menſchenhand te zijn aangetast.

Deze aanmerking is welligt niet geheel onbeduidende, ten betoge van de Goddelijke herkomst onzer Openbaring. Een bedrieger toch verraadt zich altijd hier of elders, bij een werk van grooten omvang, en hoeveel te ſpoediger, wanneer zich verſcheidenen tot zulk een onwaardig doel vereenigen. Doch ik wil hierop nu niet langer ſtil ſtaan, ſchoon deze gedachte voor ons onderzoek belangrijk is. Past de door ons geſtelde opgave aangaande het *hoofddoel* van Jezus lijden en ſterven in den rij der geloofswaarheden van het Evangelie, zoo dat de tegenovergeſtelde gedachte daarin zoo goed niet voege: is hetgeen wij aangaande dit belangrijk ſtuk oordeelen onderwijs des Bijbels te zijn, het best vereenigbaar met de pligten, door de gewijde leeraren des menschdoms ons aanbevolen, dan ontleent het boven beweerde, betreffende Jezus *hoofdoogmerk* in zijne akelige lotwisſelingen, van dezen zamenhang eene veel beteekenende ſterkte. Welaan! dit willen wij in een paar Afdeelingen onderzoeken.

EERSTE AFDEELING.

Verband der betoogde waarheid, aangaande het hoofddoel van Jezus lijden en dood, met eenige voorname leerſtukken der Goddelijke Openbaring.

§. 34.

Het algemeen zedelijk bederf en de regtvaardigheid Gods.

Dat er een *zedelijk bederf*, of wilt gij liever, eene zedelijke verbastering, onder het menschdom heeft ſtand gegrepen, kan, dunkt mij, geen onbevooroordeeld waarheids vriend betwisten. Zoude de menſchelijke natuur, zoo als wij haar thans in onze broeders en zusters aantreffen, het nog onbeſmet gewrocht zijn van Hem, die de heiligheid, wijsheid en goedheid zelve is? Deze gedachte werkte reeds krachtig bij de verlichtſte wijsgeeren onder die Natien, tot wel-

welke de invloed eener Goddelijke Openbaring zich of geheel niet, of althans niet dan naauwelijks merkbaar, had uitgeſtrekt, en zij erkenden eene algemeene verachtering in den zedelijken toeſtand van het menſchelijk geſlacht (1). En ook ſchoon zij het niet erkend hadden, onze eigene ondervinding ſtaaft deze treurige waarheid genoegzaam. Inzonderheid is het onze Bijbel, die den laatſten twijfel tegen hare gegrondheid wegneemt. Het zij wij de leer des Ouden Testaments, (Gen. 6: 5. 8: 21 enz.) het zij wij die des Nieuwen Verbonds (Joh. 3: 6 Rom. 8: 9, 23. 8: 7. Gal. 5: 17. enz.) gadeſlaan, wij vinden haar gepredikt. Wat? De geheele gang der Goddelijke Openbaringen vooronderſtelt haar aanwezen, en is hoofdzakelijk uit dezelve op te helderen.

Is nu het ganſche menschdom zedelijk verbasterd, van waar ook, en op welk eene wijze, dat ons nu niet te onderzoeken ſtaat, die verachtering eenen aanvang genomen en zich voortgeplant hebbe, het ſtaat dan *ſchuldig voor God*, het is zijner ſtraffen waardig: *God is de regtvaardigheid zelve* (Jer. 11: 20 Hebr. 12: 2 3enz.).

Hij heeft dan het menſchelijk geſlacht zijne wetten medegedeeld, om hetzelve door deugd tot gelukzaligheid op te voeden. Hebben

ben nu intusſchen alle menſchen gezondigd; (Rom. 3: 9, 23. vergeleken met 5: 12) God zoude ophouden de regtvaardigheid zelve te zijn, indien het Hem onverſchillig ware, hoe zich zijne menſchen kinderen in deze leerſchool der opvoeding voor beter maatſchappij gedroegen. Neen! Hij heeft niet alleen natuurlijke jammeren aan de misdaad verbonden, maar ook ſtellige ſtraffen op dezelve bedreigd (2). En ſtrafoefenende regtvaardigheid is Gode waardig (3).

Stellen wij nu voor eenen oogenblik: het ſchuldig menschdom had eens zelf de ſtraffen moeten dragen, door zijn dadelijk misdrijf verdiend, wie zoude dan hebben kunnen zalig worden? Het leven immers der beste edelſte Christenen getuigt tegen hen (Rom. 7: 15—16. Jac. 3: 2. 1 Joh. 1: 8), en nooit kan men het eenmaal gepleegde kwaad weder vergoeden, nooit het ſchenden der voorſchriften Gods eenigermate herſtellen, dewijl men nimmer beter kan leven, dan waartoe men onoplosſelijk verpligt is. Het eens begane misdrijf blijft dus altijd bij eenen regtvaardigen God ſtraf vorderen (4).

Hoe uitnemend ſchoon past nu in dit verband de leer, die wij boven hebben voorgedragen aangaande het hoofddoel van Jezus lijden en ſterven, als daartoe ſtrekkende,

om

om als verdiende oorzaken, door de volledige opluistering, ook der regtvaardigheid Gods, vergeving van zonden voor een schuldig en strafwaardig menschdom uittewerken. Aan de eene zijde toch verdraagt zij zich zeer juist met het diep zedelijk verval, en de daaruit voortgevloeide strafwaardigheid van ons geslacht, als welke waarheden bij haar vooronderileld worden, en aan den anderen kant met het leerstuk der Goddelijke regtvaardigheid, als welke, volgens den geest dier voorgedragene gedachte, door Jezus lijden en dood ongeschonden werd gehandhaafd, zoo dat God nu, behoudens deze zijne zedelijke eigenschap, het misdrevene, en nimmer te herstellene, kwaad der zondige stervelingen vergeven konde.

Nu neme men eens de gedachte aan, dat het hoofddoel van Jezus lijden en sterven geweest zij, verbetering van het menschdom te weeg te brengen, en in *zoo ver ook alleen* de vergeving der zonden te verwerven, als deze een gevolg is van onze verbetering: men zoeke ook dit denkbeeld met de waarheden der Bijbelleer, aangaande de ontaarding des menschdoms en de onkrenkbare regtvaardigheid Gods, te vereenigen, spoedig zal men ontdekken, dat er bij deze poging in het leergebouw des Christendoms eene aanmerkelijke

ga-

gaping overblijft. Wat is, onbevooroordeeld beschouwd, menschendeugd? Vrienden der waarheid, die u zelven hebt leeren kennen, moet gij het mij niet toestemmen, dat zij zeer gebrekkig is? Aard, omvang, gelijkmatigheid, drijfveeren, oogmerken; met één woord, alles, wat bij de deugd van den Christen in aanmerking komt, gadeslaande, ô dan zeg ik het zoo gaarne eenen Jakobus na, „ *wij struikelen allen in vele.*" (Br. 3: 2) En die niet slechts nu en dan wel eens valle, maar ook dikmaals mijnen wandel verkeerd inrigte: zal mijne dikmaals zoo bekrompene, onstandvastige, uit weinig beteekenende, zoo niet verfoeijelijke, bronäders voortgevloeide, en met den mensch vernederende bedoelingen ondernomene deugd, of hetgeen men althans met dien schoonen naam geliefc te benoemen, immermeer de uitwerkende oorzaak der zonden vergeving worden, en bij God het kwaad uitdelgen, hetgeen de dwaze, zinnelijke mensch zich heeft veroorloofd?

Nog meer: staan wij eens toe: de mensch leefde, na langer of korter tijd op den weg der zonden te hebben doorgebragt, geheel en al overeenkomstig de Goddelijke voorschriften, (iets echter dat nimmer plaats heeft) zoude de regtvaardige Opperheer, ten aanzien van het tog reeds bedrevene kwaad, zijne

regtvaardigheid verloochenen, en niet voor eene geheele wereld toonen meer te zijn, dan een gevoelloos, ledig aanſchouwer van de bedrijven der menſchenkinderen? (5) De onpartijdige beſlisſe.

(1) Men verg. *L. Valk*, Verhandeling over het goede in de ſtelſels der Wijsgeeren, (in de werken van het Haagsch Genootſchap voor 1812) bl. 162 verv.

(2) Zie Prof. *van Voorst* in zijne Verhandeling ten betoge, dat God eigenlijk gezegde ſtraffen, enz. en bekroond bij het Haagsch Genootſchap in den jare 1794.

(3) Over dit onderwerp is eene zeer lezenswaardige Verhandeling geſchreven door den Hoogleeraar *S. J. van de Wijnpersſe*. Ziet de Verhandelingen van het Haagsch Genootſchap voor 1798.

(4) Vergelijkt hier de 37 §. uit de zoo even aangehaalde Verhandeling van Profesſor *S. J. van de Wijnpersſe.*

(5) Men leze die zelfde Verhandeling §. 25—47.

§. 17.

De zoo hoog geroemde liefde van God en Christus Jezus, in dit lijden en ſterven aan den dag gelegd, en der menſchen onvermogen ten goede.

Krachtig zijn de lofspraken, welke er in de Schriften des Nieuwen Verbonds worden uit-

uitgeboezemd, tot verheffing der *menschenliefde*, in de akelige lotwisselingen van Jezus Christus zigtbaar, *en* ten aanzien *van God den Vader*, als die zijnen geliefden Zoon aan den smadelijksten kruisdood heeft overgegeven, (Rom. 5: 8. Eph. 1: 7. 4: 32. 2 Thess. 2: 16. Tit. 3: 4, 5. Hebr. 2: 9. 1 Joh. 4: 8—11. verg. Joh. 3: 14—16) *en* met betrekking *tot Jezus Christus zelven*; daar hij zich zelven aan deze ijsselijke omstandigheden niet onttrokken heeft. (Gal. 2: 20. Eph. 5: 2, 25. vergeleken met Joh. 15: 13. 1 Joh. 3: 16.).

Maar nu: dat zelfde onderrigt, hetwelk de genade van God en Jezus Christus, onzen eeuwig gezegenden Zaligmaker, zoo boven alles roemt, wat immer op deze wereld den naam van liefde dragen mag, stelt tevens *den mensch* voor als *zonder hooger hulp niet in staat* de voorschriften der geopenbaarde Zedeleer te vervullen, dat is, alleen door eigene krachten het *werk der zedelijke verbetering* aan te vangen, voort te zetten en te voleindigen.

Niet, dat hij geheel onkundig zoude zijn van hetgeen goed of kwaad is, of alle zedelijke vrijheid missen en tot het kwade gedrevene worden met eene onwederstaanbare kracht, gelijk de losgelaten steen noodwendig,

 naar

naar de wetten der ſtoffelijke wereld, het middenpunt van de aarde zoekt. Zoo iets Godonteerends en ſtrijdigs met de redelijke geſteldheid der menſchelijke natuur leert de Bijbel niet. Verre van daar!

Evenwel dit zegt dezelve ons: er vertoont zich in elken mensch eene ontſtelde zinnelijkheid, door uitſporige driften en begeerlijkheden werkzaam (Joh. 3: 6. Matth. 15: 19. enz.); deze ſtaat in eenen gedurigen ſtrijd met de uitſpraken der Rede; hoe zeer ook door de openbaringen Gods voorgelicht en opgewekt (Rom. 7: 23. Gal. 5: 17); zij trekt den menſchelijken geest af van de omhelzing en opvolging der zuivere deugdenleer (vergelijkt 1 Cor. 2: 14). Door zijne neigingen naar verkeerde voorwerpen te rigten, doet zij hem, hoe zeer dan ook ſomtijds het goede toejuichende, het kwade volgen. (Rom. 7: 17—17). De mensch, alleen naar hare ingevingen levende, kan de voorſchriften eener reine Zedeleer niet gehoorzamen (Rom. 8: 7); zij vertoont haren rampzaligen invloed bij den eenen in eene meerdere, bij den anderen in eene mindere mate. Tallooze oorzaken, waar van vele welligt immer durende geheimen zullen blijven, ook voor den geoefendſten menſchenkenner, bepalen den trap harer werking. In het al-

ge-

gemeen echter kan zij nooit met eenen goeden uitslag bestreden worden, ten zij *door eene bijzondere hulp van God*; (Joh. 3: 5. Rom. 8: 9—17. Tit. 3: 5, 6 enz.) en de edelste, de verstgevorderde onder ons geslacht, blijven toch nog altijd haren invloed aan deze zijde des grafs gevoelen. (Rom. 7: 15—26. vergeleken met Jac. 3: 2. 1 Joh. 1: 8. (*).

Dat nu vrij de onbevooroordeelde onderzoeker der Christelijke geloofsleer eene poging wage, ter vereffening van het gevoelen onzer tegendenkers met hetgeen wij boven, aangaande de roemtaal der openbaring, over de menschenliefde van God en Jezus Christus, als zigtbaar in het lijden van dezen onzen Zaligmaker, en betreffende der menschen zedelijk onvermogen ten goede, zoo ik vertrouw, uit duidelijke aanwijzingen des Bijbels hebben afgeleid.

Heeft Jezus Christus in zijn lijden en sterven, gelijk ook de Vader in deszelfs overgifte aan deze treurige lotwisselingen, ten hoofddoel gehad, verbetering van het menschdom te weeg te brengen, en, *in zoo ver alleen*, ook de vergeving der zonden te verwerven, als deze een gevolg is van onze verbetering?

Maar, bij wien, wordt dan dit hoofddoel

bereikt, zoo dat eene volledige zonden vergeving daarvan het gevolg wezen kan? Zal hier de oorzaak, zedelijke verbetering, de kracht en mate van het gevolg, vergeving van zonden, bepalen? Wien overvalt dan niet eene kille huivering bij het aandenken aan dood en eeuwigheid?

Leeft niemand volmaakt, verklaarden mannen, door den Geest Gods verlicht en verbeterd, de Paulusſen, Jacobusſen, Johannesſen, dat er nog veel verkeerds in hun huisvestte; ach! niemands zonden vergeving zal dan volkomen kunnen zijn; alle zullen dan nog hiernamaals in de jammerlijke gevolgen der zonden moeten deelen, en ijdel zijn de troostgronden, waarmede de Apostelen van onzen Heer de echte belijders van het Christendom bemoedigden. (1 Joh. 3: 2. Coll. 3: 4. 1 Cor. 13: 10).

Waartoe dan ook zulke lofſpraken uitgeboezemd over eene liefde, welker heilrijke vruchten niemand ſmaken zal. Eene toegenegenheid, hoe edel haar doel ook zijn moge, in welker vol genot ik nimmer zal kunnen deelen, moge mijne bewondering opwekken, uit kracht van het zedelijk verhevene in dezelve, maar hare overpeinzing zal mij bedroeven, zonder mij hare liefde ademende ſtrekking te mij waards te doen roemen.

Te

Te minder, naar mate hij, die tot mij van eene zoodanige toegenegenheid fpreekt, mijn onvermogen, om tot derzelver genieting te geraken, te beter kent. En aan wien is de mensch, in zijne ganfche gefteldheid, beter bekend dan aan zijnen Schepper, en aan Jezus Christus, wien men niet behoefde te zeggen, wat de mensch ware?

Moeijelijk derhalve laat zich de door ons beftredene gedachte, aangaande het hoofddoel van Jezus lijden en dood, met de loffpraken des Bijbels over de liefde van God en Jezus Christus, en de leer van het zedelijk onvermogen des menfchen vereenigen, en fpoedig ontdekt de opmerkzame, dat zij niet voegt in den zamenhang der geloofftukken van ons dierbaar Evangelie.

Beter ftaat met het bovengeftelde in verband het denkbeeld, dat Jezus lijden en dood ten hoofddoel gehad hebben verwerving der vergeving van zonden bij God, niet door het gebrekkig hulpmiddel eener zedelijke verbetering, maar, wat immers den ftrafwaardigen zondaar aangaat, alleen ten gevolge der genade Gods en der liefde van onzen Heer Jezus Christus. Die zonden vergeving is voor den Christen volledig, daar zij het uitvloeifel is der Goddelijke barmhartigheid, en gegrond op de verdienften van onzen Zaligmaker.

ker. Hare waarde kan dus door den verlosten nooit naar eisch verheven worden. Bij haar wordt geene verdienende oorzaak gevorderd, tot welker daarstelling de mensch door zich zelven onvermogend is, en, in weerwil van hooger hulp, nimmer onafgebroken alle zijne oogenblikken heiligt. De leer des Nieuwen Verbonds die eene volledige, maar genadige, zonden vergeving in Christus Jezus predikt, bemoedigt dan ook den over het gevoel zijner te kortkomingen verslagenen Christen met de troosttaal. „ In„ dien iemand gezondigd heeft, wij heb„ ben eenen voorspraak bij den Vader „ Jezus Christus den regtvaardigen, en hij „ is eene verzoening voor onze zonden." (1 Joh. 2: 1, 2. verg. Rom. 8: 1, 33, 34.)

(*) Men verg. hierbij *Muntinghe* Th. Chr. §. 174-178, 237, en *Reinhard* Chr. Zedel. II D. §. 99.

§. 36.

De leer der Goddelijke hulp in de zedelijke verbetering van den mensch.

Hetgeen wij bij eenige oplettendheid reeds van zelf uit het in de naast voorgaande §§. aangewezene, betreffende de algemeene zede-

de-

delijke verbastering der menschelijke natuur, en het daaruit ontstaande onvermogen ten goede, vooronderstellen zouden, dat namelijk alles, wat de mensch naar zijne bestemming en verpligting worden moet, hij dit alleenlijk worden kan door eenen *hoogeren bijstand des Almagtigen*, wordt ons ook werkelijk in de openbaringen Gods geleerd.

Reeds in het Oude Verbond wordt de zaak uit dit oogpunt beschouwd, en de zedelijke verbetering van eene meer bijzondere Goddelijke hulp afgeleid. Men gelieve slechts, ten bewijze hiervan, de volgende plaatsen op te slaan. (Deutr. 30: 6. Ps. 51: 12. 119: 12, 27, 33—37, 66 enz. Jer. 32: 39, 40. Ezech. 11: 19, 20. 36: 26).

Dan vooral is het het onderwijs des Nieuwen Verbonds, maar dat op nog meer uitvoerige en duidelijke wijzen beweerd wordt. Des menschen geheele zedelijke verbetering wordt daarin voorgesteld, als iets, waarbij het Evangelie, als hulpmiddel inzonderheid, gebruikt wordt, doch tevens als eene zaak, waarin God bijzonder de hand heeft, en die dus een werk Gods heeten mag. (Joh. 6: 44, 45, 65. 17: 17. Eph. 1: 17—19. 2 Thess. 2: 16, 17. Tit. 3: 4—7. Jac. 1: 18. 2 Pet. 1: 3).

Onderzoeken wij dit heilig onderrigt op

 het

het ſtuk onzer verbetering nog meer naauwkeurig, wij vinden dan, dat, als haar werkende oorzaak, voorkomt, nu eens God, (1Cor. 3: 6, 7. Eph. 2: 1, 10. 3: 14—21. Phil. 1: 6. 2: 13. Hebr. 13: 20, 21. 1 Pet. 5: 10 enz.) dan eens Jezus Christus, naar zijnen onbepaalden invloed op de harten der menſchen, (Hand. 16: 14. Eph. 4: 15, 16. Coll. 2: 9 vergeleken met Matth. 28: 20. 18: 20 enz.) bijzonder door den Heiligen Geest (Joh. 3: 5. Rom. 8: 9—11. 15: 13. 1Cor. 3: 16, 17. 6, 11, 19. Gal. 4: 6. Eph. 3: 16. Tit. 3: 5, 6. 1 Pet. 1: 2 enz.).

Stellig zeggen wij derhalve, na zoo vele en zoo duidelijke uitſpraken van onzen dierbaren Bijbel, met eenen Apostel des Christendoms; „ Het is God, die in ons werkt, „ beide het willen en het werken, naar zijn „ welbehagen" (Phil. 2: 13) (*).

Welke nu van de twee onderſcheidene gevoelens, ten aanzien van het hoofdoogmerk van des Heilands lijden en dood, het onze of dat der andersdenkenden, laat zich het gevoegelijkst aan het boven voorgedragen leerbegrip van Gods inwerkende genade, in de zaak onzer zedelijke verbetering, aanſluiten?

Ik zwijg van het reeds bewezen, dat de geheele zonden vergeving voorkomt als eene vrucht

vrucht der Goddelijke genade en goedertierenheid in Jezus Christus, (§. 30.) en alleen van dezen onzen Zaligmaker als middel oorzaak wordt afgeleid (§. 31); maar ik vrage slechts, hoe kan vergeving van zonden door God ooit beschouwd en geschonken worden, als verdienend gevolg eener zedelijke verbetering, die niet alleen (zie de vorige §.) altijd zoo onvolkomen is en blijft, door de overheerschende kracht der zinnelijkheid, maar welke, voor zoo veel zij in dit leven tot stand komt, ook door zijne genade, of wilt gij liever, zijne hulp, den invloed des Heiligen Geestes, is gewerkt, en waarbij alle eigene verdienstelijkheid volledig wordt uitgesloten?

Hier, dunkt mij, ziet elk eene wanvoegelijkheid, die alleen dan wordt weggenomen, wanneer wij de zaak omkeeren, en naar ons gevoelen stellen, dat het hoofddoel van Jezus lijden en sterven geweest is vergeving der zonden te weeg te brengen, niet als gevolg van onze zedelijke verbetering, maar als het heerlijkst gedenkstuk der Goddelijke ontferming in onzen anderfins zoo diep ongelukkigen toestand.

(*) Men vergelijke *Muntinghe* Th. Chr. §. 252, 254 en *Reinhard* Chr. Zed. VI D. §. 387.

TWEE-

TWEEDE AFDEELING,

Verband der betoogde waarheid, aangaande het hoofddoel van Jezus lijden en dood, met eenige voorname pligten, ons in de leer des Nieuwen Verbonds dringend aanbevolen.

§. 37.

Geloof in den Heer Jezus Christus.

Zonder eenige aanwijzing volgt het reeds uit den aard der zaak, dat God de heerlijke vrucht zijner barmhartigheid omtrent zondige menſchen, in de overgave van zijnen Zoon tot den dood des kruiſes, aan den dag gelegd, de vergeving hunner misdaden, niet aan elk in het wilde henen, kan wegſchenken, of opdringen. (1) Zoo iets zonde zijner wijsheid, en zijner heiligheid, onwaardig zijn, aanleiding geven tot de ſchandelijkſte uitſporigheden in eene bedorvene menſchen

ſchen wereld, en Jezus Christus tot eenen dienaar der zonden vernederen. Er zijn dus den zoo diep gezonkenen mensch (§. 34—36) onderſcheidene pligten voorgeſchreven, welker beoefening onzen voornaamſten lust en eenigen toeleg behoort uit te maken, en aan welke dan ook, ſchoon niet als verdienende oorzaak (§. 29—31), echter als onmisbare voorwaarde, het genot dier door Jezus lijden en dood te weeg gebragte zonden vergeving verbonden is.

Hiertoe behoort het gansch zeer uitgeſtrekt gebied der voorſchriften, die ons in onze Christelijke Openbaring worden medegedeeld, die onze denkwijze, ons gevoel en ons gedrag omtrent God en Jezus Christus, omtrent ons zelven en omtrent onze medemenſchen, wijzigen, en waarvan wij niet een' enkelen moedwillig kunnen ſchenden, zonder ons aan de overtreding van allen ſchuldig te maken (Jac. 2: 10, 11).

Op den voorgrond nu dier voorſchriften ſtaat het *geloof in den Heer Jezus Christus*, zoo dikmaals herhaald, dat men naauwelijks ééne enkele bladzijde der gewijde Schriften van het Nieuwe Verbond lezen kan, zonder op hetzelve te zien aangedrongen.

Is nu *gelooven*, wanneer wij daarvan in onzen dagelijkſchen omgang ſpreken, iemands be-

betuigingen, het zij dezelve van eenen verhalenden, onderwijzenden, belovenden of bedreigenden aard zijn, voor waarheid aannemen en zich daarop geheel en volkomen verlaten: *gelooven in Jezus* zal dan ook hetzelfde moeten beteekenen, zoo dikwijls wij die ſpreekwijze in het Nieuwe Verbond aantreffen, vooral wanneer daar in het algemeen, is aangedrongen en op *het geloof*, (Marc. 16: 16) en in het bijzonder op *het geloof in Jezus Christus*, (Joh. 3: 15, 16, 18, 36. 6: 40, 47. Hand. 10: 43. Gal. 2: 16 enz. ἐπὶ τ. 1: 10. Hand. 16: 31 enz.) of *het geloof van Jezus Christus* (Rom. 3: 22, 26. Gal. 2: 16. Phil. 3: 9 enz.) of *het geloof in den naam des Zoons Gods* (Joh. 3: 18. 1 Joh. 5: 13 τῷ ὀν. 1 Joh. 3: 23) of *het geloof in zijn bloed*, (Rom. 3: 25) en wanneer, met *betrekking tot de toekomende wereld*, (1 Cor. 15: 17—19) aan het geloof eene volkomene gelukzaligheid verbonden wordt, (Joh. 3: 15, 16, 18, 36. 6: 40, 47. 1 Joh. 5: 13 enz) of wanneer zelfs meer bepaaldelijk het *genot der daargeſtelde zondenvergeving* aan dit geloof is vast gemaakt; (Hand. 10: 43. Rom. 3: 21—31. 5: 1. Gal. 2: 16—20 enz.) terwijl aan zoodanigen, bij wien dit geloof door eigen ſchuld niet wordt gevonden, eene eindelooze rampzaligheid be-

dreigd

dreigd wordt (Marc. 16: 16. Joh. 3: 18, 36 enz.)

Dringt zich niet bij elk, zoodra hij de ſpreekwijze *gelooven*, in een zoodanig verband en met zulke heerlijke toezeggingen bekrachtigd, aantreft, de gedachte op, dat dezelve daar meer moet zijn dan een bloot verſtandelijk beſchouwen van het bekend gemaakt ontwerp onzer gelukzaligheid, even gelijk men de waarheid en nuttigheid van onderſcheidene plannen in den dagelijkſchen levenstrein erkent, zonder dat men voor zich zelven daarin eenig belang ſtelt?

Zie ik wel, dan beteekent *gelooven in Jezus Christus*, waar het in zulk een redebeleid voorkomt, zich geheel aan Hem *toevertrouwen, zich geheel op Hem verlaten*, en van Hem al ons heil verwachten. (2)

Natuurlijk worden hierbij vooronderſteld *en* eene genoegzame kennis aan het ontwerp der verlosſing, door Jezus Christus tot ſtand gebragt, *en* eene gegronde overtuiging van deszelfs gepastheid, Gode waardigheid, en heiligheid, voor den mensch in zijnen tegenwoordigen toeſtand, maar deze beide gedachten ſluiten den geheelen zin van *gelooven in Jezus Christus*, waar het op bovengenoemde wijze gevonden wordt, niet uit, die dan alleen in behoorlijke kracht, en geëvenredigd

digd aan eenen zoo veel omvattenden zamenhang, uitkomt, wanneer wij het denkbeeld des *vertrouwens* op Jezus Christus daarmede vooral insluiten.

Vertrouwen op Jezus Christus en op zijnen dood, met betrekking tot onze gelukzaligheid, is dan een voorschrift van de hoogste aangelegenheid in de school des Christendoms, een voorschrift, welks opvolging, zonder verlies van een eeuwig geluk, niet kan worden verwaarloosd, maar welks beoefening ook door het grootste heil zal worden achtervolgd.

Heerlijk schoon nu laat zich deze pligt des vertrouwens op den Heer Jezus Christus vereenigen met het hoofddoel van zijn lijden en dood, zoo als wij hetzelve boven verklaard hebben. De Christen verlaat zich dan op zijnen Zaligmaker (indien wij ons in deze zaak eens van eene gelijkenis bedienen mogen) nog veel geruster, dan de ligchamelijk kranke, die, overtuigd van den gevaarlijken aard zijner ziekte, en van zijn eigen onvermogen, om zich te kunnen redden, zich daarom geheel aan zijnen geneesmeester overgeeft, in het volle vertrouwen op diens kennis en goeden wil, alles gebruikende, wat hem zijn arts voorschrijft, en alles verza-

ken-

kende, hetgeen deze voor hem nadeelig noemt.

Bij zijnen ernſtigen toeleg, om meer en meer in alle zedelijke volmaking, onder den hoogen bijſtand van God, toe te nemen, gaat de opregt geloovige Christen er gerust op aan, dat zijne te kortkomingen (die hem nog, ondanks hem zelven, verontreinigen) het deelgenootſchap eener eeuwige gelukzaligheid hem niet ontrooven zullen; met één woord, dat er, nu Christus, zijn verlosſer, geleden heeft en geſtorven is, geene verdoemenis meer voor hem te duchten is (Rom. 8). Dat is zijn geloof in, en het hoofdzakelijkst gedeelte van zijn vertrouwen op, Jezus Christus.

Zulk een geloof is onmisbaar, indien wij aan de verworvene zondenvergeving zullen deel krijgen, om dat hij, bij wien dit geloof niet gevonden wordt, de echte waarde des Heilands, en van het heil door Hem te weeg gebragt, niet regt levendig gevoelt, zich zelven niet juist kent, en de bronäder mist, waaruit, naar den geest der Christelijke Zedeleer, de liefde tot God en menſchen behoort voort te vloeijen. (3)

Zulk een geloof wordt dan te regt gevorderd, en het kon door Jezus en door zijne Apostelen, die, na zijn lijden en dood, het

menſchen zaligend hoofddoel dier ijsſelijke lotgevallen nog veel duidelijker prediken mogten, geëischt worden, omdat er in het Goddelijk verlosſings-plan, door den Heiland verkondigd niet alleen, maar ook tot ſtand gebragt, een grond te vinden was, waarop zich dit zoo noodzakelijk gekeurd, en met zulke heerlijke toezeggingen aangedrongen geloofsvertrouwen op Jezus Christus vestigen konde.

Verbeelden wij ons nu daarentegen, dat het hoofdoogmerk van 's Heilands lijden en ſterven geweest zij, zedelijke verbetering der menſchen te weeg te brengen, en *in zoo ver alleen* ook de vergeving der zonden te verwerven, als deze een gevolg is van onze verbetering: wat zal dan het geloof in hem of in zijn bloed (zijnen ſmartelijken dood Rom. 3: 25) beteekenen? Zal het dan welligt alleen maar zijn de bloote verſtandelijke erkentenis, dat er eens een Jezus geleefd heeft, dat die Jezus veel aangaande de deugden Gods, der menſchen verpligting en verwachting, geleerd heeft, beter dan een eenig leeraar vóór hem; dat hij eindelijk, na veel door den moedwil zijner vijanden te hebben uitgeſtaan, het leven bij zijne edelaardige pogingen heeft ingeſchoten, en dat Hij zich dit alles heeft laten welgevallen,

len, om maar de menfchen te verbeteren, en in diezelfde mate, als dit hoofddoel gelukken mogt, ook hunne zondenvergeving te verwerven? En aan zulk een geloof zal God eene eeuwige gelukzaligheid verbonden hebben?

Staan wij nog meer toe: denken wij ons dit geloof, werkzaam in de pogingen, om de lesfen, door Jezus gepredikt, te gehoorzamen, en aan zijn voorbeeld meer gelijkformig te worden. Zal ook dit geloof (daar onze menfchelijke pogingen, zonder hoogeren bijftand, zoo nietig zijn, en onze deugd aan dezen kant des grafs immer zoo onvolledig blijft) bij eenen heiligen en regtvaardigen God, uit zijnen eigen' aard, de vergeving der tallooze ongeregtigheden kunnen uitwerken, en den veiligen grondflag uitmaken, waarop men gelaten, kalm de eeuwigheid te gemoet fluimert?

Onbevooroordeelde vrienden der waarheid, denkt hierover na! Ongetwijfeld gevoelt gij met mij eene gaping, die zich alleen door onze verklaring van den aard des zoo noodzakelijk gekeurden geloofs, in verband gebragt met onze gedachten over het hoofddoel van Jezus lijden en dood, laat aanvullen.

(1) Zie *Muntinghe* Theol. Chr. §. 242 p. 353.
(2) Zie hier over *van Voorst* Comp. Theol. Crist. L. XIII §. 4 en *Muntinghe* Th. Chr. §. 243—245.
(3) Zie over het geloof aan Jezus, als de bron der liefde jegens God en menschen, *Reinhard* Chr. Zed. III D. §, 177.

§. 38.

Liefde voor Jezus.

Met den pligt des geloofs in den Heer Jezus Christus, als door zijn lijden en dood den Zaligmaker van zondaren (Hand. 4: 12), staan ook nog andere pligten omtrent den Heiland, vooral ook die, welken wij, aan het hoofd der 37 §, hebben opgeteekend, in een zeer naauw verband en vloeijen uit denzelven voort, als uit de algemeene bron-äder der geheele deugden leer des Nieuwen Verbonds.

Liefde voor Jezus wordt met den meesten ernst bij den Christen van alle tijden aanbevolen.

Niet alleen toch dat *Petrus* met eenen zigtbaren lof de liefde vermeldt, welke de verstrooide vreemdelingen koesterden voor hem, voor Jezus Christus, wien hun ligchamelijk oog nimmer aanschouwd had, althans

toen

toen niet meer aanschouwde: „ In wien zij „ echter geloofden, en zich verheugden met „ eene onuitsprekelijke en heerlijke vreugde.” (1 B. 1: 8) Neen!

Maar ook *Paulus* betuigt uitdrukkelijk op eene wijze, die tot allen betrekking heeft, welke den naam van Jezus Christus noemen: „ Indien iemand den Heere Jezus Christus „ niet lief heeft, die zij eene vervloeking, „ Maranatha” (dien zal God straffen 1 Cor. 16: 22).

Vooronderstelt nu een zoo nadrukkelijke eisch van liefde eene weldaad geëvenredigd, eensdeels aan de hooge waarde, en het vermogen des genen, omtrent wien deze liefde moet bewezen worden, anderdeels aan de behoeften van hun, die deze liefde in zich zelven voor eenen zoodanigen behooren aan te kweeken, men toetse dan met alle gestrengheid, welk, het door ons voorgedragen, of bestredene, begrip aangaande het *hoofddoel* van Jezus lijden en dood, zich het gevoegelijkst met dezen aandrang op liefde voor den Heer verbinden laat.

Ik weet wel; de Heiland zelve vorderde reeds in eigen persoon meermalen liefde van zijne leerlingen in eenen tijd, toen hij nog niet als eene verzoening voor de zonden der

wereld zijne lijdenstaak voleindigd had en gestorven was; (Matth. 10: 37. Joh. 14: 15) maar, behalve dat zijne aanspraak op de liefde zijner volgelingen door nog andere proeven zijner toegenegenheid, b. v. het mededeelen der belangrijkste kundigheden aangaande God, en de bestemming verpligting en verwachting van den mensch, niet verminderd, maar integendeel nog zeer vermeerderd werd, behalve dat er ook nog bijzondere vriendschaps blijken door hem aan zijne leerlingen geschonken waren, die hunne verpligting tot liefde zeer versterkten, waren zij toch niet geheel onkundig, althans zij behoefden het niet te zijn, aangaande het lijden, dat hunnen Meester treffen zoude, en het voorname oogmerk, waarmede hij dat lijden ondergaan moest. Vergelijk §§. 10—14.

Opmerkelijk is vooral des Heilands taal, (Joh. 15: 12, 13) en in het geheele redebeleid, waar in dezelve voorkomt, ligt geen onduidelijk bewijs, dat hij niet alleen den pligt eener onderlinge broederliefde, maar ook de liefde, die hij voor zich van hun eischte, grondvestte op dat bewijs eener toegenegenheid, hetwelk hij geven zoude, en boven hetwelk geen grooter kan geschonken worden „ Dat iemand zijn leven stelt, veil heeft,

„ op-

„ opoffert voor (in de plaats) van dat zijner „ vrienden."

Liefde voor Jezus blijft derhalve een voorname pligt voor alle belijders van het Evangelie, die zich op niets beter gronden laat, dan op de groote genadeweldaad der zonden vergeving, welke hij met zijn lijden en dood als hoofdoogmerk lijnregt bedoeld heeft.

Moest tog nog eerst zedelijke verbetering, als verdienende oorzaak, en de hoegrootheid van het vrucht gevolg bepalende, daar tusschen beide treden: ach! Hoe klein zoude dan, blijkens al hetgeen wij reeds gezegd hebben, (§. 34—36) het heil worden, dat de zondige, en altijd zoo gebrekkige, mensch te verwachten hadde!

En zoude men dan niet bijna even goed een Maranatha kunnen bedreigen op de liefdeloosheid voor eenen Socrates, althans voor eenen Paulus, Petrus of Johannes, als op het gemis der liefde voor den Heer Jezus Christus? Maar nu: de onberekenbare prijs der weldaad, in verband gebragt met de hooge waarde des Menschenvriends, en de groote behoeften der beweldadigden, wettigt alleszins eenen eisch van liefde, op zulk eenen krachtigen toon aangedrongen.

§. 39.

Standvastige getrouwheid aan Jezus.

Op dat ik deze beschouwingen, die toch maar alleen dienen ter versterking van ons in het voorgaande Hoofdstuk bewezen gevoelen, niet al te verre uitzette, wil ik er ja nog iets over deszelfs heerlijk verband met het voorschrift eener *onschendbare getrouwheid* aan Jezus bijvoegen, maar dan ook daarmede dit hoofddoel besluiten.

Het is ongetwijfeld aan elk mijner lezeren bekend, hoe dikmaals Jezus en zijne Apostelen hebben aangedrongen op een onbedwongen erkennen van Hem en van zijne Leer in haren ganschen omvang, dus ook vooral in hare voornaamste kenmerkende waarheden. (Matth. 10: 32 – 28. 11: 6. Luc. 11: 23. 1 Joh. 4: 1 – 3, 15. 5: 9 – 13. Rom. 1: 16. 10: 9, 10). Zij beschouwden dit derhalve als eenen Christenpligt van groote aangelegenheid, die door elk leeraar en gemeente lid, naar hunne bijzondere betrekkingen en omstandigheden, behoorde te worden in acht genomen.

Doch hetgeen hier bijzonder onze opmerking verdient, is de mate van getrouwheid, wel-

welke er in onze Heilige Bladeren voor den naam en de zaak van Jezus Christus, het zij in uitdrukkelijke lesſen, het zij in de leerzame voorbeelden der voornaamſte mannen in het Koninkrijk van Christus, van elk, die tot hetzelve behoort, gevorderd wordt.

Men moet voor niets bang zijn, wanneer het de zaak geldt van onzen Heiland, alle menſchenvrees ter zijde ſtellen, geene tijdelijke bezittingen, geene eer, geene genoegens der aarde, geene, zelfs niet de dierbaarſte betrekkingen, die ons aan onze natuurgenooten verbinden kunnen, ja! wat nog meer zegt, zelfs het leven niet te hoog achten, om het niet gaarne veil te hebben, wanneer wij aan Christus moeten ontrouw worden in belijdenis en wandel, of dit alles verliezen. (Matth. 10: 18—39. Phil. 1: 20—30. 1 Tim. 4: 6—8 enz).

Is nu, op dat ik van al het overige zwijge, de beveiliging van ons leven, een der eerſte voorſchriften in de Christelijke Zedeleer, betreffende de zelfsliefde; hoe groot moet dan de pligt niet zijn, die, met dit bevel der zelfsliefde in tweeſtrijd komende, den voorrang behouden moet.

Ik wil nu niet zeggen, dat zulk eene getrouwheid, die den dood zelfs onverſchrokken moet te gemoet gaan, niet, dan uit aan-

merking der weldadigste verpligtingsgronden kan worden afgeleid. Hierdoor zoude ik slechts herhalen, hetgeen in de vorige §, aangaande de liefde voor Jezus, gezegd heb.

Alleenlijk geef ik in bedenking, hoe moeijelijk zich met het bevel tot eene zoodanige getrouwheid, die den dood zelfs niet vreezen mag, in overeenstemming kan gebragt worden het gevoelen onzer tegendenkers, aangaande het *hoofddoel* van Jezus lijden en dood.

Bestaat dit *hoofddoel* daarin, dat onze eeuwig gezegende Verlosser de verbetering van het menschdom hebbe willen te weeg brengen, en in *zoo ver alleen* ook de vergeving der zonden verwerven, als deze een gevolg is van onze verbetering: hoe noodzakelijk vorderde dan het allerbillijkst eigenbelang van den zich verbeterenden Christen, dat de draad zijnes levens, zoo lang mogelijk, wierde uitgerekt, op dat hij de dwaasheden zijner jeugd, en de misdrijven zijnes meergevorderden ouderdoms, door zijne tegenwoordige verbetering mogte uitwisschen, en voor zich dus te beter de vergeving der zonden, als gevolg zijner verbetering, in hoegrootheid naar dezelve afgemeten, uitwerken. Ach! Beklagenswaardig ware dan de Christen, die bij de eerste schreden op zijne Christelijke loopbaan, in eenen zamenloop van om-

stan-

ſtandigheden kwam, dat hij zijn leven voor de zaak van zijnen Heer moest opofferen! Diep ongelukkig elk Christen, wien de dood, niet lang na zijn hartelijk geloof aan Christus en het Christendom, van het tooneel dezer aarde afriep! Hoe weinig hadde hij dan nog goed gemaakt, en hoe gering zoude de mate zijn der zonden vergeving, waarop hij hier namaals hopen konde!

Stellen wij daarentegen, dat den Christen alle zijne zonden vergeven zijn, om het lijden en ſterven van zijnen Verlosſer, daar dit het hoofdoogmerk was dezer treurige lotgevallen: dan neme de Christen afſcheid van deze wereld, het zij in den ſtrijd voor zijnen Heer, het zij ten gevolge zijner Christelijke broederliefde (1 Joh. 3: 16) (1); zijn bloed worde op een moordſchavot vergoten, of op het oorlogsveld, of hij geve zijnen laatſten ſnik op een kalm ſterfbed, hij kan vroeg of laat deze wereld verlaten, in vertrouwen op eene volledige zonden vergeving, niet afgemeten naar, en het gevolg van eene gebrekkige verbetering, maar daargeſteld door het lijden en ſterven van eenen Verlosſer die betuigen konde: „ Het is vol„ bragt!" Legt hij zijn hoofd neder, hij kan met Paulus zeggen: „ Ik heb den goe„ den ſtrijd geſtreden, ik heb den loop ge-

ëin-

„ ëindigd ik heb het geloof behouden; voorts „ is mij weggelegd de kroon der regtvaar- „ digheid; immers is er geene verdoemenis „ meer voor de genen, die in Christus Je- „ zus zijn" (2 Tim. 4: 7, 8. verg. Rom. 8: 1. (2).

(1) Ook dezen pligt eener Christelijke liefde, waardoor men, in navolging van den grootsten Weldoener der menschen, niet schroomt, in gevalle van dringende noodzakelijkheid, zijn leven voor zijnen broeder op te te offeren, zouden wij om even diezelfde rede, als boven is opgegeven, het best vereenigbaar keuren met het door ons voorgedragen gevoelen. Doch wij onthouden ons, ter vermijding van eentoonigheid en uitvoerigheid, met opzet van deze ontwikkeling, even als van de aanwijzing des verbands tusschen onze gedachten en andere pligten der Christelijke Zedeleer, die wij aan God, ons zelven, en onze medemenschen, verschuldigd zijn.

(2) Wanneer men moet toegeven, zoo als elk in eenen gezonden zin gaarne zal doen, dat de leer van het Evangelie eene leer is der gelukzaligheid (Rom. 1: 16), dan dunkt mij, kunnen wij met haar, als zulk een geheel beschouwd, het allergevoegelijkst verbinden dat gevoelen, hetgeen wij, aangaande het hoofdoogmerk van Jezus lijden en sterven, hebben voorgesteld. De Christen heeft, om het lijden en den dood des Verlossers, uit kracht der ontfermende genade Gods, eene volkomene vergeving van alle zijne zonden, of zijne zonden vergeving zal afhangen van en juist geëvenredigd zijn aan zijne zedelijke verbetering. Welke gedachte zal wel het meest geschikt zijn om onze

ziel-

zielrust op deze wereld te versterken, en ons getroost de Eeuwigheid te doen intreden? Elk onpartijdige beoordeele dit, en gevoele, hoe ook de door ons voorgestelde gedachte zich het best met het denkbeeld van het Evangelie, als gelukzaligheids leer, vereenigen laat, en van dit verband niet weinig sterkte ontleent. Die den heilzamen invloed der verzoeningsleer op onze gelukzaligheid schoon wil ontwikkeld zien, leze onzen Leidschen Hoogleeraar *J. van Voorst* in de Verhandelingen van het Haagsch Genootschap voor 1787 bl. 125—175, vooral 142—146.

VIERDE HOOFDSTUK,

HET VOORGEDRAGENE GEVOELEN, AANGAANDE HET HOOFDOOGMERK VAN JEZUS LIJDEN EN STERVEN, TEGEN EENIGE DER VOORNAAMSTE TEGEN BEDENKINGEN VERDEDIGD.

§. 40.

Voorafgaande aanmerkingen.

Gelijk nooit een eenig leerſtuk der Goddelijke Openbaring onbetwist is gebleven, zoo is ook dat, waarover wij, mijn lezer! reeds zoo veel met malkanderen geſproken hebben, bijzonder het voorwerp geweest van tallooze aanvallen, en is het nog. Het zoude dan ook weinig moeite kosten verſcheidene bladzijden te vullen alleenlijk met de opgave en wederlegging der tegen hetzelve ingebragte bedenkingen; zulk eene onderneming echter zoude ons veel te verre afleiden.

Daar-

Daarenboven zie ik, onder dien aanzienlijken rij van bezwaren, zeer vele, welker opheffing met geen het minfte regt van ons kan gevorderd worden, en geheel noodeloos zijn zoude. Hiertoe breng ik alle die bedenkingen, die meer bijzonder uit de fcholen der fcherpzinnige Wijsbegeerte ontleend zijn. Het leerftuk toch van Jezus lijden en dood, als ten *hoofdoogmerk* hebbende de uitwerking der zonden vergeving, is een eigendommelijk leerftuk der Openbaring (§. 3).

Houdt men zich nu op de hechtfte gronden niet alleen van de voortreffelijkheid, maar ook van den Goddelijken oorfprong dier Openbaring overtuigd, en wordt dit leerftuk, gelijk wij ons verbeelden bewezen te hebben, daarin duidelijk geleerd: wat zouden dan ook de fpitsvinnigfte bedenkingen der menfchelijke overpeinzing daartegen vermogen? Waar de alleen wijze God fpreekt, past het den mensch te zwijgen, te gelooven, te aanbidden.

Schoon derhalve alle bedenkingen van dezen aard niet volledig waren te beantwoorden; terwijl dit echter bij verre de minfte het geval is, zelfs dan nog zoude zulks ons niet mogen verontrusten, daar wij ook tegen de tastbaarfte waarheden, b. v. het aanwezen Gods, de onfterfelijkheid der ziel, enz.

tegenwerpingen kunnen inbrengen, welker oplossing waarlijk zoo gemakkelijk niet te volbrengen is.

Wij rekenen ons dus ook ontslagen van de verpligting tot het opheffen van bezwaren, welke tegen een leerbegrip der Goddelijke Wijsheid van vreemden bodem, uit den kring namelijk der menschelijke overleggingen, ontleend zijn (1).

Wijders zoude het, naar ons inzien, geheel noodeloos zijn ook te gewagen van zoodanige, welke uit een verkeerd begrip, of eene geheel onbijbelsche voorstellingswijze van Jezus hoofdoogmerk in zijn lijden en in zijnen dood, zijn voortgevloeid. Zulke bezwaren weg te nemen, laten wij voor rekening der zoodanigen, die dergelijke verkeerde begrippen koesteren, of die onschriftmatige voorstellingswijzen beminnen. Zij drukken ons gevoelen niet, en wij behoeven ons derhalve met dezelve niet te bekommeren (2).

Wij zullen ons dus in de nog volgende Paragraphen alleenlijk bezig houden met die bedenkingen, welke uit den Bijbel zelven geput, of van den, zoo verkeerdelijk, als ongunstig beoordeelden, invloed onzer gedachte op hart en zeden ontleend zijn. Door deze beperking kunnen wij ons voor alle ondoelmatige uitvoerigheid wachten.

(1)

(1) Verg. *Ewald* over de vergeving van zonden bl. 67 verv.
(2) Zie denz. t. a. pl. bl. 75.

§. 32.

Schriftplaatsen waar verbetering des menschdoms, als het hoofddoel van Jezus lijden en dood, schijnt voor te komen.

Het is niet te betwisten, dat, wanneer wij de Schriften des Nieuwen Verbonds met behoorlijke opmerkzaamheid nalezen, onze aandacht meermalen getroffen wordt door zoodanige plaatsen, die, gelijk in het algemeen van Jezus komst in de wereld (b. v. 1 Joh. 3: 5, 8) (1), zoo ook meer bijzonder van zijn lijden en dood, de zedelijke verbetering des menschdoms als *hoofddoel* schijnen op te geven. Men gelieve slechts tot eene proeve de volgende op te slaan (2 Cor 5: 1 *b.* (2) Gal. 1: 4. (3) Eph. 5: 25—27; (4) Coll. 1: 20—22. Tit. 2: 14. Hebr. 9: 14. 1 Petr. 2: 24).

Op de zoodanige nu beroepen zij zich, die het gevoelen omhelzen tegen het onze overgesteld. „ Toegestaan, zeggen zij, dat in eenige schriftplaatsen de vergeving der zonden regtstreeks worde afgeleid van Jezus

 dood,

dood, moeten wij ook aannemen, dat in andere plaatſen het doel van Jezus lijden bepaald wordt tot onze zedelijke verbetering; maar dan blijft nog de vraag deze: of de eerſte plaatſen moeten verklaard worden uit de laatſte? Zoo dat het lijden van Jezus der menſchen zedelijke verbetering bevordert en daar door hunne vergeving? dan of hier de wijsgeerige vooronderſtelling, dat God geene zonde vergeven kan zonder voldoening enz. moeten aangenomen worden? En dan is voorts de vraag: of het niet beter is, Schrift met Schrift te verklaren? dan of de Godsdienst van Jezus, die voor allen beſtemd is, hare opheldering moet ontvangen uit wijsgeerige ſtelſels?" (5) Neen! mijn Broeder! die dus denkt, even min als Gij, willen wij ſtoutmoedig bepalen, wat God kan, en wat Hij niet kan. Dit voegt den zoo beperkten mensch niet, die van gisteren is en niets weet. Maar onzen Bijbel toch moeten wij gelooven, en in dit heilig onderwijs zelve wordt, (zoo als elk onpartijdige moet toeſtaan, en wij dit genoegzaam meenen bewezen te hebben) de zondenvergeving van des Heilands lijden en ſterven afgeleid.

Maar hoe dan de ſchijnbare ſtrijd tusſchen deze beide bovengenoemde onderſcheidene ſoorten van Schriftplaatſen vereffend? Ook

wij

wij willen gaarne Schrift met Schrift verklaren, en mij dunkt, zulks is in ons tegenwoordig geval zoo geheel moeijelijk niet.

Reeds hebben wij, op het voetſpoor van eenigen onzer beroemdſte Godgeleerden, of liever der Heilige Schrijveren zelve, erkend, dat zedelijke verbetering mede behoort onder de bedoeling van het lijden en den dood des Verlosſers, ja zelfs daar onder eenen zeer voornamen rang bekleedt (§. 2) Maar hoe? Als oogmerk ondergeſchikt aan, en voortvloeijende uit het *hoofddoel*, de verwerving onzer zondenvergeving bij Hem, die ja de liefde, maar ook tevens de regtvaardigheid zelve is.

Immers wordt van die groote genade weldaad der zondenvergeving, door God om het lijden en ſterven van onzen Verlosſer den Christenen geſchonken, als van de voornaamſte drangreden, hunne verpligting tot zedelijke verbetering afgeleid (§. 31). Terwijl dit geval nergens in den Bijbel wordt omgekeerd, en wij nergens gezegd worden om onze zedelijke verbetering vergeving onzer zonden te zullen erlangen. (6)

Hoe ſchoon derhalve en gemakkelijk laat zich de bovengenoemde ſchijn - tegenſtrijdigheid in den eigenen denktrant der Apostelen oplosſen: „ Hierin is de liefde, niet dat

„ wij God hebben lief gehad, maar dat Hij
„ ons heeft lief gehad, en zijnen Zoon ge-
„ zonden heeft tot eene verzoening voor
„ onze zonden (1 Joh. 4 : 10, vergeleken
„ met Rom. 5 : 8). Wij nu hebben Hem
„ lief, *omdat* Hij ons eerst lief gehad heeft;
„ (1 Joh. 4: 19) en dit is de liefde Gods,
„ dat wij zijne geboden bewaren" (1 Joh. 5:
3). Alles wordt dan heerlijke overeenſtemming. Onze zedelijke verbetering is dan bewijs onzer wederliefde voor de genadige kwijtſchelding onzer overtredingen, en *in zoo verre* ook vooral door Jezus lijden en dood bedoeld, als dankbaarheid bij den niet geheel verſtaalden mensch, het eigenaardig gevolg moet zijn van ontvangene groote weldaden, en ons dien reinen tederen Christenzin inſtorten, zonder welken wij voor het genot der hemelſche gelukzaligheid zelfs niet vatbaar zouden zijn.

(1) Vergelijkt *van Tricht*, Geloofs- en Zedeleer van Johannes bl. 68.

(2) ζῆν τινί, verg. *Schleusner* in v. en boven aangehaald §. 20, Not. 7.

(3) Men zie hier Prof. *Borger*, die, met *Koppe*, onder het denkbeeld der tegenwoordige booze wereld, ons tegenwoordig leven verſtaat, zoo als het zich niet alleen door zeer vele zonden, maar ook door talrijke onheilen, kenmerkt.

(4) Conf. *Koppe*, over deze plaats.

(5

(5) Zie *Regenbogen* Christelijke Godsdienstleer, bl. 426, aant. (1) vergeleken met bl. 418.

(6) Wat die Schriftplaatsen aangaat, die men, bij het eerste voorkomen, als strijdig met deze aangenomene vooronderstelling zoude kunnen aanvoeren b. v. Matth. 6: 14, 15. Marc. 11: 25, 26. Matth. 18: 21—35. Marc. 1: 4 verg. Luc. 3: 3. Hand. 11: 38. Marc. 4: 12, verg. Matth. 13: 15 enz. Luc. 7: 47—50. 24: 47. Hand. 3: 19. 5: 31. 26: 18; uit dezelve kan, dunkt mij, ten hoogste dit bewezen worden, dat het genot der zonden vergeving, door het lijden en sterven van Jezus Christus te weeg gebragt, alleen dien mensch geschonken wordt, die, onder het Evangelie levende, hetzelve van geheeler harte aanneemt, en daarvan de duidelijkste bewijzen aan den dag legt, door zijn gansch Christelijk gedrag in het algemeen, en door zijne broederlijke vergevings gezindheid in het bijzonder.

§. 42.

Schriftplaatsen, die Gods vergevingsgezindheid, als zonder eenig tusschengekomen redmiddel werkzaam, schijnen voor te stellen, en de vergeving der zonden alleen van onze zedelijke verbetering afhankelijk te maken.

„ Onze genezing ”, zegt men wijders, „ bestaat daarin, dat wij eenen heerschenden „ lust en kracht ten goede erlangen, om

„ zoo door deugd tot waar geluk te wor-
„ den opgeleid: dan, en ook dan eerst, (in-
„ dien wij de natuur der dingen niet willen
„ omkeeren) volgt de vergeving, dat is,
„ wij worden dan allengskens ontheven van
„ de droevige gevolgen der zonden".

Van den kant van God was hier geene zwarigheid; die ſtaat, gelijk de Vader van den verlorenen zoon, gereed, om den berouwhebbenden zondaar met opene liefde armen in gunst aan te nemen (Luc. 15: 11—32): en gelijk de Koning, die zijnen zoon eene bruiloft bereidt, en zijnen dienstknechten uitzendt ter noodiging, zeggende: Alle dingen zijn gereed, komt ter bruiloft.

Maar ziet, het ontbreekt aan de gewilligheid der genoodigden; de gasten waren het niet waardig, of zij voorzien zich niet van een bruiloftskleed, dat is, het waar karakter der deugd, waardoor zij den liefderijken God alleen behagen kunnen, ontbreekt hun Mah. 22: 1—14). God is gelijk een koning, die met zijnen dienstknecht afrekenende, dezen uit innerlijke barmhartigheid alles kwijtſcholdt; maar ziet, deze wilde zich niet over zijnen mededienstknecht ontfermen, gelijk zijn heer zich over hem ontfermd had (Matth. 18: 23—34).

Het ſchijnt dus, dat het lijden en de dood

onze

onzes Verlosſers een regtſtreeks zedelijk doel heeft, om ons dadelijk van de zonde af te trekken, of te reinigen, en daardoor met God te verzoenen, en ons kracht te geven tot blijmoedige gehoorzaamheid. (1)

Hoe fraai deze bedenkingen, bij den eerſten ſchijn, ook wezen mogen, is er toch vrij wat aan te voeren, hetwelk derzelver ſchoon voorkomen aanmerkelijk verdonkert.

Vooreerst; immers is het onwaar, dat der menſchen geheele genezing beſtaat in het verkrijgen van eenen heerſchenden lust en kracht ten goede. Bij den zoon van Adam tog heerscht een diep zedelijk bederf, en zoodra zich zijne vermogens beginnen te ontwikkelen, vertoont hij zich zeer ſtrafwaardig voor den onkrenkbaar Regtvaardigen. Is nu zijne genezing reeds voltooid, wanneer hem lust en kracht ten goede worde ingeſtort? Behoeft hij niets meer? Geene vergeving van zonden, daar het zedelijk kwaad, eens door hem begaan, nooit kan herſteld worden? Is het niet eene onbetwistbare waarheid, die den eerlijk denkenden man nimmer voor zich zelven kan ontveinzen, dat hij, wel beſchouwd, zijne ſchuld bij God dagelijks grooter maakt, omdat hij geen oogenblik zijnes levens beter kan doorbrengen, dan waartoe hij onoploslelijk ver-

pligt is, en telkens in velen ſtruikelt? (2) Zondenvergeving is en blijft dan voor hem eene eerſte en allerdringendſte behoefte. Maar zal deze nu alleen de vrucht zijn onzer voorafgegane zedelijke verbetering, indien wij de natuur der dingen niet willen omkeeren?

Deze gedachte, ſchijnt mij, ten anderen, van alle voorbarigheid niet geheel vrij te pleiten. Nooit immers kan men bewijzen, dat de natuur der dingen geheel wordt omgegekeerd, wanneer men, met den Bijbel oordeelende (3), de genade weldaad der zondenvergeving beſchouwt als de voornaamſte drangreden tot zedelijke verbetering, daar het toch geene ſtrijdigheid in zich zelven behelst, zich eene weldaad te denken, zonder eenige verdienstelijkheid aan de zijde der beweldadigden, en eene deugd, die de tolk is des dankbaren gevoels voor het geſchonken heil.

Te minder nog naar den denktrant van Godgeleerden, die zich zoo uitdrukkelijk verklaren tegen elke hepaling van voren, wat God in het ſtuk der zondenvergeving kan of niet kan (4); of, men moest van oordeel zijn, dat de ſtraffen der zonden niets meer waren dan derzelver natuurlijke gevolgen, en dat alle denkbeeld van ſtellige ſtraf-

ſen

sen louter hersenschim waren (5). Doch dit vermoeden is door anderen, inzonderheid ook door onzen Hoogleeraar *van Voorst*, (6) zoo bondig wederlegd, dat het noodeloos zijn zoude, daarover nog een enkel woord te spreken.

Maar inzonderheid zijn het de gelijkenissen zelve, welke men ons hier te gemoet voert, waarvan wij ons ter goeder trouw naauwelijks verbeelden kunnen, hoe zij ten betoge van bovengenoemde stellingen worden gebruikt. Immers is het een zeer gegronde regel in de Uitlegkunde, dat men in de verklaring van gelijkenissen het bepaalde hoofddoel van derzelver voordragt altijd onder het oog moet houden, maar de bijomstandigheden, welke tot het wezenlijke des verhaals niet behooren, zorgvuldig daarvan afzonderen, en dus ook uit die sieraden geene gevolgen voor het leerstellige mag afleiden (7).

Wat dan *de gelijkenis* betreft *van den verlorenen zoon*; het doel harer voordragt kunnen wij vrij juist opmaken uit de twee eerste versen van het Hoofdstuk, waarin zij voorkomt, vergeleken met de beide haar voorafgaande, schoon kortere, gelijkenissen van het verloren schaap en den verloren penning. Alle deze gedenkstukken van des Heilands schrander vernuft moesten daartoe die-

 nen,

nen, om zijnen schijnheiligen, schoon meer aanzienlijken volksgenooten, die hem over zijnen omgang met tollenaren en zondaren berispten, te doen gevoelen, dat Hij, zich over deze menschen bekommerende, niets meer deed, dan hetgeen elk een herder bij zijn verloren schaap, eene spaarzame huismoeder bij haren verlorenen penning, inzonderheid ook een regtgeaard vader bij zijnen eens verlorenen, maar nu tot Hem terugkeerenden zoon, doen zoude, in deszelfs wedervinden het hoogste belang stellen, en zich, wanneer dit gelukte, regt hartelijk verheugen. Verder trekken wij het punt van vergelijking niet (8). Het overige in die meesterlijke teekening is sieraad, waar van wij voor de geloofs-leer weinig, of geen gebruik mogen maken, omdat zulk een gebruik buiten het doel ligt van den Goddelijken Voorsteller, en voor eene willekeurige ontwikkeling bloot staat.

Daarenboven, zelfs wanneer wij ons buiten het standpunt der vergelijking wagen, volgt hieruit nog niets ter begunstiging van het gevoelen onzer tegendenkers. Immers verliest men bij eene zoodanige toepasing uit het oog, dat de voorkomende weldoener des ligtzinnigen jongelings alleen in eene vaderlijke betrekking tot denzelven stond; terwijl God

God niet alleen onze Veder, maar ook onze Heer, Wetgever en Regter is (9).

Eindelijk zoude men dan (men zie vs. 20) even goed kunnen befluiten, dat God zelfs geene zedelijke verbetering van den zondigen mensch vordert, daar de vader, zonder nog te weten, waarom zijn afgedwaalde zoon tot hem terug keerde, hem te gemoet ging, omarmde en kuste: een befluit, hetgeen de begunstigers van het door ons beftreden gevoelen niet gaarne zouden toeftaan.

Even weinig als uit de bovenftaande gelijkenis van den verlorenen zoon kan men ook uit de beide laatst genoemde (Matth. 22: 2—13. 18: 23—34) iets ter begunstiging der door ons tegengewerkte gedachten met regt afleiden. In de eerstgemelde toch wilde Jezus Christus alleenlijk voorftellen, hoe nietig de redenen waren, waarom de Schriftgeleerden en Pharifeën zijner dagen naar hem en zijne leer niet hooren wilden, welke van deze hunne ondankbare verwerping voor hun en voor anderen de gevolgen zijn zouden, en dat zij, die ja uitwendig hem fchenen te erkennen, maar dit echter niet met hun hart deden, van het heil, door hem daargefteld, zouden worden uitgefloten.

Terwijl hij eindelijk in de laatfte de noodzakelijkheid voorftelt van eene broederlijke ver-

vergevensgezindheid, en de jammerlijke gevolgen, die daarvan te vreezen zijn, wanneer men dezen belangrijken Christenpligt schandelijk verwaarloost (10). Verder mogen wij, naar de regels eener gezonde uitlegkunde, niet komen, indien wij geen gevaar willen loopen denkbeelden voor te dragen, geheel vreemd aan de bedoeling van onzen eeuwiggezegenden Zaligmaker Jezus Christus. In geen van beide verklaart hij zich over de eigenlijk gezegde wijze der zondenvergeving; en wij alleen weten, dat er niets verdienstelijks is in den beweldadigden schuldigen mensch, waarom God hem in genade aannemen, en zijne zonden vergeven wil. Ten aanzien des zondaars is de zondenvergeving in God loutere genade en ontferming (11).

(1) *Regenbogen* t. a. pl. bl. 405, 406.
(2) Zie boven §. 34.
(3) Zie boven §. 31.
(4) *Regenbogen* bl. 420.
(5) Zie denzelfden bl. 307 verv.
(6) In de §. 1 aant. (4) aangeh. verh.
(7) Verg. *Seiler* Bijbelsche uitlegkunde, met aanmerkingen en bijvoegselen van Prof. *Heringa*, §. 74, vergeleken met *Ernesti*, Institutio Interpretis Novi Testamenti, P. I. Sect. II. Cap. IV. §. 20.
(8) Vergelijkt *Kuinoël* over deze plaats, en *van Voorst* in Comm. §. 39. Not. (2) I. p. 152.

(9)

(9) Zie *van Voorst* over de Godd. ſtraffen, bl. 29, verv.
(10) Zie *Kuinoël* over deze plaats.
(11) Wat overigens nog eenige andere plaatſen betreft, die men hier welligt ons zonde kunnen tegenwerpen, b. v. *Matth.* 5: 44, 45. verg. *Luc.* 6: 35, 36, en dergelijke; hierover zie men de aangehaalde Verhandeling van Prof. *S. J. van de Wijnpersſe* bl. 98, verv.

§. 37.

Schriftplaatſen, in welke de vergeving van zonden, als hoofddoel van Jezus opſtanding, en in het algemeen van den geheelen ſtaat zijner verhooging, ſchijnt te worden voorgeſteld.

„ Maar," zeggen zij wijders, die het gevoelen, lijnregt tegen het onze voorgeſteld, trachten te verdedigen, „ Indien de vergeving „ der zonden als hoofddoel van Jezus lijden „ en ſterven moet erkend worden, dan be„ hoorde dezelve overal in de gewijde Schif„ ten alleen daaruit te worden afgeleid. In„ tusſchen treffen wij meer dan éene plaats „ aan, welke deze gedachte regtſtreeks we„ derſpreekt." Ter ſtaving nu hiervan beroepen zij zich voornamelijk op Rom. 4: 25. Hand. 5: 31. Hebr. 9: 12. 7: 25, waar-

waarbij men mogelijk nog zoude kunnen voegen Rom. 1: 34. 2 Cor. 5: 15. 1 Joh. 2: 1 enz.

Immers wordt, naar hun inzien, in deze plaatſen de zondenvergeving of van des Heilands opſtanding uit den dood, in 't bijzonder, of van zijnen verhoogden toeſtand in het algemeen afgeleid (1). Ik wil nu daarop niet dringen, dat het getal der Schriftplaatſen, welke dit denkbeeld met den flaauwſten ſchijn onderſteunen, zeer gering is, in vergelijking van de aanzienlijke menigte der zoodanige Schriftplaatſen, die de zondevergeving lijnregt uit Jezus lijden en ſterven afleiden, en waarvan wij de voornaamſte in ons tweede Hoofdſtuk hebben voorgedragen. Neen! Maar zoodra die plaatſen, door de anders denkende aangevoerd, naauwkeurig beſchouwd worden, hebben dezelve, dunkt mij, ten betoge der begunstigde gedachte, geene de minſte waarde.

Wat die plaatſen, uit den Brief aan de Romeinen aangehaald, betreft.

In de eerstgenoemde plaats, *Rom.* 4: 25, wil de uitdrukking, *opgewekt om* (*διὰ*) *onze regtvaardiging*, naer mijn inzien, te kennen geven, dat Jezus opſtanding voor ons eene bevestiging dier Goddélijke genade zij; in zoo verre God daarmede getoond heeft ge-

noe-

noegen te nemen in het redmiddel, door Jezus lijden en ſterven voor zondaren aangebragt (verg. 1 Petr. 1: 3, 4) (2).

In de andere uit dien zelfden Brief aangevoerde plaats (*Cap.* 8: 34) bemoedigt de Apostel zijne mede-Christenen met de zoo troostrijke gedachte, dat zij geene veroordeeling te wachten hadden van dien Christus, die (voor hun) geſtorven was, en die door zijne opſtanding als Zoon van God bekrachtigd (Rom. 1: 4), en. na zijne verheffing aan 's Vaders regterhand, in het volſte bezit van magt en heerlijkheid geplaatst, hunne belangen nog behartigde (3).

Met deze plaats ſtaan in zin en doel nagenoeg gelijk eerstgenoemde uit den Brief aan de *Hebr.* (7: 25), en die uit den eerſten Brief van den Apostel Johannes. Het *voorbidden* bij Paulus, en het *voorſpraak zijn* bij Johannes, beteekent toch niets anders, dan de voortdurende belangſtelling des verhoogden Verlosſer in het heil zijner belijderen en in de afzonderlijke deelgeving aan de, door zijn lijden en dood daargeſtelde, weldaad der vergeving van zonden, waarom dan ook *Johannes* die voorbede van Jezus Christus vereenigt met deze bemoedigende waarheid, *Hij is eene verzoening voor onze zonden.* (4).

De

De belangstelling nu konde Jezus Christus, opgewekt, en tot de opperheerschappij des Christendoms in het bijzonder verheven, blijven volhouden, waartoe hij, zoo hij in den dood gebleven, en niet tot dat standpunt van eer geklommen was, buiten staat geweest zoude zijn.

In het gezegde van *Petrus* (Hand. 5: 31) is, naar mijn inzien, de zin eenvoudig deze: „ God heeft Jezus verhoogd tot eenen Vorst „ (ἀρχηγὸς beteekent hier hetzelfde als κύρι- „ ος) en Zaligmaker, om aan Israël te ge- „ ven bekeering (d. i. hen door de bescha- „ mende overtuiging zijner miskende, maar „ nu gestaafde, Messias waardigheid opte „ leiden tot eene veranderde denk en han- „ delwijze omtrent hem en zijne leer, μετά- „ νοιαν; (vergelijkt Luc. 12: 3, 5), en ver- „ geving van zonden (hen nog te beveili- „ gen voor die volks onheilen, die anders- „ zins tog eindelijk uit eene hardnekkige „ verwerping van hem en zijne prediking „ moesten voortvloeijen." Vergelijkt Matth. 27: 25. Luc. 19: 42. 23: 34). Iets, dat nu een alles overklimmend blijk voor Israël was van die genade van den Oneindigen en zijnen grooten Zoon Jezus Christus, welke hun, zonder zijner verheffing, nooit zoude zijn verleend geworden, doch waarvan zij zeker

de heilrijke vruchten zoude gesmaakt hebben, indien zij hem nog voor dien Vorst en Zaligmaker hadden willen erkennen. (5).

Hebr. 9: 12, leert de Apostel alleenlijk (in tegenoverstelling der Hoogepriesteren onder het Oude Verbond, die bokken, kalveren, stieren enz. slagteden, tot verzoening des volks, en dit meermalen herhalen moesten, en met dit bloed het Heilige der Heiligen binnen treden), dat Christus Jezus onze Middelaar, nadat Hij zich zelven in den dood had overgegeven, en daardoor, eens voor altoos, een eeuwigdurend heil voor zondaren had te weeg gebragt, ten hemel is ingegaan. (6).

Over 2 *Cor.* 5: 15 eindelijk hebben wij reeds boven onze gedachten ontwikkeld. (7).

Er ligt derhalve in alle deze Schriftplaatsen niets, waarom wij ons gevoelen, aangaande het hoofddoel van Jezus lijden en dood, zouden behoeven vaarwel te zeggen.

(1) Vergelijkt *Regenbogen* t. a. pl. bl. 423, den ongenoemden Schrijver over de Zoen-offeranden in *Teijlers* Godgeleerd Genootschap, XXI D. bl. 302, verv. en *Bosveld* op 2 Cor. 5: 15.

(2) Vergelijkt *Koppe* en *Morus* in Prael. ad. h. l. en *Muntinghe* Th. Ch. §. 230.

(3) Zie *Koppe* over deze plaats.

(4) Zie *Heinrichs* over den Brief aan de Hebreën, ter dezer plaats, *Brink* in de nadere Ophelderingen

over den 1 Br. Joh. t. a. pl. et *Muntinghe* t. a. pl. §. 237.

(5) In hoe verre deze opvatting gegrond zij, geve ik meer geoefenden ter beoordeeling over.

(6) Vergelijkt *Heinrichs* over deze plaats.

(7) Zie boven §. 20, aant. (1).

§. 44.

Schriftplaatsen, in welke de heilige Schrijvers der gelijke uitdrukkingen, als zij van Jezus Christus gebezigd worden, van zich zelven, en anderen gebruiken.

„ Indien evenwel de daarstelling der vergeving van zonden als het *hoofddoel* moet beschouwd worden van het lijden en sterven van onzen Heer Jezus Christus, en wij tot dit besluit gebragt worden door die spreekwijzen, die van menschelijke dingen, inzonderheid van den Mozaïschen Offerdienst, ontleend zijn, hoe is dan dit gevoelen te vereffenen met die menigte van gelijksoortige uitdrukkingen, welke de heilige Schrijvers of van zich zelven, of van anderen gebruiken, en waarvan men tot eene genoegzame proeve slechts behoeft op te slaan. 2 Cor. 12 : 15. Phil. 2 : 17. 2 Tim.

„ 4:

„ 4: 6. 2: 10. Hand. 15: 26. Rom. 12: 1.
„ Hebr. 13: 15, 16. Philip. 4: 11. 1 Petr.
„ 2: 5. 1 Joh. 3: 16. Spr. 21: 18. Jes.
„ 43: 3, 4. 66: 20?" (1)

Op deze vraag, die ons door onze tegendenkers gedaan wordt, kunnen wij, zonder vele omwegen, in het algemeen antwoorden: dat wij ons gevoelen, aangaande het *hoofdoogmerk* van Jezus lijden en dood, niet alleen op de oneigenlijke spreekwijzen, maar ook, en vooral, op de eigenlijke hebben gevestigd, ja de eigenlijke hebben vooraf gezonden, om ons tot gidsen te strekken in ons oordeel over de oneigenlijke; en dat wij derhalve door derzelver zamengevoegde kracht tot ons besluit zijn opgeleid. (2).

Dat men daarenboven bij figuurlijke spreekwijzen het punt van vergelijking nooit verder trekken moet, dan de aard der onderwerpen, waarvan gesproken wordt, gedoogt; en dat het ook zeer goed te begrijpen is, hoe menschen, die van hunne jeugd af aan eene taal hadden aangeleerd, met eene menigte beeldrijke uitdrukkingen opgevuld, en die over godsdienstige zaken hadden leeren redekavelen in spreekwijzen, van eenen zoo zinnelijken Godsdienstvorm, als den Mozaïschen, ontleend; die hunne mondelijke en schriftelijke onderwijzingen richteden tot de

zoodanigen, welke, immers meestendeels, aan denzefden ſpreek- en denktrant gewoon waren, hunne voordragt in uitdrukkingen inkleededen, vreemd voor ons Westersch gehoor, maar zeer verſtaanbaar voor hun, voor welken hun onderrigt in de eerſte plaats beſtemd was; en dat eindelijk, bij een nader onderzoek der aangevoerde Schriftplaatſen, geen van dezelve bewijst, hetgeen men daarmede bewijzen moest.

Immers het gebruik van oneigenlijke, en wel bepaaldelijk van de *Zoen-* en *Schuldofferanden* ontleende ſpreekwijzen, ten aanzien van gewone menſchen en gewone menſchelijke zaken gebezigd, koomt hier, mijnes inziens, weinig te pas: want in vele plaatſen, die men ons te gemoet voert, bij voorbeeld, 2 *Cor.* 12: 15. (3) 2 *Tim.* 2: 10. *Hand.* 15: 26, wordt alleenlijk op een veil hebben van alle dingen, zelfs van het leven, ten dienſte des Evangeliums, gedoeld; andere zijn begrepen in uitdrukkingen van de drank- en dank-offeranden afgeleid, *Phil.* 2: 17. 2 *Tim.* 4: 6. (4) *Rom.* 12: 1. *Hebr.* 13: 15, 16. *Phil.* 4: 18. 1 *Petr.* 2: 5; (5) terwijl de overige, die meer duidelijk ons het denkbeeld eener plaatsbekleeding vertegenwoordigen, volgens het boven aangemerkte, naar den aard der onderwerpen verklaard moeten worden

den, en dus niets bevatten, hetgeen ons bij dezelve tot de gedachte van een plaatsvervangend lijden in den strengsten zin, ter opheffing van verdiende Gods straffen, leiden zoude, 1 Joh. 3: 16. (6) Spr. 21: 18. (7) Jes. 43: 3, 4. (8) 66: 20. (9).

(1) *Regenbogen* t. a. pl. bl. 424. Conf. et *Henke* Lin. Inst. Fid. Chr. p. 174.

(2) Boven §. 20—26.

(3) Conf. *Schleusner* in ἐκδαπανάω, en *J. G. T. Leun* over deze plaats.

(4) In beide deze plaatsen gebruikt de Apostel hetzelfde woord σπένδομαι van σπένδω, *een drankofferande opofferen.* (Zie *Schleusner* in v.) Het wordt daarom ook door de LXX in dezen zin gebruikt voor נסך, zie Gen. 35: 14. Num. 28: 7. Jer. 7: 18, enz. (Zie *Biel* in v.) Het punt van vergelijking, in het gebruik dezer figuurlijke spreekwijze door Paulus, lag zeker alleen in de overeenkomst van het sterven met het uitstorten der offerschaal, waarin het drankoffer vervat was, tot eere Gods. Men vergelijke overigens over de drankofferanden bij de Israëliten *Michaëlis* Mosaïsch Regt, IV D. bl. 49, 72 en verv. en *Nahuis* over den Brief aan de Philip. 1 D. bl. 521 en verv.

(5) Dat hier alleen op de dankoffers onder het Oude Verbond gezinspeeld worde, leert het geheele redenbeleid. Men zie overigens *Heinrichs* over den Brief aan de Hebreën.

(6) Vergelijkt boven §. 20 aant. (1) en §. 36, aant. (1).

(7) Zie *van der Palm's* Salomo 1 D. N. 33. bl. 264.

(8) Hier worden alleen, met betrekking tot tijdelijke lotwisselingen Egypte, Morenland, (Cusch), en

 Seba

Seba (Meroë) in eene ſtoute, dichterlijke uitdrukking voorgeſteld, als een losprijs, welke aan Babel voor de verlosſing van Israël onder het beſtuur van Jehovah zoude gegeven worden. Zie *van der Palm* t. a. pl.

(9) Men leze ook hier denzelfden onwaardeerbaren Uitlegger dezer Godſpraken.

§. 45.

De heilrijke invloed dezer leer, aangaande het hoofdoogmerk van Jezus lijden en dood, op godvrucht en deugd gehandhaafd.

Behalve de boven aangevoerde, en, zoo wij hopen, genoegzaam wederlegde bedenkingen uit onderſcheidene plaatſen der gewijde ſchriften ontleend, zijn er nog verſcheidene andere, welke men ons tracht voor te werpen.

Zoo zegt *de een.* „ Het geheele voorſtel „ van zondenvergeving in de Heilige Schrift „ is niet eigenlijk te verklaren, als zijnde „ geheel anthropopatisch." (1).

Een ander. „ De zondenvergeving, in het „ Nieuwe Verbond beloofd, had eenig en „ alleen betrekking tot die zonden, welke „ door de toenmaals tot het Christendom „ overgaande Joden en Heidenen, gedurende hun

„ hun vroeger leven, begaan waren, en geens-
„ zins tot de zonden van alle menſchen zon-
„ der onderſcheid, noch tot de zonden der
„ zulken, die reeds Christenen waren, en
„ welke door hen, na hunne bekeering, zijn
„ gepleegd geworden." (2).

Een derde zegt, „De voordragt, als of
„ het *hoofdoogmerk* van Jezus lijden en dood
„ geweest ware, om vergeving van zonden
„ voor ſtrafwaardige menſchen uit te werken,
„ is eene loutere ſchikking naar de bekrom-
„ pene volksvooroordeelen der Joodſche Na-
„ tie." (3).

Terwijl ons *een vierde* toeroept: „ Een
„ gevoelen", (gelijk het door ons voorge-
dragene) „ hetwelk, ſedert langen tijd, van
„ weerskanten betwist is geworden, en wel
„ wederzijds van mannen, aan welkers rijp
„ oordeel en zuivere waarheids-liefde men
„ allen eerbied ſchuldig is, kan even daar-
„ om het wezen der Bijbelleer niet zijn,
„ omdat datgeen, wat daar als hoofdzaak
„ gelden zal, duidelijk moet geopenbaard
„ zijn, en verſtaanbaar voor den gemeenen
„ man, wiens geloof niet kan afhangen, noch
„ van wijsgeerige vooronderſtellingen, noch
„ van taalkundige ſpitsvindigheden." (4).

Daar wij nu, zoo veel mogelijk, de geëisch-
te kortheid betrachten, en niet gaarne bloo-

telijk afſchrijven willen, hetgeen andere, voor zoo veel wij dezelve hebben kunnen nagaan, op de drie eerſte bedenkingen geheel juist hebben aangemerkt, en de laatſte naauwelijks der wederlegging waardig is, verwijs ik mijnen lezer naar hetgeen wij, aan den voet dezer §, op elk bezwaar hebben aangeteekend.

Alleenlijk is er *nog eene beſchuldiging*, die men ons te gemoet voert, en welke ik oordeel niet geheel met ſtilzwijgen te mogen voorbijgaan. Zij betreft den invloed van ons gevoelen op deugd en goede zeden. „ Welk een denkbeeld, (vraagt men) dat „ onze zonden, die wij begaan hebben, die „ wij nog begaan zullen, en die van alle ge- „ loovigen, zoo velen als er tot aan den af- „ loop der wereld leven zullen, gepleegd „ worden, eenige honderde jaren te voren ge- „ ſtraft en uitgedelgd zijn geworden, eer zij „ begaan waren? Is dit de leer des Chris- „ tendoms? Loopt deze ſchijn-ijver voor „ Gods heiligheid en regtvaardigheid niet „ uit op eene begunſtiging der ondeugd?" (5).

Zonder nu eenige aanmerkingen te willen maken op de wijze, waarop deze bedenking wordt voorgeſteld, vragen wij alleenlijk, welke zaak, welke waarheid, kan door den zedelijk bedorven mensch niet op eene verkeerde

de wijze worden aangewend en toegepast? wij moesten alle geloof vaarwel zeggen, indien wij niets mogten erkennen dan hetgeen, waarvan men met geene mogelijkheid misbruik maken kan. Waaraan, bid ik u, zouden wij ons dan op het laatst vasthouden, en wat zoude dan het menfchelijk leven worden? Ach dan ware het eene ijsfelijkheid mensch te zijn.

Maar onze tegendenkers willen ons nogtans beduiden: „ Dat het denkbeeld van „ eenen Verlosfer, van wiens lijden en fter„ ven het *hoofdoogmerk* geweest is, verge„ ving van zonden voor ftrafwaardige men„ fchen uit te werken, eene zekere achte„ loosheid in de beoefening der deugd zal „ inboezemen, en dus aanleiding geven tot „ eene ver gaande losbandigheid."

Waarlijk men kent de leer der zondevergeving door eenen lijdenden en ftervenden Verlosfer, naar den geest des Bijbels, niet, indien men in goeden ernst deze bedenking een enkel oogenblik wil volhouden. De verftandige Christen immers, die met ons de uitwerking der zondevergeving, als *hoofddoel* van Jezus lijden en dood, aanneemt, erkent tevens, dat de aankweeking van deugd en goede zeden tot de ondergefchikte oogmerken dierzelfde gewigtige gebeurtenisfen mede moet

gerekend worden. (§. 2). Ja hij gelooft, aan het genot dier groote genadeweldaad van het Evangelie, de vergeving zijner zonden, geen deel te zullen krijgen, ten zij dan, wanneer hij Jezus Christus en zijn Evangelie door een oprecht geloof omhelst, (§. 37) en zich met Gods hulp op eene waarachtige zedelijke verbetering bevlijtigt. (§. 31).

Daarenboven den inwendigen aard van het door ons voorgestelde leerbegrip meer van nabij beschouwende, maken wij geene de minste zwarigheid, om van hetzelve ronduit te verklaren, dat het juist bij uitstek geschikt is tot aankweeking van alle godsdienstige en burgerlijke deugden. Immers boezemt het ons eenen diepen haat in van de zonde, en eenen hartelijken lust en liefde, om naar alle de voorschriften Gods in opregtheid te wandelen.

Ja, mijn lezer! een sterke afkeer van de zonde vloeit uit onze beschouwingswijze van Jezus hoofdoogmerk in zijn lijden en dood als van zelve voort. Wie toch, die dezelve met ons aanneemt, en een gevoelig menschelijk hart in zijnen boezem omdraagt, kan zich den lijdenden en stervenden Verlosser, die leed en stierf om de vergeving van zonden voor een strafwaardig menschengeslacht daar te stellen, vertegenwoordigen, zonder het af-

schu-

ſchuwelijke der zonden te gevoelen, als welke de aanleidende oorzaak geweest zijn, waarom den Heiligſten en Onſchuldigſten een zoo akelig lot getroffen heeft? Wie kan daarover nadenken, en beſeft niet oogenblikkelijk, hoe onaangenaam en ſtrafwaardig het zedelijk kwaad in Gods oogen zijn moet, als die zulk een verlosſingsplan tot redding van zondaren tot ſtand bragt, en zijnen geliefden Zoon uit eene hoogere orde van dingen op deze wereld afvaardigde?

Wie eindelijk gevoelt niet in het aanſchouwen van Jezus lijden en dood, als noodzakelijkkelijk tot uitwerking der zondenvergeving, welke de jammerlijke gevolgen zijn zullen, wanneer men het aangeboden heil in Christus Jezus ſtoutmoedig verwerpt, en, in weerwil van alle pogingen Gods ter onzer behoudenis, evenwel willens en wetens op de paden der zonde blijft voorthollen? Vooral, daar datzelfde Evangelie, in hetwelk ons een ter verzoening van onze zonden lijdende en ſtervende Heiland wordt bekend gemaakt, ons tevens wordt voorgehouden: „ Dat zoo „ wij willens zondigen, nadat wij de kennis „ der waarheid ontvangen hebben, zoo blijft „ er geen ſlagtoffer meer over voor de zon„ de, maar eene ſchrikkelijke verwachting „ des oordeels, en hitte des vuurs, dat de

„ te-

„ tegenſtanders zal verſlinden." (Hebr. 10: 26, 27).

Naast dezen diepen afkeer van de zonde, boezemt ons de door ons voorgeſtelde gedachte tevens eene hartelijke liefde in voor het goede. Er is gewis geen krachtiger ſpoorſlag ter deugd, dan het gevoel eener hartelijke dankbaarheid. Men gehoorzaamt, men volgt zoo gaarne, den genen, die men uit aanmerking van ontvangene groote weldaden krachtig lief heeft, en dankbaar is. Voor liefde en dankbaarheid is niets te zwaar, dat men niet gaarne ondernemen wil.

En nu: het is de Christen, in wien het gevoel der dankbaarheid heerlijk werkt. Nooit denkt hij aan God, of hij herinnert zich eenen ontfermer, die hem zoo lief gehad heeft, dat hij zijnen eigenen Zoon niet geſpaard, maar denzelven voor ons overgegeven heeft, opdat deze zoude worden eene verzoening voor onze zonden, en wij zouden ontvangen de verlosſing door zijn bloed, namelijk de vergeving der misdaden, naar den rijkdom der Goddelijke genade.

Zoo dra hij den naam *Jezus* hoort, leest, van zijnne lippen laat afvloeijen, ô! dan dringt zich terſtond aan zijnen geest op het beeld van eenen Vriend, die alles, zijn leven zelfs, heeft opgeofferd, om eene oorzaak

te

te worden der herſtelde gelukzaligheid voor anderzins eeuwig ongelukkige menſchen kinderen! Reine, hartelijke, dankbaarheid doordringt dan zijn geheele aanwezen, en alle zijne krachten zoekt hij, onder het genot van den Goddelijken bijſtand, toe te wijden aan de bevordering der eer van zijnen hemelſchen Vader, en van zijnen liefderijken Zaligmaker.

En ſtaart hij op zijne broeders en zusters, die hem omringen, zij zijn zijne medezondaren, maar, ook om hen te behouden, heeft Jezus Christus zich zelven overgegeven: en dit denkbeeld ſpoort hem aan, om, in navolging van den Goddelijken Verlosſer, en uit bezef van den naauwen band, die hen aaneenſluit, alles voor hun te willen wezen. (6).

Wilde ik hier aan den loop mijner denkbeelden den vrijen teugel vieren, in de daad ik zoude te uitvoerig worden. Ik moet mij dan weêrhouden, van nog meer te ſchrijven tot roem der Goddelke genade in den Heer Jezus Christus, en van haren heilrijken invloed op het gedrag harer regt Christelijke belijderen.

Weinig moeite zoude het mij ook kosten de weerlegde beſchuldiging om te keeren, en die op het door ons beſtredene gevoelen toe te pasſen. Maar wij willen onze tegenden-

denkers met geene gevolgen bezwaren, die zij, even zeer als wij, verfoeijen.

(1) Vergelijkt *Lotze* over de vergeving der zonden, bl. 99, verv., en Prof. *van Voorst* over de Godd. ſtraffen bl. 106. verv.
(2) Zie *Lotze* t. a. pl. bl. 105, verv.
(3) Uitvoerig is dit behandeld, behalve door *Liefſtink* in de §. 1. aant. (4) in de aangehaalde Verhandeling, ook vooral door *Seiler* over den verzoeningsdood van Jezus Christus bl. 184, verv. en door onzen *Heringa* over de ſchikking van Jezus en de Apostelen naar de vooroordeelen, bl. 257, enz. Men zie ook *Ewald* over de vergeving der zonden, bl. 89 en verv.
(4) *Regenbogen* Christelijke Godgeleerdheid, bl. 419. In de daad eene bedenking dien man naauwelijks waardig! Wat toch zoude dan waarheid zijn, indien dit de toetſteen der waarheid uitmaakte.
(5) *Regenbogen*, bl. 423.
(6) Zie *Doederlein* Inſt. Chr. §. 268, Obſ. 5. als ook *Henke* L. l. §. 116.

Met een Gode dankbaar gevoel beſluit ik hier mijne poging, tot verdediging dier genade, die den diep gezonkenen zondaar alles wezen moet. Zij heeft mij geleerd en geſticht. Zal zij in het licht treden, en ook bij anderen iets goeds kunnen uitwerken, groot zal mijne belooning zijn, en eerbiedig hoop ik dan daarvoor den Vader van eindelooze barmhartigheid te verheerlijken; zal

zij

zij door mijne geachte beoordeelaars worden ter zijde gelegd, geen nood! een meer geoefend verdediger der reine Christus Leer zal dan welligt in het openbaar te voorſchijn treden, en ons bevestigen in de waarheid, welke ik zoo gaarne met de taal van *Johannes* overneme, om daar mede deze verhandeling te beſluiten.

ZINSPREUK:

Hierin is de liefde, niet dat wij God hebben lief gehad, maar dat Hij ons heeft lief gehad en zijnen Zoon gezonden heeft tot eene verzoening voor onze zonden.

LEERSTELLIG EN UITLEGKUNDIG

ONDERZOEK,

TER BEANTWOORDING DER VRAAG,

„ *Komt het met de leer van den Bijbel over een,*
„ *dat het hoofddoel van het lijden en ster-*
„ *ven van Jezus Christus geweest is, verbe-*
„ *tering van het menschdom te weeg te bren-*
„ *gen, en,* in zoo verre alleen, *ook de ver-*
„ *geving der zonden te verwerven, als deze*
„ *een gevolg is van onze verbetering?*

DOOR

KAREL CHRISTIAAN SELTENREICH,

PREDIKANT TE WERENSDORF, BIJ HU-
BERTUSBURG, IN HET KONINK-
RIJK SAXEN,

AAN WIEN EEN ZILVERE EEREPRIJS IS
TOEGEWEZEN.

VERHANDELING

OVER

HET HOOFDDOEL VAN HET LIJDEN EN STERVEN VAN JEZUS CHRISTUS.

§. 1.

Alle belijders van den Christelijken Godsdienst komen daarin overeen, dat Jezus Christus, de gezegende Verlosser, van God gezonden is, om het verlorene geluk des menschdoms te herstellen, en dat hij zich voor allen, die eene hoogere hulpe noodig hebben, en verlangen het verworvene heil door hem deelachtig te worden, ten hoogsten verdienstelijk gemaakt heeft. Men stemt zelfs daarin zamen, dat de Zaligmaker dit heil niet slechts aangebragt heeft, door den goddelijken wil aangaande de verkrijging der zaligheid meer duidelijk bekend te maken; door

 het

het voorbeeld zijner hoogst volmaakte deugd in onschuld en heiligheid ter navolging voorstellen; en door de luisterrijkste wonderen, alle zoo vele bewijzen van de uitgestrektste menschlievendheid te verrichten; maar ook door te lijden en te sterven tot behoudenis van zondige menschen. Zoo velen derhalve de gewijde Boeken voor echte bronnen van goddelijk onderwijs erkennen, houden het daarvoor, dat het lijden en sterven onzes Heeren, hetwelk hij vrijwillig had op zich genomen, en waaraan hij zich met onbezwekene standvastigheid heeft overgegeven, voor alle volgende geslachten ten hoogste voordeelig geweest is, en nog steeds de uitgestrektste voordeelen aanbrengt; en, dat hij zich onderscheidene doeleinden heeft voorgesteld, die hij door zijn lijden en sterven wilde bereiken, en die ook naar den wil van God bereikt moesten worden.

Wanneer wij dan den Bijbel raadplegen, vinden wij onderscheidene oogmerken van het lijden en sterven van Jezus Christus opgegeven. Het is echter van het hoogst belang het hoofddoel van de overige doeleinden te onderscheiden. Daartoe strekt de voorgestelde Vraag: *Komt het met de leer van den Bijbel overeen, dat het hoofddoel van het lijden en sterven van Jezus Christus geweest is, verbe-*

te-

tering van het menschdom te weeg te brengen, *en*, in zoo verre alleen, *ook de vergeving der zonden te verwerven*, *als deze een gevolg is van onze verbetering?* Voor dat wij tot de bepaalde beantwoording dezer Vraag overgaan, willen wij alle in de Heilige Schrift aangewezene doeleinden van het lijden en sterven van Jezus Christus kortelijk ontvouwen.

§. 2.

Er zijn Godgeleerden, die het hoofddoel van Christus dood hierin meenen gelegen te zijn, dat de wijze Stichter van den Christelijken Godsdienst de waarheid der leer, die hij voorgedragen had, met zijn sterven heeft willen bevestigen, en houden het daarvoor, dat deze daardoor bekrachtigd en als het ware verzegeld geworden is. Doch ik vreeze, dat dit gevoelen, wat men ook daarvoor heeft in het midden gebragt, nogtans door geene voldoende bewijzen uit de Heilige Schrift, en veel min met andere vervolgens bij te brengen uitspraken, kan gestaafd worden. Ik weet wel, dat Jezus, toen men tegen hem voor den Kerkelijken en Wereldlijken Rigter beschuldigingen ingebragt had, aan zijne gedane belijdenis, dat hij de Messias was, getrouw gebleven is: Luk. 22: 66—71. Joh.

18: 37—40. 1 Tim. 6: 13.; hij wilde dan, ten volle overtuigd van zijne Mesfiaanfche waardigheid, liever eenen wreeden dood ondergaan, dan door eenige ontduiking of terugtrekking het gevaar zijns levens ontwijken; doch hieruit volgt nu niet, dat de geheele waarheid van den Godsdienst, dien hij heeft geleerd, als welke op andere bewijzen gegrond is, door zijnen dood is bekrachtigd; en dan blijft nog de zeer belangrijke vraag overig: „ Of hij door te fterven de waarheid „ zijner leer hebbe *kunnen* en *willen* bevesti- „ gen?" Men zou voorbeelden kunnen bijbrengen, dat menfchen liever de wreedfte ftraffen hebben willen ondergaan, dan iets van de uitdrukkingen, van welke zij zich bediend hadden, terug trekken; offchoon men van die allen niet zou mogen vastftellen, dat zij waarlijk op redelijke gronden overtuigd waren van de waarheid, welke zij dus voorftonden; want men vernam dit niet zelden van dweepzieke zwetfers. Dit alleen kan ik toeftaan, dat Jezus in zijn lijden en fterven getrouw gebleven is aan zijne belijdenis; „ dat hij de Mesfias was"; en dat hij in geene zaak van gevoelen veranderd, maar zich gelijk en altijd dezelfde gebleven is, zonder eenig vermoeden van twijfeling aan den dag te leggen. Ook wil ik niet ontkennen, dat

het

het gevoelen dier Godgeleerden eenig gezag bijzet aan de Christelijke leer, als door den dood van haren Stichter zelven bevestigd; maar ik kan niet genoegzaam doorzien, hoe de waarheid der Christelijke leer op den vrijwilligen dood, dien deze onderging, kan gegrond zijn; en des te minder, naardien de Heilige Schrift ons daarvoor geene bewijzen aan de hand geeft. Toen Jezus onder zijne landgenooten leerde, heeft hij dikwijls betuigd, dat de leer, die hij voordroeg, waarlijk uit God was, Joh. 7: 16, 17.; doch in zijn lijden en fterven heeft hij geen woord gefproken, dat men daarop zoude kunnen toepasfelijk maken.

§. 3.

Men heeft ook dit bijgebragt: dat Jezus met zijn lijden en fterven het plan gehad heeft, om een allernavolgingwaardigst *voorbeeld* te geven; hoe, namelijk, ieder zijner opregte belijders zich moet en kan gedragen in allerlei ongelegenheden, en onder 't lijden, dat men onfchuldig doorftaat; ja zelfs in het ondergaan van doodsgevaar. Men kan niet ontkennen, dat eenige plaatfen hierop fchijnen te zien. Phil. 2: 5. wordt het voorbeeld van zedigheid, onderwerping en gehoorzaamheid aanbevolen, hetwelk de Zoon van God,

in de geſtaltenis van eenen mensch, voornamelijk in zijn ſmadelijk lijden en ſterven, zoo luisterrijk aan den dag gelegd heeft, en daaruit de verpligting der Christenen afgeleid, om insgelijks, zonder eenigen ijdelen waan of eigenbaat, het heil van anderen, ook met zelfsverzaking, getrouwelijk te behartigen, en zich aan Gods wil te onderwerpen, al wordt men ook gewaar, dat dit ten uiterſte moeijelijk is. De Apostel Petrus doet de ongelukkige en verdrukte Christenen, die hij poogt te vertroosten, op het voorbeeld van Christus acht ſlaan, hetwelk hij, onder het zwaarſte lijden, heeft gegeven, 1 brief 2: 21—23. en verklaart, dat hij zich, in zijn ſterven tot der menſchen zaligheid, tevens dit heeft voorgeſteld, om zijn voorbeeld ter navolging na te laten, hetwelk niet ſlechts tot geduld, tot ſtandvastigheid, grootheid en gelatenheid van ziel in ongeluk en tegenſpoed, onder de kwaadwilligheid en geweldenarijen van de bitterſte vijanden, opwekt; maar zelfs verpligt. Inderdaad, wij zouden aan de grootheid van Jezus te kort doen, en zijn voorbeeld ons niet langer als hoogst volmaakt kunnen voorſtellen en roemen, indien hetzelve niet in de benardſte en moeijelijkſte omſtandigheden, onder de knellendſte rampen en in doodsgevaar, ter navolging kon dienen, om er

uit

uit te leeren, hoe men zich, onder dat alles, onberispelijk en geheel onſchuldig behoort te gedragen, indien niet alle ongelukkige, ook niet de zwaarſte lijders op hetzelve zouden kunnen en mogen ſtaren, om aan hun geloof en aan hunne deugd geen ſchipbreuk te lijden, maar alles moedig en fier door te ſtaan. Wij mogen integendeel, naar aanwijzing van Petrus, in de aangehaalde plaats, het daarvoor houden, dat onze Heer ook daarom liever eene openbare ſtrafoefening heeft willen ondergaan, dan heimelijk van kant geholpen te worden, opdat zijne gevoelens, woorden en daden, en zijn geheel gedrag onder het zwaarſte lijden, en bij het zeker vooruitzigt des doods, en in het verſchrikkelijkst ſterfuur zelf, ten nutte zijner opregte vereërers zou openbaar gemaakt, en hun tot navolging zou kunnen voorgeſteld worden.

§. 4.

Naardien het lijden en de dood van Jezus Christus, waaraan hij zich vrijwillig heeft overgegeven, met zijne *opſtanding* in het naauwſte verband ſtaat, mogen wij, naar de leer der Heilige Schrift, wel vastſtellen, dat de dood van Jezus Christus ook heeft moeten dienen, om ons in het geloof aan onze

onsterfelijkheid en aan de zeker toekomstige opstanding te bevestigen. Jezus heeft zich *de Opstanding en het Leven* genoemd, Joh. 11: 25., de belofte daarbij voegende, dat *Ieder, die in hem gelooft, zal leven, al ware hij ook gestorven.* Hij heeft ook betuigd, Joh. 14: 19., dat hij zich wel aan den dood overgeven, doch niet lang daarna zegepralend herleven, en dan niet weder sterven zou. Hij gaf duidelijk te kennen, dat alle zijne verëerers aan zijne verheerlijking deel erlangen, en met hem eeuwig leven zullen, Joh. 14: 3. 17: 19—24. De Apostel Paulus verdedigt ook deze zalige hoop en den vasten grondslag, waarop zij rust. Hij beweert, dat de dood en opstanding van Christus het heil der menschen, en wel van alle menschen, ten doele heeft, en dat beide ten dezen opzigte onafscheidelijk aan elkander verbonden zijn; want dat onze aanstaande opstanding eene weldaad is, welke wij, en aan den dood, en aan de opstanding van Christus, moeten dank weten, en dat derhalve de opstanding van Christus, even weinig als de onze, een genoegzamen steun en kracht zou hebben, zoo men zich zijnen dood niet, als daarmede in het naauwste verband staande, kon voorstellen, Rom. 6. 1 Kor. 15. Door deze heilrijke vruchten en voordeelen aan den dood van Chris-

Christus te verbinden, heeft God het hoogfte blijk en bewijs *van liefde en genade* aan het zondig menschdom willen betoonen: Zoo lief heeft Hij de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon, in welken hij een bijzonder welbehagen had, om der menfchen wil, aan zoo veel en allerzwaarst lijden heeft willen bloot ftellen, opdat hij hen van verderf en ellende zou verlosfen: Zoo lief had hij de wereld, dat hij zijnen eigen Zoon niet gefpaard, maar aan den wreedften dood overgegeven heeft, om hoop op vergeving en zaligheid daar te ftellen. Dit verbazend liefdeblijk wordt van Jezus en zijne Apostelen zeer hoog geroemd, Joh. 3: 16. Rom. 5: 5—9. 8: 32. En hierin is inderdaad eene uitftekende betooning van gunst en genade allezins kennelijk; vooral, indien men daarbij de hooge waardigheid des Goddelijken Lijders, en het beflisfend gevolg van zijnen kruisdood, en de onwaardigheid van hun, welke daardoor zoo grootelijks bevoorregt worden, in overweging neemt.

§. 5.

Wie kan er aan twijfelen, of onze Heer Jezus Christus heeft door zoodanige opoffering van zijn leven tot redding en zaliging van

van het menschdom, ook voor zichzelven een allerheerlijkst loon weggedragen? Hoe zou een regtvaardig God de verhevenſte deugd en allergrootſte zelfsverzaking onbeloond hebben kunnen laten? Men kan in zekeren zin toeſtaan, dat deze belooningen veeleer als heilrijke gevolgen, dan wel als eigenlijk gezegde oogmerkeu van den dood van Christus zijn aan te merken; wij maken echter geene zwarigheid, om al hetgeen naar Gods wil door het lijden en ſterven van Christus is daargeſteld, en in zooverre ook het voordeel, hetgeen er aan den Goddelijken Lijder zelven door is toegevoegd, mede tot de oogmerken te brengen, die bereikt moesten worden. Zou niet de Zaligmaker des menschdoms, die, ook als mensch beſchouwd zijnde, zoo geheel vatbaar was voor het reinſte en verhevenſte menſchelijke gevoel, onder dien zwaren last van rampen zijn ter neder gedrukt, om, zelf zoo zwaar verzocht zijnde, de uitgeſtrektſte behoeften van hulpe en ſterkte en troost voor allerlei lijders des te grondiger te kennen, en des te gereeder, met het innigſte mededogen, de edelſte gevoelens van zachtmoedigheid, welwillendheid en barmhartigheid in het hart te ſtorten, en zijne getrouwe aanklevers in allerlei ongelegenheden krachtdadig te hulpe te komen, en ten allen tijde onder

zij-

zijne magtige en liefderijke befcherming te nemen? Hebr. 2: 17, 18. 4: 15. Moest hij, door zelf op de zwaarfte proef gefteld te zijn, hoewel anders de zonde bij ondervinding niet kennende, echter door deze ervaring niet te beter leeren oordeelen, hoe ligtelijk de zwakke menfchelijke natuur ftruikelt, en zich door nalatigheid en dwaling fchuldig en ftrafbaar maakt? Hoofdft. 5: 2. Moest niet de Zoon des eeuwiglevenden Gods, door zich met de grootfte bereidwilligheid aan de onbepaalde gehoorzaming der bevelen van zijnen hemelfchen Vader te gewennen, door eigen ervaring hoe moeijelijk het zij dezen pligt. ook onder het zwaarfte lijden dat God oplegt, en alzoo niet kan noch mag vermijd, maar met ftille onderworpenheid moet doorgeftaan worden, te volbrengen? vs. 8. Moest hij niet hierdoor tot het hoogfte toppunt van eer en heerlijkheid, en tot den hoogften trap van hemelfche gelukzaligheid opklimmen? Moest hij niet, tot loon van het volbragte werk, de uitgeftrektfte opperheerfchappij aanvaarden, om naar welgevallen te befchikken over alle de genadegaven, die hij wijd en zijd wilde uitdeelen, Pil. 2: 6—9. Hebr. 2: 9, 10. Rom. 14: 9. Luc. 24: 26. Zoo moesten hem dan ook de oude Godfpraken afmalen, en in zoodanig licht moesten zij

zij-

zijne onderscheidene lotgevallen en derzelver zamenstemming doen voorkomen.

§. 6.

Door het lijden en sterven van den eeuwig-gezegenden Verlosser, en de heilrijke gevolgen, die er mede verbonden geweest zijn, hebben de gewijde Godspraken der Profeten, die door eene hemelsche aanblazing zijn voortgebragt, hare vervulling bekomen. Niemand toch, die de Heilige Schrift onpartijdig en naauwkeurig gelezen heeft, zal ontkennen, dat er in dien eerwaardigen Bundel zulke uitspraken voorhanden zijn, die men gemeenelijk *Messiaansche Voorzeggingen* noemt. Onder deze voorzeggingen, die, of regtstreeks de toekomstige lotgevallen van den Messias afmalen, of wier hoogere bedoeling zich tot dezelven uitstrekt, komen ook beschrijvingen voor aangaande den diepverlaagden en allerellendigsten toestand, waarin hij zou nederzinken, eenen toestand, die in den smadelijksten en smertelijksten dood zou eindigen. Indien ik hiertoe Psalm 22 en Jes. 53 brenge, zullen wel de meeste Christenen met mij eenstemmig denken. Ik houde mij ook ten vollen overtuigd, dat voorzeggingen, die het lijden en sterven van den Zaligmaker aanduiden,

den, in eene aankondiging van den Mesſias *moeten* gevonden worden, indien men niet zal aannemen, dat Jezus, die de Godſpraken alzoo heeft uitgelegd, zijne Apostelen, die daaromtrent in 't onzekere verkeerden, het zij met eerbied gezegd, misleid en bedrogen, dat hij zijne vrienden, die het noodlottig einde van zijnen levensloop met de verhevene gezegden over den Mesſias niet konden overeenbrengen, en daaromtrent wenſchten ingelicht te worden, geheel en al te leur geſteld, en als om den tuin geleid heeft, Luk. 18: 31. 24: 26, 27. Hieraan moest men hem, die zich voor den Mesſias uitgaf, kunnen onderkennen, aan zijn jammervol leven, en aan den ſchandelijken dood, welken hij moest ondergaan. Want hoe zou iemand, die zich het werk en de waardigheid van Mesſias bedriegelijk aanmatigde, op het denkbeeld hebben kunnen komen, om er zoodanigen toeſtand mede te doen verbinden? Nu eerbiedigen wij in den lijdenden Mesſias den Verlosſer der wereld, op wien reeds vele Mozaïſche inſtellingen, door welke de volmaaktere Godsdienstvorm wierd voorbereid, gedoeld hebben. Doch welligt werpt mij iemand tegen, dat het denkbeeld van een ſtervenden Mesſias aan de tijdgenooten van Jezus geheel vreemd was, en dat zij zich veeleer ten vollen

len overtuigd hielden, dat hij boven het algemeene ſterflot zou verheven zijn en in der eeuwigheid zou blijven, Joh. 12: 34. Gewis dachten velen zoo, en zij hadden ook eenige aanleiding om aldus te denken. Indien zij het dan evenwel in het geheel niet geweten of ontkend hebben, dat de Mesſias moest ſterven, dan koesterden zij een verkeerd begrip, dat met de gewijde ſchriften, wier inhoud hun behoorde bekend te zijn, geheel ſtrijdig was; want, naar de uitlegging van Christus zelven, hebben de Profeten het zwaar lijden van den Mesſias, ja zelfs de allerſmadelijkſte doodſtraf, die hij ondergaan zou, voorſpeld. Het ontbrak ook kort daarna, in de Apostoliſche eeuw, aan zulken, die de Godſpraken raadpleegden, en, om derzelver overeenſtemming met de lotgevallen van Jezus, dezen bereidvaardig voor den Mesſias aannamen, ook uit hoofde der voorzeggingen van den nedrigen toeſtand, waarin zij den toekomſtigen Mesſias afmaalden, Hand. 8: 34. Het denkbeeld van eenen Mesſias, die eeuwig blijven, nooit ſterven zou, kan nooit algemeen geweest zijn, omdat Petrus, toen hij bezig was de gronden der Christelijke Kerk te leggen, openlijk beweerde, dat de Profeten de rampſpoeden en den dood van den

Mes-

Mesfias voorfpeld hadden, Hand. 3: 18. en deze grondftelling destijds bijval vond bij velen.

§. 7.

Er moet nog iets gezegd worden van een ander doel van het lijden en fterven van Christus, hetwelk men *tijdelijk* of *nationaal* zou kunnen noemen, en waar van in de Brieven der Apostelen zoo dikwijls wordt melding gemaakt. De dood van Christus, het volkomenfte zoenoffer, dat immer is opgebragt, moest deze uitwerking hebben, dat de Mozaïfche huishouding geheel en al ophield, de offerdienst afgefchaft en een nieuwe Godsdienstvorm vastgefteld wierd, volgens welke de Heidenfche volken, tot nu toe van het deelgenootfchap aan de Godsdienstige voorregten van Gods oude volk verftoken, met de Joodfche natie gelijkelijk in Gods gunst moesten deelen, en den ouden haat afzweren, die te voren voornamelijk door het onderfcheid van wetten en inrigtingen bleef ftand houden. De Apostel Paulus, die zich in het bijzonder het belang der Heidenen heeft aangetrokken, handelt gins en elders over dit doel en gevolg van den dood van Christus, en wel breedvoerigst in zijnen Brief aan de Hebreërs, in welken hij Jezus aanmerkt als

 den

den Hoogepriester onzer belijdenis, omdat hij zich eenmaal Gode heeft opgeofferd, en wel als een voor alle menfchen, voor alle volkeren, en voor alle tijden, gefchikt offer, als een volkomen en voldoenend zoenoffer, dat nimmer behoeft herhaald te worden; waarom hij diegene, die aan offers gewoon waren, en daaruit vergeving hunner zonden verwachteden, vermaant om den dood van Christus te befchouwen als een voortdurend zoenoffer, hetgeen altijd van kracht is, om God te bevredigen. De dood van Christus heeft dan veel bijgedragen en moeten bijdragen, om eene nieuwe inrigting van Godsdienstoefeningen in te voeren, en eene vereeniging der harten tot een nieuw Kerkgenootfchap tot ftand te brengen; en ongetwijfeld heeft de Zaligmaker, toen hij zijnen dood zag aannaderen, deze invoering der nieuwe genadebedeeling, die door zijnen dood moest tot ftand komen, voor den geest gehad, toen hij van *het bloed des Nieuwen Verbonds* melding maakte, Matth. 26: 28., en daarmede te kennen gaf, dat hij door het ftorten van zijn bloed de nieuwe genadebedeeling, met affchaffing der Mozaïfche, zou daarftellen en openbaar maken. Evenzeer heeft de dood van Christus moeten dienen, om ook uit de Heidenen eene gemeente van Christus

bij

bij een te brengen, en derzelver vereëniging met de bekeerde Joden tot één ligchaam te bevorderen. Ik durve wel niet beweeren, dat de Hoogepriester Cajafas, toen hij in den Raad, daar men over den dood van Jezus beraadſlaagde, zijne ſtem uitbragt, en wel *profeterende*, zoo als Joannes zich uitdrukt, Hoofdſt. 11: 50, 52., deze kracht van Christus dood als door eene Profetiſche aanblazing vooruitgezien heeft, en dat de Euangelist dit heeft willen zeggen, als of de Hoogepriester tegen wil en dank deze Godſpraak had uitgebragt, dat *Jezus alle Gods kinderen*, alle zijne opregte vereêrers, die onder alle volken *verſtrooid waren, tot ééne Gemeente zoude vergaderen.* Wat daarvan zij, dit ten minſte is duidelijk, dat de dood van Christus zeer veel toegebragt heeft, om den twist te beſlisſen, of de Heidenen gehouden waren de Mozaïſche wet te onderhouden en de beſnijdenis te ondergaan, voor dat zij onderdanen van het Mesſiaanſche Rijk wierden, Hand. 15: 11. De vrijſtelling van de Mozaïſche wet, waarmede het geluk der Heidenen ten naauwſte verbonden was, wordt breedvoerig door den Apostel Paulus, Gal. 4: 4, 5., beredeneerd. In deze vrijſtelling en verbroedering van Joden en Heidenen, door den dood van Christus te wege gebragt, zegt hij daar

vs. 5, *de aanneming tot kinderen* in gelegen te zijn; hij noemt de onderdanen van het Mesſiaanſche Rijk, nu uit verſchillende volken tot ééne geloofsgemeenſchap zamen gebragt en met elkander verzoend, *een nieuw ſchepſel*, 2 Cor. 5: 17. Gal. 6: 15. Daar de Mozaïſche wet de grootſte hinderpaal was voor de verbroedering, en hierdoor de grondſlag was gelegd tot voorregten en vrijheden, waarop zich het Joodſche volk, als het nakroost van Abraham, met uitſluiting der Heidenen, verhoovaardigde, kon door de afſchaffing van deze Voorvaderlijke Inſtellingen, de vrede en eendragt tusſchen de beide partijen daargeſteld worden. Door den dood van Christus is aan de Mozaïſche wet derzelver verbindend gezag ontnomen; waarom dan ook de Heidenen, eertijds van het burgerſchap Gods vervreemd, nu in het volk van God konden ingelijfd worden, Epheſ. 1: 10, 11. In dezen bijzonderen zin heeft *het bloed van Christus vrede* te wege gebragt door het te voren heerſchend verſchil van Godsdienstplegtigheden weg te nemen, Eph. 2: 12—16. Kol. 1: 20. 2: 14; nu kon men zich niet meer van de vervloekingen en bedreigingen, die in de Mozaïſche wet tegen de overtreders waren uitgeſproken, tegen de Heidenen bedienen, die de Mozaïſche inſtel-

lin-

lingen niet kenden, en ook dit juk niet konden verdragen, Gal. 3: 13. Geen wonder dan, dat de Apostelen op deze bedoeling en uitwerking van den dood van Christus telkens terugkomen, en het is onze schuldige pligt, om ons de zaak in dat verband voor te stellen, wanneer wij de geheele afschaffing der Mozaïsche instellingen willen verdedigen; terwijl, zonder deze groote verandering in de wijze der Godsvereëring, het wijduitgestrekte en alle volken omvattende der Euangelische bedeeling niet kon tot stand komen; en schoon wij, die van Christen-ouders afkomstig zijn, wel nooit aan de Mozaïsche wetten onderworpen geweest zijn, behooren wij des niet te min Gods heilrijk raadsbesluit met dankbaar gevoel te eerbiedigen, waardoor het hem behaagd heeft door den dood van Christus den onwrikbaren grondslag der Christelijke kerk vast te stellen. Deze vereeniging en gemeenschap dan tusschen Joden en Heidenen zoude geene plaats kunnen gehad hebben, tenzij de Apostelen eertijds in de Joodsche vooroordeelen opgekweekt en daarmede vervuld, zachter en menschelijker over de Heidenen hadden leeren denken, en, door de verlichting van den Heiligen Geest geleerd hadden, dat de weldaden van het Messiaansche Rijk voor elk en een iegelijk verkrijgbaar waren, die het

volbragte heil begeerde deelachtig te worden, Hand. 2: 38, 39. Waarbij wij ons de vroegere beloften van Jezus wel mogen erinneren, waarmede hij, nu gereed ſtaande om tot zijnen Hemelſchen Vader terug te keeren, zijne leerlingen wilde te vrede ſtellen: de groote beloften van hoogere hulp, welke zij daarna, met de uitſtorting van den Heiligen Geest, tot de voortplanting zijner Leere zouden ontwaar worden, Joh. 16: 7—16.

§. 8.

Na deze heilrijke oogmerken van het lijden en ſterven van Christus, die men niet geheellijk met ſtilzwijgen kon voorbijgaan, vooraf kortelijk vermeld te hebben, willen wij nu nader ter zake komen, en het voorgeſtelde onderwerp met alle oplettendheid behandelen.

Het is buiten tegenſpraak, dat Christus met zijn lijden en ſterven de verbetering van zondige en bedorvene menſchen waarlijk bedoeld en gewild heeft, dat dit doel wijd en zijd zou bekend gemaakt, en op deze gewenschte uitwerking van zijne opoffering ten allen tijde allerſterkst zou aangedrongen worden. Voor dat wij evenwel onderzoek doen *in welken zin* dit geſchied zij, en hebbe moeten

ten geschieden, willen wij eerst die plaatsen der Heilige Schrift opgeven, die van deze bedoeling van het lijden en sterven van Jezus Christus *in het algemeen* melding maken, zonder de wijze, waarop de dood van Christus deze kracht uitoefent, te bepalen.

De gezegende Verlosser heeft zich in den dood overgegeven, *Opdat hij ons trekken zoude uit deze tegenwoordige booze wereld*, Gal. 1 : 4.; met andere woorden: „ opdat „ hij de zijne, die zich aan Hem zouden „ overgeven, van de slechte en bedorvene ze„ den hunner eeuw, waarmede zoo wel Jo„ den als Heidenen besmet waren, zou af„ trekken en dadelijk terug brengen". Hij gaf zich vrijwillig in den dood over, om zich eene Gemeente van getrouwe verëerers te verzamelen, en onstraffelijk en onbesmet aan God te vertoonen, Eph. 5: 27. *Opdat hij ze zich heerlijk zoude voorstellen, eene Gemeente, die geen vlek of rimpel heeft.* Eene Gemeente dus, aan Christus toegewijd, moest zich door onschuld, reinheid en heiligheid, en door haar geheel gedrag van andere menschen onderscheiden. Haar Goddelijke Stichter heeft alle derzelver leden *heilig en onberispelijk en onstraffelijk* Gode willen voorstellen, Kol. 1: 22. Met deze bedoeling heeft hij den dood ondergaan; waarom de Christe-

nen, Eph. 2: 10, gezegd worden *gefchapen* te zijn *in Christus Jezus tot goede werken*, als die vergeving der zonden verworven hadden, onder voorwaarde, dat zij zich met onvermoeiden iever, op de betrachting van Gode welbehagelijke deugd zouden toeleggen. Dit zelfde wordt nog duidelijker in het licht gefteld en aangedrongen in den Brief aan Titus, Hoofdft. 2: 14.: *Hij heeft zichzelven* (in den dood) *overgegeven, opdat hij ons zou verlosfen van alle ongeregtigheid, en zich een eigen volk zoude reinigen, ieverig in goede werken.* Zij derhalve, die verklaren van den gekruisten Christus hunne zaligheid te verwachten, voldoen dan eerst aan het verlangen en aan de oogmerken van hunnen besten Weldoener, wanneer zij van hunne zondige levenswijze afftand doen, en hunne harten reinigen, en alzoo zichzelven geheel aan hem toewijden, die zichzelven voor hun opofferde, en met infpanning van alle krachten alle zijne bevelen en voorfchriften met gemoedelijke trouw volbrengen. In den Brief aan de Hebreen wordt, Hoofdft. 9: 14, de voortreffelijkheid van het zoenoffer, hetwelk Christus, door zichzelven in den dood over te geven, heeft opgebragt, boven de offers, door de Mozaïfche wet bevolen, door welke flechts eene uiterlijke reiniging kon daargefteld worden,

den, gezegd hierin gelegen te zijn, dat het de harten reinigt: *Hoe veel te meer zal het bloed van Christus uw geweten reinigen van doode werken, om den levenden God te dienen?* Zij derhalve, die van het kruis van Christus vergeving der zonden en eeuwige zaligheid verwachten, zijn, ten gevolge van deze aan hun bewezene genade, ook van de heerſchappij der zonden verlost, en zich dus niet meer bewust van doode werken, onvruchtbare en ſtrafbare bedrijven, waaraan zij te voren overgegeven waren; maar houden zich ten allen tijde opregtelijk bezig met de gehoorzaming van den eeuwiglevenden en volzaligen God. Hierbij komt nog de aanmerkelijke plaats in den Brief van Joannes, waar die Apostel ſchijnt te kennen te geven, dat al de kracht en uitwerking van den dood van Christus hierin gelegen is, dat men zich, met de bewustheid van zwakheid en ſtrafwaardigheid, op de geheele verbetering van hart en leven toelegge: *Indien wij*, zegt hij, 1 Brief 1: 7, *in het licht wandelen, zoo hebben wij gemeenſchap met elkander, en het bloed van Jezus Christus, zijnen Zoon, reinigt ons van alle zonde.* Deze uitſpraak van Joannes inzonderheid ſchijnt de ſtelling van hun, die de verbetering van hart en wandel voor het hoofddoel van Christus dood houden, en de

vergeving der zonden, in zoo verre alleen, daardoor bedoeld achten, als deze een gevolg is van onze verbetering, grootelijks te begunstigen; doch wij moeten eens een weinig naauwkeuriger onderzoek doen, op hoedanige wijze de toeleg op verbetering door den dood van Christus wordt bevorderd, en hoe de verpligting zelve tot verbetering daardoor wordt aangedrongen.

§. 9.

Men moet toestemmen, dat de bewerker onzer behoudenis, in het ondergaan van den dood, onze verbetering en de ieverigste deugdsbetrachting op het oog gehad heeft; maar nu wordt er gevraagd: *in welken zin* deze stelling, als rustende op de getuigenissen der Heilige Schrift, moet aangenomen worden, opdat wij niet dit gedeelte onzer behoudenis en de wijze derzelve, terwijl de eer van alles aan Christus alleen toekomt, aan ons zelven, aan onze eigene krachten en aan onze eigene verdiensten toeschrijven.

Wij moeten voor alle dingen wel bedenken, dat op alle door ons aangehaalde plaatsen, *de verzoening en verlossing*, door het lijden en sterven van Christus te wege gebragt, ten gronde ligt. Stelt niet de Apostel

tel Paulus, Gal. 1: 4., daar hij beweert, „ dat „ Christus zijne vereëerers *uit deze tegen-* „ *woordige booze wereld getrokken heeft*", ook dit als eene onbetwistbare daadzaak ter neder, dat dit niet door ons eigen toedoen, hetgeen wel niet mag veronachtzaamd worden, maar echter geenszins door ons eigen toedoen alleen is volbragt? Beweert hij niet ſtellig, dat dit is geſchied door den Goddelijken invloed van hem, *die ons*, volgens H. 2: 20., *heeft lief gehad en zich voor ons overgegeven heeft?* Heeft niet dezelfde Apostel, die Epheſ. 5: 27, eene zoo vereërende beeldtenis der Christelijke Gemeente ſchetst, de aanprijzing van reinheid en volkomenheid, die hij er mede bedoelt, afgeleid uit den dood van Christus, aan wiens bloed wij *de verlosſing*, [*namelijk*] *de vergeving der misdaden*, verſchuldigd zijn, Hoofdſt. 1: 7.; en uitdrukkelijk beweerd, dat wij niet *uit de werken*, die wij doen, maar *uit genade verlost zijn*, terzelfder plaats, en Hoofdſt. 2: 8.? Noemt hij niet bij Kol. 1: 22. *het ligchaam zijnes vleeſches*, als waar aan wij zoo wel de *vergeving* onzer misdaden, als de heiliging onzer harten te danken hebben, Hoofdſt. 1: 14, 22.? Leert hij niet, in den Brief aan Titus, terwijl hij de beoefening der deugd en het voorſtaan van goede werken, die uit

het

het beginſel des waren geloofs ontſpruiten, aanbeveelt, Hoofdſt. 3: 8, 14., dat *de liefde tot de menſchen niet* gegrond is op hunne *werken*, maar op *den rijkdom zijner barmhartigheid*, vs. 5, 6.? Wordt niet daarmede *het bad der wedergeboorte* en de vernieuwing des Heiligen Geestes in het naauwst verband geplaatst, vs. 4, 5, 6? Drukt niet Joannes, die de betrachting der goede werken, als de voorwaarde *der gemeenſchap* met God, doet voorkomen, zich even ſterk uit, wanneer hij zegt, dat wij *een' Voorſpraak* hebben, *die eene verzoening is voor de zonden der geheele wereld*, en wiens bloed *ons reinigt van alle ongeregtigheid?* Hoofdſt. 1: 7. vergel. met 2: 2. 3: 5. Hieruit blijkt dan ten duidelijkſte, dat niemand der Apostelen, die de verbetering des menschdoms, als het doel, en tevens als het gevolg van den dood van Christus aanmerken, deswegens kan gerekend worden, deze verbetering beſchouwd te hebben als de bron, waaruit de vergeving der zonden moet afgeleid worden; maar dat zij die veeleer, ſchoon er allernaauwst mede verbonden, aan *eene andere oorzaak* toegeſchreven hebben. In den dood van Christus zijn toch verſcheidene aanſporingen en redenen, die ons allerſterkst tot de beoefening der deugd *opwekken* en onze *verplig*-

ting

sing tot dezelve vermeerderen; en wel bijzonder tot fommige deugden, waarmede regtfchapene Christenen, die den gekruisten Zaligmaker voor hunnen Heer erkennen, hunnen eernaam behoorden te verfieren.

Wij zullen *eerst* eenige plaatfen bijbrengen, waarin *het voorbeeld van Christus*, hetwelk eene *verpligtende* kracht heeft, aan allen, die in het plan der verzoening, door Christus volvoerd, een welgevallen nemen, ter navolginge wordt voorgefteld. Petrus beveelt, 1 Brief 2: 21, het voorbeeld van Christus aan, *die voor ons geleden heeft, een voorbeeld nalatende.* Dit onbefmet en zuiver voorbeeld moeten zich allen voor oogen ftellen; allen, die door rampfpoeden gekweld en gedrukt worden, en de behoudenis, door hem verkregen, willen deelachtig worden, behooren zijne vootftappen na te volgen; dit is de pligt van alle Christenen: *Hiertoe zijt gij geroepen*, zegt de Apossel. Ook aldus redeneert Joannes, 1 Brief 2: 6. Daar dan de liefde van den gezegenden Verlosfer zich zoo verre heeft uitgeftrekt, dat hij zelfs zijn dierbaar bloed voor ons geftort, en zijn leven ten onzen nutte opgeofferd heeft, moeten wij dit zijn voorbeeld van menfchenliefde ook in zoo verre trachten na te volgen, dat wij ook ons leven niet te dierbaar achten. Inderdaad, dit voorbeeld

beeld komt ons dikwijls te ſtade, en kan van tijd tot tijd door ons ten nutte gemaakt worden, indien ons namelijk in onzen levenskring en in de waarneming van ons ampt en beroep dringende omſtandigheden voorkomen, in welke wij, om ten algemeenen nutte werkzaam te zijn, geene gevaren zouden moeten ontzien, zelfs niet van ons leven.

Om dit volmaakt voorbeeld na te volgen, zijn ons verpligtende drangredenen voorgeſteld, die niet van de voortreffelijkheid der beoefende deugd, maar van de betrekking, die er tusſchen ons en onzen Verlosſer plaats heeft, afgeleid zijn. Joannes dringt reeds, op de aangehaalde plaats, de noodzakelijkheid der verpligting aan, als op eenen *bevelenden* toon: *Al wie zegt, dat hij in hem blijft, die moet ook zelf alzoo wandelen, gelijk hij gewandeld heeft*; op andere plaatſen, die zoo niet dien toon hebben, worden er andere redenen tot aandrang bijgevoegd. Voorts: „ Geheel ons leven moet hem toe„ gewijd zijn, omdat hij de Heer is, aan „ wiens opperheerſchappij wij geheel en al „ onderworpen zijn: *Want daartoe is Chris„ tus geſtorven, opdat hij beide over dooden „ en levenden heerſchen zoude.*" Rom. 14: 7—9. Zij, die aan zijn gebied onderworpen zijn, op welke hij door zijnen dood regt

van

van eigendom verkregen heeft, hebben geene vrije keus, hoe zij hun leven zullen inrigten; maar behooren, pligtshalve, hun geheele leven aan hunnen Zaligmaker toe te wijden, die voor hun geleden heeft en voor hun is gestorven; want, toen hij tot heil der menschheid leed en stierf, was dit zijn wensch en doel, om de verlosten en vrijgemaakten allernaauwst aan zich te verbinden, *Opdat de genen, die leven, niet meer zichzelven zouden leven, maar dien, die voor hen gestorven en opgewekt is*, 2 Kor. 5: 15. Het regt van opperheerschappij komt hem toe over de gene, die de zijne zijn; niemand hunner kan zich daarvan onttrekken; zij moeten zich op heiligheid des levens toeleggen, de slavernij der zonden ontvlieden en het verkregen heil vooral deswegens hoog waardeeren, omdat hun Heer den dierbaarsten losprijs er voor betaald, en er het allersmertelijkste lijden voor ondergaan heeft. Paulus zegt, 1 Kor. 6: 20. 7: 22: *Gij zijt duur gekocht, zoo verheerlijkt dan God in uw ziel en ligchaam, welke beide Godes zijn.* Bedenken wij de verschrikkelijde zwaarte der straf, welke hij voor de zonden gedragen heeft, om ons, als zijn wettig eigendom, aan zich te verbinden; des te meer moeten wij ons verpligt gevoelen, om alle zonden en verkeerdheden te ha-

haten, en, met al wat in ons is, te vlieden, waarvan hij ons voor zulken duren prijs heeft willen verlosſen.

Wij moeten dan, uit beſef van onzen pligt, en als door liefde en dankbaarheid aangeprikkeld, door den dood onzes Heeren ons tot verbetering van ons hart en leven laten bewegen. Wij worden daardoor niet alleenlijk tot de beoefening der deugd in het algemeen ten ſterkſte aangeſpoord en verpligt, maar ook tot alle bijzondere deugden, welke hij in zijn lijden en ſterven zoo glansrijk heeft ten toon geſpreid.

Ieder, die den naam van Christus noemt, van hem, onzen *Middelaar*, *die zichzelven gegeven heeft* [*tot*] *een rantſoen voor allen*, 1 Tim. 2: 5, 6., moet afſtaan van alle ongeregtigheid, 2 Tim. 2: 19.; die zich niet door den Heiligen Geest laat leiden, ſluit zichzelven uit van de gemeenſchap aan den Verlosſer en de verlosten, Rom. 8: 9.; want hij heeft zich met dit doel tot een zoenoffer overgegeven, *Opdat wij*, *der zonden afgeſtorven zijnde*, *der geregtigheid leven zouden*, met andere woorden, opdat wij, de zonde vaarwel gezegd hebbende, ons alleenlijk op goeddoen toeleggen zouden; terwijl toch de zoendood van Christus met dat oogmerk ondernomen en ondergaan is, om den ſterkſten af-

afkeer van de zonde te verwekken, en het hart van zuivere liefde voor de deugd te doen ontvlammen, en alzoo de geheele denk en handelwijze te verbeteren, 1 Petr. 2: 24. Daarom moeten wij ons niet verwonderen, dat *bekeering* en *vergeving der zonden* bij elkander gevoegd worden, Luk. 24: 47, niet in dezen zin, als of *de bekeering de vergeving* bewerkt, maar dewijl deze, door het geloof in Christus verkregen, eene nieuwe en geheel betere denkwijze kan en moet verwekken. Voor het overige is het over bekend, dat bij de bekeering der Joden, die onzen Heer zoo onregtvaardig en allerschandelijkst behandeld hadden, eene gemoedsverandering behoorde vooraf te gaan, omdat diegene, die verkeerde begrippen omtrent Jezus bleven koesteren, geenszins tot het geloof konden overgehaald worden. De verpligting tot de beoefening der deugd, welke in den dood van Christus gelegen is, wordt door de Apostelen wel eens opgehelderd uit de doopplegtigheid, ook wel door op de hooge waardigheid te zien van hem, wien God uit de dooden heeft opgewekt. Rom. 6, 4. worden *allen, die in zijnen dood gedoopt zijn*, vermaand, *om in nieuwigheid des levens te wandelen, om de zonde af te sterven*, niet weder tot de zonden te vervallen, omdat

Christus, die eenmaal geſtorven is, daarna een nieuw en onverganklijk leven ontvangen heeft, en nooit wederom ſterft, vs. 10.

Zoo brengen de Apostelen op onderſcheidene wijzen de drangredenen tot de beoefening van Christelijke deugd en godvrucht te berde, die in den zoendood van Christus liggen; maar zoo doen zij niet ſlechts, wanneer zij in 't algemeen den Christen pligt voorſchrijven; maar ook, in de aanbeveling van bijzondere deugden, wijzen zij op deze zedelijke kracht en uitwerking van den dood van Christus. Men moet niemand beledigen of bedroeven, door op *de Christelijke vrijheid*, in gewetenszaken, al te zeer te ſtaan; en waarom toch? omdat welligt iemand zoude verdorven worden, *voor welken Christus geſtorven is*, Rom. 14: 15. Ieder, die wijzer meent te zijn, zij in zijne geſprekken en handelingen omtrent zwakken en ſchroomvalligen toegefelijk; en waarom? omdat deze ook tot het getal behooren, *voor welke Christus geſtorven is*, 1 Kor. 8: 11, 12. Geen Christen mag zich aan hoererij overgeven, noch zijn leven, naar de zeden zijner eeuw, dartel en losbandig doorbrengen; en waarom? omdat ons ligchaam, het eigendom van onzen Verloſſer zijnde, aan reinheid en kuischheid behoort toegewijd te zijn; overgegeven-

heid

heid aan wellust besmet en verderft ligchaam en ziel, *welke beide de Heer, die ze duur kocht, voor zich als een Tempel verkozen heeft*, om er in te wonen, Hoofdst. VI: 15—20. Niemand bezondige zich, door ongepaste eergierigheid en winzucht; maar zie op het welzijn van het algemeen, al wordt hij in zijne eer aangetast en benadeeld, *want dit gevoelen was in Christus;* zoo handelde hij, toen hij zichzelven aan den dood overgaf, *Hij zag niet op het zijne, maar op hetgene, dat der anderen was*, Rom. 15: 3. Fil. 2: 4, 5. Die van onze denkwijze verschillen, moet men in liefde verdragen, de verkeering daarom met hen niet afbreken; dewijl Christus door zijnen dood, waarmede hij de Mozaïsche wet afschafte, heeft te wege gebragt, *dat Joden en Heidenen zich tot denzelfden gemeenschappelijken dienst van den waarachtigen God kunnen vereenigen*, en elkander, zonder aan voormalig verschil te denken, als leden van één ligchaam kunnen liefhebben, Rom. 15: 7. Eph. 2: 13. Men moet iets toegeven aan zwakken, zich goedertieren, barmhartig en gaarn vergevende betoonen jegens diegene, die uit zwakheid struikelen, *want God heeft ons in Christus vergeven*, Eph. 4: 32; wij moeten met dat gevoel en met dien zin vergeven, *gelijkerwijs*

als Christus ons vergeven heeft, Kol. 3: 13.

Zoo verre ſtrekt zich de aandrang tot verwekking, vermeerdering en bevestiging van liefde tot de deugd uit, die, naar het eigen doel van den gezegenden Zaligmaker, in zijn dood ligt; zoo verre was hij er af, om den iever in het goed te doen uit te dooven, dat hij denzelven veeleer ten ſterkſte deed ontgloeijen; en zoo zeer moeten wij dan op onze hoede zijn, om niet, bij de verheffing van de groote genade van vergeving der zonden, welke wij aan het lijden en ſterven van Christus verſchuldigd zijn, ook het minſte voedſel aan traagheid in het goeddoen, en aan onbezorgde werkeloosheid te geven.

§. 10.

Daar men dan niet kan ontkennen, dat de gezegende Verloſſer met zijn lijden en ſterven der menſchen verbetering op het oog gehad heeft, rijst de vraag: „ Of de verbetering „ van het menschdom het hoofddoel van „ den dood van Christus geweest is, en dus „ de vergeving der zonden alleen is aan te „ merken als het gevolg van onze verbete„ ring?" Ik ontken het eene zoo wel als het andere. Wat de verbetering aangaat; deze wordt in de Heilige Schrift zoo behandeld

deld en befchouwd, dat zij op het geloof in Christus, die voor de zonden der menfchen ftierf, gegrond is, en fteunt op de overtuiging, dat de verlosfing is te weeg gebragt. Altijd wordt de zaak in dit verband voorgefteld: „ Chris-„ tus heeft zich in den dood overgegeven tot „ ulieder zaligheid; hij heeft zich als een „ flachtoffer opgeofferd; hij heeft de hevig-„ fte fmarten, zelfs de ijsfelijke doodftraf on-„ dergaan, om het verlorene heil te herftel-„ len, en u met de Godheid te verzoenen; „ verbetert daarom uwe denkwijze en uw „ gedrag; zegt de zonden vaarwel; legt u „ met allen iever toe, om wel te doen en u „ verdienftelijk te maken; wijdt uw geheele „ leven den Heere toe, die de oorzaak uwer „ behoudenis is". Het geloof in Christus, als geleden en geftorven, is de grondflag en de bron der Christelijke deugd en vroomheid; de verbetering volgt op het geloof; zij wordt verwekt en bevestigd door den overvloed en het dadelijk genot der weldaden, die ons door den dood van Christus toevloeijen. Hier komt bij, (hetgeen wij niet moeten verzwijgen) dat in den dood van Christus eene bijzondere kracht gelegen is, waardoor wij dadelijk geholpen en bekwaam gemaakt worden, om de aangeborene fmet en bedorvenheid onzer natuur af te leggen, van de

zonden afstand te doen, en ons geheel aan de deugd en aan onzen pligt over te geven. De Apostel Paulus heeft menigwerf deze Goddelijke kracht ter onzer verbetering aangeprezen: bij voorbeeld, Rom. 8: 2: *Den Geest des levens*, den levendigmakenden Geest, die de kracht en bekwaamheid geeft, om te doen, dat Gode behaagt, *erkenne ik aan Christus verschuldigd te zijn.* Fil. 4: 13: *Ik vermag alle dingen door Christus, die mij kracht geeft.* 1 Tim. 1: 12: *Ik danke hem, die mij bekrachtigd heeft, namelijk Christus Jezus, onzen Heer.* Ook gewaagt hiervan Petrus, 2 Brief 1: 3. *Door zijne kennis en door zijne Goddelijke kracht wordt ons alles geschonken, wat tot het leven en de godzalighed behoort.* Ik zoude dan liever de verbetering, die de Zaligmaker, niet slechts door zijne hemelsche leer en Goddelijke werkingen, wil bevorderen, maar waartoe ook zijn lijden en dood ons dringt, een *tweede* of *nevendoel* van den dood van Christus noemen.

Doch wat het andere gedeelte der voorgestelde vraag aangaat: „ Of Christus door zijn „ lijden en sterven de vergeving der zonden „ in zoo verre voor ons heeft willen verwer„ ven, als deze een gevolg is van onze ver„ betering, in zoo verre zij er dus van af„ hangt"; dit gedeelte der vraag oordeele ik

ik ontkennend te moeten beantwoorden. Men ſtaat wel toe, (hetgeen ook naar het letterlijk getuigenis der Heilige Schrift moet toegeſtemd worden) dat Christus ons door zijn lijden en ſterven de vergeving der zonden heeft willen verwerven; doch dan is de vraag over, *in welken zin? in hoe verre?* Deze is eigenlijk de zaak in verſchil. Toetſen wij dan de willekeurige bepaling, welke hier door ſommigen wordt gemaakt, die welligt uit vrees, dat anders de goede zaak van deugd en pligt ſchade zoude lijden, tot deze ſtelling gekomen zijn: „Dat de vergeving der zonden „ van de verbetering van hart en gedrag af- „ hangt". Ik zal nu nader aantoonen, dat deze bepaling niet overeenkomt met de Heilige Schrift, en er daarna nog andere bewijzen bijvoegen, die deze bepaling afraden.

Eer ik een aanvang make met de plaatſen der Heilige Schrift, welke hiertoe behooren, in overweging te nemen, zij het mij vergund vooraf aan te merken, dat ik in geenen deele de heilzaamheid en noodzakelijkheid der verbetering, die van de vergeving der zonden onafſcheidelijk is, in twijfel wil trekken, noch derzelver waarde verminderen. Dit zij verre van mij; want niemand kan ſterker van de noodzakelijkheid der verbetering overtuigd zijn, dan ik zelf, die de leer van den dood

van Christus altijd, in het openbaar onderwijs, als een krachtig hulpmiddel tot de beoefening der deugd, gewoon ben voor te ſtellen; doch wij moeten het eigenlijk punt van verſchil niet uit het oog verliezen; en, naar den Bijbel, ontkenne ik dan: „ Dat de vergeving der zonden, door den dood van „ Christus te wege gebragt, van onze verbetering afhangt". De gewijde Boeken voegen er deze bepaling en deze voorwaarde niet bij; ſchoon zij van allen, wien de vergeving der zonden is te beurt gevallen, verbetering van hart en wandel vorderen, wordt nogtans door hun de vergeving der zonden van den dood van Christus, als de bewerkende oorzaak, afgeleid. In dezen zin wordt de lijdende en ſtervende Jezus *de Zaligmaker* genoemd, die *ons van zonden zalig maakt*, Matth. 1: 21., *de Zaligheid Gods*, Luk. 3: 6., *de Zaligmaker der wereld*, Joh. 4: 42, *Die gene, door wien wij moeten zalig worden*, Hand. 4: 12., *die in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken*, 1 Tim. 1: 15., *die ons behoudt en bewaart tot zijn hemelsch koningrijk*, 2 Tim. 4: 18., *de overſte Leidsman der zaligheid*, de oorzaak en grondlegger der eeuwige zaligheid, Hebr. 2: 10., *die ons verlost van den toekomenden toorn*, 1 Thesſ. 1: 10. In alle deze benamingen

gen van den Zaligmaker, en alle daarop betrekkelijke uitſpraken, wordt dit alleenlijk, zonder melding van eenige voorwaarde, en dus ook niet zonder de verbetering te laten vooratgaan, onbepaald ter neder geſteld: „Hij „ heeft gevallene en ellendige menſchen wil„ len redden, behouden, zaligen". Ik ſta wel gaarne toe, dat er velen onder de Joden waren, die van deze redding geen regt begrip hadden, maar daarbij eerder aan het herſtel van hun Gemeenebest en den aanvang van een aardsch koningrijk dagten, evenwel waren er ook, die verder zagen, die *de kennis der zaligheid verwachteden met de vergeving der zonden*, Luk. 1: 77. Ook ontkenne ik geenszins, dat van dit *zalig maken* wel eens in algemeener zin wordt geſproken. *Zalig te maken dat verloren was*, wordt verwisſeld met, *zondaars te roepen tot bekeering*, Matth. 18: 11., verg. met 9: 13. en Luk. 5: 32., hetgeen onze Heer deed door onderwijzing, vermaning, aan- en afrading, door berisping en beſtraffing, en met dit alles *verbetering* bedoelde. Echtgenooten van onderſcheidene Godsdienstbegrippen worden gezegd de een den anderen *zalig te maken*, wanneer zij zich tot betere godsdienstgevoelens vereenigen, 1 Kor. 7: 16. De Apostelen zich, zoo veel het pas gaf, ſchikkende

 naar

naar de begrippen der menfchen, om hunne zielen te winnen, hadden de hope, om ten minften eenige *te behouden*, Hoofdft. 9: 22. Doch wien is het onbekend, dat Jezus Christus zeer dikwijls, in eenen meer bepaalden zin, *de Zaligmaker* genoemd wordt, *die zondaren zalig maakte*, toen hij niet meer op aarde onder de ftervelingen verkeerde, dezulke, welke, toen hij dezelve verliet, nog geene blijken van verbetering gegeven hadden, 1 Tim. 1: 15.; *de Zaligmaker*, die zijne veréerers niet alleen *verlost van de vreeze des doods*, Hebr. 2: 15.; maar die *den dood heeft te niete gedaan*, 2 Tim. 1: 10.; die niet *zalig maakt naar de werken*, vs. 9.; die in de wereld gekomen is, *opdat hij onze zonden zoude wegnemen*, 1 Joh. 3: 5., en *de werken des duivels* (de zonden) *verbreken*, vs. 8.; hierom wordt de benaming van *Zaligmaker der wereld* verwisfeld met de uitdrukking, *eene verzoening voor onze zonden*, Hoofdft. 4: 14. verg. vs. 10. Hij wordt *het Lam Gods* genoemd, *dat de zonde der wereld wegneemt*, Joh. 1, 29., eene fpreekwijs van den Offerdienst ontleend, waardoor het wegdragen der fchuld en ftraf van anderen wordt aangeduid. Toen hij, ter gedachtenis van zijnen aannaderenden dood en bloedvergieting, het Heilig Avondmaal inftelde, betuigde

de hij aan zijne vrienden, dat hij zijn bloed vergoot, den dood onderging, *tot vergeving der zonden*, Matth. 26: 28. Deze vergeving nu is aan allen te beurt gevallen, die Jezus voor den gekruisten Mesſias opregtelijk erkenden, en daarom verkregen zij ook vergeving wegens den hoon en het onregt, hunnen Mesſias aangedaan, toen zij daarover berouw begonden te toonen, Hand. 2: 38.; zij viel te beurt aan allen, die de Profeten en hunne godſpraken, betrekkelijk den Mesſias, geloofden, Hoofdſt. 10: 43.

§. 11.

Dat de vergeving der zonden niet een gevolg is van de verbetering van hart en wandel, maar van het geloof in den dood van Christus, bewijzen de duidelijke gezegden van Chriseus zelven en van zijne Apostelen. Deze uitſpraken ſluiten wel de verbetering niet uit, in zoo verre zij namelijk de uitwerking is van het geloof, maar doen haar geenszins als werkende oorzaak, of de vergeving der zonde bewerkende voorwaarde, voorkomen. Van hier merkt *Tittman* te regt aan (*in Progr. de opere Christi ſalutari*, Opp. Theol. p. 453.): „ Het is duidelijk, en kan „ in geenen deele ontkend worden, dat het

„ eene

„ eene doorgaande gewoonte is der Heilige
„ Schrijvers, om den *dood* van Christus, niet
„ de verbetering of beoefening der deugd,
„ maar *bepaaldelijk den dood van Christus*,
„ als de oorzaak der vergeving der zonden
„ aan te merken, en dat deze niet dan door
„ en om den dood van Christus van God ge-
„ schonken wordt, en langs geen anderen
„ weg mag begeerd of verwacht worden".
In het twistgeding, door onzen Heer met de Joden, over het brood des levens, dat hij aanbood, gehouden, Joh. 6., zegt hij: *Die in mij gelooft, heeft het eeuwige leven*, vs. 47.; *hij zal in der eeuwigheid leven, hij zal leven door mij*, vs. 58 en 59.; *die in mij gelooft, eet mijn vleesch en drinkt mijn bloed, en blijft alzoo in mij*, vs. 56. Met deze figuurlijke uitdrukking geeft de gezegende Zaligmaker gedeeltelijk te kennen, dat hij zich vrijwillig in den dood overgaf tot heil zijner vrienden; gedeeltelijk eischt hij, dat ieder, die het verworvene heil wil deelachtig worden, zich door het geloof de altijd voortdurende weldaden van zijnen zoendood moet toeëigenen. Schoon dit wel door ieder, die den Christelijken Godsdienst belijdt, in de viering des Heilig Avondmaals kan en moet gedaan worden, is het evenwel niet waarschijnelijk, dat Jezus daarmede op het Avond-

maal,

maal, als toen nog niet ingefteld, gezien heeft; hij fchijnt veelëer met deze uitdrukkingen de aangenomene leenfpreuk omtrent het hemelfche brood, dat hij zijnen veréërers in overvloed aanbood, te vervolgen. Door het eeten van dat brood te noemen, zal hij niet alleen zien op zijne leer, maar veel meer ook op zijnen wreeden dood, waardoor hij het heil des menschdoms heeft bewerkt (*).

Terwijl eenigen zijner hoorders, die de bedoeling der voorgeftelde zinnebeelden niet konden vatten, zich door deze Allegorifche gezegden beledigd achtten, voegt de Heer er dit bij, vs. 62., dat deze kracht van zijnen dood dan eerst duidelijker zou gekend worden, wanneer hij, zijn werk volbragt hebbende, deze benedenwereld zou verlaten hebben: als of hij zeggen wilde: „In het „ vervolg, wanneer ik de aarde zal verlaten „ heb-

(*) „ Door deze mijne opoffering fchenke ik der „ wereld het ware levensbrood. Ieder van mijne „ veréërers, die dit groot heil en dit middel ter verkrijging van kracht wil deelachtig worden, moet in „ mij gelooven, gelooven, dat ik mij voor de wereld „ opoffere; hij moet zich de weldadige gevolgen dezer „ opoffering ten nutte maken (eeten en drinken); hij „ moet dit niet verzuimen; anderzins heeft men geen „ deel aan mij, naardien ik door mijnen dood mijne „ veréërers zal gelukkig maken".

„ hebben, zal men duidelijker begrijpen, „ welk onuitſprekelijk heil deze mijn dood „ den menſchen uit allerlei volkeren aan- „ brengt". Denzelfden zin hebben de uitdrukkingen, die meermalen voorkomen dat Jezus *voor ons*, *voor de zonden*, overgegeven is, te weten, in den eigenlijken en aan deze zaak in het bijzonder eigenen zin. Ik wil niet ontkennen, dat de ſpreekwijs, *voor iemand* iets te doen, ook wel van andere menſchen gebruikt wordt, die zich door hunnen arbeid, ten nutte van anderen, en door ten hunnen gevalle te lijden, zich voor hun verdienſtelijk maken, voornamelijk in de uitbreiding van den Christelijken Godsdienst en de grondlegging der Kerke. Zoo worden, Hand. 16: 26., Barnabas en Paulus genoemd: *menſchen, die hunne zielen overgegeven hebben* VOOR *den naam van onzen Heer*, en Paulus, die dagelijks alle zijne krachten beſteedde, om de Korinthers te onderwijzen en te verbeteren, zegt van zichzelven, 2 Kor. 12: 15., dat hij *zich te koste geven wilde* VOOR *hunne zielen.* Hij verzekert ook, dat, terwijl hij zich met de voortplanting der leer en ſtichting der Gemeente te Kolosſen rusteloos bezig hield en er alle zijne krachten aan opofferde, Kol. 1: 24., *hij alzoo voor de Kolosſers leed, en in zijn vleesch de overblijf-*

ſe-

ſelen van de verdrukkingen van Christus VOOR *zijn ligchaam, voor de Gemeente, vervulde.* De Apostel doelt daar geenszins op overvloedige goede werken, waardoor de martelaars in de behoeften van anderen konden voorzien, maar verzekert ſlechts, dat hij vaardig en bereid was, om alle opofferingen, die nog zouden volgen, ook ten nutte der Gemeente op zich te nemen. In denzelfden zin moeten wij zijne gezegden, Eph. 3: 1. 6: 20. Kol. 1: 1, verſtaan. Nogtans ſtaat het vast, en kan van niemand, die in de Heilige Schrift bedreven is, ontkend worden, dat van niemand, wie het ook geweest zij, die door het zwaarſte lijden voor anderen door te ſtaan, door voor hun in de gevangenis te gaan, of zelfs te ſterven, zich allermeest verdienſtelijk heeft gemaakt, ergens gezegd wordt, dat hij voor hun geleden heeft en geſtorven is, dat hij hun Behouder geworden is, in dien zin en in die uitgeſtrektheid, waarin Christus gezegd wordt voor ons geleden te hebben en voor ons geſtorven te zijn, *Zaligmaker* voor ons te zijn, die VOOR *de goddeloozen is geſtorven*, Rom. 5: 6. Men kan dit ook geenszins in dien zin verſtaan, dat hij geleden heeft, om ons een voorbeeld van deugdzaamheid te geven. Wanneer toch de Apostel hierover redeneert en ſtelt, hetgeen in het

ge-

gemeene leven zoude kunnen gebeuren, dat, namelijk, iemand VOOR *den goeden*, dat is, voor een weldadig mensch, den dood onderging, geeft hij hiermede ten duidelijkſte te kennen, in welken zin hij het *voorzetſel* wil verſtaan hebben. De Zaligmaker zelf ſtelt het gewigtigſte gedeelte van het hem aanbevolen werk hierin: *Dat hij zijn leven zou ſtellen* VOOR *zijne ſchapen*, en wel, niet door eenen zekeren dwang daartoe genoodzaakt, of door de magt zijner vijanden overmand; maar in diervoege, dat hij het uit *zichzelven deed*, uit eigen beweging. De Apostelen hebben dit nog nader verklaard, 1 Kor. 15 : 3. *Hij is geſtorven* VOOR *onze zonden*; God heeft hem *zonde* VOOR *ons gemaakt*; 2 Kor. 5 : 21. *zijnen eigenen Zoon niet geſpaard, maar hem* VOOR *ons allen overgegeven*. De Zoon wilde gaarne het bevel van zijnen Vader volbrengen, Hebr. 10 : 5 : *Gij hebt mij het ligchaam toebereid*, dat is, mij gehoorzaamheid geleerd; *hij heeft zichzelven gegeven* VOOR *de zonden*, Gal. 1 : 4; *is* VOOR *ons geſtorven*, 1 Theſſ. 5 : 10.; *heeft* VOOR *ons in het vleesch geleden*, 1 Petr. 4 : 1. Ieder, die in hem gelooft, kan op het verkregene heil, dat hij zich toeëigent, *aldus* roem dragen: *Hij heeft mij lief gehad, en zich* VOOR *mij overgegeven*, Gal. 2 : 20.

Dit

Dit *voor* heeft deze kracht: „ Dat alle ge-
„ oordeeld worden gestorven te zijn, dewijl
„ deze *ééne* Verzoener des menschdoms zich
„ *voor allen* in den dood overgegeven heeft;
2 Kor. 5: 15." *De zonden zijn vergeven om zijnes naams wille*, 1 Jo. 2: 12. Hij heeft dit eens vooral bewerkt, dewijl hij slechts eenmaal VOOR *de zonden geleden heeft*, 1 Petr. 3: 18. Van hier kent de Apostel, in zijnen Brief aan de Hebreën, aan dezen dood en aan de daardoor opgebragte offerande de eene altijd voortdurende kracht toe, welke op allen, die van tijd tot tijd geboren zijn, en nog zullen geboren worden, toepasselijk is: *Door zijn eigen bloed is hij eenmaal ingegaan in het heiligdom, eene eeuwige verlossing te wege gebragt hebbende*, Hebr. 9: 12. 7: 24, 25.

Zoo nu alle deze plaatsen der Heilige Schrift wel overwogen worden, wie zal niet erkennen, dat de vergeving onzer zonden een gevolg is van den dood van Christus, en geenszins van onze verbetering, waardoor wij tot ons zelven komen, of wel, het geen het zelfde is, ons zelven opwekken, om van de zonden afstand te doen, en ons leven aan de deugd toe te wijden? De beoefening der deugd, uit het geloof ontsproten, moet hier wel niet achterblijven, doch het is er zoo

verre af, dat zij de werkende oorzaak der vergeving zoude zijn, dat zij eerder voor de uitwerking derzelver en voor een geloofspligt moet gehouden worden.

§. 12.

Onderzoeken wij nu de overige uitdrukkingen en spreekwijzen, waarmede het zaligmakend werk van Christus beschreven wordt; dit onderzoek zal ons ten sterkste overtuigen, dat geene dier plaatsen gegronde aanleiding geeft, om te stellen, dat de verbetering die kracht en dien invloed heeft, dat de vergeving der zonden, als in derzelver grenzen bepaald, van haar zoude afhangen. 1 Kor. 1: 30, wordt *de heiligmaking* van Christus afgeleid; deze moet daar echter, zoo het ons voorkomt, niet in eenen zedelijken zin verstaan worden, maar van de opoffering van zichzelven, die hij voor ons deed. Jezus zegt zelf in dien zin, Jo. 17: 19.: „ Ik *heilige* mij „ voor mijne volgelingen (ik wijde mij aan „ den dood toe); opdat ook zij geheiligd „ mogen zijn in de waarheid, opdat zij mij- „ ne leer des te getrouwer aankleven"). Dit moest het gevolg zijn; maar de oorzaak der *heiliging* is, volgens Hebr. 10: 10., *de offerande des ligchaams van Jezus Christus,*

een-

eenmaal [*geschied*]; door haar zijn wij *geheiligd geworden*, vs. 14. Dus, *die geheiligd worden*, zijn niet, die zichzelven verbeteren; maar die, van de zonden verlost, Gode zijn toegeheiligd, *de harten gereinigd zijnde van het kwaad geweten*, vs. 22. Daarop ziet ook 1 Petr. 1: 2, *De besprenging des bloeds van Christus.* In dezen zin worden de eerste Christenen, (onder welke er gewis vele gevonden wierden, die nog niet zeggen konden, zich niets kwaads bewust te zijn,) genoemd *heilige*, *geheiligde*, dat is, dezulke, die van de overige menschen afgescheiden en in de Gemeente der vereerers van den waren God opgenomen, aan God en Christus toegeheiligd waren, 1 Kor. 6: 11.; geenszins in dien zin, dat zij die heiligheid aan zichzelven te danken hadden, of dadelijk zedelijk rein waren (*). Wij hebben in het voorbijgaan gezegd, dat onze Verlosser een *rantsoen*, een *losprijs* (*λύτρον*, *ἀντίλυτρον*, פִּדְיוֹן) aangebragt heeft. Schoon men het menschelijk denkbeeld van een rantsoen of losprijs niet moet drukken, en

(*) Eph. 1: 4, zegt Paulus, dat zij *heilige* waren, omdat God hen *door zijne genade in den Geliefden had begenadigd*, vergel. vs. 6.

en nog minder in een ſcherpzinnig onderzoek behoort te treden, of dan deze losprijs aan God, of wel aan den duivel betaald zij, mag men evenwel veilig aannemen, dat in deze ſpreekwijze, van welke Jezus en zijne Apostelen zich bediend hebben, Matth. 20: 28. 1 Tim. 2: 6., alle eigene verdienſten en waardigheid der verlosten, (of van hun, die zullen verlost worden,) wordt buitengeſloten. Wij lezen althans uitdrukkelijk, dat *de verlosſing is om niet geſchied, uit genade*, Rom. 3: 24, *door het bloed van Christus*, vs. 25; hoedanigen *losprijs* niemand ter verlosſing zijner broeders had kunnen aanbieden en voldoen (*). *Verlosſen*, *behouden*, *bevrijden*, zijn ſpreekwijzen die verwisſeld worden, om dezelfde zaak uit te drukken, al is het,

(*) „ In de uitdrukking, *zijne ziel te geven* [*tot*] „ *een rantſoen*, liggen *drie* dingen opgeſloten: 1) dat „ Christus in onze plaats geſtorven is; dus zijn *plaatsvervangende* dood; 2) dat hij met deze bedoeling „ geſtorven is, dat hij ons verlosſen en de vergeving der zonden voor ons zou verwerven; zijn *verdienende* dood; 3) dat hij eenen voldoenenden losprijs betaald heeft, en het dus overtollig is, dat wij „ er iets bijvoegen, om door eigene boete of eigene „ verdienstelijke werken ons uit onze ellende te verlosſen; „ dit noemen wij de *volkomene* genoegdoening van zijnen dood. (Men vergel. *Tittman* l. c. p. 415.)

het, dat daarbij niet uitdrukkelijk van den *prijs* der verlosſing wordt melding gemaakt. Deze verlosſing wordt, Eph. 1: 7, en Kol. 1: 14, verklaard van *de vergeving der misdaden en zonden;* waarin dan tevens het geluk van het toekomende leven opgeſloten is, Eph 4: 30. Daarom wordt de Verlosſer, Hebr. 9: 12, gezegd, *eene eeuwige verlosſing te wege gebragt te hebben.* De *losprijs* wordt genoemd *het bloed*, de dood van Christus, die de kracht bezit, om te verlosſen en te zaligen. De Apostelen maken de Christenen opmerkzaam op het groot gewigt van dien losprijs, naardien Christus zich als *een onbeſtraffelijk en onbevlekt Lam*, 1 Petr. 1: 19, opgeofferd, en met het doorſtaan van het ſmertelijkst lijden, en het ondergaan der ijsſelijke kruisſtraf, dezen kostelijken *losprijs* opgebragt heeft: *Gij zijt duur gekocht*, 1 Kor. 6: 20., hetgeen de harten der Christenen met godvruchtige en dankbare gevoelens bebehoort te vervullen, die zich, door al wat goed en regt en lofwaardig is, openbaar maken. Dezelfde kracht ligt ook in het woord *verzoenen*, dat eigenlijk beteekent: „ de verſchil hebbende partijen wederom vereënigen ". Naardien door de ſchandelijkheid der zonde, waardoor het geheele menschdom is besmet, als het ware, eene ſcheuring

en verdeeldheid tusſchen God en den mensch ontſtaan was, was *verzoening* en bevrediging noodzakelijk geworden. Jezus Christus, die deze herſtelling der gemeenſchap tusſchen God en den zondaar door zijn lijden en ſterven heeft te wege gebragt, wordt daarom de *verzoening* genaamd, Rom. 3: 25. De Griekſche uitdrukking Ἱλαςήριον ſchijnt te zijn op de verbondsarke en het verzoendekſel, of de genadetroon boven dezelve, waarop de Hoogepriester der Joden, op den plegtigen verzoendag het zoenoffer deed. Joannes drukt dit met een ander woord, van denzelfden oorſprong, uit, 1 Brief 2: 2. 4: 10, daar hij Christus ook een *verzoening* noemt voor onze zonden, en wel niet voor de zonden van één mensch of volk, maar *van de geheele wereld.* Om zoodanigen Bevrediger te kunnen worden, (*om de zonden des volks te verzoenen*) moest hij de menſchelijke natuur aannemen, en daarin *den broederen in alles gelijk worden*, Hebr. 2: 17. Deze groote weldaad, welke, zonder dat daarbij de verbetering als de bewerkende oorzaak in aanmerking komt, vrede met God, vrijmoedigheid in de toenadering tot den troon der genade, hope der heerlijkheid Gods, en dadelijke behoudenis te wege brengt, Rom. 5: 1—11., wordt bekend gemaakt door de leer

des

des Evangelies, waarom aan het dienstwerk der Apostelen en andere Evangeliedienaars, de naam van *bediening der verzoening* gegeven wordt. Vraagt men, waarin *die verzoening* bestaat, de Apostel Paulus, die van *de predikiug* dezer leer zoo veel werk gemaakt heeft, zal het ons leeren, 2 Kor. 5: 19.: *God verzoent de wereld*; dit verklaart hij dus: *Hij rekent hun de zonden niet toe*, den schuldigen mensch behandelt hij goedgunstiglijk, even als of hij geen zondaar ware, hij verleent hem vergeving der zonden. Voor het overige verdienen in deze de *twee* denkbeelden, die dezelve nader bepalen, wel opgemerkt te worden: *vooreerst*, het is niet Christus, de Zoon van God, die ons verzoent; maar God de Vader verzoent ons door zijnen Zoon, 2 Kor. 5: 18. *Ten andere:* God wordt niet gezegd met ons, maar wij worden gezegd met God verzoend te zijn; *Wij zijn met God verzoend door den dood zijnes Zoons*, Rom. 5: 10. Staan wij eens toe, dat tot deze verzoening met God van de zijde des menschen verbetering noodig is, zoodat deze God leere lief te hebben en gehoorzamen, en dat hij zich daarop dadelijk toelegge, waardoor hij terugkomt van de vijandschap, die te voren plaats had; *Socinus* met zijnen aanhang zal daarmede niets winnen;

nen, want deze verzoening wordt in de aangehaalde plaats, vs. 10, 11, aan Christus, en wel aan zijnen dood, dien hij tot onze behoudenis ondergaan heeft, toegeschreven, en de mensch, die zich zijner zonden bewust, *een vijand Gods* is (vs. 10.), moet tot zijne gerustſtelling op eene Goddelijke tusſchenkomst, en op de verzekering dat die heeft plaats gehad, kunnen ſteunen, om het daarvoor te kunnen houden, dat God hem toegenegen is, en genade aan hem wil bewijzen, en er in het vervolg geene ſcheiding meer beſtaan zal. Hierop moet men vooral letten, en datgeen, dat aan de zijde van God gedaan is, geenszins voorbijzien: want, verzoening kan geen plaats hebben, dan wederzijds. In denzelfden zin en in dezelfde betrekking wordt dit uitgedrukt door de ſpreekwijze van *regtvaardigheid* en *regtvaardiging*, welke wij aan Christus verſchuldigd zijn. Al wilde men eene uit- en inwendige regtvaardiging onderſcheiden, zoo als die, of met het geloof in het algemeen, of ook wel met het geloof des harten en het leven door het geloof, verbonden wordt, God komt altijd als diegeen voor, die *regtvaardigt*, niet de mensch; dat is, God verklaart den mensch, die ſchuldig en ſtrafbaar is, regtvaardig en vrij te zijn van de ſtraf; hij behan-

handelt hem niet als ſchuldig en ſtrafbaar; en zoo regtvaardigt Hij den zondaar om Christus wil, die daartoe geſtorven en opgewekt is, Rom. 5: 9. 8: 33, 34. 4: 5. Terwijl dan nu de Apostel in de beſchrijving der regtvaardiging alle verdienste der deugd uitſluit, is het blijkbaar, dat hij eene regtvaardiging bedoelt, welke de mensch zichzelven niet kan aanbrengen. Van hier worden de Christenen, Tit. 3: 7, gezegd *geregtvaardigd te zijn door zijne genade*, en het dienstwerk der Apostelen wordt, 2 Kor. 3: 9, eene *bediening der regtvaardigheid* genoemd. Dit beteekent voorzeker niet eene bediening der deugd of der verbetering, maar uit kracht der tegenſtelling geheel iets anders. De hiertegen over geſtelde onderwijzing in de Mozaïſche wet wordt genoemd, eene *bediening der verdoemenis*, als veroordeeling dreigende; de hier tegen over ſtaande *bediening der regtvaardigheid* is dan de bediening der genade, die de genade der vergeving aankondigt. Het maakt toch een hoofdleer in het Evangeliſche onderwijs uit, dat de menſchen geleerd worden, langs welken weg zij, van de ſtraf der zonde vrijgeſteld zijnde, bij God in genade aangenomen, en, hetgeen daarmede in een onafſcheidelijk verband ſtaat, eeuwig geluk deelachtig kunnen worden.

Wij hebben reeds aangemerkt, dat wij gezegd worden *uit genade geregtvaardigd te zijn.* Deze leer nu, dat wij Gods genade en het door Christus verworven heil deelachtig zijn, wordt zoo dikwerf herhaald en ingefcherpt, en de Apostelen zijn zichzelven en elkanderen daarin altijd zoo gelijk, dat wij ons verwonderen, hoe men de vergeving der zonden, die een voornaam deel van dat verworven heil uitmaakt, heeft kunnen beperken, als of zij van onze verbetering afhing en daaruit voortvloeide. Wij willen nu niet handelen van de onderfcheidene beteekenisfen van het woord *genade*, maar merken alleen aan, dat bij die alle het denkbeeld van iets, dat *zonder verdiensten* gefchonken wordt, ten gronde ligt. Wij moeten het daarvoor houden, dat God ons genade bewijst door de vergeving onzer zonden en door ons te zaligen, en dat deze genade zich daarin allerheerlijkst vertoont, dat onze verdiensten daarbij in geenen deele in aanmerking komen. De *genade* (Rom. 11: 6.) bevat in zich alle de weldaden, die wij aan Christus verfchuldigd zijn. Van hier wordt zij in den Brief van Judas, vs. 21, *de barmhartigheid des Heeren ten eeuwigen leven* genoemd. Niet alleen Paulus, die te voren den Christelijken Godsdienst vijandig en dus het Apostelfchap geheel

heel onwaardig was, zegt daaromtrent, *Mij is barmhartigheid geſchied*, 2 Kor. 4: 1. 1 Tim. 1: 16.; maar alle Christenen, eertijds van de goddelijke genade verſtoken, worden gezegd, eertijds *niet ontfermd geweest te zijn*, maar nu *ontfermd geworden te zijn*, 1 Petr. 2: 10., en wel, omdat God hun *alle hunne misdaden vergeven heeft*, Kol. 2: 13. Rom. 8: 32. Door deze *goedertierenheid Gods onzes Zaligmakers*, en *zijne liefde tot de menſchen*, welke nu aan alle menſchen *verſchenen* is, heeft hij ons zalig gemaakt, *niet uit de werken, die wij gedaan hadden*, maar *naar zijne barmhartigheid*, Tit. 3: 4, 5. 2: 11.

Dit alles, wat wij van *de verlosſing*, *regtvaardiging* en *genade*, in dien zin, welken er de Bijbel aan hegt, in het midden gebragt hebben, toont duidelijk genoeg aan, dat de vergeving der zonden afhangt van de goddelijke genade, die wij door de verdiensten van Christus, en door het geloof, hetwelk in deze heilrijke beſchikking van Gods onnagaanbare wijsheid berust, deelachtig worden; en dat de verdienſtelijkheid der werken in de verbetering, als bron der vergeving en der zaligheid, wordt uitgeſloten, ſchoon het de doorgaande leer des Bijbels is, dat de *goede wer-*

werken met het geloof moeten vergezeld gaan, en op hetzelve behooren te volgen.

§. 60.

Wij moeten, tot ons voorgestelde doel, nog van eenige andere Apostolische uitspraken melding maken, die, van Joodsche Godsdienstplegtigheden ontleend, en van daar op de leer van den zoendood van Christus overgebragt zijn. Terwijl door de slagt- en brandoffers, die in groot getal tot den Joodschen Godsdienst behoorden, eene uitwendige reinheid werd aangebragt, waardoor de Joodsche natie zich van alle andere volkeren moest onderscheiden, is dit *reinigingsvermogen* in een meer verhevener zin overgebragt op den dood van Christus, die als een zoenoffer wordt aangemerkt. Hij wordt gezegd *de reinigmaking onzer zonden te weeg gebragt te hebben*, Hebr. 1: 3. *Zijn bloed reinigt van alle zonden*, 1 Joh. 1: 7—9. *Reinigt het geweten van doode werken*, Hebr. 9: 14. Schoon het waar is, dat die offeranden, welke den Joden voorgeschreven waren, slechts eene Levitische reinheid aanbragten, waardoor men weder tot de gemeenschap met het volk, *dat het eigendom van God was*, Exod. 19: 5. Deut. 7: 6., wierd toegelaten, Hebr.

9: 13.; valt het nogtans van zelve in het oog, dat de Apostel, die de voortreffelijkheid van den Christelijken Godsdienst aan de Christenen uit de Joden trachtte aan te prijzen, gedoeld hebbe op den grooten verzoendag, op welken de Hoogepriester een zoenoffer, dat tevens plaatsvervangend was, offerde, Hoofdst. 7: 27. 9: 7, 25., en al wil men al de geheele redenering van Paulus over den dood van Christus als een offer, als geschoeid naar de vatbaarheid van 't gemeene volksbegrip, alleen bij wijze van zinspeling opvatten, er wordt nogtans duidelijk door aangeduid, dat in het zoenoffer, hetwelk Christus Gode heeft opgeofferd en door de Godheid goedgekeurd is, zonder twijfel eene verklaring van God ligt opgesloten, dat hij vergeving wil schenken, en dat deze gunstige verklaring van God op eene daadzaak gegrond is, hoedanig iets niet alleen Joden en Heidenen, zoo gewoon aan offerplegtigheden, volstrekt noodig hadden, om hun gewenschte zielerust te verschaffen; maar ook alle menschen ten allen tijde mogten verlangen, om bij de bewustheid hunner zwakheid en geringheid, in eene zaak van het allergrootste gewigt, uit de altijd beangstigende onzekerheid te geraken, en zich alzoo op een ontwijfelbaar onderpand van Gods vergevensgezind-

zindheid gerust te ſtellen. Er ligt toch onder deze beelden en leenſpreuken eene goddelijke belofte en verklaring ten gronde, die voor ieder in den ſtrijd van het reinigend geweten, onder de ſlagen van den rampſpoed en in doodsangst eene onmisbare behoefte is; te weten: dat God het menſchelijk geſlacht, ſchoon afgeweken van deszelfs oorſpronkelijke waarde, om Christus wil liefheeft, en op grond van de volmaakte gehoorzaamheid, die hij in alles wat hij deed en leed, en in het bijzonder in zijn laatſte lijden en ſterven, heeft betoond, zondige menſchen alle hunne zonden vergeven, gevallenen oprigten, en dwalenden te regt brengen wil, onder deze voorwaarde alleen, dat zij zich naar de vastgeſtelde orde des heils rigten, die geloovig omhelzen en volgen. Door het ſlagten der offerdieren werd de vergeving daargeſteld, niet in diervoege, dat de vergeving door daarbij plaats hebbende of er op volgende verbetering werd verkregen, maar door genadige vergunning derzelve, door de barmhartigheid van God. Zoo is ook met het zoenoffer van Gods Zoon de vergeving der zonden allernaauwst verbonden, welke zondige menſchen behoeven, om als verlosten en geregtvaardigden wederom in Gods gunst te deelen; ſchoon het ontwijfelbaar blijft, dat zij, die al-

zoo

zoo geregtvaardigd en begenadigd zijn, zich met allen ijver op de Christelijke deugd behooren toe te leggen, en alzoo hun geloof te toonen en te bevestigen (*).

§. 14.

Hierbij komt nog, dat er wel met verschillende uitdrukkingen van het verrigte werk des gezegenden Verlossers wordt melding gemaakt, die hem voorstellen, als den Verzoener der zonden, en als onze Voorspraak (†); doch

(*) *Tittmann* zegt (l. c. p. 446.): „Wanneer zulk „een offer naar het altaar gebragt wierd, en de Priester „op den kop van het dier zijne hand leide, hetgeen „eene zinnebeeldige daad was, werd daarmede te kennen gegeven, dat de zonden, door den mensch be„gaan, op het offer overgebragt wierden: wanneer men „dan eindelijk het dier flagtte, werd hetzelve gezegd, „*de zonden van den mensch te dragen*; waarmede werd „te kennen gegeven, dat het offerdier de straf droeg, „die door den overtreder der wet was verdiend, en „wel de verdiende doodstraf, waarvan de overtreder „aldus bevrijd werd. Wanneer dan Christus *het Lam*, „*dat de zonde der wereld wegdroeg*, genoemd wordt, „wordt hij voorgesteld als diegeen, die de zonden der „menschen op zich nam, en in hunne plaats de straf der „zelven zou dragen, om er hen van te bevrijden."

(†) *Tittman* zegt (l. c. p 494.): „Hij heeft der„halve niet slechts door zijne leer en allerheiligst voor„beeld, maar ook nog op eene andere veel luisterrijke„re

doch nergens wordt de vergeving der zonden en eeuwige zaligheid van onze verbetering afgeleid. Hij wordt de *Middelaar* genoemd, en wel *de Middelaar des nieuwen* en *beteren Verbonds*, Hebr. 8: 6. Het verband doet ons daar wel niet zoo zeer aan een Verzoener van twistende partijen, maar liever aan den Stichter en Grondlegger eener nieuwe heils-

or-

„ re wijze, het groote verlosfingswerk volbragt; hij „ heeft niet alleen geleden en is niet alleen gestorven, „ om zichzelven anderen ten voorbeelde te stellen, of „ om zijne weldadige leer te bevestigen, en Gods lief- „ de jegens het menschdom meer en meer openbaar te „ maken; maar met een veel gewigtiger doel; wilde „ men in het eerstgenoemde berusten, dat zou niet alleen „ strijden tegen vele uitdrukkelijke gezegden der Heilige „ Schrift, maar ook tegen de natuur der zake zelve, en „ de grootheid van het door hem verrigte werk. In- „ dien dit alleen Gods oogmerk met dit alles geweest „ ware, dan zou het inderdaad onnoodig geweest zijn, „ dat Hij, die waarlijk Gods Zoon was, op deze we- „ reld gezonden werd, dewijl dat alles zonder deze zoo „ groote en wonderbare tusfchenkomst had kunnen ge- „ fchieden. Bloote menfchen, door God voorgelicht, „ zouden de kennis van den eenigen waren God onder „ de menfchen hebben kunnen verfpreiden, en daartoe „ met goddelijk gezag kunnen bekleed geweest zijn, „ zoo als men weet, dat eertijds door Mozes en de „ Profeten gefchied is, en ook ten deele door Jezus „ zelven. Het behaagde onzen Goddelijken Verlosfer „ niet den geheelen omvang zijner leer in eigen perfoon „ voor te dragen; hij heeft dit liever grootendeels door „ den dienst zijner Apostelen laten volbrengen."

orde denken, die de Mozaïſche zou doen ophouden; evenwel wordt zijne *bediening* zamengevoegd met *de vergeving der zonden*, vs. 12, en met *de verzoening*, Hoofdſt. 9: 15, welke niet door het uitſtekend gedrag der menſchen zelven, nadat deze zich verbeterd hadden, maar door het bloedig offer hetwelk hij heeft opgebragt, is daargeſteld. Ook wordt hij vergeleken bij den Joodſchen Hoogepriester, die op den plegtſtatigen, heiligen Verzoendag met dat oogmerk offerde, om het zondige volk met God te verzoenen; hij wordt *Hoogepriester* genoemd, en wel gezegd *Hoogepriester geworden te zijn in eeuwigheid*, 6: 20, en *een onverganḱelijk Priesterſchap te hebben*, 7: 14, hetwelk eene altijd voortgaande opvolging aanduidt, en een onbegrensd vermogen, om altijd en volkomelijk te zaligen, vs. 25, 27. Hij wordt ook genoemd *de goede Herder*, Jo. 10: 14, die zijn leven voor de ſchapen geſteld heeft, en de *overſte Herder*, die voor ons geleden heeft, en op grond van onze daardoor verkregene verlosſing over ons heerſchappij voert, 1 Petr. 5: 4, 5. 2: 25; *de Heer, die ons gekocht heeft*, 2 Petr. 2: 1; op hem moet men een onbepaald vertrouwen ſtellen, die onze *Voorſpraak* is, onze genadige en altijd voor ons werkzame Zaakbezorger, die

ons in de gunst van God herstelt, en eene *verzoening is voor onze zonden*, 1 Jo. 2: 1, 2; die *altijd voor ons bidt*, Hebr. 7: 25. 9: 29. Rom. 8: 34; die door deze zijne gezindheid en werkzaamheid *eene oorzaak der eeuwige zaligheid geworden is*, Hebr. 5: 9; die den geheelen omvang van het verlangde heil in zich bevat, en wien wij dus eerbiedigen als *het leven*, Jo. 1: 4; *het eeuwige leven*, 1 Jo. 5: 20; *het woord des levens*, met wien mede de Apostelen in de naauwste verbindtenis stonden, Jo. 1: 4. 1 Jo. 1: 3; zijnde *vol genade*, en uit wiens *volheid* wij alzoo *genade voor genade* ontvangen, Jo. 1: 16. Alle deze spreekwijzen zouden van den gezegenden Zaligmaker niet kunnen gebruikt worden, indien men die groote weldaad der vergeving en genade, die wij door hem deelachtig worden, niet aan zijn lijden en sterven, maar aan ons zelven moest toekennen; als aan wien de vergeving der zonden dan alleen en op dien grond te beurt valt, als wij op het pad der deugd terugkeeren, en onze vorige wanbedrijven door een beter daarop volgend gedrag goedmaken en uitwisselen.

§. 15.

§. 15.

Er moet nog iets gezegd worden, tot wegneming eener bedenking, die door fommigen is in het midden gebragt, wien het toefchijnt, dat de verzoening en vergeving, welke wij tot hiertoe, volgens de leer des Nieuwen Verbonds, als eene *algemeene* weldaad voorgefteld hebben, waaraan ieder mensch ten allen tijde kan deel krijgen, in eenen veel engeren zin moet verftaan worden, als of dezelve flechts moest toepasfelijk gemaakt worden op die euveldaden, die door de Christenen van dien tijd, voor hunnen overgang uit *het Heiden- en Jodendom*, begaan waren, waartoe zij zich op eenige plaatfen van het Nieuwe Testament beroepen. God wordt gezegd onzen Heer Jezus Christus tot eene *Verzoening* of *Verzoener* voorgefteld te hebben, tot eene betooning van zijne regtvaardigheid of vergevensgezindheid, *door de vergeving der zonden, die* TE VOREN *gefchied waren*, Rom. 3; 25. En de Christenen van dien tijd worden gezegd, verlost te zijn *uit de ijdele wandeling*, VAN DE VOORVADEREN *overgeleverd*, 1 Petr. 1: 18. De doop, waardoor de eerfte leden der Christelijke Gemeente in dezelve ingewijd wierden, wordt genoemd

eene reiniging DER VORIGE ZONDEN, 2 Petr. 1: 9; Christus wordt gezegd gestorven te zijn *tot verzoening der overtredingen, die* ONDER HET EERSTE TESTAMENT WAREN, Hebr. 9: 15. Uit alle deze plaatsen besluiten zij, dat men de vergeving der zonden, die om Christus wil beloofd wordt, en dadelijk mogt verwacht worden, bepaaldelijk moet verstaan, met opzigt tot den *voorgaanden* zedelijken toestand der eerste Christenen, en geenszins op onzen toestand, Hebr. 10: 26; terwijl wij meer drangredenen en hulpmiddelen tot deugdzaamheid hebben, en deswegens alleen door ons vooraf te verbeteren de vergeving onzer zonden ons alleenlijk te beurte valt. Doch, naar mijn gevoelen, behoort men zich wel te wachten, om de gezegden der Apostelen, die zoo vol troost en leering zijn, niet in zulken algemeenen zin te verstaan, dat zij tegen den geest der Apostolische Leer zouden strijden. Zou men niet die uitspraken, waarin melding gemaakt wordt van de vorige verkeerde denk- en levenswijze van Joden en Heidenen, die nu tot het Christendom overgegaan waren, in dezen zin kunnen opvatten: „ Bedroeft u niet, „ Geliefden, over uwe misdaden, die gij „ eertijds uit zwakheid en onwetendheid be„ gaan hebt; want door den zoendood van

Chris-

„ Christus zijn zij uitgewischt en uitgedelgd;
„ ook deze, die men noch verbeteren
„ noch herdoen kan. Doch ik bidde u, dat
„ gij wel toeziet, dat gij Gods groote goed-
„ gunstigheid niet misbruikt, om u te laten
„ misleiden en in het verderf te ſtorten; want
„ die ondeugden en wanbedrijven, waaraan
„ gij u te voren door onwetendheid en ver-
„ leiding overgegeven hadt, kunnen onder
„ de aanhangers van Christus niet geduld of
„ toegelaten worden?" Moesten niet de
Apostelen, als regtſchapene herders of op-
zieners der zielen, naar het voorſchrift van
hunnen Heer, er zich zorgvuldig op toeleg-
gen, om de kracht en den invloed van zijnen
dood aan te prijzen, tot vertroosting der ge-
nen, die bezwaard waren over hunne te vo-
ren begane misdaden? Konden zij diege-
nen, die de Christelijke leer omhelsden,
toeroepen: „ Zijt welgemoed, zondaren! al-
„ le uwe zonden, ook *die gij in het vervolg*
„ *begaan zult*, zijn u vergeven?" Moeten
alle, die thans, naar den eisch der Evange-
liſche bediening, vergeving der zonden aan-
kondigen, niet den troost, die er in ligt,
tot alle begane zonden, uitſtrekken, waar-
over men berouw heeft? De Apostelen zelve
dringen bij alle Christenen, welke zij ernſtig
vermanen, om niet te zondigen, er wel op

aan, dat zij met God en Christus *gemeenschap* hebben, doch ontzeggen aan hun, die gevallen en zwak zijn, geenszins de hoop op vergeving, 1 Jo. 2: 1. Het zou eene afgrijselijke en tot wanhoop vervoerende leer zijn, zoo men openlijk beweerde: alle de genen, die onder de Christenen geboren en opgevoed zijn, kunnen niet hopen op vergeving der zonden, want de belofte van vergeving der zonden, welke de Heilige Schrift van den dood des Zaligmakers afleidt, hadt slechts betrekking op de eerste Christenen. Men zou hierop kunnen antwoorden: Ik zou dit niet zoo stellig durven beweeren, indien niet de Heilige Schrift het ontwijfelbaar leerde, Hebr. 10: 26. Ik antwoorde: Op deze plaats is des Apostels rede tegen hen gerigt, die den Christelijken Godsdienst verlaten, alle middelen om behouden te worden in den wind slaan, hun leven ontsieren en bevlekken, en alzoo den Heere Christus, als het ware, op nieuw smaadheid aandoen. Dezulke moesten met regt en naar verdiensten van de genade uitgesloten worden; want nooit ware er hoop, dat zij wijzer worden, en den Christelijken Godsdienst tot behoudenis hunner zielen aannemen zouden. Maar zoo is het met onze hedendaagsche Christenen geenszins gelegen. Deze,

door

door zwakheid en onwetendheid ſtruikelende, en door verſcheidene aanlokſelen, waardoor zij ſomtijds, op eenen gladden weg geplaatst zijnde, tot eene verkeerde handelwijze verlokt en verleid worden, vergeten ſlechts voor een tijd hunnen Christenpligt, en wijken hierdoor van het pad der deugd af; doch dadelijk, aangeprikkeld door hun beangſtigend geeweten, nemen zij tot Christus toevlugt, en geven weldra nieuwe proeven van hun opregt geloof. Schoon dan wel de toeſtand van hun, die in den ſchoot der Christelijke Gemeente geboren zijn, veel verſchilt van de zedelijke geſteldheid der genen, die zich eertijds onder de Joden en Heidenen, door velerlei misdaden en wanbedrijven, bezoeteld hadden, blijven zij nogtans elkanderen in velerlei opzigten gelijk. Hebbèn niet alle gelijke regten, en kunnen alle niet gelijke voordeelen door Christus deelachtig worden? Staan niet alle in dezelfde betrekking en in dezelfde gemeenſchap met Christus? Hebben niet alle dezelfde belangen, en verlangen alle niet dezelfde behoeften vervuld te krijgen? Blijft niet het Christendom voor alle hetzelfde, ſchoon de uiterlijke gedaante eenigzins verſchilt? Hebr. 13: 8. Wij willen, noch kunnen dan het gevoelen van hun toeſtemmen, die de wijduitgeſtrekte vrucht van

Christus dood flechts tot eenige willen bepalen, en wel tot degene, die, eertijds buiten het Christendom levende, zich aan onderfcheidene wandaden fchuldig gemaakt hadden. Zegt iemand: des te meer moet men op de noodzakelijkheid der verbetering aandringen, omdat de verkrijging van vergeving der zonden, en daaruit ontftaande troost, er geheel van afhangt; hierop zal ik antwoorden: Ik beweere even fterk de noodzakelijkheid der verbetering: maar ik oordeele, dat de toeleg op verbetering geenszins te houden is voor de bron en het beginfel der vergeving. Of waren de eerfte Christenen, tot welke fommigen de vergeving der zonden, die eene vrucht is van den dood van Christus, alleen betrekkelijk maken, waren deze, toen zij vergeving van zonden ontvingen, reeds verbeterd? Welke uitmuntende daden hadden zij aan den dag gelegd, toen zij in genade aangenomen werden? Had bij hen niet dezelfde heilsorde plaats, die voor ons is vastgefteld? Dezelfde wijze van aanbieding en toebrenging van het verworvene heil? Blijven wij dan bij de heilsorde, die Christus heeft voorgefchreven, en berusten wij in de goddelijke beloften en bepalingen, die de beoefening der deugd geenszins uitfluiten, en wachten wij ons, om de vrije genade, die God

God bewijzen wil, op zoodanige wijze te beperken, welke de natuur der zake zelve wederspreekt.

§. 16.

Wij moeten nog eenige tegenbedenkingen uit den weg ruimen, die tegen ons uit den Bijbel, zoo wij meenen, afgeleid gevoelen, uit de Heilige Schrift zelve, met eenigen schijn van waarheid, kunnen in het midden gebragt worden.

De Apostel Jacobus, de Broeder des Heeren, dringt zeer sterk aan op de beoefening der deugd en op verbetering; hij noemt het geloof, *zonder de werken*, *dood*, en doet dus de regtvaardiging en vergeving als de vrucht en het gevolg der goede werken voorkomen. Men meene echter niet, dat Jacobus en Paulus met elkanderen strijden. De schranderste uitleggers van alle tijden hebben voorlang het tegendeel opgemerkt, en bewezen, dat Paulus redeneert tegen hen, die hunne behoudenis aan de onderhouding der Mozaïsche instellingen toeschreven, en dringt daarom aan op het geloof in Christus, als voor ons gestorven, hetwelk ieder, die geregtvaardigd zal worden, moet bezitten. Doch Jacobus schrijft tegen hen, die zich slechts aan

aan de uitwendige belijdenis van den Godsdienst hielden, en van de beoefening der deugd geen werk maakten, die ook welligt eenige gezegden van Paulus misbruikten, welke zij, of met een boos opzet, of in de hitte der tegenſpraak, in hun belang overnamen. Beide Apostelen brengen, ieder naar het doel, dat hij zich in zijn ſchrijven voorgeſteld had, gegronde bewijzen bij, en zijn geenszins met elkander in wederſpraak; zij willen alleenlijk het misbruik der Christelijke leer te keer gaan. Verder: Op vele plaatſen in de Heilige Schrift wordt de vergeving der zonden als gevolg van de verbetering afgeleid. Zoo ſtelt Paulus, 1 Kor. 1: 30, *de verlosſing* na *de heiligmaking*, en Joannes vermaant, 1 Brief 1: 7, om *in het licht te wandelen*, en belooft daarop *de gemeenſchap met God en Jezus Christus, en de reiniging van alle zonden*. Maar wat hebben wij door die *heiligmaking* te verſtaan? Ons eigen werk, waardoor wij Gods gunst verdienen? Of komt zij voor als een weldaad van Christus, door wien men in de heilige Gemeente ingewijd, en tot de betrachting van Christelijke deugd in ſtaat geſteld wordt? Is het ook niet Joannes, die verklaart, dat wij in Christus eene *Voorſpraak* bij den Vader hebben, aan wien wij *de verzoe-*

zoening onzer zonden verſchuldigd zijn? Hij aarzelt niet, om alle degenen, die zeggen, *dat wij geene zonden hebben*, van onbeſchaamde leugentaal te beſchuldigen?

Doch dezelfde Apostel beweert, dat wij in de liefde jegens onze geloofsgenooten zoo verre moeten gaan, dat wij ons leven voor hen ſtellen, en dus hetzelfde behooren te doen, dat hij gedaan heeft, en dat wij dus, door uitmuntende daden en door ons verdienstelijk te maken, de weldaden van Christus zullen deelachtig worden? Dit is waar; doch hieruit volgt niet, dat wij ook de Verzoeners en Verlosſers van anderen kunnen worden; welk gevoelen in den geest van Joannes niet kon opkomen; doch hij vermaant ons alleenlijk, om het voorbeeld der liefde van Christus, die voor anderen geſtorven is, na te volgen, om alzoo denzelfden zin en hetzelfde gevoelen, dat in hem heerschte, te verkrijgen, en ſprekende bewijzen van opregt geloof in hem aan den dag te leggen, naar mate zich daartoe de gelegenheid in het gemeene leven aanbiedt, om ons bij anderen verdienstelijk te maken, en het algemeene welzijn, zelfs met gevaar van ons leven, te bevorderen.

Men houdt verder ſtaande, dat alle gezegden, die van de Zoenofferanden ontleend zijn, waar-

waarop men zich beroept, om de leer der vergeving, als gevolg van den plaatsvervangenden dood van Christus tot voldoening en verzoening te verdedigen, niets afdoen, als alleen behoorende tot de *leerwijze*, die de Apostelen gevolgd zijn, om diegenen, die aan de Offerplegtigheden gewoon waren, voor het Christendom te winnen, naar wier vooroordeelen zij zich wijſelijk geſchikt hebben. Ik ontkenne niet, dat de Apostelen met omzigtigheid te werk gegaan zijn; maar men moet dit niet te verre trekken, om hunne leer te ontzenuwen. Bij den Apostel Paulus, die zich op geenerlei wijze ontzag de Joodſche begrippen tegen te ſpreken, en tegen de Joodschgezinde Christenen meer, dan tegen eenig ander, heeft geijverd, bij Paulus vooral treffen wij deze zegswijzen aan, die van den offerdienst ontleend zijn, van zoodanige ſpreekwijzen, welke den dood van Christus als een ſlagtoffer doen beſchouwen, en hem voorſtellen, zoo als hij zich vrijwillig opofferde, bedient hij zich ook in Brieven, welke aan de Christenen *uit de Heidenen* gerigt waren, en waarin hij zich althans van zulke gezegden geheel had kunnen en moeten onthouden, indien dit ſlechts tot de *leerwijze* moest gebragt worden.

§. 17.

§. 17.

Voegen wij hierbij nog eenige plaatſen, waaruit wij ons gevoelen, dat wij de vergeving der zonden, welke in de leer des Evangelies beloofd en ook dadelijk geſchonken wordt, niet alleen in zoo verre verkrijgen, als wij ons verbeteren, bij wijze van gevolgtrekking meenen te kunnen bevestigen.

1. *Christus is overgeleverd om onze zonden, en opgewekt om onze regtvaardigmaking*, Rom. 4: 25. Wat volgt hier uit? Dit: dat wij met God verzoend en bij hem aangenomen worden, omdat wij ons verbeteren? Of veeleer dit? dat de dood en de opſtanding van Christus de bron is, waaruit voor ons de weldaad der vergeving vloeit?

2. Christus is ten onzen nutte geſtorven, *toen wij nog zondaars waren*, Rom. 5: 8, derhalve zoude de plaatsvervangende dood van Christus in het geheel niet hebben kunnen beſtaan, zoo de vergeving der zonden moest afhangen van de verbetering; want er had geene verbetering plaats, en die kon ook niet verwacht worden, toen de menſchen *nog zondaars* en *vijanden Gods waren*, vs. 10.

3. De vergelijking van Christus en Adam zoude alle kracht van bewijs misſen, zoo

des

des menſchen verbetering de vergeving der zonden bewerkte. De Apostel ſtelt Christus tegen Adam over, en beſluit: Gelijk door de misdaad en de ſchuld van dien éénen mensch alle menſchen tot zondaars geſteld en rampzalig geworden zijn; alzoo zullen ook door de gehoorzaamheid en regtvaardigheid van eenen mensch vele tot regtvaardigen, tot deelgenoten van Gods genade geſteld worden, Hoofdſt. 5: 18, 19. De mensch kan, noch moet dus zichzelven toeëigenen, hetgeen hij aan Christus, als den Middelaar en Verzoener, verſchuldigd is. Op dezelfde wijze redeneert de Apostel, 1 Kor. 15: 22. Gelijk zij alle in Adam ſterven, alzoo zullen ook zij alle, die geſtorven zijn, in en om Christus, levend gemaakt worden. Bijaldien nu de vergeving en de daaraan verbondene zaligheid, door den mensch zelven, die zich verbetert, kan verkregen worden, hoe kan dan de wederlevendigmaking, waardoor men uit den dood, die de ſtraf der zonde was, in het leven overgaat, aan de herleving van Christus toegeſchreven worden?

4. Christus zou *te vergeefs* geſtorven zijn, zoo de mensch, door zich te verbeteren en door beoefening der deugd, bij God genade kon ontvangen. Aldus redeneert de Apostel, Gal. 2: 21, tegen de Joden, die ſtelden,

dat

dat de mensch door de werken der wet geregtvaardigd wordt. Zoo redeneerde ook *Melanchton* tegen de voorstanders van het leerstelsel der Roomsche Kerk, over de verdienstelijkheid der goede werken. En inderdaad het is zoo; het lijden van den gekruisten Christus zou overtollig geweest zijn, zoo de vergeving der zonden alleen afhing van onze bekeering.

5. De geheele redenering van Paulus, ten betoge, dat de mensch *uit het geloof geregtvaardigd wordt*, Gal. 3: 24, zou niet afdoende en geheel krachteloos geweest zijn, indien de vergeving der zonden door onze verbetering wierd daargesteld. Hoe had hij zich hierop kunnen beroepen, dat alle menschen, naar de leer der Schrift, zondaars zijn, en dat niemand aan de goddelijke wetten kan voldoen: vs. 22? Hetzelfde onderwerp behandelt hij op soortgelijke wijze, Rom. 3: 24. *Wij worden om niet geregtvaardigd uit zijne genade*; terwijl, volg. vs. 23, *alle gezondigd hebben en de heerlijkheid Gods derven.* Waarlijk, *het geloof* en *de genade* komen hier in het geheel niet in aanmerking, indien des menschen verbetering de grond en oorzaak is der vergeving.

6. Hoe zou de Apostel hebben kunnen besluiten, *dat wij nog in onze zonden zijn,*

1 Kor.

1 Kor. 15: 17, *indien Christus niet is opgewekt*, en wij hierin geen bewijs en onderpand hadden, dat *zijn* dood bij God is goedgekeurd, indien de vergeving der zonden niet van zijne opstanding, maar van den mensch zelven, wanneer deze zich bekeert, en alzoo zijne vorige verkeerde levenswijze door een beter gedrag goedmaakt, moest afgeleid worden? Wie, die verstand en oordeel bezit, en tevens ter goeder trouwe te werk gaat, moet niet toestaan, dat dit alles geene plaats kan hebben, en de daarop gegronde redenering geenszins doorgaat, indien het hoofddoel van Christus dood in de verbetering moest gesteld, en deze moest aangemerkt worden als de grondslag der verlangde vergeving. Zoo lang men de Schrift voor het rigtsnoer van ons geloof en van onzen wandel blijft erkennen, zal dit als hoofdleer van het Christendom vaststaan: „ Dat wij aan „ Christus de vergeving onzer zonden verschuldigd zijn, dat wij de vergeving door „ het geloof omhelzen, en het geloof door „ den volijverigeu en aanhoudenden toeleg „ om het leven te verbeteren moeten openbaar maken".

§. 18.

§. 18.

Er kan echter nog eene bedenking bij hen overblijven, die dit ſtuk fijn willen uitpluizen: „ Schijnt het geen vaste ſtelregel te „ zijn, „ die zich niet verbetert, kan geene „ „ vergeving verwerven van alle die on- „ „ deugden en wanbedrijven, van welken „ „ men zich niet bekeert". Zou ook de „ goede zaak van deugd en braafheid er niet „ bij lijden, indien ligtzinnige en zorgelooze „ menſchen van deze leer kennis droegen? „ De vergeving der zonden hangt niet af van „ de verbetering van hart en wandel?" Doch wachten wij ons, om geheel verſchillende dingen met elkander te vermengen, en door zoodanige verwarring de oude twisten weder ter bane te brengen, welke reeds ten tijde der Reformatie de droevigſte verdeeldheden in de Evangeliſche Kerk te wege gebragt hebben (*). Al wie behouden wil worden, moet zich bekeeren, in droefheid en berouw over begane zonden, moet zich de regte uitwerking van het ware geloof vertoonen; doch de-

(*) De twist tusſchen *Georgius den Ouden*, en *Nic. Arnsdorf*.

deze droefheid, dit berouw, en deze toeleg op verbetering, is geenszins de *uitwerkende* oorzaak der vergeving, en kan het niet zijn; deze is alleen in de goddelijke genade, die men door het geloof in Christus aanneemt en op zichzelven toepast; welk geloof zich werkzaam betoont in elke poging tot verbetering. Deze poging en aanhoudende toeleg op verbetering, hoe opregt anders en ijverig, kan de bron der kwijtfchelding en vergeving niet zijn; want vele zonden der menfchen zijn van dien aard, dat het kwaad, dat door de zonde is veroorzaakt, en daaruit nog gedurig voorkomt, niet kan uitgewischt of in de vergetelheid gebragt, en zelfs niet kan bedwongen of tegengehouden worden; terwijl het onmogelijk is te weeg te brengen, dat dingen, die gefchied zijn, niet gefchied zijn, want hetgeen voorleden en voorbij gegaan is, komt niet weêr in onze magt: b. v. de maanden en jaren, die wij, met kwaad te doen of met niets te doen, verloren hebben. Door verkeerden navolgings lust, die zoo algemeen is, wordt ons kwaad voorbeeld zeer ligt op vreemdelingen en buitenlanders overgebragt, die wij naderhand niet meer onder ons bereik, of in onze magt hebben, hoe ernstig en vurig

wij

wij mogten wenfchen om hen op den goeden weg te rug te brengen. Het vergift van fchandelijken wellust, waarmede reeds velen befmet zijn, neemt dagelijks toe, en wordt alzoo, met gedurigen aanwas, op volgende geflachten overgebragt. Wanneer iemand van flechte zeden, die vele anderen tot een ongebonden leven verleid had, tot zich zelven komt, en zijnê levenswijze aanvankelijk verbetert, en nu ook anderen, die hij te voren met woorden en daden tot het kwade verlokt heeft, tot andere gedachten zou willen brengen, kan hij wel altijd het welmeenend doel, hetgeen hij zich had voorgefteld, bereiken? Kan hij te weeg brengen, dat het kwaad, waarvan hij de bewerker geweest is, geene verdere nadeelige gevolgen hebbe? Staat hij nog wel tot die genen, die te voren op zijn voorbeeld zagen, in dezelfde betrekking? Heeft hij op diegenen, die zoo ligtzinnig, als hij, zich door zijn voorbeeld lieten bederven, nog denzelfden invloed, om hen nu even gemakkelijk tot het goede op te leiden, als zij zich te voren tot de ondeugd lieten vervoeren? Indien het dan door de ondervinding bevestigd wordt, dat de toeleg op verbetering, hoe ijverig en opregt die ook zijn

 mo-

moge, geenszins kan te weeg brengen, dat gedane dingen ongedaan worden, of dat de ondeugd, die de diepste wortelen geschoten had, van hare kracht beroofd en uitgeroeid, of dat het vorig verzuim door verbetering van zin, en door des te meer inspanning vergoed worde; wat moet hieruit volgen? Zullen niet vele misdrijven en wandaden onuitgewischt blijven, omdat er geene verbetering of vergoeding mogelijk is? Doet niet dat gevoelen, waardoor men beweert, „Dat Chris„tus door zijn lijden en sterven slechts in „zoo verre de vergeving der zonden heeft „verworven, als deze een gevolg is van on„ze verbetering"; doet dit gevoelen Jezus Christus geen oneere aan? Wordt althans de eer van zijn werk er niet door verminderd? En is hetzelve niet te gelijk hinderlijk voor arme zondaren, om tot rust en troost te geraken? Zullen zij door zoodanig leerstelsel niet veeleer tot wanhoop vervoerd worden, hetgeen aan diegenen alleen, die zich verbeterd en alle vorige misdrijven vergoed hebben, den toegang tot de goddelijke genade openzet? Laat hem, die zich bekeert, veel herstellen, waarin hij was te kort geschoten, veel vergoeden van hetgeen verzuimd was; laat hem alle zijne po-

gin-

gingen in het werk ſtellen, om de beste vorderingen in de deugd te maken; zal dan door deze zijne beijvering en inſpanning alles kunnen herſteld worden? Kunnen de voorledene voor altijd weggevlogene uren weder terug geroepen worden? Is niet al hetgeen wij voor het tegenwoordige doen kunnen, voor ons op dit oogenblik pligt, die nu behoort volbragt te worden? Hoe zal dan daarmede te gelijk datgeen, dat in den loop van voorgaande jaren, of ſlechts ter loops verrigt, of geheel verzuimd en uitgeſteld was, achterna betracht, en als aangevuld worden? Zou niet de zondaar, die zich bekeert, nog altijd veel te kort ſchieten? Zou hij niet altijd ſchuldenaar, altijd ſtrafwaardig blijven, ten zij het Gode genadiglijk behaagde het ontbrekende te vergoeden, de gapingen aan te vullen, de gemaakte ſchuld uit te wisſchen en het bedrevene kwaad aan de vergetelheid over te geven? Bijaldien dan de ziel van den zondaar, die zich bekeert, in levensgevaar en in het gezigt van den dood, met grond zal gerust geſteld, en door hoop en vertrouwen zal opgebeurd worden, dan moet men hem dezen troost niet ontzeggen: dat God naar zijne barmhartigheid om de verdienſten van Christus alle misdrijven zal

vergeven, welke de schuldige, zoo het mogelijk ware, zeer gaarne zou verbeteren en vergoeden, maar die 't nu onmogelijk is te verbeteren of te vergoeden. In eene zoo tedere zaak is het veiligst, op het gezag der Heilige Schrift aan te gaan, waarin alles naar onze behoeften berekend en ons de regte weg aangewezen is, om op redelijke gronden gerust gesteld en eeuwig gelukkig te worden. Dit hebben ook sommige onzer Godgeleerden zeer wel begrepen, door met veel geestdrift te beweeren, dat de zedelijke regtvaardiging, of wel verbetering, als zijnde een gevolg van eigene verdiensten, van de daad der regtvaardiging geheel en al moet afgescheiden worden, en dat er geene trappen in de regtvaardiging, even als in de verbetering, plaats hebben. Zij hielden staande, „ Dat de regtvaardiging *volmaakt* „ is; dat is, dat, waar zij plaats heeft, „ dezelve altijd in haar geheel aanwezig is, „ en geene trappen toelaat; dat zij zeker is; „ dat is, dat er geene gegronde reden is, „ om dezelve in twijfel te trekken." Waarmede ook de volgende stelling wel zamenhangt: „ De onderscheidene trappen in de „ beoefening der deugd en in de wijze van „ derzelver betrachting maken onderscheid

in

„ in den trap en in de wijze der eeuwige „ zaligheid; (die des niet te min in zich „ zelve aangemerkt eene genade weldaad „ blijft, welke God om de verdienften van „ Christus fchenkt)." Van hier zegt men dikwijls: „Zoo veel arbeid, zoo veel vrucht." Deze ftelling rust niet flechts op het gezag der Heilige Schrift, die wij toch in deze zoo belangrijke zaak alleen moeten volgen, maar ftemt ook overeen met de wenfchen en behoeften der menfchelijke ziel, welke onze Heer Jezus Christus wil te gemoet komen, en in welke hij genadig wil voorzien, om hen niet alleen in de Christelijke deugd te oefenen, maar ook daarin aan te moedigen en altijd gerust te ftellen.

§. 19.

De leer en ftelling, dat de verbetering voor het hoofddoel van den dood van Christus moet gehouden, en de vergeving der zonden daarvan moet afgeleid worden, is niet alleen ftrijdig met de duidelijkfte uitfpraken der Schrift, maar moet ook voor zeer gevaarlijk gehouden worden. Want offchoon alle, die dit aannemen, daarbij ten oogmerke hebben, om den toeleg op verbete-

ring aan te prikkelen en alle laauwheid in het goed doen tegen te gaan; zoo bevordert zij integendeel bij dezen hoogmoed, verwaandheid en zorgeloosheid, welk alles ſtrekt tot verdonkering van de eere van Christus; bij eenen anderen angstvalligheid en wanhoop. Ik zegge, hoogmoed en verwaandheid; want op deze wijze gevoelt de zondige mensch niet, hoe groote ſtraf en ſchuld hij op zich geladen heeft, en hoe onherſtelbaar het nadeel is, hetwelk door de zonden is veroorzaakt, en niet dan door Gods genade kan herſteld worden; maar men laat hem op zich zelven vertrouwen en men beroemt zich, dat het in zijne magt is het verlorene geluk te herſtellen. Zoo leert men hem alles, wat tot zijn geluk behoort, aan zich zelven dank wijten, niets bijna aan God, aan de genade der ſchuldvergeving en aan den hoogeren bijſtand, welken Hij verleent. Hoe veel men door zoodanige denk- en handelwijze aan de eere van Christus, als Middelaar en Tusſchenſpraak, te kort doet, hoe onbeſchaamd men zijne verdienſten er door verkleint, en hoe ſtoutelijk zijne majesteit dus verlaagd wordt; dit alles is middagklaar. Het is onmogelijk, dat hij, die zoo denkt, den eeuwiggezegenden Verlosſer, dien

dien eerbied, die liefde en gehoorzaamheid zal betoonen, waarmede hij, naar de leer der Schrift, moet gediend en verëerd worden. Naar dit gevoelen schijnt hij gewis niet zoo iets groots en buitengemeens daargesteld te hebben, 't geen als een genadegeschenk moet aangemerkt worden: want de mensch zelf kan alle deze weldaden, die aan Christus toegekend worden, zich zelven eigen maken, en aan zich zelven als eigen werk en eigene verdiensten toeschrijven; en het hangt van hem af den trap der regtvaardiging te bepalen. Het zou dus op het zelfde neêrkomen, of Christus geleden had en gestorven was, dan niet. Nu vervallen alle die drangredenen tot deugd, die in den dood van Christus liggen; de mensch steunt en vertrouwt op zijne krachten en op eigene verdiensten, die hij zich door goed doen verwerft. Deze gevolgtrekking wordt door ons niet uit hatelijkheid of partijdigheid verzonnen; maar vloeit van zelfs uit de natuur der zaak voort; want de Christelijke deugd wordt inderdaad door de stelling, die wij meenen weerlegd te hebben, van hare voortreffelijkheid en zuiverheid en van alle die eigenschappen; die dezelve moeten kenmerken, beroofd. Aan den anderen kant moet

 het

het denkbeeld, dat wij tegenspreken, bij sommige welmeenende Christenen, het allernadeeligst gevolg hebben, dat zij door angst en vrees gepijnigd en zelfs wel tot wanhoop vervoerd worden. Het geloof in Christus, die voor zondaren gestorven is, heeft het goddelijk vermogen om de harten der geloovigen op te beuren, de hevige knagingen des gewetens te verligten, alle bekommeringen weg te nemen, en door de hope des Evangeliums te vervrolijken. Doch het tegendeel moet bij hen des te meer plaats hebben, en des te meer uitgewerkt worden, hoe tederer zij van geweten zijn; 't moet hen zeer beangstigen, dat zij zich zelven niet voldoen kunnen, en in het volbrengen der goddelijke wetten verre te kort schieten, zonder in de gelegenheid te zijn, om aan te vullen, te vergoeden en te herstellen, dat aangevuld, vergoed en hersteld moet worden, om tot ware gerustheid en kalmte te komen. De hooge waarde en vermogende kracht van het geloof, dat op het volbragte werk van den Middelaar Jezus Christus rust, moet, naar het welgegrond gezegde van *Melanchthon*, voornamelijk bij den strijd des gewetens gekend en ondervonden worden. De pligt der Evangeliepredikers, om gerust

rust te ſtellen en te troosten, (zoo als P. die voorſtelt 2 Cor. V: 20), zal of geheel ophouden of te naauw beperkt worden, zoo de verbetering de bron is van de vergeving der zonden, en daarin de grond ligt, om deze genadeweldaad te bepalen. Welke troost blijft hun toch overig, die, wanneer de krachten ontbreken om geledene verliezen te herſtellen, zich daar over bitterlijk bedroeven en beangſtigen?

Hoe zullen zij te moede zijn, die, hoewel men aan de echtheid van hun Christendom niet kan twijfelen, echter veel leet dragen over eenige gebreken en vlekken, waarover zij opregt berouw hebben en zich waarlijk ſchamen; terwijl zij naauwelijks de droevige geheugenis derzelven uitwisſchen, noch ook de nadeelige gevolgen, die er allernaauwst mede verbonden zijn, afweeren kunnen, ofſchoon zij zich van harte bekeerd hebben, en ſteeds de doorſlaandſte proeven van vroomheid en opregtheid aan den dag leggen? Hoe zullen zij, wier krachten door ſmertelijke ziekten uitgeput worden, of met andere rampſpoeden worſtelen, en daardoor tot nadenken gebragt, in zich zelven, in hunne dwaasheden en voorheen begane zonden, de oorzaken ontdekken van de treurige omſtandig-

digheden, waarin zij zich bevinden, en niet in ftaat zijn om de wroegingen van het befchuldigend geweten te ftillen; hoe zal men die bezwaarde en diep neergedrukte gemoederen opbeuren en te gemoet komen, om zich deze heilzame tucht behoorlijk ten nutte te maken, fchrik en vrees voor de goddelijke wrake af te leggen, en tot ware gemoedsruste te geraken? Hoe zal men die gene te vrede ftellen, die zich op 't ziekbed buiten ftaat voelen om 't geen zij in gezonde dagen verzuimden, te vergoeden; terwijl zij nu uitgeput van krachten, veel meer dan immer de hulp van anderen behoeven, aan welken zij voorheen fchuldige dienften weigerden? Op welken grond zullen wij het wanhopend gemoed, dat voor Gods ongenade beeft, tot bedaren brengen, en een vast vertrouwen op God doen opvatten? Waarlijk men doet de menfchelijkheid te kort, en maakt zich aan de onbetamelijkfte verwaarloozing van den pligt der liefde fchuldig, als men aan zulke diep ter neer gedrukte en allezins beklagenswaardige ftervelingen den troost en het fteunfel ontneemt, 't welk zij noch in het dagelijkfche leven, noch onder lijden, noch in hun fterf-uur. ontberen kunnen. Wij moeten ons evenzeer wachten,

ten, om niet onbillijk en hard te zijn jegens hen, die gerustſtelling noodig hebben, als wij er ons op toeleggen, om de ligtzinnigheid en zorgeloosheid van diegenen tegen te gaan, die de leer der zaligmakende vruchten van den dood onzes Heeren geheel onbezonnen tot voedſel der ondeugd misbruiken. Het is even ontwijfelbaar, dat *een iegelijk, die den naam van Christus noemt, moet afſlaan van ongeregtigheid*, als het vast ſtaat, *zonder geloove is het onmogelijk Gode te behagen.*

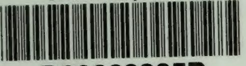
ZINSPREUK:

Ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.

DRUKFEILEN.

Op den Titel *zilvere*, moet zijn, *zilveren*

Bl.	13.	reg.	14.	*ervaring*,	——	*ervaring leeren*,
—	16.	—	16.	*ontbrak*,	——	*ontbrak niet*
—	29.	—	19	*vootstappen*,	——	*voetstappen*,
—	31.	—	25.	*verschrikkelijde*	——	*verschrikkelijke*,
—	41.	—	4	*niet zonder*,	——	*zonder*
—	43.	—	17.	*Chrisens*,	——	*Christus*
—	54.	—	9.	*zijn*,	——	*zien*
—	—	—	10.	*de*,	——	*den*
—	66.	laatste reg.		*uitwisselen*,	——	*uitwisschen*,

Duke University Libraries
D03663205P